

Europos Sąjungos oficialusis leidinys

C 280

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

64 metai
2021 m. liepos 13 d.

Turinys

IV Pranešimai

EUROPOS SĄJUNGOS INSTITUCIJŲ, ĮSTAIGŲ IR ORGANŲ PRANEŠIMAI

Europos Komisija

2021/C 280/01

Komisijos pranešimas. „InvestEU“ fondo remiamų operacijų tvarumo patikros techninės gairės 1

LT

IV

(Pranešimai)

EUROPOS SĄJUNGOS INSTITUCIJŲ, ĮSTAIGŲ IR ORGANŲ PRANEŠIMAI

EUROPOS KOMISIJA

KOMISIJOS PRANEŠIMAS

„InvestEU“ fondo remiamų operacijų tvarumo patikros techninės gairės

(2021/C 280/01)

ATSAKOMYBĖS RIBOJIMO PAREIŠKIMAS

Šio pranešimo paskirtis – pateikti projektų, kuriems teikiama „InvestEU“ fondo parama, tikrinimo ir tvarumo patikros pagal „InvestEU“ reglamento 13 konstatuojamąją dalį ir 8 straipsnio 5 ir 6 dalis technines gaires.

Šį dokumentą parengė Komisija, padedama JASPERS ir bendradarbiaudama su galimais įgyvendinančiais partneriais. Kiek tai susiję su klimato aspektu, šis dokumentas yra suderintas su Techninėmis gairėmis dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu („Technical guidance on the climate proofing of infrastructure in the period 2021-2027“). Šiame dokumente taip pat atsižvelgta, kiek tai įmanoma ir tinkama, į dviejų tyrimų rezultatus. Vieną tyrimą – „Investicijų pagal programą „InvestEU“ poveikio aplinkai patikrinimo techninės paramos dokumentas“ („Technical Support Document for Environmental Proofing of Investments under the InvestEU Programme“) – atliko Aplinkos GD. Kitą tyrimą – „Programa „InvestEU“: investavimo ir finansavimo operacijų poveikio socialiniam tvarumui patikros gairės“ („InvestEU Programme: Guidance on social sustainability proofing of investment and financing operations“) – atliko Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties GD.

Tvarumo patikros gaires turėtų naudoti įgyvendinantieji partneriai, finansų tarpininkai ir projektų vykdytojai / galutiniai gavėjai, dalyvaujantys „InvestEU“ fondo veikloje. Tvarumo patikros gairės galėtų būti taikomos ir kitoms programoms.

Gairės gali būti atnaujinamos, atsižvelgiant į patirtį, sukaupę įgyvendinant atitinkamus ES teisės aktus. Šios gairės gali būti papildytos tarptautiniais, nacionaliniais ar sektoriniais aspektais ar rekomendacijomis.

TURINYS

	<i>Puslapis</i>
1. ĮVADAS	5
1.1. Taikymo sritis	5
1.2. Teisinė atitiktis	6
1.3. Ribos	7
1.4. Tvarumo patikros gairės ir ES taksonomijos kriterijai	7
1.5. Šių gairių laikotarpio vidurio vertinimas ir peržiūra	10
2. TIESIOGINIO FINANSAVIMO OPERACIJŲ TVARUMO PATIKRA	10
2.1. Bendrieji principai ir bendra patikros metodika	10
2.2. Klimato aspektas	12
2.2.1. Įvadas	12
2.2.2. Bendrieji tvarumo patikros klimato aspektu principai	13
2.2.3. Teisinė atitiktis	15
2.2.4. Atsparumas klimato kaitai	16
2.2.5. Poveikio klimatui neutralumas ir klimato kaitos švelninimas	21
2.2.6. Informacijos teikimas ir stebėseną	25
2.3. Aplinkos aspektas	26
2.3.1. Bendrieji poveikio aplinkai patikrinimo principai	26
2.3.2. Teisinė atitiktis	29
2.3.3. „InvestEU“ fondo remiamų operacijų tikrinimas aplinkos aspektu	33
2.3.4. Patikra, švelninimas, kiekybinis įvertinimas ir monetizavimas	35
2.3.5. Teigiamo poveikio darbotvarkė	37
2.3.6. Informacijos teikimas ir stebėseną	37

2.4. Socialinis aspektas	38
2.4.1. Bendrieji poveikio socialiniam tvarumui patikros principai	38
2.4.2. Teisinės socialinio aspekto atitikties reikalavimai	40
2.4.3. Operacijų tikrinimas socialiniu aspektu	40
2.4.4. Socialinės rizikos kategorizavimas	44
2.4.5. Patikra socialiniu aspektu	47
2.4.6. Teigiamo poveikio darbotvarkė	54
2.4.7. Informacijos teikimas ir stebėseną	56
2.5. Trijų aspektų horizontaliosios nuostatos	56
2.5.1. Projekto vykdytojo gebėjimai	56
2.5.2. Sutarčių sąlygos	57
2.6. Operacijų ekonominis vertinimas	57
2.6.1. Ekonominio vertinimo formos	58
2.6.2. Taikoma ekonominio vertinimo praktika	59
2.6.3. Rekomendacijos dėl „InvestEU“	59
2.7. Įmonės lėšos bendrosioms reikmėms	60
3. NETIESIOGINIO FINANSAVIMO OPERACIJŲ TVARUMO PATIKROS METODAS	61
3.1. Bendrieji patikros reikalavimai	61
3.2. Finansavimo rūšys	62
3.2.1. Infrastruktūros fondai	62
3.2.2. Su infrastruktūra nesusiję kapitalo ir paskolų fondai	64
3.2.3. Pagal įgaliojimą MVĮ, mažoms vidutinės kapitalizacijos įmonėms ir kitiems reikalavimus atitinkančiams subjektams skirtos kredito linijos ar kiti skolos produktai	65

Puslapis

4.	FUNKCIJOS, ATSAKOMYBĖ IR „InvestEU“ PROCESAS	66
4.1.	Funkcijos ir atsakomybė	66
4.1.1.	Projekto vykdytojo / galutinio gavėjo funkcijos ir atsakomybė	66
4.1.2.	Igyvendinančiojo partnerio funkcijos ir atsakomybė	67
4.1.3.	Finansų tarpininko funkcijos	68
4.1.4.	Investicijų komiteto funkcijos	68
4.1.5.	Komisijos funkcijos	68
4.1.6.	Kompetentingos valdžios institucijos	69
4.2.	„InvestEU“ procesas	69
4.2.1.	Politikos patikra	69
4.2.2.	Garantijos prašymo forma	70
4.2.3.	Rezultatų suvestinė	70
4.2.4.	Ataskaitų teikimas Komisijai	70
1 priedas.	Teisinių reikalavimų sąrašas	72
2 priedas.	„InvestEU“ Investicijų komitetui teikiama informacija (2 skyrius)	76
3 priedas.	Patikros kontroliniai sąrašai, skirti įgyvendinantiesiems partneriams atliekant patikrą pagal kiekvieną aspektą	79
4 priedas.	Kiti šaltiniai ir gairės, į kuriuos gali būti atsižvelgta atliekant „InvestEU“ fondo remiamų operacijų tvarumo patikrą	108
5 priedas.	Terminų žodynėlis	111
6 priedas.	Papildomos gairės dėl per tarpininkus teikiamo finansavimo	114

1. ĮVADAS

„InvestEU“ reglamentu ⁽¹⁾ finansavimo ir investavimo operacijų **tvarumas** įtvirtinamas kaip svarbus sprendimų priėmimo proceso tvirtinantis ES garantijos naudojimą elementas. Šiame dokumente **tvarumas** ⁽²⁾ siejamas su trimis „InvestEU“ reglamento 8 straipsnio 5 dalyje nurodytais aspektais: klimato, aplinkos ir socialiniu.

Siekiant užtikrinti, kad finansavimo ir investavimo operacijos, kurioms teikiama „InvestEU“ fondo parama, atitiktų platesnius ES tvarumo išsipareigojimus arba padėtų juos vykdyti, „InvestEU“ reglamente reikalaujama atlikti *ex ante* tvarumo patikrą, siekiant nustatyti bet kokią galimą didelį (neigiamą ir teigiamą) poveikį, kurį jos gali daryti trimis aspektais.

Šių gairių paskirtis – įgyvendinantiesiems partneriams, finansų tarpininkams ir projektų vykdytojams (galutiniams gavėjams) padėti įvykdyti „InvestEU“ reglamente nustatytus tvarumo patikros reikalavimus. Nors šios gairės buvo parengtos specialiai „InvestEU“ fondui, jomis plačiau galėtų naudotis bet kuri šalis (pvz., projekto vykdytojas, finansų įstaiga ar valdžios institucija), norinti savo veikloje atsižvelgti į tvarumo aspektus. Šios gairės parengtos bendradarbiaujant su galimais įgyvendinančiaisiais partneriais.

Gairėse laikomasi proporcingumo, skaidrumo ir nereikalingos administracinės naštos vengimo principų. Siūlomais metodais, skirtais klimato, aplinkos ir socialiniam aspektams, atsižvelgiama į dabartinę praktiką ir konkrečius poreikius šiose srityse.

Jų struktūra yra tokia:

- **1 skyriuje** pateikiamas bendras **teisinis kontekstas** ir paaiškinamos tam tikros gairėse vartojamos **sąvokos**.
- **2 skyriuje** pateikiama **tiesiogiai finansuojamų operacijų** tvarumo patikros metodika. Šiame skyriuje išdėstytos: i) išsamios gairės, kaip atlikti analizę kiekvienu iš trijų tvarumo aspektų, ir ii) rekomendacijos, kaip šios analizės išvadas panaudoti atliekant projekto ekonominį vertinimą.
- **3 skyriuje** pateikiamos gairės dėl su **netiesiogiai finansuojamais sandoriais** susijusios tvarumo patikros aspektų. Tos gairės parengtos atsižvelgiant į įvairias finansavimo rūšis ir taikomus reikalavimus, įvertinant jų ypatumus.
- **4 skyriuje** nurodytos įvairių susijusių subjektų **funkcijos ir atsakomybė**, taip pat informacija apie tai, kaip tvarumo patikra gali būti suderinta su bendrais „InvestEU“ procesais.
- **Prieduose** pateikiami kontroliniai sąrašai, skirti padėti įgyvendinantiesiems partneriams ir projektų vykdytojams atlikti tvarumo patikrą, taip pat kitų šaltinių, kuriais galima naudotis, santrauka.

1.1. Taikymo sritis

Turėtų būti patikrinti pagal visas „InvestEU“ fondo linijas vykdomų finansavimo ir investavimo operacijų tvarumo aspektai. Vis dėlto tam tikrais atvejais reikės atsižvelgti į operacijų ir linijų skirtumus, kad būtų užtikrintas proporcingumas ir sumažinta nereikalinga administracinė našta. „InvestEU“ reglamento 8 straipsnio 5 ir 6 dalyse nustatyti atitinkami tvarumo patikrai taikomi reikalavimai.

Pagal „InvestEU“ reglamento 8 straipsnio 5 dalį tam tikrą ribą (nustatytą šių gairių 1.3. skyriuje) viršijančioms finansavimo ir investavimo operacijoms (toliau – operacijos), kurioms prašoma „InvestEU“ paramos, pirmiausia turi būti taikomas **„InvestEU“ fondo remiamų operacijų tikrinimas** ⁽³⁾. Šis tikrinimas įgyvendinantiesiems partneriams turėtų padėti nustatyti, ar operacijos daro poveikį (neigiamą ir teigiamą) aplinkai, klimatui arba socialinį poveikį.

⁽¹⁾ 2021 m. kovo 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/523, kuriuo nustatoma programa „InvestEU“ ir iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2015/1017 OL L 107, 2021 3 26, p. 30), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R0523&from=LT>.

⁽²⁾ Šiame dokumente neteikiama informacija apie finansavimo ir investavimo operacijų, kurioms teikiama „InvestEU“ fondo parama, finansinę būklę.

⁽³⁾ Sąvoka „InvestEU“ fondo remiamų operacijų tikrinimas“ vartojama tik šiose gairėse ir jos nereikėtų painioti su atitinkamų kompetentingų institucijų atliekamu tikrinimu, pavyzdžiui, pagal PAV direktyvą ir kitus atitinkamus teisės aktus.

Jeigu atlikęs „InvestEU“ fondo remiamos operacijos tikrinimą įgyvendinantis partneris nustato, kad operacija daro didelį poveikį bet kuriam iš trijų aspektų, turi būti atliekama operacijos **tvarumo patikra**. Patikros apimtis priklausys nuo „InvestEU“ fondo remiamų operacijų tikrinimo rezultatų ir ji gali apimti vieną ar daugiau aspektų. Atliekant patikrą bus siekiama užtikrinti kuo mažesnę operacijos žalingą poveikį ir kuo didesnę jos naudą bet kuriam iš trijų aspektų.

Šiose gairėse **projektas** – tai investicija į materialųjį turtą ir (arba) veiklą aiškiai apibrėžta apimtimi ir tikslais, pavyzdžiui, i) infrastruktūrą; ii) įrangos, technikos įsigijimą ar kitas kapitalo išlaidas; iii) technologinę plėtrą; iv) konkrečius mokslinius tyrimus, skaitmeninę ir (arba) inovacijų veiklą, v) atnaujinimus, susijusius su efektyviu energijos vartojimu. **Tikrinimo ir patikros objektas turi būti projektas ir jo poveikis.**

Bendrosios paskirties finansavimo (pvz., įmonės lėšų bendrosioms reikmėms) arba tiesioginių investicijų į nuosavą kapitalą atveju bus vertinama: i) bendras galutinio gavėjo požiūris į tvarumo aspektų integravimą į savo procesus ir ii) galutinio gavėjo gebėjimas atsižvelgti į atitinkamus jo veiklos nulemtus aspektus ir poveikį.

1.2. Teisinė atitiktis

„InvestEU“ fondo remiamos finansavimo ir investavimo operacijos, neatsižvelgiant į jų mastą ir nepriklausomai nuo to, ar patikra atliekama, ar ne, turi atitikti atitinkamus ES ir nacionalinės teisės aktus. Tai apima Sąjungos teisėje, nacionalinėje teisėje, kolektyvinėse sutartyse arba Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/24/ES ⁽⁴⁾ X priede išvardytose taikytinose tarptautinėse socialinėse ir aplinkos apsaugos konvencijose nustatytą taikytiną aplinkos, socialinės ir darbo teisės srityse nustatytą pareigų laikymąsi.

Įgyvendinantis partneris (arba, netiesioginio finansavimo atveju, finansų tarpininkas) turėtų nustatyti atitinkamus operacijai taikomus teisinius reikalavimus ⁽⁵⁾ ir patikrinti ⁽⁶⁾ atitiktį aplinkos ir socialinės srities teisės aktams ir taisyklėms.

Pagal „InvestEU“ reglamentą atliekama tvarumo patikra nepakeičia atitikties ES teisės aktuose ir nacionalinėje teisėje nustatytiems teisiniams reikalavimams patikros. Atlikus vertinimus pagal ES ir nacionalinės teisės aktus, bus surinkti reikalingi duomenys (t. y. pradinio išmetamųjų teršalų kiekio įverčiai, projekto galimo reikšmingo poveikio aprašymas, teigiamas poveikis ir kt.), kurie bus panaudoti atliekant patikrą, kai ji taikoma. Atliekant tvarumo patikrą bus nustatyta, ar yra koks nors liekamas poveikis. Taip pat bus kiekybiškai įvertintas ir, kai įmanoma, monetizuotas liekamasis poveikis, kurio rizika įvertinta kaip didelė ir (arba) vidutinė. Vėliau atliekant patikrą bus atsižvelgta į atliekant projekto ekonominį vertinimą nustatytą liekamąjį poveikį, kartu atsižvelgiant į tikėtiną projekto teigiamo poveikio naudą. Tai yra tikroji tvarumo patikros pridėtinė vertė, nesusijusi vien su teisiniu reikalavimų laikymusi.

Teisėkūros institucijos aiškiai nustatė reikalavimą, kad įgyvendinantieji partneriai atliktų „InvestEU“ fondo remiamų investicijų tvarumo patikrą. Tai reiškia, kad reikia „kelti kartelę“ ir reikalauti daugiau, neapsiribojant galiojančių teisės aktų laikymusi. „InvestEU“ reglamente teisėkūros institucijos šiuo klausimu pateikia gairių. Pavyzdžiui, tam tikrose konstatuojamosiose dalyse kalbama apie Europos socialinių teisių ramstį ⁽⁷⁾, Paryžiaus susitarimą ⁽⁸⁾ ir Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslus ⁽⁹⁾ bei 2018 m. pranešimą dėl visuotinių grėsmių ⁽¹⁰⁾. 8 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad projektai, kurie yra nesuderinami su klimato politikos tikslais, laikomi netinkamais gauti paramą iš „InvestEU“ fondo. Be to, „InvestEU“ reglamento 8 straipsnio 6 dalyje kalbama apie pažeidžiamumo dėl klimato kaitos padarinių ir rizikos vertinimą, siekiant užtikrinti atsparumą klimato kaitai ir prie jos prisitaikyti, įvertinti išlaidas, susijusias su išmetamomis šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis (ŠESD), įtraukti poveikį pagrindiniams gamtinio kapitalo komponentams, įvertinti socialinį projektų poveikį ir nustatyti projektus, kurie yra nesuderinami su klimato politikos tikslais.

⁽⁴⁾ 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB (OL L 94, 2014 3 28, p. 65), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0024&from=LT>.

⁽⁵⁾ Šių gairių 1 priede pateiktas neišsamus teisių reikalavimų, į kuriuos, kai jie taikomi, reikia atsižvelgti ir jų laikytis, sąrašas. Skirtinguose verslo sektoriuose ir šalyse gali būti taikomi skirtingi teisės aktai.

⁽⁶⁾ Įgyvendinantieji partneriai ar finansų tarpininkai neturėtų pakeisti kompetentingų valdžios institucijų, atsakingų už teisių reikalavimų vykdymo užtikrinimą. Jie turėtų patikrinti teisinės atitikties įrodymus – leidimus, patvirtinimus – arba prirėkus reikalauti pateikti savideklaraciją ir kt.

⁽⁷⁾ https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_lt

⁽⁸⁾ <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>

⁽⁹⁾ <https://sdgs.un.org/goals>

⁽¹⁰⁾ <https://www.weforum.org/reports/the-global-risks-report-2018>

1.3. Ribos

Laikantis proporcingumo principo ir „InvestEU“ reglamento 8 straipsnio 5 dalyje nustatytų reikalavimų **tikrinimas ir tvarumo patikra netaikomi nustatytos ribos neviršijančioms operacijoms**. Ši riba taikoma būtent atliekant „InvestEU“ fondo remiamų operacijų ir ji jokių būdu nepakeičia Poveikio aplinkai vertinimo Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2011/92/ES ⁽¹¹⁾ (toliau – PAV direktyva) ar kitose taikomose ES ar nacionalinės teisės normose nustatytų reikalavimų projekto rengėjams.

Remiantis galiojančia praktika ir patirtimi, įgyta infrastruktūros projektų poveikio aplinkai vertinimo ir tvarumo patikros srityje, **ribos, kurių neviršijus bus nereikalaujama atlikti tvarumo patikrą, nustatomos toliau pateiktuose dviejuose punktuose.**

i) Tiesioginės operacijos

- a. (Investiciniams) projektams taikoma riba – **10 mln. EUR** ⁽¹²⁾, remiantis bendromis projekto investicinėmis sąnaudomis (PIS).
- b. Bendrosios paskirties įmonių lėšoms / tiesioginėms investicijoms į nuosavą kapitalą taikoma riba – **10 mln. EUR**, remiantis bendru įgyvendinančiojo partnerio skiriamu finansavimu galutiniam gavėjui.

ii) Per tarpininkus vykdomos operacijos

- a. Su infrastruktūros fondais susijusiems projektams taikoma ta pati riba kaip ir tiesioginėms operacijoms. Taikoma riba – **10 mln. EUR**, remiantis bendromis projekto investicinėmis sąnaudomis.
- b. MVĮ, mažoms vidutinės kapitalizacijos įmonėms ir kitoms reikalavimus atitinkančioms įmonėms teikiamo finansavimo tikrinimo ar išsamios patikros atlikti nebus reikalaujama ⁽¹³⁾. Vis dėlto bus taikoma supaprastinta tvarumo patikros forma ir konkrečios apsaugos priemonės, siekiant užtikrinti būtiniausių atitiktį ES išpareigojimams, kartu stengiantis nenustatyti pernelyg sudėtingų reikalavimų mažiems ūkio subjektams. Per tarpininkus teikiamam finansavimui taikoma tvarumo patikros metodika išsamiai išdėstyta šių gairių 3 skyriuje.

1.4. Tvarumo patikros gairės ir ES taksonomijos ⁽¹⁴⁾ kriterijai

„InvestEU“ reglamente nustatyto tvarumo patikros reikalavimo tikslas – skatinti vykdyti projektus, turinčius teigiamą poveikį klimatui, aplinkai ir visuomenei darančius projektus, kartu mažinant neigiamą jų poveikį, ir atlyginti tokiems projektams. Tvarumo patikra suteikia galimybę: i) nustatyti projekto poveikį; ii) taikyti švelninimo priemonės šiam poveikiui mažinti ir iii) kai įmanoma, įvertinti galimybes didinti projekto tvarumą.

ES taksonomija suteikia galimybę tam tikrą ekonominę veiklą klasifikuoti kaip tvarią (t. y. ja reikšmingai prisidedama prie bent vieno iš šešių Taksonomijos reglamente nustatytų aplinkos apsaugos tikslų ⁽¹⁵⁾ įgyvendinimo, ji nedaro reikšmingos žalos nei vieno iš kitų penkių aplinkos apsaugos tikslų įgyvendinimo požiūriu bei atitinka būtiniausias socialinės apsaugos priemones). Atliekant tvarumo patikrą galima atsižvelgti į šią klasifikaciją ir išsamiau (nuodugniau) nustatyti teigiamą ir neigiamą poveikį. Todėl ES taksonomijos techninės analizės kriterijai, įskaitant reikšmingos žalos nedarymo principą, kai jie išgalios ir kai tikslinga bei įmanoma, bus deramai taikomi tikrinimo ir patikros procese.

Vis dėlto reikėtų pažymėti, kad investicijoms iš „InvestEU“ fondo nustatyti platesni tinkamumo kriterijai nei kriterijai, taikomi ekonominei veiklai, patenkančiai į ES taksonomijos taikymo sritį. „InvestEU“ fondu taip pat siekiama suderinamumo su įvairiais ES politikos prioritetais, kurių tam tikra dalis gali neturėti didelio tvarumo potencialo, o ES taksonomija yra klasifikavimo sistema, sukurta siekiant nustatyti veiklą, kuria visų pirma reikšmingai prisidedama prie aplinkos apsaugos tikslų įgyvendinimo.

⁽¹¹⁾ 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (OL L 26, 2012 1 28, p. 1) su pakeitimais, padarytais Direktyva 2014/52/ES.

⁽¹²⁾ Be PVM.

⁽¹³⁾ Tai nedaro poveikio konkrečioms tinkamumo kriterijams, kurie nustatyti skirtingiems produktams

⁽¹⁴⁾ 2020 m. birželio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2020/852 dėl sistemos tvariam investavimui palengvinti sukūrimo, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2019/2088 (OL L 198, 2020 6 22, p. 13).

⁽¹⁵⁾ Šeši Taksonomijos reglamente nustatyti aplinkos apsaugos tikslai yra šie: klimato kaitos švelninimas; prisitaikymas prie klimato kaitos; tausaus vandens ir jūrų išteklių naudojimas ir apsauga; perėjimas prie žiedinės ekonomikos; taršos prevencija ir kontrolė; ir biologinės įvairovės bei ekosistemų apsauga ir atkūrimas.

Reikšmingos žalos nedarymo (RŽN) kriterijus

Siekiant užtikrinti, kad projektais nebūtų daroma reikšminga žala ES aplinkos apsaugos tikslams, visų pirma reikia užtikrinti, kad būtų laikomasi atitinkamų ES aplinkos teisės aktų. Be to, reikalaujama laikytis atitinkamų nacionalinių aplinkos teisės aktų ir turėti aplinkosaugos leidimus, kurie būtini statybai ir projektų eksploatavimui, įskaitant leidimus, nurodytus ES taksonomijos RŽN kriterijuose. Atsižvelgiant į „InvestEU“ reglamento ir šių gairių nuostatas visos finansavimo ar investavimo operacijos turi atitikti teisės aktus, kad joms galėtų būti teikiama „InvestEU“ parama.

Tais atvejais, kai patikrą reikalaujama atlikti remiantis šiomis gairėmis (tiek tiesioginio, tiek netiesioginio finansavimo atveju, kaip išsamiau išdėstyta 2 ir 3 skyriuose), teikiant pasiūlymą dėl švelninimo priemonių arba nustatant su klimato politikos tikslais nesusiderinamus projektus reikėtų, kiek įmanoma ir dedant visas įmanomas pastangas, vadovautis kitais su aplinkos teisės aktais nesusijusiais RŽN kriterijais, kai jie įsigalios.

Iš tikrųjų reikėtų atlikti šiuos veiksmus:

1. Atlikęs „InvestEU“ fondo remiamos operacijos tikrinimą įgyvendinantis partneris nustato, ar reikia atlikti patikrą pagal tam tikrą kriterijų (aspektą)

2. Patikrinama, ar veiklai taikoma ES taksonomija ⁽¹⁶⁾

3. Patikrinama, ar veiklai nustatyti RŽN kriterijai

4. Dėti visas pastangas taikyti RŽN kriterijus, siekiant pasiūlyti papildomas švelninimo priemones, jei jos reikalingos.

Tiek tiesioginio, tiek netiesioginio finansavimo atvejais visos „InvestEU“ finansavimo ir investavimo operacijos ⁽¹⁷⁾ turėtų atitikti toliau nustatytas keturias sąlygas pagal klimato kaitos švelninimo ir būtiniausios socialinės apsaugos priemonės (BSAS) taikomus RŽN kriterijus, aiškiai iškeliant tikslą nekeisti bendrų programos „InvestEU“ tinkamumo kriterijų, kaip apibrėžta „InvestEU“ reglamente ir investavimo gairėse. Keturios sąlygos išdėstytos toliau pateiktuose punktuose:

- Projektams, kurie apima: biologinių atliekų anaerobinį skaidymą, sąvartyno dujų surinkimą ir naudojimą, turėtų būti parengtas stebėsenos planas dėl metano nuotėkio įrenginyje.
- Projektams, kurie apima CO₂ transportavimą ir nuolatinį geologinį požeminį CO₂ saugojimą, turėtų būti parengtas išsamus stebėsenos planas pagal CCS Direktyvą 2009/31/EB ⁽¹⁸⁾ ir ES ATLPS Direktyvą 2018/410 ⁽¹⁹⁾.

⁽¹⁶⁾ Remiantis šiomis gairėmis tvarumo patikra taikoma visoms į programos „InvestEU“ taikymo apimtį patenkančioms veikloms, neatsižvelgiant į tai, ar joms taikoma ES taksonomija.

⁽¹⁷⁾ Operacijos turėtų atitikti tinkamumo kriterijus, nustatytus investavimo gairėse, finansinių produktų aprašuose arba susitarime dėl garantijos.

⁽¹⁸⁾ 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/31/EB dėl anglies dioksido geologinio saugojimo, iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 85/337/EEB, direktyvas 2000/60/EB, 2001/80/EB, 2004/35/EB, 2006/12/EB, 2008/1/EB ir Reglamentą (EB) Nr. 1013/2006 (OL L 140, 2009 6 5, p. 114).

⁽¹⁹⁾ 2018 m. kovo 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/410, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB siekiant ekonomiškai efektyviai dar labiau sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį ir paskatinti investicijas į mažo anglies dioksido kiekio technologijas ir Sprendimas (ES) 2015/1814 (OL L 76, 2018 3 19, p. 3).

- Projektams, kurie apima: krovinių geležinkelių transportą; krovinių vidaus vandenų transportą; keleivių ir krovinių vidaus vandenų transporto modifikavimą; krovinių jūrų ir pakrančių vandens transportą; krovinių kelių transporto paslaugas, „InvestEU“ parama neturėtų būti teikiama laivams, transporto priemonėms ar riedmenims, skirtiems ⁽²⁰⁾ konkrečiai iškastiniam kurui transportuoti (pavyzdžiui, anglių kasybai ar naftos tanklaiviams skirtiems riedmenims), finansuoti.
- Atitikti BSAS, kaip nustatyta Taksonomijos reglamento 18 straipsnyje ⁽²¹⁾. Tomis būtiniausiomis apsaugos priemonėmis nedaromas poveikis Sąjungos teisėje nustatytų griežtesnių reikalavimų, kai taikoma, susijusių su tvarumu profesinėje, sveikatos, saugos srityse ir socialiniu tvarumu, taikymui.

Visų pirma įgyvendinantieji partneriai / finansų tarpininkai turėtų reikalauti, kad projekto vykdytojas / galutinis gavėjas dėl savo operacijų patvirtintų, kad ⁽²²⁾:

- 1) projekto vykdytojas / galutinis gavėjas taiko veiksmingas priemones, pritaikytas atsižvelgiant į operacijos pobūdį ir mastą bei jos galimą riziką ir poveikį aplinkai ir socialinę riziką bei poveikį, siekdamas užtikrinti, kad:

- a) būtų gerbiama socialinės teisės, t. y. kad nebūtų pažeistos ES teisės aktuose įtvirtintos socialinės teisės ir atsižvelgiama į bet kokią jų operacijos keliamą žmogaus teisių pažeidimo riziką ir poveikį žmogaus teisėms;
- b) suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas būtų prasmingas ⁽²³⁾, be kita ko, numatant atitinkamą skundų registravimo ir jų sprendimo sistemą, jeigu to reikia ir to reikalaujama pagal atitinkamus teisės aktus;

- 2) jo projekto darbuotojai ⁽²⁴⁾:

- a) nedirba priverčiamojo ar priverstinio darbo ir nėra vaikų darbo;
- b) dirba vienodomis sąlygomis ir jiems suteikiamos vienodos galimybės (vyrai ir moterys gauna vienodą atlyginimą už lygiavertį darbą);
- c) nėra diskriminuojami dėl rasės, odos spalvos, lyties, religijos, politinių įsitikinimų, tautybės ar socialinės kilmės;
- d) turi asociacijų laisvę (laisvė sukurti profesinę sąjungą ir būti jos nariais) ir teisę jungtis į organizacijas (teisė rengti streikus); ir
- e) turi teisę į kolektyvines derybas.

⁽²⁰⁾ Žodis „skirtiems“ reiškia pastatytiems ir įsigytiems akivaizdžiai ketinant visų pirma transportuoti arba saugoti iškastinį kurą projekto įgyvendinimo laikotarpiu (šaltinis – EIB grupės 2021–2025 m. klimato banko veiksmų planas).

⁽²¹⁾ BSAS taip pat siekiama „[užtikrinti, kad būtų] laikomasi EBPO rekomendacijų daugiašalėms įmonėms ir JT verslo ir žmogaus teisių pagrindinių principų, įskaitant aštuoniose pagrindinėse konvencijose nustatytus ir Tarptautinės darbo organizacijos deklaracijoje dėl pagrindinių teisių ir principų darbe ir Tarptautiniame žmogaus teisių akte nurodytus principus ir teises“. Atsižvelgiant į tai, kad dėl konkrečių atitikties reikalavimų dar nenuspręsta, kol kas ši dalis „InvestEU“ operacijoms netaikoma.

⁽²²⁾ Tai gali būti padaryta galutiniam gavėjui pateikus savideklaraciją. Tai taip pat gali būti padaryta įtraukiant šias sąlygas į sutartis: i) sudarytas įgyvendinančiojo partnerio ir galutinio gavėjo arba ii) sudarytas įgyvendinančiojo partnerio ir finansų tarpininko, ir finansų tarpininko ir galutinio gavėjo sutartis, atsižvelgiant į konkrečių atvejų.

⁽²³⁾ ES teisinėje sistemoje (pavyzdžiui, kaip nurodyta Direktyvoje 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (PAV direktyva) su pakeitimais, padarytais Direktyva 2014/52/ES, Direktyvoje 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamų teršalų (taršos integruotos prevencijos ir kontrolės)) tai taip pat vadinama visuomenės dalyvavimo procesu (įskaitant galimybę gauti informaciją ir konsultacijas) ir galimybe kreiptis į teismą.

⁽²⁴⁾ Sąvoka „projekto darbuotojai“ reiškia: i) tiesiogiai vykdytoją (įskaitant projekto valdytoją ir projektą įgyvendinančias agentūras) konkrečiai darbui, susijusiam su projektu, įdarbinti ar pasamdyti asmenys (tiesioginiai darbuotojai) ir ii) trečiųjų šalių įdarbinti ar pasamdyti asmenys darbui, susijusiam su pagrindinėmis projekto funkcijomis, neatsižvelgiant į darbo vietą (pagal darbo sutartis dirbantys darbuotojai). Be to, jeigu nustatoma vaikų ir (arba) priverčiamojo darbo tiekimo grandinėse rizika, ji turėtų būti išnagrinėta ir valdoma.

1.5. Šių gairių laikotarpio vidurio vertinimas ir peržiūra

Pagal „InvestEU“ reglamento 29 straipsnį Komisija turi ne vėliau kaip 2024 m. rugsėjo 30 d. Europos Parlamentui ir Taryba pateikti nepriklausomą tarpinį programos „InvestEU“ vertinimą. Vertinimas taip pat turi apimti tvarumo patikros taikymą. Įvertinus šio vertinimo išvadas ir atsižvelgiant į pokyčius finansų rinkoje, ES taksonomijos įsigaliojimą ⁽²⁵⁾ ir atnaujintas Nefinansinės informacijos atskleidimo direktyvos (NIAD) ⁽²⁶⁾ nuostatas, šiose gairėse aprašyti reikalavimai gali būti laiku pakoreguoti (tiek dėl tiesioginio, tiek dėl netiesioginio finansavimo).

Todėl įgyvendinantiems partneriams ir finansų tarpininkams labai rekomenduojama atsižvelgti į šiuos galimus pokyčius, nes jie gali turėti įtakos būsimoms operacijoms.

2. TIESIOGINIO FINANSAVIMO OPERACIJŲ TVARUMO PATIKRA

2.1. Bendrieji principai ir bendra patikros metodika

Šiame skyriuje įgyvendinantiems partneriams pateikiama siūlomų „InvestEU“ remiamų tiesioginio finansavimo ir investavimo operacijų tikrinimo ir patikros trimis tvarumo aspektais, kaip to reikalaujama pagal „InvestEU“ reglamento ⁽²⁷⁾ 8 straipsnio 5 dalį, metodika ir priemonės, kurių jiems reikės. 8 straipsnio 6 dalyje pateikiama išsamesnė informacija apie gairių tikslą, kuria remiantis turi būti galima atlikti šiuos veiksmus:

- a) kalbant apie prisitaikymą prie klimato kaitos – užtikrinti atsparumą galimam neigiamam klimato kaitos poveikiui, atliekant pažeidžiamumo dėl klimato kaitos padarinių ir rizikos vertinimą, taip pat taikant atitinkamas prisitaikymo priemones, o kalbant apie klimato kaitos švelninimą – į sąnaudų ir naudos analizę įtraukti išlaidas, susijusias su išmetamomis šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis, ir teigiamo klimato kaitos švelninimo priemonių poveikio naudą;
- b) įtraukti bendrą projektų poveikį pagrindiniams gamtinio kapitalo komponentams, būtent orui, vandeniui, dirvožemiui ir biologiinei įvairovei;
- c) įvertinti socialinį projektų poveikį, įskaitant poveikį lyčių lygybei, tam tikrų vietovių ar gyventojų socialinei įtraukčiai ir sričių bei sektorių, kuriems poveikį daro struktūrinės problemos, pvz., poreikis mažinti ekonomikos priklausomybę nuo iškastinio kuro, ekonominiams vystymuisi;
- d) nustatyti projektus, kurie yra nesuderinami su siekiamais klimato politikos tikslais;
- e) pateikti įgyvendinantiems partneriams gaires, pagal kurias būtų atliekamas 5 dalyje numatytas tikrinimas.

1 diagramoje pavaizduota siūloma „InvestEU“ remiamų tiesioginio finansavimo ir investavimo operacijų tvarumo patikros metodika. Ji apima tokius veiksmus:

- **atitiktis** ES ir nacionalinės teisės aktams **vertinimą**. Tai visoms finansuotinoms operacijoms taikomas reikalavimas. Be kita ko, bus vertinama atitiktis teisiniams reikalavimams pagal tris tvarumo aspektus (klimato, aplinkos, socialinį) ir prireikus vertinimas gali būti atliekamas vykdant patikros procesą kartu su išsamiu patikrinimu, ir paprastai jis turėtų būti užbaigtas prieš pateikiant ES garantijos prašymą. Kai to padaryti neįmanoma, teisiniuose dokumentuose turėtų būti nustatytos atitinkamos sąlygos, kad projektas visapusiškai atitiktų taikomus teisės aktus,
- **„InvestEU“ remiamų operacijų tikrinimą**, kuriuo siekiama nustatyti siūlomų operacijų keliamą galimą riziką ir poveikį trimis aspektais,
- **išsamesnį atitinkamų elementų, kuriems kyla rizika, vertinimą ir patikrą pagal kiekvieną aspektą**, remiantis nustatyta galima rizika ir poveikiu, be kita ko, nustatant švelninimo priemones ir įvertinant suderinamumą su klimato politikos tikslais ⁽²⁸⁾,

⁽²⁵⁾ Kai bus atliekama laikotarpio vidurio peržiūra, ES taksonomija jau bus įsigaliojusi ir bus nustatyti techniniai analizės kriterijai. Taip pat galbūt bus parengtos tam tikros papildomos šių kriterijų taikymo rekomendacijos.

⁽²⁶⁾ <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12129-Revision-of-Non-Financial-Reporting-Directive>

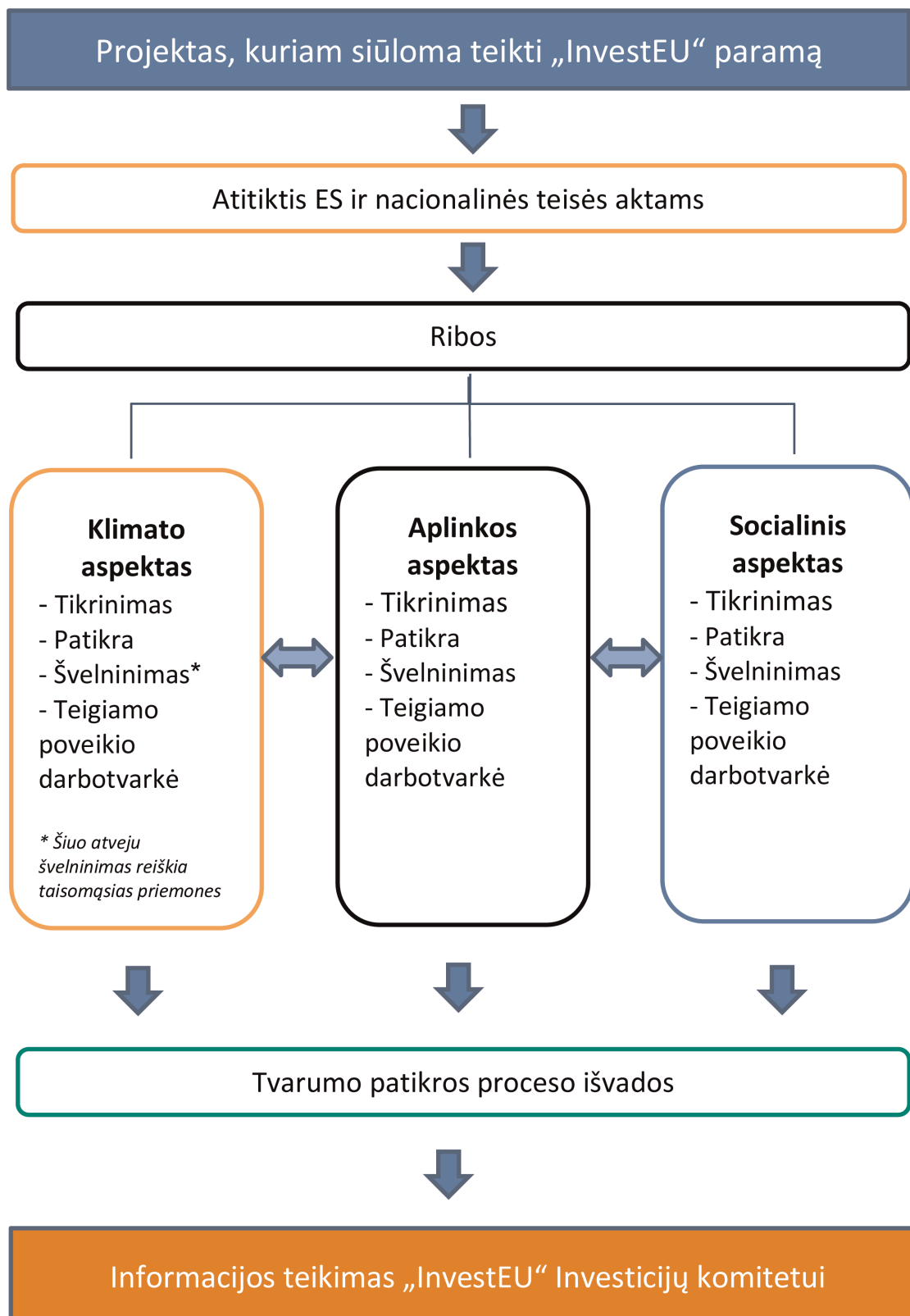
⁽²⁷⁾ Pagal „InvestEU“ reglamento 8 straipsnio 5 dalį „[„InvestEU“ fondo remiamos, pakeit.] finansavimo ir investavimo operacijos tikrinamos siekiant nustatyti, ar jos turi poveikį aplinkai, klimatui arba visuomenei. Jei tos operacijos tokį poveikį turi, atliekamas poveikio klimatui ir aplinkos bei socialiniam tvarumui patikrinimas, kad būtų užtikrintas kuo mažesnis žalingas poveikis ir kuo didesnė nauda klimatui, aplinkai ir socialiniam aspektui <...> Projektai, kurie yra nesuderinami su klimato politikos tikslais, laikomi netinkamais gauti paramą pagal šį reglamentą“.

⁽²⁸⁾ Papildomi veiksmai, siekiant išvengti arba sumažinti bet kokią liekamąją neigiamą poveikį, jei toks yra, arba apsvaustoma teigiamo poveikio darbotvarkė (t. y. veiksmai, kuriais siekiama didinti operacijos patikimumą aplinkos, socialiniu ir klimato aspektais).

- tvarumo patikros užbaigimą ir informacijos teikimą „InvestEU“ Investicijų komitetui, siekiant padėti priimti sprendimą dėl ES garantijos prašymo.

1 diagrama

Tvarumo patikros metodikos apžvalga

Visos „InvestEU“ fondo remiamos operacijos, neatsižvelgiant į jų mastą, turi atitikti taikomus ES ir nacionalinės teisės aktus. Todėl **bus reikalaujama įvertinti visų operacijų teisinę atitiktį ir ją patvirtinti**.

Kaip aprašyta ankstesniame skyriuje, taikomos bendru investicijų dydžiu grindžiamos ribos ir, kai šios ribos neviršijamos, nereikalaujama tolesnio išsamaus tikrinimo ir patikros. Ši taisyklė netaikoma tiems projektams, dėl kurių pagal PAV direktyvą (I priede nurodyti projektai arba II priede nurodyti tikrinami projektai) reikia atlikti poveikio aplinkai vertinimą (PAV), kai neatsižvelgiant į bendras projekto sąnaudas, reikės atlikti patikrą aplinkos, socialiniu ir klimato aspektais dėl PAV ataskaitoje ⁽²⁹⁾ nustatyto poveikio ir remiantis joje pateikta informacija. Tokia tvarka atitinka „InvestEU“ reglamente nustatytus reikalavimus.

Dėl projektų iki nustatytos ribos įgyvendinantieji partneriai ir projektų vykdytojai vis dėlto labai rekomenduojama kiekvienu konkrečiu atveju įvertinti, ar dėl konkrečios investavimo operacijos: i) kyla reikšminga galima rizika pagal vieną ar kelis tvarumo aspektus ir ii) ar būtų naudinga atlikti bent tikrinimą, aprašytą tolimesniuose skirsniuose.

Siekiant paskatinti susidomėjimą teigiamo poveikio darbotvarke įgyvendinantiems partneriams, bendradarbiaujant su projekto vykdytojais / galutiniais gavėjais, labai rekomenduojama apsvaistyti galimybę didinti teigiamą jų finansuojamų projektų poveikį, taip didinant bendrą jų tvarumą. Parengti kontroliniai sąrašai, kad būtų lengviau išvesti galimybes didinti teigiamą poveikį (žr. 3 priedą), kuriais galima naudotis savanoriškai.

Galiausiai šiose gairėse rekomenduojama atlikti integruotą vertinimą trimis aspektais, idėmiai stebint įvairių aspektų ryšius ir sinergiją ⁽³⁰⁾.

Visos infrastruktūros projektų teisinės procedūros dėl leidimų ir patvirtinimų užtrunka pakankamai ilgai. Jeigu atlikus patikrą nustatytos reikalingos papildomos priemonės ir dėl tokių projektų jau buvo išduoti visi patvirtinimai ir leidimai, tam tikrais atvejais gali būti rekomenduojamos ir įgyvendinamos tik tam tikros papildomos priemonės (pavyzdžiui, priemonės, kurios galėjo būti įgyvendintos ankstesniuose projekto plėtojimo ciklo etapuose, jau nebėgali būti įgyvendintos). Todėl įgyvendinantysis partneris ir projektų vykdytojai galės pasiūlyti tik tokias papildomas priemones, kurios realiai gali būti įgyvendintos tokiuose pažengusios plėtros projektuose. Tokie atvejai turėtų būti aiškiai išskirti ir tinkamai paaiškinami Investicijų komitetui teikiamuose dokumentuose (ypač jeigu papildomos priemonės buvo rekomenduotos ir įgyvendintos).

Siekiant išvengti painiavos dėl visuose su programa „InvestEU“ susijusiuose dokumentuose (pvz., investavimo gairėse) vartojamų terminų, siūloma žodį **projektas** šiame skyriuje vartoti, kaip jis apibrėžtas 1.1 skyriuje, kai kalbama apie susijusias operacijas, kurioms bus taikomas „InvestEU“ fondo remiamų operacijų tikrinimas ir patikra (prireikus) ⁽³¹⁾.

2.2. Klimato aspektas

2.2.1. Įvadas

Šiame skirsnyje pateikiama metodika, kurios reikia laikytis atliekant „InvestEU“ fondo tiesioginio finansavimo tvarumo patikrą klimato aspektu.

Kaip reikalaujama pagal „InvestEU“ reglamento 8 straipsnio 6 dalį šia metodika siekiama pateikti įgyvendinantiems partneriams principus ir priemones, siekiant: a) kalbant apie prisitaikymą prie klimato kaitos – užtikrinti atsparumą galimam neigiamam klimato kaitos poveikiui, atliekant pažeidžiamumo dėl klimato kaitos padarinių ir rizikos vertinimą ir taikant proporcingas atitinkamas prisitaikymo priemones, ir b) kalbant apie klimato kaitos švelninimą – įvertinti atitiktį ES klimato srities užmojams ir išpareigojimams, į galimybių analizę, ekonominį vertinimą ir (arba) sąnaudų ir naudos analizę įtraukti išlaidas, susijusias su dėl pasiūlytų projektų išmetamomis šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis, ir teigiamo klimato kaitos švelninimo priemonių poveikio naudą.

⁽²⁹⁾ Dėl PAV ataskaitoje nustatyto poveikio, kai PAV procesas bus pagrindinis tvarumo patikros elementas. Taip pat žr. 2.4.3. skyrių, kuriame pateiktos rekomendacijos dėl projektų, neviršijančių nustatytos ribos.

⁽³⁰⁾ Pavyzdžiui, projektų, kuriems reikalingas PAV (I priede nurodyti arba II priede nurodyti tikrinami projektai), kuris atliekamas pagal PAV direktyvą su pakeitimais, grupės poveikio klimatui patikrinimo rezultatai taip pat turi būti įtraukti į PAV ataskaitą.

⁽³¹⁾ Atliekant vertinimą aplinkos, klimato ir (arba) socialiniu aspektais taip pat turi būti atsižvelgta į susijusią (papildomą) infrastruktūrą ir įrenginius, kurie gali būti laikomi projekto sudėtine dalimi arba be kurių projektas nebus gyvybingas, kaip paprastai įgyvendinantieji partneriai daro atlikdami savo išsamų patikrinimą (pavyzdžiui, žr. EIB aplinkosaugos ir socialinių reikalų vadovą ir ERPB aplinkos apsaugos ir socialinę politiką). Tam tikrų bendrų rekomendacijų šiuo klausimu galima rasti čia: <https://ec.europa.eu/environment/ea/pdf/Note%20-%20Interpretation%20of%20Directive%2085-337-EEC.pdf>.

Šiose gairėse pateikta metodika yra labai panaši į metodiką, išsamiai aprašytą **Komisijos pranešime dėl techninių gairių dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu (Gairės dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu)** ⁽³²⁾. Todėl šiame dokumente pateikta metodika grindžiama tarptautiniu mastu pripažintomis metodikomis, taikomomis ir pažeidžiamumo bei su klimato kaita susijusios rizikos vertinimui, ir išmetamo ŠESD kiekio vertinimui ir mažinimui.

Šia metodika siekiama nustatyti: i) kaip ir kiek klimato kaita ir jos poveikis gali pakenkti atitinkamam projektui, siekiant priimti sprendimą dėl atitinkamų prisitaikymo priemonių; ir ii) kaip projektas gali prisidėti prie bendro ŠESD kiekio mažinimo tikslų, įskaitant atvejus, kai projektas yra įtrauktas į nuoseklią planavimo sistemą (pvz., įtrauktas į integruotą miesto plėtros planą) ir susijusią investicinę programą. Nors metodika skirta infrastruktūros projektams, rekomenduojami metodai ir priemonės gali būti taikomi ne tik tiems projektams, kurie siaurąja prasme gali būti laikomi infrastruktūros projektais, siekiant nustatyti su klimato kaita susijusią riziką projektui arba įvertinti su projektu susijusį išmetamą ŠESD kiekį, atsižvelgiant į ES klimato politikos tikslus.

Kaip Gairėse dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu nurodyta dėl prisitaikymo prie klimato kaitos, siekiant įvertinti su klimato kaita susijusią riziką projektams galima naudoti ne tik metodus ir (arba) metodikas, kuriais remtasi šiose gairėse, bet ir kitais neseniai ir tarptautiniu mastu pripažintus metodus ir (arba) metodikas (pvz., Tarpvyriausybinės klimato kaitos komisijos 5-oji vertinimo ataskaita, VA5) ⁽³³⁾, nes jais remdamasis naudotojas galės pasiekti lygiaverčius rezultatus.

Klimato kaitos švelninimo klausimu vertinant išmetamą ŠESD kiekį pirmiausia, kaip rekomenduojama Gairėse dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu, reikėtų vadovautis EIB anglies dioksido išmetimo rodiklio apskaičiavimo metodika ⁽³⁴⁾. Taip pat gali būti vadovaujama tarptautinius mastu patvirtintomis ir paskelbtomis anglies dioksido išmetimo rodiklio apskaičiavimo metodikomis. Be to, gali būti taikomos įgyvendinančiųjų partnerių vidaus metodikos, jeigu jos atitinka Tarptautinių finansų įstaigų suderinto požiūrio į šiltnamio efektą sukeliančių dujų apskaitą sistemą ⁽³⁵⁾.

Turėtų būti aiškiai nurodyta, kurios gairės taikomos. Bet koku atveju informacija dėl su projektais susijusio absoliutinio (bendrojo) ir santykinio (grynojo) išmetamo teršalų kiekio turėtų būti pateikta. Reikėtų aiškiai nurodyti su projektu susijusios teikiamos informacijos apimtį (t. y. ar informacija teikiama dėl viso projekto ar tik dėl jo dalies) ir pasirinktą atskaitos scenarijų santykiniam išmetamam ŠESD kiekiui apskaičiuoti.

Paryžiaus susitarime ⁽³⁶⁾ nustatytas tarptautiniu mastu sutartas vidutinės pasaulio temperatūros augimo ribojimo tikslas ir pasaulinis klimato kaitos poveikiui atspaus vystymosi ir prisitaikymo tikslas. Visame šiame skyriuje aprašytu metodu siekiama remti su Paryžiaus susitarimo ir ES klimato teisės aktų, kai jie bus priimti, tikslais derančių investavimo operacijų vykdymą.

2.2.2. Bendrieji tvarumo patikros klimato aspektu principai

Poveikio klimatui patikra yra parankus trumpinys apibūdinti procesui, kai į esamos infrastruktūros ir (arba) planuojamų investavimo operacijų plėtojimą integruojami prisitaikymo prie klimato kaitos ir klimato kaitos švelninimo aspektai. 2 diagramoje parodyti pagrindiniai poveikio klimatui patikros veiksmi.

⁽³²⁾ Gairės dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu bus paskelbtos 2021 m. pirmoje pusėje.

⁽³³⁾ Taip pat žr. Europos finansavimo institucijų darbo grupės prisitaikymo prie klimato kaitos klausimais (EUIWACC) parengtą metodiką: <https://www.eib.org/attachments/press/integrating-climate-change-adaptation-in-project-development.pdf>.

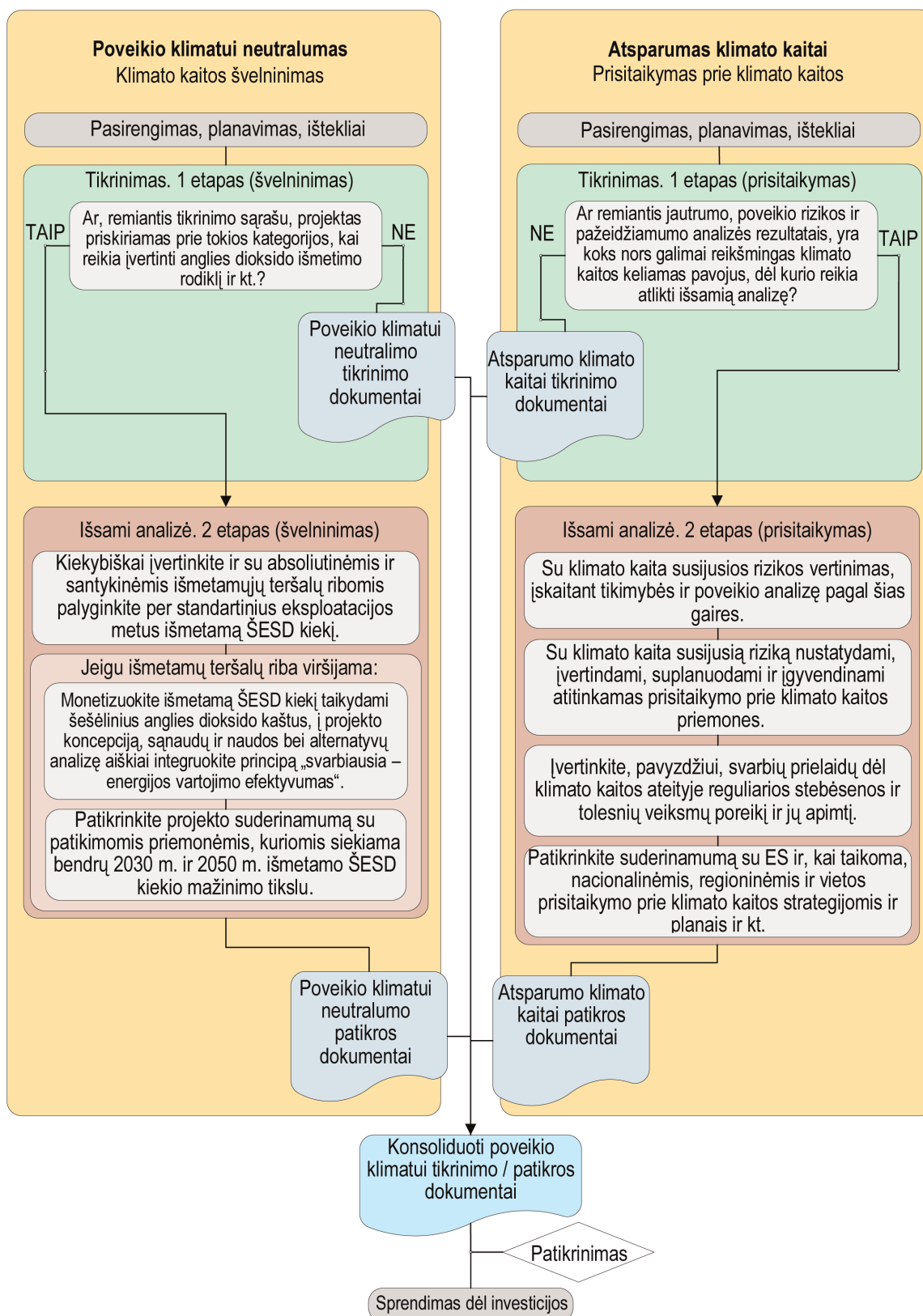
⁽³⁴⁾ https://www.eib.org/attachments/strategies/eib_project_carbon_footprint_methodologies_en.pdf

⁽³⁵⁾ TFI ŠESD apskaitos grupė šiuo metu rengia dokumentą, kuriame bus pateikta papildomų gerosios patirties gairių; jis bus paskelbtas 2021 m.

⁽³⁶⁾ Paryžiaus susitarimas: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>

2 diagrama

Poveikio klimatui patikros proceso apžvalga

Šaltinis: Gairės dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu.

Diagramoje pateikti du poveikio klimatui tikrinimo ramsčiai. Dešinysis ramstis susijęs su atsparumu klimato kaitai ir prisitaikymu prie jos. Kairysis ramstis susijęs su poveikio klimatui neutralumu ir klimato kaitos švelninimu.

Kiekvieną analizės ramstį sudaro du etapai. Pirmasis etapas susijęs su **tikrinimu**, kuriuo siekiama, pirma, nustatyti galimos su klimato kaita susijusios rizikos nagrinėjamai investicijai (dėl prisitaikymo prie jos), reikšmingumą, ir, antra, įvertinti atitiktį ES klimato srities išipareigojimams ir apskaičiuoti atitinkamą išmetamą ŠESD kiekį (dėl poveikio švelninimo). Tikrinimo etapo rezultatai nulems, ar bus reikalingas **antrasis papildomo išsamesnio vertinimo etapas**.

Pagal „InvestEU“ tikrinant su tiesioginiu finansavimu susijusį poveikį klimatui, vertinami įvairiuose plėtojimo etapuose esantys individualūs projektai, kuriuose dalyvauja įvairaus pobūdžio suinteresuotieji subjektai (viešieji ar privatieji). Vis dėlto klimato aspektų integravimas į pasirengimo investicijai procesą yra tęstinis procesas, kuris turi būti nagrinėjamas, kai įmanoma, nuo pradžios ir visuose projekto ciklo etapuose ⁽³⁷⁾ bei susijusiuose procesuose ir analizėse.

Gairėse dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu pateikiama daugiau informacijos apie poveikio klimatui patikros procesą įvairiuose projekto ciklo etapuose ⁽³⁸⁾.

2.2.3. Teisinė atitiktis

Pagal „InvestEU“ reglamento 8, 9 10 konstatuojamąsias dalis „InvestEU“ fondo finansuojami projektai turėtų padėti įgyvendinti ES klimato srities užmojus ir išipareigojimus, įskaitant tikslą iki 2050 m. pasiekti ES poveikio klimatui neutralumą ir naujus Sąjungos 2030 m. klimato srities tikslus. Be to, 8 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad projektai, kurie yra nesuderinami su klimato politikos tikslais, laikomi netinkamais gauti paramą pagal „InvestEU“ reglamentą.

Klimato kaitos aspektai taip pat yra svarbus projekto poveikio aplinkai vertinimo (PAV) elementas (žr. 2.3 skyrių dėl poveikio aplinkai patikrinimo). Tai taikoma abiem poveikio klimatui patikros ramsčiams, t. y. klimato kaitos švelninimui ir prisitaikymui prie jos.

Investavimo operacijų, kurioms reikalingas PAV (I priede nurodytos arba II priede nurodytos tikrinamos operacijos), kuris atliekamas pagal PAV direktyvą su pakeitimais, grupės poveikio klimatui patikros rezultatai taip pat bus įtraukti į PAV ataskaitą. PAV ir kiti poveikio aplinkai vertinimai paprastai turėtų būti suplanuoti ir įtraukti į projekto ciklą tinkamai atsižvelgus į poveikio klimatui patikros procesą.

Patikrinus projektą pagal teisinės atitikties reikalavimus ir atsižvelgiant į bendras projekto investicines sąnaudas, pereinama į tikrinimo etapą.

Poveikio klimatui patikros nereikia atlikti **operacijoms iki 10 mln. EUR, kurioms netaikomas PAV reikalavimas** (II priede nurodytos operacijos, kurias patikrinus nustatoma, kad to reikalavimo taikyti nereikia arba kurios nepatenka į PAV direktyvos taikymo sritį). Vis dėlto siekiant skatinti teigiamą požiūrį į klimato kaitos aspektus ir didinti informuotumą apie siūlomos investicijos su klimato kaita susijusią riziką (ir susijusį poveikį), projekto vykdytojams ir įgyvendinantiesiems partneriams labai rekomenduojama imtis tokių veiksmų:

- įvertinti galimybę atlikti tolesniuose skirsniuose aprašytą atsparumo klimato kaitos poveikiui tikrinimą, siekiant nustatyti galimą su klimato kaita susijusią riziką siūlomam projektui (ir susijusiam turtui). Kai reikia, projekte jie taip pat turėtų numatyti atitinkamas prisitaikymo priemones,
- kalbant apie anglies dioksido išmetimo rodiklio vertinimą, įgyvendinantieji partneriai ir projektų vykdytojai taip pat galėtų atlikti investicinių projektų, nesiekiančių 10 mln. EUR ribos, vertinimą, ypač tais atvejais, kai: a) kyla abejonų, kad siūloma investicija lems 2.2.5.1 skirsnyje nurodytas ribas viršijantį išmetamųjų teršalų kiekio didėjimą / mažėjimą, ir b) kai siūlomas projektas yra platesnio masto investicinės programos, dėl kurios buvo atliktas bendras išmetamo ŠESD kiekio vertinimas, dalis ⁽³⁹⁾.

⁽³⁷⁾ Projekto ciklo valdymas (PCV) yra projekto efektyvaus ir veiksmingo planavimo, organizavimo, koordinavimo ir jo kontrolės visuose etapuose procesas nuo planavimo iki įgyvendinimo ir nuo eksploatavimo iki jo pabaigos.

⁽³⁸⁾ Taip pat žr. EUFIWACC (2016), kurią galima rasti čia: <http://www.eib.org/attachments/press/integrating-climate-change-adaptation-in-project-development.pdf>.

⁽³⁹⁾ Žr. skirsnį dėl tikrinimo. Tam tikrų sektorių, pvz., miesto transporto, projektai dažnai yra įtraukti į integruotą planavimo dokumentą (pvz., tvaraus judumo mieste planą), siekiant apibrėžti nuoseklią investicinę programą.

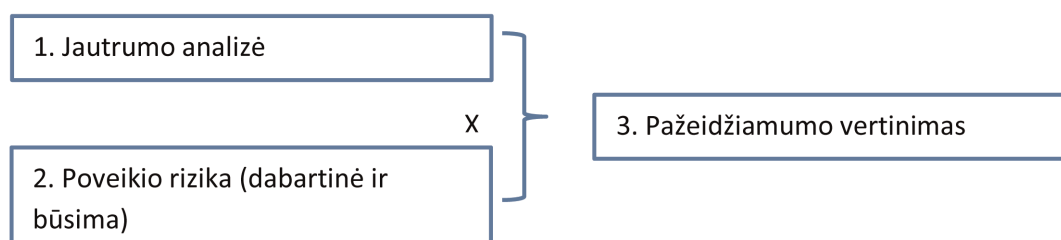
10 mln. EUR ribą viršijančių operacijų, neatsižvelgiant į tai, ar dėl jų reikia atlikti PAV, ar ne, vertinimas turi būti atliekamas pagal „InvestEU“ remiamų operacijų tikrinimo ir patikros procesą, jeigu taikoma, vadovaujantis atsparumo klimato kaitai ir poveikio klimatui neutralumo kriterijais, kaip aprašyta tolesniuose skirsniuose.

2.2.4. Atsparumas klimato kaitai

2.2.4.1. Atsparumo klimato kaitai tikrinimas – prisitaikymas prie klimato kaitos

Remiantis **Gairėmis dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu** atsparumo klimato kaitai tikrinimas yra pradinis patikros proceso etapas ir juo siekiama **nustatyti ir įvertinti galimą dabartinį ir būsimą su klimato kaita susijusią riziką projektams, kuriems siūloma skirti „InvestEU“ paramą.**

Tikrinimo metu atliekamą vertinimą sudaro šie trys etapai:

Pažeidžiamumo vertinimo ⁽⁴⁰⁾ tikslas – nustatyti esmines klimato kaitos keliamas grėsmes ⁽⁴¹⁾ atitinkamo tipo projektui numatytoje vietoje.

Projekto pažeidžiamumą lemia dviejų aspektų derinys: i) projekto sudėtinių dalių bendras jautrumas klimato kaitos keliamoms grėsmėms (**jautrumas**); ir ii) šių grėsmių pasireiškimo projekto vietoje dabar ir ateityje tikimybė (**poveikio rizika**). Šie du aspektai gali būti išsamiai vertinami atskirai (kaip nurodyta toliau) arba nagrinėjami kartu.

Jautrumo analizės tikslas – nustatyti atitinkamos rūšies investicijai aktualias klimato kaitos keliamas grėsmes, nepriklausomai nuo jos vietos. Atliekant jautrumo analizę projektas turėtų būti išsamiai nagrinėjamas, įvertinant įvairias projekto sudėtines dalis ir projektų eksploatavimo platesniame tinkle ar sistemoje aspektus.

Kiekviena sritis ir kiekviena klimato kaitos keliamą grėsmę turėtų būti vertinama kaip didelė, vidutinė arba maža:

- **didelis jautrumas:** klimato kaitos keliamą grėsmę gali turėti reikšmingą poveikį infrastruktūrai ir procesams, ištekliams, rezultatams ir transporto jungtims,
- **vidutinis jautrumas:** klimato kaitos keliamą grėsmę gali turėti nedidelį poveikį infrastruktūrai ir procesams, ištekliams, rezultatams ir transporto jungtims,
- **mažas jautrumas:** klimato kaitos keliamą grėsmę nedaro poveikio (arba jis yra nereikšmingas).

⁽⁴⁰⁾ Pažeidžiamumas ir rizika apibrėžiami įvairiai, žr. pvz., IPCC AR4 (2007) dėl pažeidžiamumo ir IPCC SREX (2012) ir IPCC AR5 (2014) dėl pavojaus (kaip grėsmės tikimybės ir pasekmių funkcija), <http://ipcc.ch/>

⁽⁴¹⁾ Dėl struktūruotos klimato kaitos rodiklių ir klimato kaitos poveikio rodiklių (grėsmių) apžvalgos žr., pvz., EAA ataskaitą „Klimato kaita, poveikis ir pažeidžiamumas Europoje 2016 m.“, <https://www.eea.europa.eu/publications/climate-change-impacts-and-vulnerability-2016>, EAA ataskaitą „Prisitaikymas prie klimato kaitos ir nelaimių rizikos mažinimas Europoje“, <https://www.eea.europa.eu/publications/climate-change-adaptation-and-disaster> ir ETC CCA Techninį dokumentą „Ekstremalios oro ir klimato sąlygos Europoje“ (2015), <http://cca.eionet.europa.eu/reports>, ir <https://www.eionet.europa.eu/etcs/etc-cca/products/etc-cca-reports/extreme-20weather-20and-20climate-20in-20europe>, taip pat <https://www.eea.europa.eu/soer-2020/intro> (7 skyrių) <http://www.eea.europa.eu/soer-2015/europe/climate-change-impacts-and-adaptation>.

3 diagrama

Jautrumo klimato kaitos keliamoms grėsmėms analizė

JAUTRUMO ANALIZĖ				
Orientacinė jautrumo lentelė: (pavyzdys)		Klimato kintamosios vertės ir grėsmės		
		Potvynis	Šiluma	... Sausra
Sritis	Objekto infrastruktūra, ...	Didelis	Nedidelis	... Nedidelis
	Ištekliai (vanduo, ...)	Vidutinis	Vidutinis	... Nedidelis
	Rezultatai (produktai, ...)	Didelis	Nedidelis	... Nedidelis
	Transporto jungtys	Vidutinis	Nedidelis	... Nedidelis
	Aukščiausias vertinimas 4 srityse	Didelis	Vidutinis	... Nedidelis
Jautrumo analizės rezultatai gali būti apibendrinti lentelėje, kurioje pateiktas atitinkamų su tam tikro tipo projektu, neatsižvelgiant į vietą, susijusių klimato kintamųjų verčių ir grėsmių, įskaitant esminius parametrus, jautrumo vertinimas, pavaizduotas, pavyzdžiui, pagal keturias sritis.				

Šaltinis: Gairės dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu

Poveikio rizikos analizės tikslas – nustatyti numatytoje projekto vietoje aktualias grėsmes nepriklausomai nuo projekto tipo. Poveikio rizikos vertinimą galima išskirti į dvi dalis: i) dabartinio klimato poveikio rizika ir ii) būsimo klimato poveikio rizika. Siekiant įvertinti dabartinio ir būsimo klimato poveikio riziką reikėtų remtis istoriniais ir dabartiniais atitinkamos vietovės duomenimis. Siekiant įvertinti, kaip poveikio rizika gali kisti ateityje, reikia remtis klimato modeliavimo projekcijomis ⁽⁴²⁾. Ypatingai reikėtų atkreipti dėmesį į ekstremalių oro sąlygų dažnumo ir intensyvumo pokyčius.

Kiekvienos klimato kaitos keliamos grėsmės dabartinė ir būsima poveikio rizika turėtų būti įvertinta (t. y. didelė, vidutinė arba maža).

4 diagrama

Poveikio rizikos analizė

Poveikio rizikos analizė				
Orientacinė poveikio rizikos analizė: (pavyzdys)		Klimato kintamosios vertės ir grėsmės		
		Potvynis	Šiluma	... Sausra
Dabartinis klimatas		Vidutinė	Maža	... Maža
Būsimas ateityje		Didelė	Vidutinė	... Maža
Aukščiausias vertinimas (dabartinis + būsimas)		Didelė	Vidutinė	... Maža
Poveikio rizikos analizės rezultatai gali būti apibendrinti lentelėje, kurioje pateiktas atitinkamų su tam tikra vieta, neatsižvelgiant į projekto tipą, susijusių klimato kintamųjų verčių ir grėsmių poveikio rizikos vertinimas pagal dabartinį ir būsimą klimata. Tiek jautrumo, tiek poveikio rizikos analizės atveju vertinimo sistema turėtų būti tiksliai apibrėžta ir paaiškinta, o suteiktas vertinimas turėtų būti pagrįstas.				

Šaltinis: Gairės dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu.

Atliekant **pažeidžiamumo analizę** sujungiami jautrumo analizės ir poveikio rizikos analizės rezultatai, siekiant atitinkamai nustatyti svarbiausias grėsmes siūlomai investicijai (jos gali būti laikomos vidutiniu arba dideliu pažeidžiamumu).

⁽⁴²⁾ Išsamesnė informacija apie rekomenduojamas klimato modeliavimo prognozes pateikta Gairėse dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu.

5 diagrama

Pažeidžiamumo analizė

PAŽEIDŽIAMUMO ANALIZĖ					
Orientacinė pažeidžiamumo lentelė: (pavyzdys)		Poveikio rizika (dabartinis + būsimas klimatas)			Paaiškinimas:
		Didelė	Vidutinė	Maža	Pažeidžiamumo lygis
Jautrumas	Didelis	Potvynis			Aukštas
(didžiausias tarp	Vidutinis		Šiluma		Vidutinis
keturių sričių)	Mažas			Sausra	Žemas
Pažeidžiamumo analizės rezultatai gali būti apibendrinti lentelėje, kurioje pateikta informacija dėl konkretaus projekto tipo numatytoje vietoje. Ji apjungia jautrumo ir poveikio rizikos analizę. Svarbiausios klimato kintamosios vertės ir grėsmės yra tos, kurių atžvilgiu pažeidžiamumo lygis yra didelis arba vidutinis, kurios paskui vertinamos toliau nurodytuose etapuose. Pažeidžiamumo lygiai turėtų būti tiksliai apibrėžti ir paaiškinti, o suteiktas vertinimas turėtų būti pagrįstas.					

Šaltinis: Gairės dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu.

Jeigu jautrumas ir poveikio rizika vertinami kaip maži arba kai atlikus bendrą pažeidžiamumo vertinimą pagrįstai nustatoma, kad visais atžvilgiais pažeidžiamumas laikomas mažu arba nereikšmingu, išsamesnis (klimato kaitos keliamo) pavojaus vertinimas gali būti nereikalingas. Tokiais atvejais galima nebetęsti „InvestEU“ patikros proceso ir atliktos analizės rezultatai turi būti pateikti nurodant būtiną informaciją ir pagrindimus.

Jeigu jautrumas ir (arba) poveikio rizika (arba bendras pažeidžiamumas, kai atliekamas bendras vertinimas) vertinami kaip vidutiniai ir (arba) dideli, dėl projekto turi būti atliktas klimato kaitos keliamo pavojaus vertinimas pagal toliau šiame skirsnyje aprašytą metodiką.

Bet kokių atveju galutinis sprendimas atlikti išsamų pavojaus vertinimą, atsižvelgiant į nustatytą pažeidžiamumą, turi būti grindžiamas pagrįstu įgyvendinančiojo partnerio atliekamu konkrečios siūlomos investicijos atvejo vertinimu (atliekamas padedant projekto vykdytojui ir (arba) klimato poveikio vertinimą atliekančiai grupei) ⁽⁴³⁾ ⁽⁴⁴⁾.

Išsamesnės įgyvendinantiesiems partneriams ir projektų vykdytojams skirtos metodinės rekomendacijos dėl tikrinimo etapo pateiktos Gairėse dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu.

2.2.4.2. Su klimato kaita susijusios rizikos vertinimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos

Dėl projektų, kurių atžvilgiu atliekant pažeidžiamumo vertinimą nustatyta vidutinė arba didelė galima su klimato kaita susijusi rizika, turėtų būti atliktas išsamus su klimato kaita susijusios rizikos vertinimas.

Su klimato kaita susijusios rizikos vertinimas yra struktūrinis atitinkamų klimato kaitos keliamų grėsmių ir susijusio jų poveikio analizavimo metodas, siekiant suteikti sprendimui dėl siūlomos investicijos priimti reikalingos informacijos. Bet kokia galima dėl klimato kaitos projektui kylanti reikšminga rizika turėtų būti valdoma ir sumažinta iki priimtino lygio, taikant atitinkamas ir proporcingas prisitaikymo priemonės, kurios turi būti įtrauktos į projektą.

⁽⁴³⁾ Pažeidžiamumo dėl klimato kaitos padarinių vertinimas gali būti atliekamas pakankamai ankstyvame projekto plėtojimo ciklo etape ir, atsižvelgiant į projekto užbaigtumą, sprendimą atlikti išsamų su klimato kaita susijusios rizikos vertinimą tam tikrais atvejais gali tekti priimti projekto vykdytojui. Tokiais atvejais gali būti atliktas nepriklausomas vertinimo patikrinimas (arba jį gali patikrinti pats įgyvendinantis partneris) prieš pasiekiant finansavimo sprendimo etapą.

⁽⁴⁴⁾ Kaip nurodyta Gairėse dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu, gali būti svarbu investiciją įvertinti platesniame kontekste. Klimato kaita taip pat turės įtakos aplinkos ir socialinei sistemoms, susijusioms su „InvestEU“ investicija finansuojamam turtui, ir jo sąveikai su šiomis sistemomis. Taip pat investavimo operacijoms didelį poveikį gali daryti klimato kaitos poveikis kitai infrastruktūrai, kuri naudojama jų veikloms, įskaitant susijusius įrenginius. Tai parodo, kaip svarbu su klimato kaita susijusią riziką ir atsparumą klimato kaitai nagrinėti kompleksiskai ir atsižvelgiant į kitas sritis platesniame ekosistemų ir socialinių sistemų kontekste.

Procesas vyksta taip:

- įvertinama poveikio, susijusio su grėsmėmis, nustatytais per pažeidžiamumo vertinimą, kuris vykdytas atliekant tikrinimą, tikimybė ir reikšmingumas,
- įvertinamas nustatytos galimos rizikos konkrečiai investavimo operacijai reikšmingumas,
- nustatomos pritaikymo priemonės, skirtos galimam reikšmingam klimato kaitos keliamam pavojui mažinti.

Vertinant **tikimybę** arba tikėtinumą nagrinėjama, kiek tikėtina, kad nustatytos klimato kaitos keliamos grėsmės pasireikš per tam tikrą laikotarpį, pvz., per projekto laikotarpį. Gali būti pateikta kokybinio ar kiekybinio tikimybės vertinimo pagal kiekvieną atitinkamą klimato kaitos keliamą grėsmę santrauka. Reikia pažymėti, kad projekto įgyvendinimo laikotarpiu tikimybė gali iš esmės pasikeisti.

Vertinant **poveikį** (taip pat apibūdinamą sunkumu arba mastu) nagrinėjama, kas nutiktų, jeigu nustatyta klimato kaitos keliamą grėsmę pasireikštų, ir kokios būtų pasekmės investicijai. Turėtų būti įvertintas kiekvienos grėsmės poveikio mastas. Paprastai atliekant šį vertinimą vertinami, be kita ko, šie aspektai: i) materialusis turtas ir jo eksploatacija; ii) sveikata ir sauga; iii) poveikis aplinkai; iv) socialinis poveikis; v) finansiniai aspektai; vi) ir rizika reputacijai. Atliekant vertinimą reikia išnagrinėti projekto galimybes prisitaikyti ir sistemą, kurioje jis eksploatuojamas, pvz., kaip projektas gali susidoroti su poveikiu ir kokio masto riziką jis gali toleruoti. Taip pat reikia įvertinti, kiek šis investicinis projektas yra svarbus platesniam tinklui ar sistemai (t. y. kritinė svarba), ir ar būtų daromas platesnio masto papildomas poveikis ir grandininis poveikis.

Kiekvienos galimos rizikos reikšmingumo lygis gali būti nustatytas kartu įvertinus du tikimybės ir poveikio veiksnius. Siekiant nustatyti reikšmingiausią galimą riziką ir tą, dėl kurios ateityje reikės imtis veiksmų, pritaikymo priemonių, rizika gali būti pažymėta rizikos matricioje.

6 diagrama

Rizikos vertinimo apžvalga

PAVOJAUS VERTINIMAS							
Orientacinė pavojaus lentelė (pavyzdys)		Bendras pagrindinių klimato kintamųjų verčių ir grėsmių poveikis (pavyzdys)					Paaiškinimas:
		Nereikšmingas	Mažas	Vidutinis	Didelis	Katastrofiškas	Pavojaus lygis
Tikimybė	Retas						Žemas
	Mažai tikėtinas		Sausra				Vidutinis
	Vidutiniškai tikėtinas		Šiluma	Potvynis			Aukštas
	Tikėtinas						Ekstremalus
	Beveik neabejotinas						

Pavojaus analizės rezultatai gali būti apibendrinti lentelėje, kurioje kartu įvertinta pagrindinių klimato kintamųjų verčių ir grėsmių tikimybė ir poveikis. Vertinimo išvadoms pagrįsti turi būti pateikti išsamūs paaiškinimai. Pavojaus lygis turėtų būti paaiškintas ir pagrįstas.

Šaltinis: Gairės dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu.

Koks rizikos lygis yra priimtinas arba kokia rizika yra reikšminga, sprendžia projekto vykdytojas ir vertinimą atliekanti ekspertų grupė ir priklauso nuo konkrečių projekto aplinkybių. Bet kokiu atveju šis vertinimas visada turėtų būti aprašytas aiškiai ir logiškai ir nuosekliai įtrauktas į bendrą projekto rizikos vertinimą. Ši informacija taip pat labai svarbi įgyvendinančiajam partneriui, nes rizikos materializavimasis turės esminės įtakos siūlomai investicijai ir dėl to remiama operacija gali būti nutraukta.

Jeigu atlikus rizikos vertinimą nustatoma tam tikra galima dėl klimato kaitos kylanti reikšminga rizika projektui, tokia rizika turi būti valdoma ir sumažinama iki priimtino lygio ⁽⁴⁵⁾.

7 diagrama

Atitinkamų prisitaikymo priemonių nustatymo, vertinimo ir planavimo / integravimo apžvalga

PRISITAIKYMO PRIEMONIŲ NUSTATYMAS	PRISITAIKYMO PRIEMONIŲ VERTINIMAS	PRISITAIKYMO PLANAVIMAS
Priemonių nustatymo procesas: — Nustatykite reagavimo į pavojų priemonės (pasitarkite, pvz., ekspertų praktinius seminarus, posėdžius, vertinimus ir kt.) Prisitaikymo procese galimas priemonių derinys, pvz.: — mokymai, gebėjimų didinimas, stebėseną — geriausios patirties, standartų taikymas — gamtos procesais pagrįsti sprendimai — inžineriniai sprendimai, techninis projektas — pavojaus valdymas, draudimas	Vertinant prisitaikymo priemones turėtų būti deramai atsižvelgta į konkrečias aplinkybes ir duomenų prieinamumą. Vienais atvejais gali pakakti greito ekspertinio vertinimo, kitais – gali reikėti atlikti išsamią sąnaudų ir naudos analizę. Gali būti svarbu įvertinti įvairių prisitaikymo priemonių patikimumą, atsižvelgiant į klimato kaitos neapibrėžtumą.	Atitinkamas atsparumo klimato kaitai priemonės integruokite į projekto techninius sprendinius ir valdymo alternatyvas. Parenkite įgyvendinimo planą, finansinį planą, stebėsenos ir reagavimo planą, prielaidų ir pažeidžiamumo dėl klimato kaitos bei poveikio vertinimo reguliarios peržiūros planą ir kt. Pažeidžiamumo ir rizikos vertinimu bei prisitaikymo planavimu siekiama sumažinti likutinę su klimato kaita susijusią riziką iki priimtino lygio.

Šaltinis: Gairės dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu.

Dėl kiekvienos nustatytos reikšmingos rizikos turi būti apsvarstytos ir įvertintos **prisitaikymo priemonės**. Prisitaikant dažnai taikomas struktūrinių priemonių (pvz., materialiojo turto ir infrastruktūros koncepcijos ar parametrų pakeitimas arba alternatyvių ar patobulintų sprendimų taikymas) ir nestrukūrinių priemonių (pvz., žemėtvarka, patobulintos stebėsenos ar reagavimo į nelaimės programos, darbuotojų apmokymas ir dalijimasis žiniomis, strateginių su klimato kaita susijusių rizikos vertinimo priemonių, finansinių sprendimų, pavyzdžiui, draudimo, rengimas) derinys.

Siekiant surasti tinkamą priemonę ar jų derinį arba net apsvarstyti atidėti įgyvendinimo datas (lanksčias / adaptuotas priemones), siekiant sumažinti riziką iki priimtino lygio, reikėtų įvertinti įvairias prisitaikymo priemones. Tada, siekiant padidinti projekto atsparumą klimato kaitai, tinkamiausias priemones reikėtų integruoti į projekto koncepciją ir (arba) jo eksploatacijos etapą ⁽⁴⁶⁾.

⁽⁴⁵⁾ Taip pat gali būti tam tikrų investicinio projekto elementų, kurie laikomi neesminiais, ir kai prisitaikymo priemonių išlaidos viršija pavojaus išvengimo naudą, ir tam tikromis aplinkybėmis geriausia būtų leisti neesminei infrastruktūrai žlugti. Tai taip pat tam tikra rizikos valdymo forma.

⁽⁴⁶⁾ Randasi vis daugiau literatūros ir patirties prisitaikymo priemonių, vertinimo ir planavimo klausimais, taip pat konkrečioms valstybėms narėms skirtų susijusių išteklių. Susidomėję įgyvendinantieji partneriai galėtų, pavyzdžiui, susipažinti su šia medžiaga:

- Dėl prisitaikymo priemonių pavyzdžių ir atvejo tyrimų prisitaikymo klausimu – „Climate-ADAPT“ (<http://climate-adapt.eea.europa.eu/>)

- REGIO GD tyrimas dėl „Didelių infrastruktūros projektų pritaikymas prie klimato kaitos“: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/studies/2018/climate-change-adaptation-of-major-infrastructure-projects

- EAA ataskaita 8/2014 „Europos transporto pritaikymas prie klimato kaitos“, <http://www.eea.europa.eu/publications/adaptation-of-transport-to-climate>

- EEA ataskaita 1/2019 „Prisitaikymo iššūkiai ir galimybės Europos energetikos sistemai. Klimatui atsparios mažo anglies dioksido kiekio energetikos sistemos kūrimas“: <https://www.eea.europa.eu/publications/adaptation-in-energy-system>.

Galiausiai, vadovaujantis geriausia valdymo patirtimi, projekto vykdytojai rekomenduojama nuolat vykdyti stebėseną visu investicijos eksploatavimo laikotarpiu, siekiant: i) patikrinti vertinimo tikslumą ir į tai atsižvelgti būsimuose vertinimuose ir projektuose ir ii) nustatyti, ar tikėtina, kad bus pasiektos tam tikros taikymo vertės ar ribos, reiškiančios, kad reikia imtis papildomų prisitaikymo priemonių.

2.2.5. *Poveikio klimatui neutralumas ir klimato kaitos švelninimas* ⁽⁴⁷⁾

2.2.5.1. Tikrinimas klimato kaitos švelninimo aspektu

Švelninant klimato kaitą stengiamasi sumažinti išmetamą ŠESD kiekį arba didinti ŠESD sekvestravimą. Šiomis priemonėmis siekiama **2030 m. ir 2050 m. ES išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo tikslų**. Tam, kad būtų pasiekti ES tikslai ir apskritai Paryžiaus susitarimo tikslai mūsų ekonomikoje, reikia iš esmės pareiti nuo didelio anglies dioksido kiekio veiklos prie mažo anglies dioksido kiekio naudojimo ir nulinės taršos sprendimų, pavyzdžiui, atsinaujinančiosios energijos ir CO₂ sekvestravimo, kartu siekiant kur kas efektyviau vartoti energiją ir išteklius. Remiantis principu „svarbiausia – energijos vartojimo efektyvumas“, priimant su investicijomis susijusius sprendimus visų pirma pirmenybę reikia teikti alternatyvoms ekonomiškai efektyvioms energijos vartojimo efektyvumo priemonėms, ypač galutinių vartotojų suvartojamo energijos kiekio mažinimo ekonomiškai efektyviu būdu priemonėms ⁽⁴⁸⁾. Išmetamo ŠESD kiekio kiekybinis įvertinimas ir monetizavimas gali padėti priimti tokiu principu grindžiamus su investicijomis susijusius sprendimus.

Siekdami patikrinti ir įvertinti, ar siūlomi projektai atitinka ES neutralaus poveikio klimatui tikslus, įgyvendinantieji partneriai ir projektų vykdytojai gali, kiek įmanoma, klimato kaitos švelninimui taikyti ES taksonomijos reglamente numatytus „reikšmingos žalos nedarymo“ kriterijus. Be to, įgyvendinantieji partneriai ir projektų vykdytojai gali vadovautis EIB nustatytais su Paryžiaus susitarimu suderintais mažo anglies dioksido kiekio kriterijais, paskelbtais EIB Klimato banko veiksmų plane, arba gali taikyti kitą tarptautiniu mastu pripažintą ir paskelbtą metodiką, skirtą įvertinti atitiktį Paryžiaus susitarime nustatytiems mažo anglies dioksido kiekio tikslams.

Be to, daug 2021–2027 m. laikotarpiu „InvestEU“ remiamų projektų bus susiję su infrastruktūra, kurios eksploatavimo laikotarpis tęsis po 2050 m. Todėl reikalinga ekspertų analizė, siekiant patikrinti, ar projektas atitinka, pavyzdžiui, eksploatavimo, priežiūros ir galutinio eksploatacijos nutraukimo reikalavimus, atsižvelgiant į bendrą nulinio gryojo išmetamo ŠESD kiekio ir neutralaus poveikio klimato siekimo kontekstą. Ankstyvas ir nuoseklus dėmesys išmetamam šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekiui įvairiuose projektų vystymo etapuose padės švelninti klimato kaitą. Tam tikri pasirinkimai, visų pirma planavimo ir koncepcijos kūrimo etapuose, gali turėti įtakos bendram su projektu susijusiam išmetamam ŠESD kiekiui per projekto įgyvendinimo laikotarpį, įskaitant statybos, eksploatavimo ir eksploatacijos nutraukimo etapus.

Šiomis aplinkybėmis „InvestEU“ fondo remiamos operacijos tikrinimo išmetamo ŠESD kiekio požiūriu tikslas – **nustatyti, ar dėl siūlomo projekto reikia atlikti anglies dioksido išmetimo rodiklio vertinimą**. Tai svarbu siekiant nustatyti, ar reikalingas išsamesnis vertinimas šiuo atžvilgiu, ir į investicijos ekonominį vertinimą įtraukti tokio išorinio poveikio piniginę vertę.

Nors išmetamo CO₂ kiekis turėtų būti įvertintas visuose projektuose, toliau pateiktoje 1 lentelėje pateikiami tokių projektų kategorijų, kai numatoma, kad išmetamųjų teršalų kiekis veikiausiai bus reikšmingas arba nereikšmingas, orientacinė informacija kaip pagrindas „InvestEU“ fondo remiamos operacijos tikrinimui atlikti.

Remiantis „Gairėmis dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu“ dėl „InvestEU“ remiamų projektų turės būti atliktas anglies dioksido išmetimo rodiklio vertinimas, jeigu yra tikimybė, kad projektuose:

- absoliutinis išmetamas teršalų kiekis viršija 20 000 tonų CO₂ per metus (teigiamas ar neigiamas),
- santykinis išmetamas teršalų kiekis viršija 20 000 tonų CO₂ per metus (teigiamas ar neigiamas).

Šiuo atžvilgiu 1 lentelėje nurodytas projektų priskyrimas prie atitinkamos kategorijos yra tik rekomendacinio pobūdžio.

Siekdami nustatyti, ar projektas viršys pirmiau nurodytas ribas arba jų nesieks, įgyvendinantieji partneriai ir projektų vykdytojai gali remtis kiekybiniu vertinimu, ankstesniuose projektuose sukauptomis ekspertinėmis žiniomis arba kitais paskelbtais šaltiniais. **Kai padėtis nėra aiški, reikėtų apskaičiuoti anglies dioksido išmetimo rodiklį**, kad būtų įvertinta, ar projektas gali viršyti ribas ar jų nesiekti.

⁽⁴⁷⁾ Šiose gairėse žodžio „švelninimas“ reikšmė yra pritaikyta prie konkretaus konteksto, susijusio su poveikio klimatui patikrinimu ir poveikio aplinkai patikrinimu. Pavyzdžiui, poveikio klimatui patikrinimo srityje žodis „švelninimas“ reiškia žmogaus įsikišimą, siekiant sumažinti išmetamą ŠESD kiekį ir didinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų absorbentus.

⁽⁴⁸⁾ Principas „svarbiausia – energijos vartojimo efektyvumas“ apibrėžtas 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2018/1999 dėl energetikos sąjungos ir klimato politikos veiksmų valdymo 2 straipsnio 18 punkte (OL L 328, 2018 12 12, p. 1),
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018R1999&from=LT>.

1 lentelė

Anglies dioksido išmetimo rodiklio tikrinimo sąrašas – orientacinio pobūdžio projektų kategorijų pavyzdžiai

Tikrinimas	Produktų kategorijos
Apskritai, atsižvelgiant į projekto mastą, anglies dioksido išmetimo rodiklio vertinimo NEREIKĖS šioms kategorijoms, nebent numatoma, kad dėl projekto bus išmetamas reikšmingas CO ₂ arba kitų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis.	— Telekomunikacijų paslaugos — Geriamojo vandens tiekimo tinklai — Lietaus vandenų ir nuotekų surinkimo tinklai — Vietinės reikšmės pramoninių nuotekų valymas ir miesto nuotekų vandens valymas — Statybos darbai ⁽¹⁾ — mechaninio / biologinio atliekų apdorojimo įrenginiai — MTTP veiklos — Vaistai ir biotechnologijos — visos kitos projektų kategorijos ar projekto mastas, kai yra aišku ir gali būti akivaizdžiai patvirtinta, kad absoliutinis ir (arba) santykinis išmetamas teršalų kiekis nesiekia 20 000 tonų CO₂ per metus (teigiamas ar neigiamas) ⁽⁵⁰⁾
Apskritai anglies dioksido išmetimo rodiklio vertinimą REIKĖS atlikti	— Miesto kietųjų atliekų sąvartynai — Miesto atliekų deginimo įrenginiai — Dideli nuotekų valymo įrenginiai — Gamybės pramonė — Chemijos produktai ir perdirbimas — Kasyba ir pagrindiniai metalai — Plaušiena ir popierius — Riedmenų, laivų, transporto priemonių išsigijimas — Kelių ir geležinkelių infrastruktūra ⁽⁵¹⁾, miesto transportas — Uostai ir logistikos centrai — Energijos perdavimo linijos — Atsinaujinantieji energijos ištekliai — Kuro gamyba, perdirbimas, saugojimas ir transportavimas — Cemento ir kalkių gamyba — Stiklo gamyba — Termofikacinės elektrinės ir elektrinės — Centralizuoto šilumos tiekimo tinklai — Gamtinių dujų skystinimo ir pakartotinio dujinimo įrenginiai — Dujų perdavimo infrastruktūra — visos kitos projektų kategorijos ar projekto mastas, kai absoliutinis ir (arba) santykinis išmetamas teršalų kiekis gali viršyti 20 000 tonų CO₂ per metus (teigiamas ar neigiamas)

⁽¹⁾ Įskaitant, be kita ko, saugias bei apsaugotas stovėjimo aikštes ir išorės sienos kontrolę.

⁽²⁾ Tam tikrų sektorių, pvz., miesto transporto, projektai dažnai yra įtraukti į integruotą planavimo dokumentą (pvz., tvaraus judumo mieste planą), siekiant apibrėžti nuoseklią investicinę programą. Nors į tokias investicines programas įtrauktos individualios investicijos / projektai gali neviršyti ribų, gali būti svarbu įvertinti visos programos išmetamą ŠESD kiekį, siekiant nustatyti bendrą jų svarų indėlį siekiant sumažinti ŠESD.

⁽³⁾ Reikalavimas gali būti netaikomas priemonėms, kuriomis užtikrinamas eismo saugumas ir mažinamas krovinių geležinkelių transporto keliamas triukšmas.

Šaltinis: Gairės dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu.

Projektai, kai numatomas išmetamas teršalų kiekis viršija ribas, turi būti išsamiau įvertinti kitame klimato kaitos švelninimo patikros etape ⁽⁴⁹⁾.

2.2.5.2. Anglies dioksido išmetimo rodiklis ir išmetamo ŠESD kiekio monetizavimas

Kaip pirmiau aprašyta, klimato kaitos švelninimo priemonėmis siekiama sumažinti išmetamą ŠESD kiekį ir riboti visuotinį atšilimą. Projektai ir kitų rūšių investicijos gali prie to prisidėti, pavyzdžiui, kuriant ir renkantis mažo anglies dioksido kiekio alternatyvas.

Šiose gairėse anglies dioksido išmetimo rodiklis naudojamas ne tik siekiant apskaičiuoti su įgyvendinti parengta investicija susijusį išmetamą ŠESD kiekį, bet ir (ir tai ne mažiau svarbu) siekiant planavimo ir koncepcijos rengimo etapuose, įskaitant etapus, kai vertinamos ir atrenkamos investavimo alternatyvos, padėti apsvarstyti mažo anglies dioksido kiekio sprendimus ir jų integraciją ir paskatinti taikyti mažo anglies dioksido kiekio aspektus ir sprendimus ⁽⁵⁰⁾. Todėl rekomenduojama poveikio klimatui patikrą įtraukti nuo pat siūlomų investicijų rengimo pradžios, o į numatytą išmetamą ŠESD kiekį, susijusį su investicija, tinkamai atsižvelgti analizuojant alternatyvas ir atliekant ekonominį vertinimą bei sąnaudų ir naudos analizę.

Kai atlikus „InvestEU“ fondo remiamų operacijų tikrinimą nustatoma, kad projektai lemia tam tikrą galimą reikšmingą absoliutinį ir (arba) santykinį išmetamą teršalų kiekį, įgyvendinantieji partneriai turės patvirtinti, kad siūlomi projektai atitinka ES neutralaus poveikio klimatui tikslus, ir (bendradarbiaudami su projekto vykdytoju) atlikti kiekybinį su projektu susijusio išmetamo ŠESD kiekio vertinimą pagal tarptautiniu mastu pripažintą anglies dioksido išmetimo rodiklio apskaičiavimo metodiką arba paprašyti, kad tą padarytų projekto vykdytojas ⁽⁵¹⁾.

Paskui šis išmetamas teršalų kiekis turėtų būti monetizuojamas ir įtraukiamas į ekonominį vertinimą bei mažo anglies dioksido kiekio galimybių atrankos procesą ir vykdamas tvarumo patikros procesą pateikiamas Investicijų komitetui.

Pagrindinis dokumentas, kuriuo Gairėse dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu remtasi apskaičiuojant anglies dioksido išmetamo rodiklį – EIB anglies dioksido išmetimo rodiklio apskaičiavimo metodika ⁽⁵²⁾. Šioje rekomenduojamoje metodikoje pateikti baziniai išmetamųjų teršalų apskaičiavimo įvairiuose sektoriuose, įskaitant, pvz., toliau nurodytus sektorius, metodai:

- Nuotekų ir dumblo valymas
- Atliekų apdorojimo valdymo įrenginiai
- Miesto kietųjų atliekų sąvartynas
- Kelių transportas
- Geležinkelių transportas
- Miesto transportas
- Pastatų atnaujinimas
- Uostai
- Oro uostai
- Miškininkystė

⁽⁴⁹⁾ Dėl suminio poveikio tam tikras nedidelis išmetamas ŠESD kiekis gali būti lemiamas riba, skirianti nereikšmingą poveikį nuo reikšmingo poveikio kategorijos, ir tada jį reikia įtraukti į apskaitą.

⁽⁵⁰⁾ Rekomenduojama tą pačią tvarką taikyti planavimo etape, pavyzdžiui, transporto sektoriuje, kuriame tinkamiausi išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo būdai yra galimybės, susijusios tinklo veiklos struktūra ir transporto priemonėmis bei politika.

⁽⁵¹⁾ Anglies dioksido išmetimo rodiklį įgyvendinantysis partneris gali apskaičiuoti remdamasis projekto vykdytojo pateikta informacija arba to gali būti reikalaujama iš projekto vykdytojo. Jeigu anglies dioksido išmetimo rodiklį apskaičiuoja projekto vykdytojas, idealiau atveju reikėtų, kad apskaičiavimą patikrintų įgyvendinantysis partneris arba nepriklausomas išorės ekspertas. Anglies dioksido išmetimo rodiklį taip pat gali apskaičiuoti nepriklausomas ekspertas.

⁽⁵²⁾ EIB Projekto anglies dioksido išmetimo rodiklio apskaičiavimo metodikos, skirtos įvertinti įgyvendinant projektus išmetamą ŠESD kiekį ir jo pokyčius, 2020 m. liepos mėn., https://www.eib.org/attachments/strategies/eib_project_carbon_footprint_methodologies_en.pdf.

Kaip nurodyta pirmiau, galima vadovautis tarptautiniu mastu pripažintomis ir dokumentais pagrįstomis anglies dioksido išmetimo rodiklio apskaičiavimo metodikomis, jeigu laikomasi būtiniausių 2.2.1 skyriuje išdėstytų reikalavimų.

Igyvendinantiems partneriams skirti išsamesni anglies dioksido išmetimo rodiklio apskaičiavimo metodikos taikymo paaiškinimai pateikti Gairėse dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu.

Apskaičiuojant anglies dioksido išmetimo rodiklį susiduriama su įvairių rūšių neapibrėžtumu, įskaitant neapibrėžtumą dėl galimo antrinio poveikio nustatymo, dėl atskaitos scenarijų ir pradinių išmetamo teršalų kiekio įverčių. Todėl išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio įverčiai iš esmės yra apytiksliai. Su išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio įverčiais ar skaičiavimais susijęs neapibrėžtumas turėtų būti kuo labiau sumažintas, o taikant įvertinimo metodus turėtų būti vengiama šališkumo.

Tais atvejais, kai kyla neapibrėžtumas, kiekybiškai vertinant išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį reikėtų vadovautis konservatyviais duomenimis ir prielaidomis. Vadovaujantis konservatyviomis vertėmis ir prielaidomis labiau tikėtina, kad bus prognozuotas pernelyg didelis absoliutinis išmetamas teršalų kiekis ir teigiamas santykinis išmetamas teršalų kiekis (grynojo kiekio augimas) ir pernelyg mažas neigiamas santykinis išmetamas teršalų kiekis (grynojo kiekio mažėjimas).

Kiekybiškai įvertinus išmetamą ŠESD kiekį, jis turėtų būti monetizuotas ir įtrauktas į siūlomos investavimo operacijos ekonominį vertinimą. Toks monetizavimas turėtų būti atliekamas taikant nustatytus ir tarptautiniu mastu sutartus šėšėlinius anglies dioksido kaštus. Šėšėlinius anglies dioksido kaštus pritaikius projekto nulemtam išmetamų teršalų kiekio pokyčiui, monetizuojamas taršos anglies dioksidu intensyvumas ir paskatinami projektai, kuriais mažinamas išmetamas teršalų kiekis.

Šiose gairėse rekomenduojama taikyti šėšėlinius anglies dioksido kaštus, kuriuos neseniai EIB nustatė kaip geriausią turimą Paryžiaus susitarime nustatyto temperatūros tikslo (t. y. 1,5°C tikslo) pasiekimo šėšėlinių kaštų įrodymą⁽⁵³⁾. Ši rekomendacija dera su Gairėmis dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu ir ji padeda užtikrinti skirtingų projektų, kurie Investicijų komitetui pateikti tvirtinti, duomenų palyginamumą.

Kiekvienų metų anglies dioksido šėšėliniai kaštai 2020–2050 m. laikotarpiu nurodyti 2 lentelėje.

2 lentelė

Išmetamo ŠESD kiekio ir jo sumažinimo šėšėliniai anglies dioksido kaštai eurai už toną CO₂ ekvivalentų, 2016 m. kainos

Metai	EUR/toną CO ₂ ekv.	Metai	EUR/toną CO ₂ ekv.	Metai	EUR/toną CO ₂ ekv.	Metai	EUR/toną CO ₂ ekv.
2020	80	2030	250	2040	525	2050	800
2021	97	2031	278	2041	552		
2022	114	2032	306	2042	579		
2023	131	2033	334	2043	606		
2024	148	2034	362	2044	633		
2025	165	2035	390	2045	660		
2026	182	2036	417	2046	688		
2027	199	2037	444	2047	716		
2028	216	2038	471	2048	744		
2029	233	2039	498	2049	772		

Šaltinis: Gairės dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu.

⁽⁵³⁾ EIB grupės 2021–2025 m. Klimato banko veiksmų planas https://www.eib.org/attachments/strategies/eib_group_climate_bank_roadmap_en.pdf. Pažymėtina, kad dokumentas susijęs su visa tikslų pasiekimo visoje ekonomikoje šėšėline kaina, o ne įvairių klimato politikos priemonių (mokesčių, leidimų, taisyklių, standartų ir kt.) tiesioginiais ar netiesioginiais kaštais.

Pirmiau nurodyti išmetamo anglies dioksido kiekio mažinimo kaštai yra *minimali rekomenduojama vertė, taikytina išmetamam ŠESD kiekiui monetizuoti*. Didesnių anglies dioksido kaštų verčių taikymas bus galimas ⁽⁵⁴⁾, pavyzdžiui, kai tokios vertės taikomos konkrečioje valstybėje narėje arba jas taiko atitinkamas įgyvendinantis partneris. Be to, gavus daugiau informacijos šešėliniai anglies dioksido kaštai gali būti patikslinti.

Projekto poveikio klimato kaitai finansinis vertinimas įtraukiamas į išsamesnį ekonominį vertinimą, kurį paprastai atlieka įgyvendinantieji partneriai. Daugiau informacijos apie tai, kaip monetizuotas išmetamas ŠESD kiekis įtraukiamas į „InvestEU“ investicijų numatomą ekonominį vertinimą, pateikta 2.6 skyriuje.

2.2.6. Informacijos teikimas ir stebėseną

Įgyvendinantis partneris **atsparumo klimato kaitai patikros** rezultatus turėtų pateikti kartu su Investicijų komitetui teikiamais dokumentais dėl bendros tvarumo patikros rezultatų, kaip išsamiau nurodyta 4.2.2 skyriuje.

Dėl prisitaikymo prie klimato kaitos turėtų būti pateikti atliktos analizės rezultatai su aiškiais išvadomis dėl nustatytos galimos su klimato kaita susijusios rizikos investicijai ir turėtų būti aprašyta:

- taikytą atsparumo klimato kaitai patikros metodiką, trumpai nurodant duomenų ir informacijos, kuriais remtasi atliekant vertinimą, šaltinius,
- atlikti veiksmai ir galimas pagrindžiančių duomenų ir analizės neapibrėžtumas,
- projekto plėtojimo etapas, kuriame vertintas pažeidžiamumas ir pavojus, ir
- susijusios prisitaikymo prie klimato kaitos priemonės, kurios buvo nustatytos ir įtrauktos į investiciją siekiant iki priimtino lygio sumažinti riziką, jei ji yra.

Siekiant pagrįsti vertinimo išvadas turi būti pateikti išsamūs pažeidžiamumo ir pavojaus lygio paaiškinimai. Pavojaus vertinimo išsamumas priklausys nuo projekto masto (jo tipo, masto ir santykinės svarbos) ir projekto plėtojimo etapo. Dėl kiekvieno nustatyto reikšmingo pavojaus dokumentuose nurodoma, kaip tinkamiausia (-os) prisitaikymo prie klimato kaitos priemonė (-s) buvo ar bus integruotos į projekto koncepciją ir (arba) jo eksploataciją, kad būtų padidintas jo atsparumas klimato kaitai atitinkamuose projekto vystymo etapuose.

Dokumentuose taip pat turi būti nurodytas **patikros klimato kaitos švelninimo aspektais** rezultatas, jeigu taikoma, paaiškinant kaip tokia patikra buvo atlikta. Dėl projektų, kurių atžvilgiu atliktas visapusiškas klimato kaitos švelninimo vertinimas, įgyvendinantis partneris taip pat turi pateikti informaciją apie:

- siūlomų projektų atitiktį ES išmetamųjų teršalų mažinimo tikslams,
- metodiką, taikytą prognozuojant ir monetizuojant išmetamą ŠESD kiekį, teikiamos informacijos apimtį (t. y. į kokias projekto sudėtinės dalis atsižvelgta / neatsižvelgta atliekant apskaičiavimą) ir informaciją apie atskaitos scenarijų, kuriuo remtasi,
- investicijos absoliutinio (bendrojo) ir santykinio (grynojo) išmetamo ŠESD kiekio kiekybinio vertinimą,
- anglies dioksido kainas, kurios taikytos monetizuojant kiekybiškai įvertintą išmetamą ŠESD kiekį, ir informaciją apie tai, kaip išmetamo ŠESD kiekio monetizavimas buvo įtrauktas į investicijos bendrą ekonominį vertinimą.

Investicijos eksploatavimo etape projekto vykdytojui rekomenduojama peržiūrėti poveikio klimatui patikrą bei ją pagrindžiančias prielaidas ir jas patikrinti ir palyginti su atitinkamais pastebėjimais, naujausiomis klimato srities mokslinėmis žiniomis, prognozėmis ir duomenimis, taip pat patikslintais klimato politikos tikslais, ir pateikti išvadas įgyvendinančiam partneriui.

⁽⁵⁴⁾ Jeigu taikomi didesni anglies dioksido kaštai, jie turi būti tinkamai pagrįsti patikima metodika, grindžiama tarptautiniu mastu pripažintais principais.

2.3. Aplinkos aspektas

2.3.1. Bendrieji poveikio aplinkai patikrinimo principai

Su „InvestEU“ susijęs poveikio aplinkai patikrinimas yra būdas **įtraukti bendrą projekto poveikį pagrindiniams gamtinio kapitalo komponentams, būtent orui, vandeniui, dirvožemiui⁽⁵⁵⁾ ir biologinei įvairovei**, kaip reikalaujama pagal „InvestEU“ reglamento 8 straipsnio 6 dalį. Tai apima tiek teigiamą, tiek neigiamą tiesioginį ar netiesioginį poveikį.

Gamtinis kapitalas suteikia galimybę gauti ekosistemines paslaugas arba naudą⁽⁵⁶⁾. Šios paslaugos gali užtikrinti ekonominę, socialinę naudą, naudą aplinkai, kultūrinę ar kitokią gerovės naudą. Šios naudos vertė gali būti vertinama kiekybiniu arba kokybiniu (įskaitant piniginių) požiūriu, priklausomai nuo konteksto.

Pagrindinių atliekant patikrą vartojamų aplinkos apsaugos terminų paaiškinimai pateikiami toliau:

- **Gamtinis kapitalas.** Tai kitoks būdas pavadinti atsinaujinančius ir neatsinaujinančius išteklius (pvz., augalus, gyvūnus, orą, vandenį, dirvožemį ir mineralus). Projektai gali daryti poveikį tiek šių išteklių mastui (pvz., pakeitus žemės naudojimo paskirtį), tiek kokybei (pvz., buveinių būklei).
- **Ekosisteminių paslaugos.** Gamtinis kapitalas užtikrina tokias ekosistemines paslaugas kaip maistas, mediena, švarus oras, švarus vanduo, klimato reguliavimas ir rekreacija.
- **Poveikis.** Tai gamtinio kapitalo ar jo teikiamų ekosisteminių paslaugų pokyčiai. Gamtinio kapitalo apskaita vykdoma vertinant tą poveikį, siekiant į jį geriau atsižvelgti priimant sprendimus:
 - Kiekybinis vertinimas dažnai atliekamas vertinant srautus. Pavyzdžiui, vandens gavyba turi įtakos vandens atsargoms ir ilgainiui gali turėti įtakos vandens prieinamumui ateityje (tai gali būti apskaičiuojama m³ per metus). Kitas pavyzdys – teršalų išleidimas, kuris daro poveikį oro ar vandens būklei (ir gali būti vertinamas kaip dienos ribinių verčių viršijimas). Žemės naudojimo paskirties keitimas yra dar vienas kiekybiškai įvertinamas srautas: jis gali paveikti kelionių į tam tikrą vietą rekreaciniais tikslais skaičių (kelionių skaičius per metus) arba dėl jo gali sumažėti pasitenkinimas šiomis kelionėmis (pasitenkinimo kelione lygis).
 - Kai proporcinga (įmanoma ir pagrįsta), poveikis įvertinamas pinigais. Piniginis vertinimas padeda poveikį paversti numatoma žala (arba numatoma nauda), pavyzdžiui: i) įvertinti jau nebetinkamo naudoti vandens vertę (eurais už m³ per metus); ii) išlaidas, patirtas dėl išaugusių sveikatos problemų, susijusių su oro tarša (eurais už susirgimą per metus); arba iii) biologinės įvairovės nykimą (eurais).

3 lentelėje pateikiami gamtinio kapitalo ir poveikio sąsajų pavyzdžiai.

3 lentelė

Poveikio sąsaja su atitinkamais fizinės aplinkos pokyčiais ir žala arba nauda

Gamtinis kapitalas	Gamtinio kapitalo arba ekosisteminių paslaugų pokyčiai	Poveikio (teigiamo ir neigiamo) pavyzdžiai
Oras		
Oro tarša	Išmestų teršalų kiekis	— Poveikis žmonių sveikatai — Poveikis pastatams (pvz., korozija)
Vanduo		
Vandens tarša	Išleistų teršalų kiekis	— Poveikis žmonių sveikatai — Poveikis vidaus ar jūrų vandenų kokybei

⁽⁵⁵⁾ Šiose gairėse žemė ir dirvožemis vertinami bendrai.

⁽⁵⁶⁾ Remtasi Gamtinio kapitalo koalicijos apibrėžtimi.

Gamtinis kapitalas	Gamtinio kapitalo arba ekosisteminių paslaugų pokyčiai	Poveikio (teigiamo ir neigiamo) pavyzdžiai
Vandens vartojimas	Išgauto vandens kiekis	— Poveikis nuo vandens priklausomoms veikloms — Poveikis nuo vandens priklausomai fizinei aplinkai — Poveikis hidrologiniam ciklui (pvz., potvyniai, silpna srovė)

Žemė

Atliekų susidarymas	Susidariusių atliekų kiekis	— Poveikis atliekų tvarkymo išlaidoms — Poveikis fizinei aplinkai (pvz., dėl sąvartyno arba deginant išmetamų teršalų), taigi ir srautams
Žemės naudojimo paskirties keitimas	Platesnis arba intensyvesnis žemės naudojimas (hektarais)	— Žemėje išauginamų produktų ir medžiagų pokyčiai — Anglies dioksido sekvestravimo ir saugojimo pokyčiai — Paslaugų, kurios būtų buvę teikiamos įprastai, teikimo išlaidų pokyčiai — Poveikis bendravimui namuose ir lauke — Žemės kultūrinės vertės pokyčiai

Biologinė įvairovė

Poveikis rūšims	Rūšių, kurioms daromas poveikis, santykinė dalis, grėsmės ir (arba) paveiktų rūšių apsaugos lygis	— Vietos populiacijos ir rūšių apsaugos būklės pokyčiai — Genetinių išteklių vertės pokyčiai (gali būti alternatyviosios sąnaudos) — Paslaugų, kurios būtų buvę teikiamos įprastai, teikimo išlaidų pokyčiai (pvz. kenkėjų kontrolė) — Rūšių kultūrinės vertės pokyčiai
Poveikis buveinėms ir ekosistemoms	Teritorija arba ekosistema, kurioje buveinės sunaikintos arba pabloginta jų būklė	— Buveinės apsaugos arba ekosistemos būklės pokyčiai ⁽¹⁾ — Žemės ir jūros produktų ir išteklių pokyčiai — Paslaugų, kurios būtų buvę teikiamos įprastai, teikimo išlaidų pokyčiai — Žemės ir jūros kultūrinės vertės pokyčiai — Atsparumo pokyčiai (pavyzdžiui, gaivalinės nelaimės)

⁽¹⁾ Pagal ES gaires dėl ekosistemų ir ekosisteminių paslaugų integravimo į sprendimų priėmimo procesą, SWD (2019) 305 final.

Kaip nurodyta 2.1 skyriuje, tvarumo patikra aplinkos aspektu atliekama keliais etapais. Vienas iš etapų – sprendimo (remiantis per projekto tikrinimo procesą nustatytu rizikos, susijusios su vienu ar keliais elementais, lygiu) priėmimo momentas, kai gali būti nuspręsta, kad poveikio, kurio galima rizika maža (t. y. kuris veikiausiai nebus reikšmingas), išsamios patikros nereikia ⁽⁵⁷⁾.

Kai projektui reikia atlikti PAV (I priede nurodytas arba II priede nurodytas tikrinamas projektas), įgyvendinantysis partneris atlieka šiuos veiksmus:

- peržiūri nustatytą poveikį ir riziką ir pasiūlytas priemones, kad būtų išvengta tikėtino reikšmingo neigiamo poveikio aplinkai, užkirstas jam kelias arba jis būtų sumažintas (švelninimo priemonės) ir, kraštutiniu atveju, būtų kompensuotas (kompensavimo priemonės). Ši informacija turėtų būti pateikta PAV ataskaitoje ir kituose dokumentuose, kaip antai leidimuose, papildomuose tyrimuose ar kitų vertinimų ataskaitose,
- užtikrina, kad būtų atliktas bet kokio reikšmingo neigiamo poveikio, išliekančio pritaikius švelninimo priemones, rizikos vertinimas (t. y. liekamasis poveikis turėtų būti įvertintas PAV ataskaitoje):
 - PAV ataskaitoje nustačius liekamąjį poveikį, dėl kurio kyla vidutinė ir (arba) didelė rizika, įgyvendinantysis partneris turėtų atlikti šio reikšmingo neigiamo poveikio patikrą. Kai įmanoma, atliekant patikrą turėtų būti atliktas kiekybinis vertinimas ir monetizavimas. Atlikus šį išsamesnį vertinimą gali būti imtasi papildomų (kompensavimo) priemonių, kaip paaiškinta toliau šiame skyriuje.
 - Kai remiantis PAV ataskaitoje pateiktu vertinimu dėl liekamojo poveikio kyla maža rizika, išsamesnė patikra nebūtina.

Kai patikrinus projektą nustatoma, kad reikia taikyti švelninimo priemones, įgyvendinantysis partneris atlieka šiuos veiksmus:

- peržiūri nustatytą poveikį ir riziką bei tikrinimo sprendime ir patvirtinamuosiuose dokumentuose pasiūlytas švelninimo priemones, kad išvengtų reikšmingo neigiamo poveikio aplinkai, kuris būtų daromas tokių priemonių nenumačius, arba jam užkirstų kelią:
 - Nustačius liekamąjį poveikį (pvz., tikrinimo dokumentuose arba atliekant peržiūrą), dėl kurio kyla vidutinė ir (arba) didelė rizika, turėtų būti atliekama šio reikšmingo neigiamo poveikio patikra. Kai įmanoma, atliekant patikrą turėtų būti atliktas kiekybinis vertinimas ir monetizavimas.
 - Nustačius liekamąjį poveikį, dėl kurio kyla tik nedidelė rizika, išsamesnė patikra nebūtina.

Kai patikrinus projektą nenustatoma, kad švelninimo priemonių nereikia, arba kai PAV direktyva projektui netaikoma, įgyvendinantysis partneris atlieka šiuos veiksmus:

- bendradarbiaudamas su projekto vykdytoju įvertina papildomų tyrimų ar ataskaitų poreikį ir peržiūri šiuose tyrimuose ir ataskaitose nustatytą poveikį ir riziką bei apvarsto galimas švelninimo priemones, kad išvengtų reikšmingo neigiamo poveikio aplinkai, jeigu tokios priemonės nebūtų taikomos, arba jam užkirstų kelią,
- kai proporcinga (įmanoma ir pagrįsta), atlieka nustatyto poveikio kiekybinį vertinimą ir monetizavimą.

Visų projektų atveju:

- labai rekomenduojama naudoti teigiamo poveikio kontrolinius sąrašus, siekiant nustatyti galimybes didinti projekto veiksmingumą,
- įgyvendinantysis partneris turi atsiskaityti „InvestEU“ investicijų komitetui ir stebėti projektą.

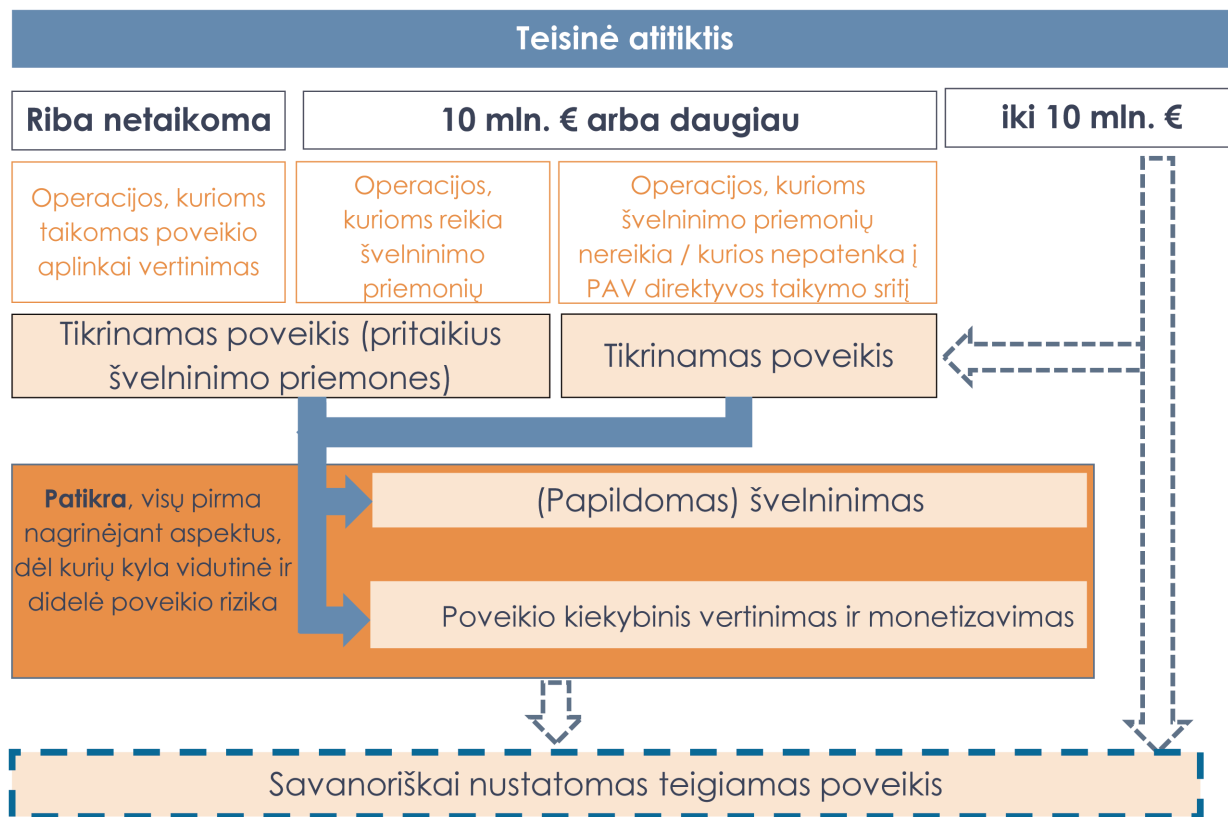
Reikia užtikrinti reikalavimų, nustatytų dėl įvairių gamtinio kapitalo elementų, nuoseklumą, kartu atsižvelgiant į tai, kad patikra turi būti proporcinga (įmanoma ir pagrįsta). Peržiūrėdamas iš „InvestEU“ fondo finansuotinus projektus įgyvendinantysis partneris atliks šiuos vertinimo veiksmus remdamasis projekto vykdytojo pateiktais dokumentais (t. y. aplinkos apsaugos ataskaitomis, sprendimais, leidimais). Šie dokumentai prireikus gali būti papildyti projekto vykdytojo užpildytais klausimynais (pvz., pagal paties įgyvendinančiojo partnerio išsamaus patikrinimo procedūras) arba kitais tyrimais ir ataskaitomis.

Galiausiai, teisinės atitikties reikalavimas taikomas visiems projektams.

⁽⁵⁷⁾ Daugiau informacijos apie funkcijas ir atsakomybę pateikta 4.1. skyriuje.

8 diagrama

Tikrinimo ir patikros aplinkos aspektu schema

Tollesniuose skirsniuose pateikiamos gairės, kaip įgyvendinantieji partneriai, padedami projekto vykdytojo, galėtų atlikti vertinimą kiekvienu atskiru etapu.

2.3.2. Teisinė atitiktis

Visos pagal „InvestEU“ remiamos operacijos, neatsižvelgiant į tai, ar joms taikoma tvarumo patikra, ar ne, turi atitikti taikomus ES ir nacionalinės teisės aktus. Teisinė atitiktis yra būtina bet kokios paramos sąlyga. Kad patikrintų tokią atitiktį ⁽⁵⁸⁾, įgyvendinantieji partneriai turi nustatyti arba peržiūrėti savo taikomas procedūras.

Siekiant užtikrinti, kad visi įgyvendinantieji partneriai taikytų priimtinus standartus, šiame skirsnyje:

- pateikiami bendrieji teisinės atitikties patikros principai ir
- nurodomos konkrečios atitikties pagrindinėms ES aplinkos direktyvoms patikros priemonės.

Bendrieji principai išdėstyti toliau pateiktuose punktuose:

- Teisinės atitikties reikalavimas bus įgyvendintas laikantis išsamaus patikrinimo proceso, kurį paprastai taiko įgyvendinantysis partneris ⁽⁵⁹⁾.

⁽⁵⁸⁾ Įskaitant reikalavimą galutiniams gavėjams pateikti atitikties deklaracijas.

⁽⁵⁹⁾ Įgyvendinantiems partneriams pradėjus bendradarbiauti su projekto vykdytoju, su aplinkos apsauga susijusio sprendimo priėmimo procesas vis dar gali būti neužbaigtas. Tai galėtų reikšti, kad iš pradžių įgyvendinantieji partneriai gali tik identifikuoti projektui taikomą teisinę sistemą, o su aplinkos apsauga susijusio sprendimo priėmimo procesas ir bendro išsamaus tikrinimo procesas gali vykti lygiagrečiai ir atitiktis gali būti patvirtinta vėlesniame etape.

- **Projektų, kurie priskiriami prie PAV direktyvos I priede nurodytų kategorijų, ir II priede nurodytų projektų, kuriems reikalingas PAV** (t. y. projektų, kurie daro ir (arba) veikiausiai darys reikšmingą poveikį) **atveju, finansavimo pagal programą „InvestEU“ klausimą rekomenduojama nagrinėti pakankamai brandžiam etape.** Tai suteiks galimybę įgyvendinančiajam partneriui didžiąją dalį atitikties patikrų atlikti prieš skiriant lėšas. Išimtiniais atvejais ši rekomendacija galėtų būti taikoma lanksčiai ir projektų finansavimo klausimas galėtų būti svarstomas anksčiau. Tokiais išimtiniais atvejais atitinkamos lėšos būtų išmokėtos tik po procedūrų užbaigimo ir atitikties reikalavimų įvykdymo ⁽⁶⁰⁾. Vis dėlto PAV direktyvos I priede nurodyti projektai Investicijų komitetui gali būti pateikti tik tada, kai jie yra pakankamai brandžiam etape, tai reiškia, kad PAV ataskaita yra parengta ir užbaigtos viešos konsultacijos.
- Išimtiniais atvejais, kai nėra pasiektas tam tikras projekto brandos lygis (pvz., kai nėra baigtas projekto poveikio aplinkai vertinimas ir (arba) leidimų išdavimo procedūros), projektas bus vertinamas remiantis turima informacija. Pirmiausia atliekant šį vertinimą gali būti tik identifikuotos taikomos pagrindinės aplinkos direktyvos ir aiškiai nurodyta, kada teisinė atitiktis galėtų būti patvirtinta. Kai PAV direktyvos II priede nurodyti projektai teikiami Investicijų komitetui tvirtinti, kompetentingų institucijų tikrinimo sprendimas jau turėtų būti priimtas. Vis dėlto pagrįstais atvejais projektas gali būti ne toks brandus (pvz., tikėtina nedidelė rizika, kaip antai įkrovimo stotelių projektų atveju). Tokiais atvejais įgyvendinantis partneris patikrą gali atlikti tik pagal šiose gairėse pateiktus kontrolinius sąrašus. Projektų, dėl kurių gali kilti sunkumų, atveju (pvz., dėl tikėtino reikšmingo poveikio „Natura 2000“ teritorijoms arba visuomenės pasipriešinimo) įgyvendinantis partneris turėtų nurodyti konkrečiai su projektu susijusias aplinkos sąlygas ir jos turėtų būti įtrauktos į finansavimo sutartį. Neatsižvelgiant į konkrečiai su projektu susijusias sąlygas (jeigu toks reikalavimas nustatytas), kaip jau minėta, tokio nebrandaus projekto finansavimo sutartyje visada turėtų būti įtraukta standartinė bendroji sąlyga dėl trūkstamų vertinimų ir (arba) leidimų pateikimo. Šios sąlygos turi būti įvykdytos ne vėliau kaip iki atitinkamų lėšų išmokėjimo ir iki to laiko turėtų būti užbaigta teisinės atitikties patikra ir informacija pateikta Investicijų komitetui ⁽⁶¹⁾. Jeigu atlikus vertinimą konstatuojama, kad projektas yra nepakankamai brandus ir dėl jo kyla pernelyg daug rizikos, parama projektui neturėtų būti skiriama ir įgyvendinantis partneris vėliau turėtų pateikti ES garantijos paraišką.
- Į nacionalinę teisę perkeltos **ES aplinkos direktyvos** turėtų būti **pagrindinis atskaitos taškas** teisinės atitikties patikrai atlikti.
- Patikrinus projekto atitiktį taikomiems ES aplinkos teisės aktams turėtų būti aiškiai atsakyta, ar jis juos atitinka, ar ne. Tokia patikra turėtų būti pagrįsta įrodymais – pagal atitinkamas direktyvas ar perkėlimo į nacionalinę teisę teisės aktus išduotais leidimais, patvirtinimais, licencijomis ar kitais leidimais.
- Kilus **pagrįstų abejonų** dėl projekto atitikties ES ir (arba) nacionalinės teisės aktams, įgyvendinantieji partneriai turėtų konsultuotis su valstybėmis narėmis ir (arba) Komisija ⁽⁶²⁾.

Toliau poskirsiuose bus aptariamos pagrindinės aplinkos direktyvos teisinės atitikties patikros požiūriu.

a) PAV direktyva

PAV direktyva taikoma įvairiems valstybės ir privatiems projektams, kurie nurodyti šios direktyvos I ir II prieduose:

- **Privalomas PAV:** visi **I priede** nurodyti projektai laikomi darančiais reikšmingą poveikį aplinkai, todėl jiems reikalingas PAV.
- **PAV valstybių narių sprendimu (tikrinimas):** dėl **II priede** nurodytų projektų nacionalinės institucijos turi nustatyti, ar projektui atliekamas PAV. Toks sprendimas priimamas taikant tikrinimo procedūrą, per kurią nustatomas **projektų poveikis remiantis ribomis / kriterijais arba nagrinėjant kiekvieną konkretų atvejį**. Nacionalinės institucijos turi atsižvelgti į PAV direktyvos III priede nustatytus kriterijus.

⁽⁶⁰⁾ Kai projektai yra sudaryti iš kelių komponentų, jo plėtojimo procese bus tikrinama kiekvieno komponento teisinė atitiktis. Tam tikrais atvejais pirmiau nurodytos sąlygos gali būti taikomos kaskart išmokant su atitinkamu projekto komponentu susijusį finansavimą. Su projektų rengimu susijusiems tyrimams ir su šiais tyrimais susijusių lėšų išmokėjimams šis reikalavimas netaikomas.

⁽⁶¹⁾ Jeigu priėmus su aplinkos apsauga susijusį sprendimą matyti, kad, palyginti su pirminiu įgyvendinančiojo partnerio vertinimu, yra reikšmingų pokyčių, patikros išvados turėtų būti atnaujintos ir į šiuos pokyčius turėtų būti atsižvelgta. Vadovaujantis 4.2 skyriaus nuostatomis, apie tai turėtų būti pranešta Komisijai.

⁽⁶²⁾ Tokio konsultavimosi su Komisija tvarką žr. 4 skyriuje.

Per PAV atliekama atitikties patikra turėtų patvirtinti, kad projektas atitinka pagrindinius PAV direktyvos reikalavimus. Šiuo atžvilgiu svarbu pažymėti, kad tam tikri projektai buvo patvirtinti dar pagal ankstesnę neperžiūrėtą PAV tvarką (Direktyva 2011/92/ES), o ne pagal peržiūrėtą galiojančią PAV tvarką (Direktyva 2011/92/ES, iš dalies pakeista Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/52/ES⁽⁶³⁾). Per PAV atitikties patikra turėtų būti atlikta atsižvelgiant į taikomą direktyvą, galiojančią kai pradedamas PAV procesas (išsamiau žr. Direktyvos 2014/52/ES 3 straipsnį).

Kontroliniame sąraše Nr. 0 (žr. 3 priedą) pateikiamas klausimų sąrašas, kuriuo įgyvendinantieji partneriai gali naudotis kaip gairėmis tikrinami atitiktį PAV direktyvai.

b) Paukščių ir Buveinių direktyvos

„Natura 2000“ tinklas buvo sukurtas pagal Buveinių direktyvą⁽⁶⁴⁾. Pagal šią direktyvą valstybės narės turi steigti specialias saugomas teritorijas (SST), siekiant visoje ES užtikrinti gerą: i) Direktyvos I priede nurodytų tipo buveinių, ii) ir Direktyvos II priede nurodytų rūšių apsaugos būklę. Pagal Paukščių direktyvą⁽⁶⁵⁾ į tinklą turi būti įtrauktos specialios apsaugos teritorijos (SAT), skirtos 194 rūšims, kurioms itin gresia išnykimas, ir visoms migruojančių paukščių rūšims.

Valstybės narės (pagal 6 straipsnį) turi **tinkamai įvertinti** bet kurį planą ar projektą, kuris atskirai ar kartu su kitais planais ar projektais gali turėti reikšmingą poveikį „Natura 2000“ teritorijai. Atliekant šį vertinimą turi būti nustatytas projekto ar plano poveikis teritorijai, atsižvelgiant į **teritorijos apsaugos tikslus**⁽⁶⁶⁾. Kompetentingos institucijos planui ar projektui gali pritarti tik įsitikinusios, kad jis neigiamai nepaveiks nagrinėjamos teritorijos vientisumo (Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalis⁽⁶⁷⁾).

Išimtinėmis aplinkybėmis, nepaisant neigiamo vertinimo, projektą gali būti vis tiek leista vykdyti, jeigu: i) nėra alternatyvių sprendimų ir ii) planas ar projektas laikomas pateisinamu įpareigojančiomis priežastimis dėl viršesnio viešojo intereso, tarp jų ir socialinio ar ekonominio pobūdžio. Tokiais atvejais valstybės narės turi imtis tinkamų **kompensacinių priemonių**, kad būtų apsaugotas bendras „Natura 2000“ tinklo vientisumas (Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalis). Apie šias priemones Komisija turi būti informuota pateikiant standartinę pranešimo formą „Europos Komisijai pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalį teikiamos informacijos forma“⁽⁶⁸⁾. Tam tikrais atvejais, kai prioritetinėms buveinėms arba rūšims reikšmingas poveikis daromas ir projektas yra pateisinamas socialinėmis ir ekonominėmis priežastimis, reikalinga Komisijos nuomonė. Buveinių direktyvos 92/43/EEB 6 straipsnio 3 ir 4 dalių nuostatų taikymo metodinėse gairėse⁽⁶⁹⁾ pateikiama išsamesnė ši skirsnį papildanti informacija.

Įgyvendinantiems partneriams tikrinant atitiktį Buveinių ir Paukščių direktyvoms galimi trys scenarijai:

- atlikusios tikrinimą valstybės narės institucijos nusprendė, kad projektui nereikalingas tinkamas įvertinimas, (t. y. projektas neturėtų padaryti reikšmingo neigiamo poveikio „Natura 2000“ teritorijai (-oms)), arba
- valstybės narės institucijos tinkamai įvertinto projektą ir padarė teigiamą išvadą, kad projektas nepadarys reikšmingo neigiamo poveikio „Natura 2000“ teritorijai (-oms) (pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį), arba
- tinkamai įvertinusios projektą, valstybės narės institucijos priėmė teigiamą išvadą, t. y. projektas daro reikšmingą neigiamą poveikį „Natura 2000“ teritorijoms (pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalį).

⁽⁶³⁾ 2014 m. balandžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/52/ES, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (OL L 124, 2014 4 25, p. 1).

⁽⁶⁴⁾ 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos Direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (OL L 206, 1992 7 22, p. 7), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:31992L0043>.

⁽⁶⁵⁾ 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos (OL L 20, 2009 6 10, p. 10), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32009L0147>.

⁽⁶⁶⁾ Pagal Komisijos gaires dėl apsaugos tikslų nustatymo (2012 m.) konkrečioms teritorijoms skirtais apsaugos tikslais nustatoma būklė, kuri turi būti pasiekta toje teritorijoje esančių rūšių ir buveinių tipų atžvilgiu, kad ta teritorija galėtų prisidėti prie bendro tikslo užtikrinti gerą (palankią) šių rūšių ir buveinių tipų apsaugos būklę nacionaliniu, biogeografinio regiono ar Europos lygmeniu (žr. direktyvos 2 straipsnio 2 dalį).

⁽⁶⁷⁾ 6 straipsnio 3 dalis taip pat taikoma pagal Paukščių direktyvos 4 straipsnį klasifikuojamoms specialioms apsaugos teritorijoms.

⁽⁶⁸⁾ https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/form_art_6_4_lt.doc

⁽⁶⁹⁾ https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/natura_2000_assess_en.pdf

Kontroliniame sąrašė Nr. 0 (žr. 3 priedą) pateikiamas klausimų sąrašas, kuris gali būti naudojamas kaip gairės tikrinant atitiktį Buveinių ir Paukščių direktyvoms, atsižvelgiant į individualiai operacijai taikomą scenarijų (kaip pirmiau aprašyta).

c) Vandens pagrindų direktyva

Vandens pagrindų direktyva (2000/60/EB) užtikrinama, kad į vandens kokybės ir išteklių valdymą būtų visapusiškai įtraukiami ekonominiai ir ekologiniai principai. Direktyva taikoma gėlam, pakrančių ir tarpiniams vandenims ir ja užtikrinamas integruotas požiūris į vandentvarką, paisant visų ekosistemų vientisumo.

Pagrindinis direktyvos tikslas – (iki 2015 m. ⁽⁷⁰⁾) ES teritorijoje užtikrinti gerą daugiau kaip 111 000 paviršinio vandens telkinių (pvz., upių, ežerų, pakrančių vandenų) ir daugiau kaip 13 000 požeminio vandens telkinių būklę. Tikslas užtikrinti gerą būklę reiškia, kad reikia užtikrinti gerą ekologinę ir cheminę paviršinių vandenų ir gerą kiekybinę ir cheminę požeminio vandens būklę (požeminis vanduo yra pagrindinis geriamojo vandens ėmimo šaltinis).

Vandens pagrindų direktyvoje taip pat nustatytas reikalavimas, kad upės būtų valdomos atsižvelgiant į upių baseinus (t. y. natūralią geografinę ir hidrologinę sistemą), o ne į administracines ar politines ribas. Upės baseino valdymo plane išsamiai nurodyta, kaip per nustatytą laikotarpį reikia pasiekti upės baseino tikslus (ekologinės būklės, kiekybinės būklės, cheminės būklės ir apsaugos teritorijos tikslus).

Igyvendinantiems partneriams tikrinant atitiktį Vandens pagrindų direktyvai galimi du scenarijai:

- pagal pirmąjį scenarijų projektu bus naujai pakeistos paviršinio vandens telkinio fizinės savybės arba požeminio vandens telkinio lygis; dėl to pakeitimo vandens telkinio būklė NEPABLOGĖS ir jis netrukdytų užtikrinti geros vandens būklės ir (arba) potencialiai gero vandens. Tokiu atveju įgyvendinantysis partneris turi peržiūrėti projekto vykdytojo nurodytą pateisinamąją priežastį šiai išvadai pagrįsti,
- pagal antrąjį scenarijų projektu bus iš naujo keičiamos paviršinio vandens telkinio fizinės savybės arba požeminio vandens telkinio lygis; dėl to pakeitimo vandens telkinio būklė pablogės arba nepavyks užtikrinti geros vandens būklės ir (arba) potencialiai gero vandens. Tokiais atvejais įgyvendinantieji partneriai turėtų patikrinti, ar įvykdyta kiekviena iš 4 straipsnio 7 dalyje nustatytų sąlygų, t. y.:
 - ar imtasi visų galimų poveikio švelninimo priemonių, kad neigiamas poveikis būtų sušvelnintas,
 - ar projekto nauda yra didesnė nei Vandens pagrindų direktyvos tikslų pasiekimo nauda ir (arba) projektas yra viršesnio viešojo intereso,
 - ar nėra kitų aplinkos apsaugos atžvilgiu daug pranašesnių, techniškai įgyvendinamų ir neproporcingai daug nekainuojančių galimybių pasiekti projekto tikslą ir
 - ar projektas ir pirmiau nurodytos pateisinamosios priežastys yra įtraukti į upės baseino valdymo planą (UBVP).

Kontroliniame sąrašė Nr. 0 (žr. 3 priedą) pateikiami klausimai, kuriais galima vadovautis kaip gairėmis tikrinant atitiktį Vandens pagrindų direktyvai.

d) kitos taikomos direktyvos

Priklausomai nuo konkrečiai paramos eilutei priskiriamų operacijų pobūdžio įgyvendinantieji partneriai, atsižvelgdami į projektų vykdytojų pateiktus patvirtinimus, leidimus, licencijas ir kt., turėtų atlikti atitikties tam tikroms direktyvoms patikrą. Galimų direktyvų pavyzdžiai:

⁽⁷⁰⁾ Vandens pagrindų direktyvos tinkamumo patikros išvados rodo, kad direktyva sėkmingai sukurta daugiau kaip 110 000 ES vandens telkinių apimanti integruota vandentvarkos valdymo sistema, kuria lėtinamas vandens būklės blogėjimas ir mažinama cheminė tarša.

Kita vertus, išskyrus pagrįstus atvejus, direktyvą įgyvendinti smarkiai vėluojama ir tik mažiau kaip pusės ES vandens telkinių būklė yra gera, nors tikslas turėjo būti pasiektas iki 2015 m.

Direktyva 2001/42/EB⁽⁷¹⁾ – Strateginis poveikio aplinkai vertinimas

Kai dėl jų pobūdžio, masto ar vietos tam tikros operacijos yra rizikingos aplinkos požiūriu, įgyvendinančiam partneriui rekomenduojama peržiūrėti, ar projektas atitinka planavimo sistemą (pvz. sektoriaus arba žemės naudojimo planą), visų pirma kalbant apie alternatyvas ar suminį poveikį.

Direktyva 2010/75/ES⁽⁷²⁾ – Pramoninių išmetamųjų teršalų direktyva

Įgyvendinantis partneris turėtų patvirtinti, kad projektas atitinka Pramoninių išmetamųjų teršalų direktyvą, remdamasis šia informacija:

- leidimu (ne visada reikalaujama ir ne visada yra išduotas, kai teikiama paraiška): t. y., ar jis atitinka pagal direktyvą nustatytas išmetamųjų teršalų ribines vertes ir įgyvendinimo sprendimuose dėl geriausių prieinamų gamybos būdų (GPGB-SITK) nustatytus susijusius išmetamųjų teršalų kiekius, atsižvelgiant į tai, kas taikoma, arba
- su aplinkos apsauga susijusiais projekto dokumentais, pateiktais kartu su paraiška (pvz., aplinkosaugos leidimais ir kt.).

Direktyva 2008/98/EB⁽⁷³⁾ – Atliekų pagrindų direktyva

Įgyvendinantis partneris patikrina projekto atitiktį Atliekų pagrindų direktyvai, įskaitant pagrindimą pagal pagrindinius direktyvos reikalavimus. Pagrindime turi būti paaiškinta:

- kaip projektas atitinka atliekų tvarkymo hierarchiją (4 straipsnis),
- kaip projektu padedama siekti parengimo pakartotiniam naudojimui ir perdirbimo tikslų (11 straipsnio 2 dalis),
- ar projektas suderinamas su atitinkamu atliekų tvarkymo planu (ir yra į jį įtrauktas kaip *sine qua non* sąlyga) ir atliekų prevencijos programa (28 ir 29 straipsniai).

Direktyva 2012/18/ES⁽⁷⁴⁾ – Seveso III direktyva

Seveso III direktyva (2012/18/ES) siekiama užtikrinti su pavojingomis cheminėmis medžiagomis susijusių didelių avarijų prevenciją. Vis dėlto, kadangi avarijų vis tiek gali įvykti, Direktyva taip pat siekiama sušvelninti tokių avarijų padarinius ne tik žmogaus sveikatai, bet ir aplinkai. Direktyva taikoma objektams, kuriuose gali būti pavojingų cheminių medžiagų (pvz., jas perdirbant arba sandėliuojant), kurių kiekis viršija tam tikras ribas. Direktyva netaikoma tam tikrai pramoninei veiklai, kuriai taikomi kiti teisės aktai, kuriais užtikrinamas lygiavertis apsaugos lygis (pvz., branduoliniai objektai arba pavojingų cheminių medžiagų transportas).

Priklausomai nuo pavojingų cheminių medžiagų kiekio, objektai skirstomi į žemesnės ir aukštesnės pakopos objektus, o pastariesiems taikomi griežtesni reikalavimai. Įgyvendinantis partneris, remdamasis su aplinkos apsauga susijusiais projekto dokumentais, pateiktais kartu su paraiška (pvz., PAV, aplinkosaugos leidimais ir kt.), patikrina projekto atitiktį Seveso III direktyvai. Visų pirma įgyvendinantis partneris patikrina, ar į Seveso direktyvos taikymo sritį patenkantys projektai, kai bus baigti, turės atitikti arba žemesnės, arba aukštesnės pakopos reikalavimus (visų pirma vykdytojo pareiga parengti didelių avarijų prevencijos politiką arba saugos ataskaitą, kurios turės būti pateiktos valstybės narės kompetentingai institucijai).

2.3.3. „InvestEU“ fondo remiamų operacijų tikrinimas aplinkos aspektu

Dėl projektų, kurių atžvilgiu atliekamas PAV, arba dėl kurių reikia nustatyti, ar jiems reikalingas PAV, tikimasi, kad šiuo procesu ir darbu bus smarkiai prisidedama prie „InvestEU“ fondo remiamų operacijų tikrinimo ir patikros proceso, nes pagal Direktyvą reikalaujama, kad:

- kai projektui reikia atlikti PAV, į PAV ataskaitą būtų įtrauktas projekto dalių ir (arba) priemonių, skirtų išvengti galimo reikšmingo neigiamo poveikio aplinkai, tokiam poveikiui užkirsti kelią arba jį sumažinti ir, jei įmanoma, kompensuoti, aprašymą,

⁽⁷¹⁾ 2001 m. birželio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/42/EB dėl tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo (OL L 197, 2001 7 21, p. 30).

⁽⁷²⁾ 2010 m. lapkričio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamųjų teršalų (taršos integruotos prevencijos ir kontrolės) (OL L 334, 2010 12 17, 17).

⁽⁷³⁾ 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas (OL L 312, 2008 11 22, p. 3).

⁽⁷⁴⁾ 2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/18/ES dėl didelių, su pavojingomis cheminėmis medžiagomis susijusių avarijų pavojaus kontrolės, iš dalies keičianti ir vėliau panaikinanti Tarybos direktyvą 96/82/EB (OL L 197, 2012 7 24, p. 1).

- kai projekto tikrinimo etape nustatoma, kad PAV nėra reikalingas, tikrinimo sprendime bus nurodytos projekto dalys ir (arba) priemonės, kai jos siūlomos, skirtos išvengti reikšmingo neigiamo poveikio aplinkai, kuris būtų daromas tokių priemonių nenumačius, arba jam užkirsti kelią.

Tokiais atvejais „InvestEU“ fondo remiamų operacijų tikrinimo etape būtų peržiūrimas PAV ataskaitoje nustatytas liekamasis poveikis (pritaikius švelninimo priemones, nustatytas per poveikio aplinkai vertinimo procedūrą) keturiems aplinkos elementams (orui, vandeniui, žemei ir dirvožemiui, biologinei įvairovei), taip pat horizontaliesiems aspektams – triukšmui ir kvapui.

Projektų, kuriems PAV direktyva netaikoma arba kuriuos patikrinus nustatoma, kad švelninimo priemonių nereikia, remiantis nacionaliniu mastu nustatytais ribomis arba kriterijais, atveju „InvestEU“ fondo remiamų operacijų tikrinimo etape taip pat bus peržiūrimas poveikis tiems patiems elementams ir horizontaliesiems aspektams.

Pirmiausia turėtų būti peržiūrėtas (liekamasis ⁽⁷⁵⁾) poveikis aplinkai pasinaudojus **kontroliniu sąrašu Nr. 1** ⁽⁷⁶⁾ (žr. 3 priedą). Kontrolinio sąrašo Nr. 1 pirmame stulpelyje turėtų būti pažymėta, ar yra (liekamasis) poveikis ar jo nėra.

Kaip jau minėta, ši peržiūra bus atlikta remiantis projekto vykdytojo pateiktais dokumentais, susijusiais su aplinkos apsauga. Galimi dokumentų pavyzdžiai: poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos, sprendimai ir leidimai, papildomi tyrimai arba ataskaitos pagal poreikį. **Nustačius (liekamąjį) poveikį turėtų būti įvertinta šio poveikio rizika, atsižvelgiant kartu į jo reikšmingumą ir į jo pasireiškimo tikimybę.**

Igyvendinantis partneris, remdamasis projekto vykdytojo pateikta informacija, nurodydamas **(liekamojo) poveikio reikšmingumą** (kontrolinio sąrašo Nr. 1 2 stulpelis) turėtų taikyti tris vertes:

Mažasà→Vidutinisà →Reikšmingas / neigiamas

Poveikio reikšmingumą priskirdamas tam tikrai kategorijai įgyvendinantis partneris remsis pagrindžiančiais dokumentais, susijusiais su aplinkos apsauga, papildomomis ataskaitomis, jei to reikės, taip pat ekspertų vertinimu, nagrinės tokią informaciją kaip išmetamų teršalų kiekis, nustatyto poveikio pobūdis ir kt. Išsamesni nurodymai dėl kiekvieno gamtinio kapitalo elemento pateikti Investicijų poveikio aplinkai patikrinimo techninės paramos dokumente ir šiose lentelėse:

Lentelė „Oras“ S3–1:	dėl poveikio oro kokybei
Lentelė „Vanduo“ S2–5 ir lentelė „Vanduo“ S3–3	dėl poveikio vandens aplinkai
Lentelė „Dirvožemis“ S2–2 ir lentelė „Žemė“ S3–1	dėl poveikio dirvožemiui / žemei
Lentelė „Biologinė įvairovė“ S2–1 ir lentelė „Biologinė įvairovė“ S3–1	dėl poveikio biologinei įvairovei
Lentelė „CC“ S3–1	dėl triukšmo poveikio
Lentelė „CC“ S3–2	dėl kvapo poveikio

Igyvendinantis partneris, remdamasis projekto vykdytojo pateikta informacija ir atliktais vertinimais, turėtų nurodyti poveikio tikimybę (kontrolinio sąrašo Nr. 1 3 stulpelis):

Maža (mažai tikėtina, kad pasitvirtins)→**Vidutinė** (pasitvirtinimo ir nepasitvirtinimo tikimybė yra vienoda)→**Didelė** (tikėtina, kad pasitvirtins)

Tada bus vertinamas kiekvieno poveikio grėsmės lygis (kontrolinio sąrašo Nr. 1 4 stulpelis), kartu įvertinus jo nustatytą reikšmingumą ir tikimybę (žr. 8 diagramoje pateiktą matricą). Projektų, kai reikalaujamas PAV, atitinkamose ataskaitose turėtų būti nurodytas liekamojo poveikio reikšmingumo vertinimas.

⁽⁷⁵⁾ Taikoma operacijoms, kai reikalaujama PAV, arba operacijoms, kurias patikrinus nustatoma, kad PAV nereikia, kai numatomos švelninimo priemonės.

⁽⁷⁶⁾ Pateiktus kontrolinius sąrašus įgyvendinantis partneris gali pritaikyti pagal konkretaus projekto ar projekto kategorijos reikalavimus.

9 diagrama

Kiekvieno nustatyto poveikio rizikos vertinimas

		Poveikis		
		Mažas	Vidutinis	Reikšmingas / neigiamas
Tikimybė	Maža	Maža rizika	Maža rizika	Vidutinė rizika
	Vidutinė	Maža rizika	Vidutinė rizika	Didelė rizika
	Didelė	Vidutinė rizika	Didelė rizika	Didelė rizika

Kai poveikio rizika yra vidutinė ir (arba) didelė, įgyvendinantysis partneris turi atlikti patikrą. Dėl su nedidele rizika susijusio poveikio išsamesnė patikra nebūtina.

Be to, įgyvendinančiam partneriui labai rekomenduojama atlikti patikrą pagal teigiamo poveikio darbotvarkę (žr. 2.3.5. skyrių).

2.3.4. Patikra. Švelninimas, kiekybinis įvertinimas ir monetizavimas

Dėl projektų, kuriems reikia atlikti PAV arba kuriuos patikrinus nustatoma, kad reikia taikyti švelninimo priemonės: įgyvendinantysis partneris turi reikalauti, kad dėl kiekvieno liekamojo poveikio, dėl kurio kyla vidutinė ir (arba) didelė rizika, projekto vykdytojas (savanoriškai) išnagrinėtų galimybę imtis papildomų (pavyzdžiui, švelninimo) priemonių, kuriomis likutinė rizika būtų sumažinta iki žemesnio lygio.

Dėl projektų, kuriems PAV direktyva netaikoma arba kuriuos patikrinus nustatoma, kad švelninimo priemonių nereikia: jeigu įgyvendinantysis partneris, bendradarbiaudamas su projekto vykdytoju, pagal kontrolinį sąrašą Nr. 1 nustato poveikį, dėl kurio kyla vidutinė ir (arba) didelė rizika, jie turi nustatyti, kai įmanoma, švelninimo priemones, kad rizika būtų sumažinta iki žemesnio lygio.

Įgyvendinant visas pagal pirmiau aprašytą procesą taikomas priemones turėtų būti laikomasi poveikio švelninimo hierarchijos, susijusios su gamtinio kapitalo elementu, principų:

- Vengiama neigiamo poveikio (jeigu įmanoma).
- Mažinamas bet kokio neišvengiamo poveikio mastas, dėmesį sutelkiant į poveikio trukmę, intensyvumą ir poveikio tipą (tiesioginis, netiesioginis ir suminis).
- Taikomos atkuriamosios priemonės, siekiant užtikrinti, kad išteklių, kurių būklė pablogėjo arba kuriems padarytas neigiamas poveikis dėl projekto, būtų atkurti ir arba atnaujinti.
- Kraštutiniu atveju dėl neigiamo poveikio (vidutinė arba didelė rizika), kurio nėra galimybės išvengti, sumažinti arba subalansuoti atkuriamosiomis priemonėmis, galima svarstyti galimybę taikyti kompensacines priemones.

10 diagrama

Poveikio švelninimo hierarchija

Šaltinis: Europos Komisijos Investicijų poveikio aplinkai patikrinimo techninės paramos dokumentas.

Tinkamos poveikio švelninimo priemonės taikomos atsižvelgiant į kontekstą ir vietą, taip pat priklauso nuo poveikio, kuris turi būti švelninamas. Švelninimo priemonių pavyzdžiai pateikti Investicijų poveikio aplinkai patikrinimo techninės paramos dokumente.

Kai projekto vykdytojas gali pasiūlyti įgyvendinamas papildomas priemones, įgyvendinantysis partneris turėtų paprašyti, kad projekto vykdytojas pakartotinai įvertintų *likutinės* rizikos lygį (žr. kontrolinį sąrašą Nr. 1).

Įgyvendinantysis partneris, bendradarbiaudamas su projekto vykdytoju ir remdamasis turimais dokumentais (poveikio aplinkai vertinimo ataskaita, leidimais ir kt.), pateikia, kai yra galimybė, liekamojo poveikio, kurio, jį sušvelninus (per poveikio aplinkai vertinimo procedūras numatytos ir (arba) atliekant „InvestEU“ operacijų tvarumo patikrą pasiūlytos švelninimo priemonės), rizika yra vidutinė ir (arba) didelė, kiekybinį vertinimą.

Dėl kiekybinio vertinimo gairių žr. Investicijų poveikio aplinkai patikrinimo techninės paramos dokumentą ir šias lenteles:

Lentelė „Oras“ S3–1:	dėl poveikio oro kokybei
Lentelė „Vanduo“ S3–3:	dėl poveikio vandens aplinkai
Lentelė „Dirvožemis“ S3–1	dėl poveikio dirvožemiui / žemei
Lentelė „Biologinė įvairovė“ S3–1 ir S3–2	dėl biologinės įvairovės
Lentelė „CC“ S3–1	dėl triukšmo poveikio
Lentelė „CC“ S3–2	dėl kvapo poveikio

Atlikdami kiekybinį vertinimą įgyvendinantieji partneriai gali suprasti (liekamojo) poveikio aplinkai mastą, atsižvelgus į visas nustatytas ir į siūlomą projektą įtrauktas švelninimo priemones. Kiekybinis vertinimas taip pat yra būtina tokio poveikio finansinio vertinimo – kai tokį vertinimą atlikti proporcinga ir pagrįsta – įtraukimo į bendrą projekto ekonominį vertinimą sąlyga.

Kaip aptarta Investicijų poveikio aplinkai patikrinimo techninės paramos dokumente ir EK SNA Investicinių projektų sąnaudų ir naudos analizės gairėse (2014 m.), poveikio aplinkai finansinis vertinimas paprastai grindžiamas bendra ekonomine verte, kurią sudaro naudojimo ir nenaudojimo vertės⁽⁷⁷⁾. Jai apskaičiuoti gali būti taikomi keli vertinimo metodai, dažnai (tačiau ne visada) grindžiami apklausomis ir (arba) savo nuožiūra pasirinktais eksperimentiniais metodais.

Šie metodai paprastai yra imlūs ištekliams (jiems reikia daug projekto duomenų ir analizės). Todėl dažniau taikomas naudos perdavimo metodas, pagal kurį literatūroje pateiktuose tyrimuose jau yra pateiktos konkrečios šalies pamatinės vertės (t. y. vieneto įkainiai), susijusios su poveikiu aplinkai, kurias galima naudoti atliekant vertinimą.

Investicijų poveikio aplinkai patikrinimo techninės paramos dokumento 4 ir 8 skirsniuose peržiūrėtos vieneto vertės, kad atliekant finansinį vertinimą būtų lengviau atsižvelgti į naudos perdavimą⁽⁷⁸⁾. Be to, Ekonominio vertinimo vadove, kurį rengia REGIO GD, padedamas JASPERS, pateikiama poveikio aplinkai ekonominio vertinimo geroji patirtis tam tikruose atrinktuose sektoriuose.

Todėl sprendimą dėl monetizavimo taikymo lemia tam tikri veiksniai, įskaitant turimus duomenis, projekto mastą, poveikio rūšį ir kt.

⁽⁷⁷⁾ Visų pirma žr. 4.3 skyrių „Aplinkos atkūrimas, apsauga ir pavojaus prevencija“.

⁽⁷⁸⁾ Vis dėlto šios vieneto vertės skiriasi patikimumu ir priimtumu. Pavyzdžiui, galiojančių vieneto verčių taikymas apskaičiuojant žalą dėl padidėjusios oro taršos ir triukšmo šiuo metu yra ES pripažinta ir įtvirtinta praktika. Priešingai, galiojančios vieneto vertės, susijusios su poveikiu vandeniui, dirvožemiui ir biologinei įvairovei, taikomos rečiau, nes jos laikomos labiau susijusiomis su vieta.

Įgyvendinantysis partneris / projekto vykdytojas, laikydamasis proporcingumo principo, gali priimti profesiniu vertinimu grindžiamą sprendimą dėl šių metodų taikymo, įskaitant sprendimą, ar ir kaip atlikti sušvelninto poveikio aplinkai finansinį vertinimą.

Projekto poveikio aplinkai finansinis vertinimas, kai jis atliekamas, turi būti įtrauktas į išsamesnį projekto ekonominį vertinimą, kurį įgyvendinant ES remiamus projektus paprastai atlieka įgyvendinantieji partneriai, kaip aptarta šių gairių 2.6 skyriuje (Ekonominis vertinimas).

2.3.5. Teigiamo poveikio darbotvarkė

Projekto vykdytojams labai rekomenduojama galimus veiksmus, kurie galėtų padėti padidinti projekto teigiamą poveikį, apsarstyti pagal teigiamo poveikio darbotvarkės **kontrolinį sąrašą Nr. 2** (rengiamas dėl kiekvieno aplinkos elemento, žr. 3 priedą). Savanoriškas teigiamo poveikio darbotvarkės kontrolinis sąrašas gali būti naudojamas visų rūšių nustatytos ribos nesiekiantiems ir ją viršijantiems projektams, taip pat visoms rizikos kategorijoms. Užpildę teigiamo poveikio darbotvarkės kontrolinį sąrašą projekto vykdytojai raginami siūlyti papildomas priemones, kad padidintų operacijos aplinkosauginį veiksmingumą. Nustačius papildomas projekto aplinkosauginį veiksmingumą didinančias priemones ir jas įtraukus į projektą, projekto vykdytojai skatinami kiekybiškai įvertinti pasiektą teigiamą poveikį ir, kai proporcinga ir pagrįsta, jį monetizuoti, kad jis būtų įtrauktas į bendrą projekto ekonominį vertinimą.

Į teigiamo poveikio darbotvarkės kontrolinį sąrašą gali būti įtraukti, be kita ko, šie elementai:

- **oras** (energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimo skatinimas, išmetamųjų teršalų kiekio ir pavojingų medžiagų naudojimo mažinimas),
- **vandens aplinka** (gėlo vandens ir jūrų vandens kokybės gerinimas, tausaus vandens naudojimo skatinimas, gavybos ir išleidimo ribojimas),
- **žemė ir dirvožemis** (erozijos mažinimo skatinimas, dirvožemio organinių medžiagų gerinimas ir biologinės įvairovės didinimas, žemės būklės blogėjimo stabdymas, užterštų teritorijų atkūrimas),
- **biologinė įvairovė** (biologine įvairove pasižyminčių ir (arba) apsaugos teritorijų saugojimas, biologinės įvairovės ir ekosistemų atkūrimas, atsparesnės ekosistemos, svetimų rūšių kontrolė ir pašalinimas, vietinių rūšių arba genetinės įvairovės saugojimas),
- **triukšmas** (triukšmo lygio mažinimas),
- **kvapas** (taršos kvapais mažinimas).

2.3.6. Informacijos teikimas ir stebėseną

Kaip aprašyta 4 skyriuje, tikrinimo ir patikros aplinkos aspektu proceso pabaigoje įgyvendinantysis partneris turi „InvestEU“ Investicijų komitetui pateikti tvarumo patikros santrauką, kuri apima šiuos pagrindinius elementus:

- visų projektų teisinės atitikties pagrindiniams ES aplinkos teisės aktams patvirtinimą (kaip nurodyta kontroliniame sąraše Nr. 0),
- visų tikrinimų rezultatus:
 - ar nustatytas poveikis, dėl kurio kyla vidutinė ir (arba) didelė rizika (kontrolinio sąrašo Nr. 1 4 stulpelis),
 - visas su poveikiu, dėl kurio kyla vidutinė ir (arba) didelė rizika, susijusias savanoriškas švelninimo priemones (kontrolinio sąrašo Nr. 1 5 stulpelis) ir trumpą informaciją apie tai, ar pritaikius tas priemones rizika yra sumažinta,
- (likutinę) riziką po to, kai atliekant „InvestEU“ patikrą buvo pasiūlytos papildomos švelninimo priemonės (kontrolinio sąrašo Nr. 1 6 stulpelis),
- liekamojo poveikio, dėl kurio kyla vidutinė ir (arba) didelė rizika, vertinimą (pageidautina kiekybinį) (kontrolinio sąrašo Nr. 1 6 stulpelis), taip pat, kai proporcinga ir įmanoma, tokio poveikio monetizavimą,
- visą informaciją apie teigiamo poveikio darbotvarkę (žr. kontrolinį sąrašą Nr. 2).

Vykdydamas pagal „InvestEU“ numatytos stebėsenos veiksmus įgyvendinantysis partneris, remdamasis stebėsenos, kurią pagal savo vidaus procedūras jis atliko pats ir (arba) nurodė atlikti projekto vykdytojams, rezultatais, turėtų patvirtinti ir pateikti informaciją apie:

- visus reikšmingus pasikeitimus, kurie paaiškėjo užbaigus leidimų gavimo procedūras, palyginti su pirminiais pateiktais patikros rezultatais,
- švelninimo priemonių, susijusių su neigiamu ir didelės rizikos poveikiu, įgyvendinimą,
- projekto vykdytojo įvykdytas aplinkos sąlygas ir išsipareigojimus, jei tokių yra.

2.4. Socialinis aspektas

2.4.1. Bendrieji poveikio socialiniam tvarumui patikros principai

„InvestEU“ finansavimo ir investavimo operacijomis siekiama daryti teigiamą socialinį poveikį plačiai visuomenei. Vis dėlto, taip pat gali būti projektų, kurie tam tikriems asmenims ar bendruomenėms daro neigiamą poveikį. Pavyzdžiui, gali būti įgyvendinamas infrastruktūros projektas, dėl kurio gali didėti teritoriniai skirtumai arba kuris gali daryti poveikį visuomenės sveikatai, kurį vykdant keičiama žemės naudojimo paskirtis ir (arba) daromas poveikis įvairiems piliečių gyvenimo aspektams. Galimas neigiamas poveikis socialinėms sąlygoms turėtų būti nustatytas kuo anksčiau ir, jeigu įmanoma, tokių projektų koncepcija turėtų būti patikslinta, kad tokio poveikio būtų išvengta arba jis būtų sumažintas, ir (arba) turėtų būti nustatytos tinkamos švelninimo priemonės neišvengiamam poveikiui valdyti. Patikros procesas užtikrina, kad tokie atvejai būtų nustatomi, vertinami ir jų atžvilgiu projektų vykdytojai imtųsi tinkamų priemonių.

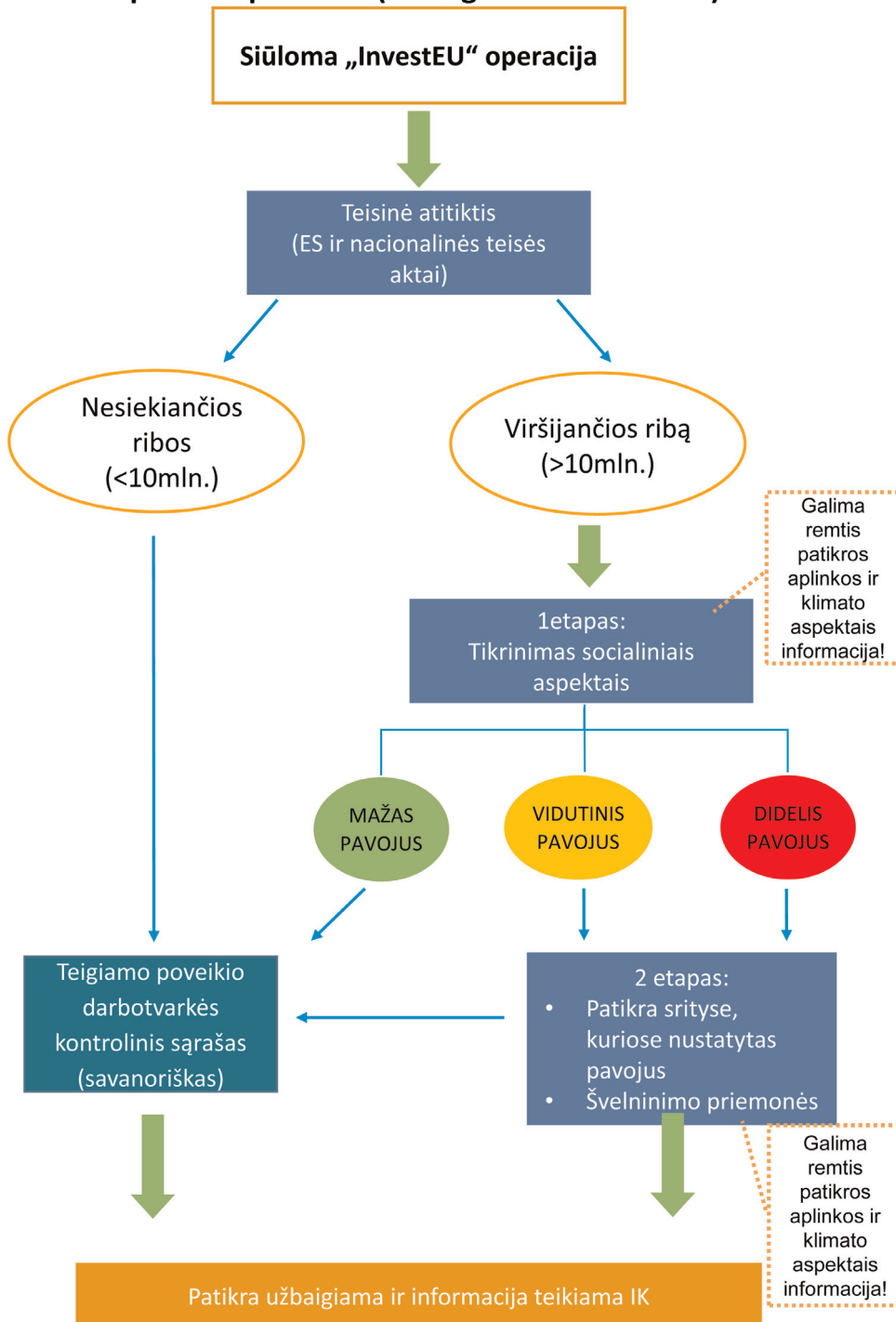
Socialinio aspekto vertinimui skirti pramonės standartai yra iš esmės tarpusavyje suderinti. Vis dėlto, įvairių rinkos dalyvių taikomi standartai vis dar šiek tiek skiriasi. Atliekant pirminį operacijų tikrinimą turėtų būti siekiama kuo tiksliau nustatyti galimą tiesioginį, netiesioginį ir suminį poveikį svarbiausiems socialiniams aspektams. Patikra socialiniu aspektu, t. y. pirminio pasiūlymo gerinimas, padėtų, kai tik to reikia, mažinti žalingą poveikį ir užtikrinti kuo didesnę naudą socialiniu aspektu.

Tuo tikslu, atliekant projektų socialinių aspektų peržiūrą turėtų būti atlikti bent šie pagrindiniai veiksmai:

- projektų teigiamo poveikio ir susijusios rizikos tikrinimas ir nustatymas,
- tiesiogiai finansuojamų projektų, viršijančių nustatytą ribą, rizikos kategorizavimas remiantis galimo neigiamo poveikio vertinimu,
- projekto socialinio veiksmingumo tikrinimas remiantis socialinio aspekto tikrinimo kriterijais, aprašytais tolesniuose skirsniuose, ir bet kokių projektui taikomų sąlygų nustatymas pagal poreikį,
- atsižvelgiant į šių gairių 2.4.6 skyriuje aprašytą teigiamo poveikio darbotvarkės kontrolinį sąrašą pateikiamos rekomendacijos dėl teigiamo socialinio poveikio didinimo.

Šioje struktūrinėje schemoje parodytas visas poveikio socialiniam tvarumui patikros procesas

„InvestEU“ remiamų operacijų poveikio socialiniam tvarumui patikros procesas (tiesioginis finansavimas)

2.4.2. Teisinės socialinio aspekto atitikties reikalavimai

Programa „InvestEU“ sumanyta ir sukurta taip, kad taip pat prisidėtų prie socialinio tvarumo didinimo ES, taip pat, skatinant ekonomikos atsinaujinimą, – prie kokybiškų darbo vietų kūrimo ir gyvenimo bei darbo sąlygų gerinimo. ES ir valstybių narių teisiniai reikalavimai, taikomi projektams ir operacijoms, kurie bus remiami pagal bet kurią iš „InvestEU“ fondo linijų, yra pagrindinė apsaugos priemonė siekiant užtikrinti socialiniu požiūriu tvarų poveikį.

Kaip ir aplinkos aspektų atveju atitinkami socialinės teisės aktai yra tvirtas poveikio socialiniam tvarumui patikros proceso pagrindas. ES galioja tvirta teisės aktų sistema, kuri užtikrina europiečių – piliečių, darbuotojų (neatsižvelgiant į jų pilietybę) ir suinteresuotųjų subjektų – teisės daugelyje sričių, įskaitant darbuotojų sveikatos ir saugos, darbo sąlygų, informacijos atskleidimo ir konsultacijų su darbuotojais ir visuomene, lyčių lygybės ir nediskriminavimo sritis⁽⁷⁹⁾. Vis dėlto, palyginti su aplinkos teisės aktais, ES įgaliojimai socialinėje srityje yra siauresni ir socialiniai aspektai visų pirma yra reguliuojami nacionalinės teisės aktais. Vis dėlto pagal „InvestEU“ reglamentą konkrečiai reikalaujama įvertinti socialinių projektų poveikį, įskaitant poveikį lyčių lygybei, tam tikrų vietovių ar gyventojų socialinei įtraukčiai ir sričių bei sektorių, kuriems poveikį daro struktūrinės problemos, pvz., poreikis mažinti ekonomikos priklausomybę nuo iškastinio kuro, ekonominiams vystymuisi.

Todėl vykdamas poveikio socialiniam tvarumui patikrą bus tikrinama atitiktis atitinkamiems šiose srityse taikomiems nacionalinės ir ES teisės aktams siekiant įsitikinti, ar programos „InvestEU“ intervencijomis užtikrinama socialinė pažanga. Atitiktis bus tikrinama per visą procesą, nes ne visi teisiniai reikalavimai gali būti žinomi ankstyvame etape (žr. 1 priede pateiktus teisinės atitikties reikalavimus)⁽⁸⁰⁾. Todėl projekto vykdytojas turės užtikrinti teisinę atitiktį, atsižvelgti į teigiamo poveikio darbotvarkės galimybes (žr. 2.4.6 skyrių) ir įgyvendinantiesiems partneriams paprašius pateikti to įrodymus⁽⁸¹⁾.

2.4.3. Operacijų tikrinimas socialiniu aspektu

Patikrinus teisinę atitiktį, priklausomai nuo bendrų projekto investicinių sąnaudų, pereinama prie operacijų tikrinimo etapo.

Siekdamas nustatyti galimo socialinio poveikio ir rizikos mastą bei sudėtingumą, įgyvendinantysis partneris turėtų atlikti siūlomo projekto tikrinimą. Socialinių klausimų mastas ir sudėtingumas projektuose skiriasi. Projektai gali daryti tiek neigiamą, tiek teigiamą socialinį poveikį. Įgyvendinantysis partneris turi užtikrinti, kad: i) per toliau aprašytą tikrinimo procesą būtų nustatytas projektų neigiamas socialinis poveikis, o ii) jų teigiamas socialinis poveikis būtų skatinamas pasitelkiant teigiamo poveikio darbotvarkės kontrolinį sąrašą⁽⁸²⁾. Taip pat reikėtų išnaudoti visas galimybes kuo labiau padidinti teigiamą poveikį, kuris gali būti nustatytas per tikrinimo procesą.

Įgyvendinantieji partneriai, vykdydami poveikio socialiniam tvarumui patikrą, remsis ir vadovausis savo galiojančiais standartais ir procedūromis ir prireikus juos papildys atsižvelgdami į šių gairių reikalavimus.

Projektų, kurių vertė yra iki 10 mln. EUR, atveju patikros procesas iš principo toliau netęsiamas. Nustatytos ribos nesiekiančiuose projektuose, dėl kurių turi būti atliktas vertinimas pagal PAV direktyvą⁽⁸³⁾, tam tikri socialiniai aspektai bus įvertinti PAV procese. Tokiais atvejais įgyvendinantiesiems partneriams labai rekomenduojama į PAV procesą papildomai įtraukti šiose gairėse pateiktą tikrinimą socialiniu aspektu. Nepriklausomai nuo projekto masto, jiems taip pat labai rekomenduojama atsižvelgti, remiantis teigiamo poveikio darbotvarkės kontroliniu sąrašu, į rekomendacijas dėl teigiamo socialinio poveikio didinimo. Bet koku atveju turi būti paisoma būtiniausių standartų, susijusių su darbu, sveikata, sauga ir kitais atitinkamais socialinio tvarumo reikalavimais, nustatytais ES teisėje.

⁽⁷⁹⁾ Šiuo požiūriu svarbiausi socialiniai principai ir standartai yra įtvirtinti ES sutartyse ir Pagrindinių teisių chartijoje bei įvairiose direktyvose, kurias valstybės narės privalo įgyvendinti atitinkamose savo nacionalinėse teisės sistemose.

⁽⁸⁰⁾ Pagal programą „InvestEU“ visų pirma bus remiamos operacijos ES. Vis dėlto tam tikrais atvejais procese gali dalyvauti kaimyninės šalys (pvz., tarpvalstybiniuose projektuose ar panašiais atvejais). Tokiais ribotais atvejais projekto vykdytojai turės atsižvelgti į socialinius aspektus vadovaudamiesi atitinkamų ES teisės aktų dvasia ir principais.

⁽⁸¹⁾ Kaip įrodymai gali būti teikiamos visų atitinkamų teisėtų leidimų, sprendimų, nuomonių kopijos arba, jeigu jų nėra, projekto vykdytojo savideklaracija dėl atitikties atitinkamiems teisiniams reikalavimams.

⁽⁸²⁾ Žr. 3 priedą.

⁽⁸³⁾ Direktyva 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo, su pakeitimais, padarytais Direktyva 2014/52/ES.

Kai projektai viršija 10 mln. EUR, projektas būtų tikrinamas dėl atitinkamo socialinio poveikio ir rizikos. Atliekant *ex ante* vertinimą socialiniu aspektu pagrindiniai socialiniai aspektai, kuriuos reikia įvertinti, yra šie:

1. Darbo sąlygos
2. Darbuotojų ir visuomenės sveikata, sauga ir saugumas
3. Pažeidžiamų asmenų ir (arba) grupių apsauga ir įtrauktis ⁽⁸⁴⁾
4. Lyčių lygybė
5. Žemės įsigijimas ir ekspropriacija ⁽⁸⁵⁾
6. Kultūros paveldo apsauga
7. Suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas ⁽⁸⁶⁾.

Pirminis projektų tikrinimas turėtų projekto vykdytojui padėti įvertinti, o įgyvendinančiam partneriui nustatyti, kiek įmanoma, svarbiausią socialinį poveikį ir riziką, kurie gali kilti dėl projekto. Šiame procese įgyvendinantysis partneris taip pat turėtų įvertinti projekto vykdytojo gebėjimus, kontekstą, vietą, sektorių ir projekto tipą.

Tikrinimo socialiniu aspektu procesas vyks kartu vertinant su klimatu ir aplinka susijusius elementus ir jį atliekant bus atsižvelgta į visus svarbius su operacijomis, dėl kurių atliekamas vertinimas pagal PAV direktyvą, susijusio PAV proceso socialinius elementus. Socialiniai aspektai siejami su atitinkamais projektų vykdytojams reikalavimais, keliamais patikros etape. Remdamiesi pateikta informacija įgyvendinantieji partneriai turėtų galėti įvertinti, kad nėra akivaizdžių pažeidimų ir kad nėra nebaigtų tyrimų. Pirminis šių aspektų tikrinimas taip pat turėtų paskatinti įgyvendinantįjį partnerį pasiūlyti, kaip patobulinti projekto koncepciją, įskaitant techninę paramą, siekiant suvaldyti galimą žalingą poveikį ir (arba) kuo labiau padidinti teigiamą poveikį.

Po „InvestEU“ tikrinimo proceso įgyvendinantysis partneris gali nustatyti, kad į vieną ar daugiau toliau aprašytų socialinių aspektų netinkamai atsižvelgta ir dėl jų kyla vidutinė arba didelė rizika pagal rizikos kategorijas, aprašytas šių gairių 2.4.4. skyriuje. Jeigu taip nutinka, inicijuojama atitinkamos srities patikra ir galutinio gavėjo bus prašoma atlikti atitinkamą išsamesnį vertinimą bei ištaisyti padėtį.

Darbo sąlygos

Bendras tikrinimo pagal šį socialinį aspektą tikslas yra užtikrinti darbuotojų pagrindinių teisių apsaugą ir skatinti veiksmingus darbuotojų ir vadovybės santykius, kuriant sąžiningas darbo sąlygas ir laikantis nacionalinės darbo, užimtumo ir socialinės apsaugos teisės aktų bei ES teisėje ir svarbiausiose TDO konvencijose įtvirtintų pagrindinių principų ir standartų.

Projektų vykdytojai / galutiniai gavėjai turės laikytis minėtų darbo teisės aktų visų projekto darbuotojų atžvilgiu, įskaitant darbuotojus, dirbančius visą darbo laiką, ne visą darbo laiką, per laikinojo įdarbinimo įmones dirbančius darbuotojus, pagal terminuotą darbo sutartį, sezoninį darbą dirbančius ir darbuotojus migrantus, neatsižvelgiant į tai, ar šiuos darbuotojus tiesioginiai yra įdarbinęs klientas ar trečioji šalis; jų taip pat turės laikytis pirminiai tiekėjai ⁽⁸⁷⁾.

⁽⁸⁴⁾ Tam tikrais atvejais tam tikri asmenys ar grupės yra pažeidžiami, marginalizuoti, nuolat diskriminuojami arba patiria atskirtį dėl savo socialinių ir ekonominių ypatumų. Tokios ypatybės apima (sąrašas neišsamus) lytį, seksualinę orientaciją, lyties raišką, lytinę tapatybę, etninę kilmę, luomą, čiabuvių ar socialinę kilmę, amžių, negalią, religiją ar tikėjimą, politines ar kitokias pažiūras, aktyvumą, narystę profesinėje sąjungoje ar bet kokios kitos formos darbuotojų organizacijoje, pilietybę, kalbą, sutuoktinę arba šeiminių padėtį, išsilavinimą ir (arba) raštingumą, sveikatos būklę, migranto / pabėgėlio, mažumos nario ar ekonominį statusą (pajamų ir paslaugų prieinamumo požiūriu).

⁽⁸⁵⁾ Įskaitant fizinį ir ekonominį perkėlimą.

⁽⁸⁶⁾ ES teisinėje sistemoje (pvz., Direktyvoje 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo, su pakeitimais, padarytais Direktyva 2014/52/ES, Direktyvoje 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamų teršalų (taršos integruotos prevencijos ir kontrolės) tai taip pat vadinama visuomenės dalyvavimo procesu (įskaitant galimybę gauti informaciją ir konsultacijas).

⁽⁸⁷⁾ Pirminiai tiekėjai – tai tiekėjai, kurie reguliariai tiesiogiai tiekia prekes ir medžiagas, kurie yra būtini pagrindinėms projekto funkcijoms.

Tikrinimo etape įgyvendinantysis partneris turėtų:

- nustatyti šių grėsmių tikimybę: vaikų darbo, priverčiamojo darbo, diskriminacijos ir nevienodų sąlygų sudarymo darbuotojams migrantams arba valstybės pilietybės neturintiems darbuotojams, lyčių nelygybės, diskriminacijos ir (arba) asociacijų laisvės apribojimų ar kitų pagrindinės darbo teisės pažeidimų grėsmės, susijusios su šalies kontekstu, sektoriumi, vykdytoju, rangovu ar tiekimo grandine ⁽⁸⁸⁾,
- nustatčius su darbu susijusių grėsmių – įvertinti, ar projektų vykdytojai turi vadybos gebėjimų, kurių reikia atsižvelgiant į projekto darbuotojus ir mastą ir kurie atitinka nacionalinės teisės aktus.

Darbuotojų ir visuomenės sveikata, sauga ir saugumas ⁽⁸⁹⁾

Vadovaujantis Europos socialinių teisių ramsčio 10 principu „Sveika, saugi ir pritaikyta darbo aplinka ir duomenų apsauga“, tikrinimo pagal šį socialinį aspektą tikslas yra užtikrinti, skatinti ir saugoti visų projekte dalyvaujančių darbuotojų sveikatą, saugą ir saugumą. Šis tikslas turėtų būti pasiektas sudarant sveikas, saugias ir patikimas darbo sąlygas; įvertinant ir valdant riziką sveikatai, saugai ir saugumui; ir užkertant kelią bet kokiam neigiamam poveikiui, susijusiam su sveikata, sauga ir saugumu. Konkretūs patikros procese – kai to reikia ir tai svarbu – vertinami aspektai susiję su pavojingų medžiagų sauga, gamtiniais pavojais, saugumu, ligų grėsme, kelių eismo saugumu, avarine parengtimi.

Tikrinimo etape įgyvendinantysis partneris turėtų:

- nustatyti projekto neigiamo poveikio ir jo keliamos rizikos darbuotojų ir visuomenės sveikatai, saugai ir saugumui tikimybę ⁽⁹⁰⁾,
- nustatčius neigiamą poveikį ir riziką – įvertinti projekto vykdytojo vadybos gebėjimus darbuotojų ir visuomenės sveikatos, saugos ir (arba) saugumo valdymo srityje.

Pažeidžiamų asmenų ir (arba) grupių apsauga ir įtrauktis ⁽⁹¹⁾

Vadovaujantis Europos socialinių teisių ramsčio 2, 3 ir 17 principais, susijusiais su lyčių lygybe, lygiomis galimybėmis ir neigiamųjų įtrauktimi, bendras tikrinimo pagal šį socialinį aspektą tikslas yra įgyvendinti ir skatinti užtikrinti pažeidžiamų grupių ir (arba) asmenų teises ir interesus, nustatyti bet kokią riziką ir (arba) neigiamą poveikį, kurie gali būti su jais susiję, ir užtikrinti, kad tinkamomis priemonėmis visu projekto įgyvendinimo laikotarpiu būtų užtikrinta tokių grupių ir (arba) asmenų apsauga. Prireikus turėtų būti įvertinti atitinkami išipareigojimai ir (arba) imtasi aktyvių veiksmų, kad būtų pašalintos kliūtys, kylančios tiems, kurie dažnai neįtraukiami į vystymosi procesą dėl negalios, kad jie galėtų naudotis savo teisėmis ir visapusiškai dalyvauti visuomeniniame ir ekonominiame gyvenime.

Su čiabuviais ⁽⁹²⁾ susijusiuose projektuose siekiama užtikrinti, kad projektu būtų skatinama visapusiškai gerbti jų teises, siekius, tapatybę, kultūrą, pragyvenimo šaltinius ir su projekto paveiktais čiabuviais pradėti sąžiningas derybas bei gauti jų laisva valia, iš anksto ir žinant padėtį duodamą sutikimą (FPIC) ⁽⁹³⁾.

⁽⁸⁸⁾ Atsižvelgiant į tarptautines tiekimo grandines, taikoma visų pirma projektams, susijusiems su operacijomis už ES ribų.

⁽⁸⁹⁾ Pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 153 straipsnį priimta įvairiausių ES priemonių dėl darbuotojų saugos ir sveikatos. Europos Sąjungos direktyvos yra teisiškai privalomos ir valstybės narės turi jas perkelti į nacionalinės teisės aktus. Išsamesnę informaciją apie darbuotojų saugą ir sveikatą taip pat galima rasti Europos Komisijos Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties GD interneto svetainėje.

⁽⁹⁰⁾ Projektų, kai taikomas PAV, atveju kai kurie iš šių aspektų, įskaitant aspektus, susijusius su poveikiu ir rizika, susijusia su bendruomenės ir visuomenės sveikata bei sauga, gali būti nagrinėjami leidimų išdavimo procese ir informacija šiuo klausimu gali būti pateikta PAV ataskaitoje, jeigu šiame etape ji jau parengta.

⁽⁹¹⁾ Žr. apibrėžtį 84 išnašoje.

⁽⁹²⁾ Čiabuviai, gyvenantys Europos Arkties regione, be kita ko, yra samiai ir inuitai (grenlandai). Konkrečiau, samiai gyvena aplink poliarinį esančiuose regionuose Suomijoje, Švedijoje, Norvegijoje ir šiaurės vakarų Rusijoje, nencai, evenkai ir čukčiai – Rusijoje, o inuitai (grenlandai) – Grenlandijoje. Čiabuvių taip pat gali būti Sąjungos atokiausiuose regionuose ir užjūrio šalyse bei teritorijose.

⁽⁹³⁾ FAO parengė laisvo, išankstinio ir informacija pagrįsto sutikimo gerosios patirties vadovą: <https://www.refworld.org/pdfid/57fdec864.pdf>.

Tikrinimo etape įgyvendinantis partneris turėtų:

- nustatyti projekto neproporcingo neigiamo poveikio pažeidžiamiems, marginalizuotiems, diskriminuojamiems asmenims ir (arba) grupėms, pavyzdžiui, nelygybės didinimo darant poveikį paslaugų ir būsto, įskaitant energiją, švietimą ir sveikatos priežiūrą, įperkamumui, prieinamumui ir kokybei, tikimybę,
- nustatyti bet kokios rizikos ir (arba) neigiamo poveikio, kurie gali neproporcingai paveikti neįgaliuosius sąžiningos darbo aplinkos, nediskriminavimo, visų formų smurto prevencijos, galimų kliūčių naudotis paslaugomis ar projektų teikiama nauda srityse, tikimybę ⁽⁹⁴⁾,
- nustatyti projekto poveikio čiabuviams tikimybę,
- jeigu projektas gali daryti poveikį pirmiau nurodytiems asmenims ar grupėms – įvertinti vykdytojo gebėjimus imtis švelninimo priemonių, kad projektas nedarytų neproporcingo poveikio tokiems asmenims ir (arba) grupėms.

Lyčių lygybė

Vadovaujantis Europos socialinių teisių ramsčio 2 principu, susijusiu su lyčių lygybe, bendras tikrinimo pagal šį socialinį aspektą tikslas yra užtikrinti lygias galimybes moterims ir vyrams darbo vietoje, užkirsti kelią diskriminacijai dėl lyties, skatinti vienodą požiūrį į vyrus ir moteris ir nustatyti vienodas sveikatos, saugos ir saugumo priemones visiems darbuotojams neatsižvelgiant į jų lytį. Nors moterys aktyviau dalyvauja Europos darbo rinkoje, vis dar yra tokių nelygybės apraiškų kaip vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumai ir tai daro poveikį moterų įgalėjimui. Lyčių lygybės, kuri yra pagrindinis 2020–2025 m. Europos lyčių lygybės strategijos ⁽⁹⁵⁾ elementas ir vienas pagrindinių darnaus vystymosi tikslų ⁽⁹⁶⁾, principo taikymas padeda užtikrinti vienodas galimybes, atsakomybę moterims ir vyrams ir vienodą jų **dalyvavimą**.

Tikrinimo etape įgyvendinantis partneris turėtų:

- nustatyti projekto reikšmingo poveikio, kuris gali neproporcingai paveikti moteris ir mergaites, arba konkrečios su lytimi susijusios rizikos arba lytimi grindžiamos diskriminacinės socialinės normos, tikimybę,
- nustatyti projekto keliamos galimos didelės rizikos, susijusios su diskriminacija dėl lyties ir (arba) smurtu dėl lyties bei priekabiavimu (SLP), t. y., be kita ko, ankstesnių su šiais aspektais susijusių skundų, neigiamos žiniasklaidos / NGO informacijos apie projektą ir (arba) projekto vykdytoją, tikimybę,
- nustatčius riziką – įvertinti vykdytojo gebėjimą tinkamai ją valdyti.

Kultūros paveldo apsauga

Bendras tikrinimo pagal šį socialinį aspektą tikslas yra, kai taikoma ir įmanoma, įgyvendinant „InvestEU“ projektus padėti išsaugoti kultūros paveldą, apsaugoti kultūros paveldą nuo projekto veiklų neigiamo poveikio, skatinant vertinti poveikį kultūros paveldui ir jį valdyti, taip pat didinti sąmoningumą kultūros paveldo klausimu. Todėl projekto vykdytojas vykdys su kultūros paveldo valdymu susijusias pareigas. Vykdydamas šias pareigas projekto vykdytojas turės imtis veiksmų, kad ieškotų su „InvestEU“ fondo remiamų operacijų poveikiu kultūros paveldui susijusių sprendimų, juos nustatytų, priimtų ir įgyvendintų.

Tikrinimo etape įgyvendinantis partneris turėtų:

- nustatyti projekto poveikio materialiajam ir (arba) nematerialiajam kultūros paveldui tikimybę, be kita ko, atsižvelgdamas į kultūros paveldo reikšmingumą,
- nustatčius poveikį – įvertinti projekto vykdytojo gebėjimą valdyti nustatytą poveikį kultūros paveldui ir konsultuoti atitinkamus suinteresuotuosius subjektus,
- atsižvelgti į kompetentingos institucijos, atsakingos už kultūros paveldą, nuomonę, pateiktą kaip vieną iš leidimų išdavimo dokumentų (jeigu šiame etape tokia nuomonė yra pateikta).

⁽⁹⁴⁾ Pagal 2010–2020 m. Europos strategiją dėl negalios. 2021–2030 m. laikotarpiui bus priimta nauja strategija.

⁽⁹⁵⁾ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_lt

⁽⁹⁶⁾ 5-asis darnaus vystymosi tikslas: užtikrinti lyčių lygybę ir įgalinti visas moteris bei mergaites.

Žemės įsigijimas ir ekspropriacija

Bendras tikrinimo pagal šį socialinį aspektą tikslas yra skatinti užtikrinti perkeltųjų asmenų teisę į deramą būstą, adekvatų gyvenimo lygį ir nuosavybę bei valdyti neigiamą poveikį, kuris atsiranda dėl jų prarasto turto, arba prieigos prie turto ir (arba) žemės naudojimo apribojimų. Projektuose, kai reikalingas fizinis ar ekonominis žmonių perkėlimas, projekto vykdytojas turės laikytis taikomų nacionalinės ir regioninės teisės aktų, susijusių su žemės įsigijimu ir (arba) ekspropriacija. Projekto vykdytojas taip pat turės laikytis ES pagrindinių teisių chartijos (visų pirma 17 straipsnio), Europos socialinės chartijos (pirmiausia 31 straipsnio ir 34 straipsnio 3 dalies) ir Europos socialinių teisių ramsčio 19 principo. Ypatingas dėmesys bus skiriamas projektams, kuriuose reikia perkelti žmones, kurie užima žemę ar turtą arba kitaip jais naudojasi neturėdami tam formalios teisės, pavyzdžiui, lūšnynų gyventojus, skvoterius ar kitas pažeidžiamas grupes.

Tikrinimo etape įgyvendinantis partneris turėtų nustatyti:

- ar vykdant projektą gali reikėti įsigyti žemės ir vykdyti ekspropriaciją,
- ar vykdant projektą gali reikėti perkelti žmones ar daryti poveikį neformalių savininkų ar neformalių naudotojų naudojamos žemės naudojimui.

Suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas ⁽⁹⁷⁾

Bendras tikrinimo pagal šį socialinį aspektą tikslas bus skatinti veiksmingą ir įtrauktą suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą, siekiant užtikrinti, kad būtų gerbiamos teisės: i) teisė susipažinti su informacija apie aplinką; ii) visuomenės teisė dalyvauti priimančioms sprendimams; ir iii) teisė kreiptis į teismą ⁽⁹⁸⁾. Toks dalyvavimas turėtų būti proporcingas projekto pobūdžiui ir mastui bei galimam projekto poveikiui ir keliamai rizikai. Vykdytojas turėtų padėti kompetentingoms institucijoms užtikrinti atitinkamą visuomenės dalyvavimą, įskaitant tarpvalstybiniu mastu.

Tikrinimo etape įgyvendinantis partneris turėtų:

- nustatyti galimos projekto keliamos reikšmingos rizikos reputacijai, dėl jo galinčio kilti vietos bendruomenių pasipriešinimo arba teisinių sunkumų (pvz., nagrinėjama arba tikėtina byla teisme, skundas (-ai), protestai ir (arba) pilietinės visuomenės organizacijos (PVO) tikrinimas) tikimybę,
- nustatčius riziką – įvertinti projekto vykdytojo gebėjimą užtikrinti tinkamą suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą, kai to reikia, ir (arba) padėti kompetentingoms institucijoms užtikrinti visuomenės dalyvavimą,
- atsižvelgdamas į nustatytą poveikį ir riziką aplinkai ir visuomenei, įvertinti suinteresuotųjų asmenų dalyvavimo mastą, įskaitant projekto informacijos atskleidimą, konsultacijas ir galimybę pateikti skundą, kuris projekte veikiausiai bus reikalingas, arba, jeigu projekto vykdymas jau pažengęs, suinteresuotųjų asmenų dalyvavimą iki šiol.

2.4.4. Socialinės rizikos kategorizavimas

Atlikę tikrinimą ir atsižvelgdami į šiame procese nustatytą poveikį visuomenei įgyvendinantieji partneriai turėtų galėti nustatyti siūlomo projekto socialinės rizikos lygius. Nustatydamas socialinės rizikos lygius įgyvendinantis partneris taip pat turėtų įvertinti projekto vykdytojo gebėjimą sušvelninti socialinį poveikį ir riziką.

⁽⁹⁷⁾ Suinteresuotieji subjektai yra asmenys ir (arba) bendruomenės, kurie: i) yra tiesiogiai ir netiesiogiai paveikti projekto, įskaitant jų teisėtus atstovus; ii) yra suinteresuoti projektu ir (arba) galimybe daryti teigiamą arba neigiamą įtaką jo rezultatams; ir iii) dalyvauja projekte: a) institucijos, grupės ir asmenys, kuriems atlieka įvairias su projektu susijusias funkcijas; ir b) projekto darbuotojai. ES jie taip pat vadinami suinteresuota visuomene, kaip apibrėžta atitinkamuose ES teisės aktuose (pvz., Direktyvoje 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo, su pakeitimais, padarytais Direktyva 2014/52/ES, Direktyvoje 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamųjų teršalų (taršos integruotos prevencijos ir kontrolės).

⁽⁹⁸⁾ Pagal Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisijos (UNECE) Orhuso konvenciją dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimančioms sprendimams ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais (vadinama Orhuso konvencija) <https://unece.org/DAM/env/pp/documents/cep43e.pdf>. Sąvokos „informacija apie aplinką“ apibrėžtis pateikta 1 priede.

Pirminis tikrinimas taip pat turėtų parodyti, kad projektas atitinka „InvestEU“ paramos skyrimo reikalavimus. Pavyzdžiui, jeigu atlikęs tikrinimą įgyvendinantysis partneris nustato, kad pasiūlytas projektas gali daryti reikšmingą nuolatinį poveikį, kuris negali būti nei sušvelnintas, nei kompensuotas, ir jo likutinė socialinė rizika yra labai didelė, projektas negalėtų būti laikomas atitinkančiu finansavimo pagal programą „InvestEU“ reikalavimus. Toliau pateiktoje lentelėje apžvelgtas socialinės rizikos kategorizavimo metodas dar nepritaikius jokių švelninimo priemonių.

4 lentelė

Socialinės rizikos kategorizavimas

Rizikos kategorija	Apibrėžtis	Poveikio ir rizikos rūšių pavyzdžiai	Galimas poveikis tvarumo patikrai
Maža rizika	Neigiamo socialinio poveikio nėra arba jis yra tik nereikšmingas ir laikinas arba tam tikras neigiamas socialinis poveikis yra, tačiau tai nedaro didelės žalos, kurios padariniai gali būti visiškai pašalinti.	— Projektas nedaro poveikio jokiems pažeidžiamiesiems asmenims ir (arba) grupėms arba poveikis daromas tik tam tikriems iš jų. — Dėl projekto nekyla jokios su darbu susijusios reikšmingos rizikos. — Kyla minimali rizika sveikatai ir saugumui. — Suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas iki šiol buvo tinkamas ir nenustatyta jokios rizikos.	Tokio pobūdžio operacijai nekeliamas reikalavimas atlikti išsamesnę patikrą.
Vidutinė grėsmė	Poveikis visuomenei gali būti aiškiai nustatytas, tačiau taisomosiomis ir (arba) švelninimo priemonėmis pagrindinis neigiamas poveikis gali būti sumažintas arba apribotas.	— Įgyvendinant projektą reikia perkelti neformalius gyventojus arba žemės naudotojus – perkėlimo poveikio mastas yra ribotas ir gali būti nesunkiai valdomas taikant švelninimo priemones. — Projektas daro tiesioginį neigiamą poveikį pažeidžiamiesiems žmonėms – galimas poveikis yra ribotas ir gali būti nesunkiai valdomas taikant švelninimo priemones. — Rizika sveikatai ir saugumui yra vidutinė. — Projektas gali daryti poveikį kultūros paveldui ir gali reikėti taikyti atitinkamas švelninimo priemones.	Dėl tokio pobūdžio operacijos gali tekti atlikti tam tikrą papildomą vertinimą ir (arba) imtis valdymo priemonių dėl nustatyto poveikio ir rizikos. Taip pat gali tekti nustatyti specialias socialinio pobūdžio sutarties sąlygas ir nustatyti reikalavimą reguliariai vykdyti nustatytų socialinių problemų stebėseną ir (arba) teikti informaciją apie jas.
Didelė grėsmė	Socialinis poveikis gali būti itin reikšmingas, neigiamas ir (arba) ilgalaikis ir jo sunkumą gali būti sunku nustatyti tikrinimo etape.	— Įgyvendinant projektą reiki perkelti neformalius gyventojus arba žemės naudotojus – perkėlimo poveikio mastas yra labai didelis ir reikia imtis atitinkamų švelninimo priemonių. — Projektas daro reikšmingą neigiamą tiesioginį poveikį pažeidžiamiesiems žmonėms ir reikia imtis atitinkamų švelninimo priemonių. — Projektas veikiausiai turės reikšmingą poveikį čiabuviams (pvz., poveikis jų žemei, būstams, pragyvenimo šaltiniams ar kultūros paveldui). — Kyla su šalies kontekstu, sektoriumi, vykdytoju, rangovu ar tiekimo grandine ⁽¹⁾ susijusi vaikų darbo, priverčiamojo darbo, diskriminacijos ir (arba) asociacijų laisvės apribojimų rizika ar kitų pagrindinių darbuotojų teisių pažeidimo rizika.	Dėl tokio pobūdžio operacijos paprastai reikia atlikti tinkamą išsamesnę vertinimą ir imtis valdymo priemonių dėl nustatyto poveikio ir rizikos. Taip pat gali tekti nustatyti specialias socialinio pobūdžio sutarties sąlygas ir nustatyti reikalavimą reguliariai vykdyti nustatytų socialinių problemų stebėseną ir (arba) teikti informaciją apie jas.

Rizikos kategorija	Apibrėžtis	Poveikio ir rizikos rūšių pavyzdžiai	Galimas poveikis tvarumo patikrai
		— Kyla didelė rizika sveikatai ir saugumui. — Dėl projekto bus negrįžtamai sunaikinta paveldo vietovė. — Dėl projekto kyla reikšminga rizika reputacijai (pvz., nagrinėjama arba tikėtina byla teisme, skundas (-ai), protestai ir (arba) PVO tikrinimas).	
Netaikoma	Nuolatinio socialinio poveikio arba rizikos reikšmingumo lygis yra nepriimtinas	— Projektai susiję su vaikų darbu ir priverčiamuoju ar priverstiniu darbu. — Dėl projekto gali būti ribojamos asmens teisės ir laisvės arba pažeidžiamos žmogaus teisės.	Tokio pobūdžio operacija nebūtų laikoma atitinkančia finansavimo pagal programą „InvestEU“ reikalavimus.

(¹) Visų pirma dėl pirminių tiekėjų.

Atsižvelgdami į projekto grėsmės visuomenei lygį, nustatytą laikantis pirmiau nurodytos metodikos, įgyvendinantieji partneriai turės pereiti prie kitame skirsnyje išsamiai aprašyto patikros etapo ir imtis šių veiksmų:

i) *Projektai, susiję su didele socialine rizika*

Būtina atlikti išsamų nustatyto socialinio poveikio ir rizikos vertinimą ir gali būti reikalingos švelninimo bei taisomosios priemonės:

- Įgyvendinantysis partneris identifikuoja taikomus teisinius reikalavimus ir užtikrina, kad projekto vykdytojas juos žinotų ir imtųsi visų būtinų veiksmų visiems leidimams ir patvirtinimams ir kt. gauti ir laikytųsi nacionalinės teisės bei tarptautinių standartų.
- Įgyvendinantysis partneris nustato galimą reikšmingą socialinę riziką, suinteresuotuosius subjektus, kuriuos paveiks projektas, kompetentingas institucijas, su kuriomis reikia susisiekti / konsultuotis:
 - a) užtikrina, kad suinteresuotųjų subjektų dalyvavimo procesas, įskaitant viešas konsultacijas, vyko pagal teisinius reikalavimus ir susijusius viešai prieinamus dokumentus, jeigu jie taikomi;
 - b) atsižvelgiant į projekto etapą (pirminė koncepcija arba jau išduoti leidimai), gali būti rekomenduojama keisti koncepciją ar imtis švelninimo priemonių, aprašytų kitame skirsnyje.
- Projekto vykdytojui tenka atsakomybė atlikti PAV, kai jis taikomas, arba visus kitus tyrimus, kuriuos, įgyvendinimo partnerio nuomone, reikia atlikti.
- Į finansavimo sutartį gali būti įtrauktos sąlygos, lėšų išmokėjimas gali būti susietas su reikalaujamų leidimų ir patvirtinimų išdavimu, sutartų švelninimo priemonių įgyvendinimu ir kt.

ii) *Projektai, susiję su vidutine socialine rizika*

Dėl šių projektų bus reikalaujama atlikti tam tikrą vertinimą, atsižvelgiant į sritis, kuriose konkretus poveikis buvo nustatytas. Taip pat gali reikėti imtis tam tikrų taisomųjų / švelninimo priemonių, tačiau veiksmų poveikis būtų ribotas:

- a) įgyvendinantieji partneriai nustato taikomus teisinius reikalavimus ir užtikrina, kad vykdytojas juos žinotų ir imtųsi visų būtinų veiksmų visiems leidimams ir patvirtinimams gauti, įskaitant, jeigu reikia, PAV ataskaitos parengimą;

- b) vis tiek reikia atlikti socialinio poveikio vertinimą atitinkamose srityse;
- c) įgyvendinantysis partneris gali reikalausti atlikti konkrečius tyrimus, kad būtų nustatytas ribotos apimties poveikis;
- d) taip pat gali būti nustatytos riboto poveikio švelninimo / taisomosios priemonės ir įgyvendinantysis partneris gali patarti projekto vykdytojui dėl jų įgyvendinimo.

iii) *Projektai, susiję su maža socialine rizika*

Dėl šių projektų išsami analizė ir išsamesnė patikra socialiniu aspektu neatliekama. Jų atžvilgiu galima pereiti prie etapo, kuriame svarstomas teigiamo poveikio darbotvarkės kontrolinis sąrašas.

2.4.5. *Patikra socialiniu aspektu* ⁽⁹⁹⁾

„InvestEU“ tikrinimo etape nustačius, kad projektas daro socialinį poveikį, kurį reikia išsamiau išnagrinėti, turi būti atliktas socialinio aspekto vertinimas atliekant tvarumo patikrą. Kitaip tariant, **patikra bus atlikta tik dėl to (-ų) nustatyto (-ų) aspekto (-ų), kuriam remiama operacija darys reikšmingą poveikį**. Pagal „InvestEU“ reglamento 8 straipsnio 5 dalį jeigu įgyvendinantysis partneris nusprendžia, kad tvarumo patikrinimas nebus atliekamas, jis turi tai pagrįsti Investicijų komitetui.

Projekto vykdytojas / galutinis gavėjas turėtų užtikrinti, kad naujų projektų ir ankstyvame vystymo etape esančių projektų koncepcijoje būtų tinkamai atsižvelgta į 2.4.2 skyriuje nurodytose septyniose srityse taikomus ES ir tarptautinius standartus. Poveikis turėtų būti įvertintas ir jo valdymo priemonės integruotos į kitus poveikio aplinkai ir (arba) socialinio poveikio vertinimo komponentus, kad (kiek įmanoma) būtų laikomasi holistinio ir visapusiško požiūrio į rizikos valdymą.

Reikšmingi veiksniai, į kuriuos reikia atsižvelgti tokiaame procese, yra (sąrašas neišsamus):

- projekto vykdytojo gebėjimas valdyti nustatytą poveikį ir taikyti susijusius vidaus standartus ir praktiką,
- poveikio sunkumas, nustatytas atsižvelgiant į jo sritį (t. y. poveikio rūšį), mastą (t. y. paveiktų žmonių skaičių ir poveikio trukmę) ir kokio lygio taisomųjų priemonių reikia (t. y. kokiu mastu poveikio galima išvengti arba jį sušvelninti),
- su projektu susijusių rangovų, taip pat apsaugos paslaugų visuomeninių ir privačių teikėjų patirtis,
- galimos iš praeities likusios problemos.

Dėl projektų, kurių nustatyta **socialinė rizika yra vidutinė ir didelė**, bus atliekama išsamesnė patikra pagal tuos pačius socialinius aspektus, siekiant:

- i) atlikti išsamesnį tinkamą poveikio vertinimą ar atitinkamus tyrimus ir (arba)
- ii) parengti atitinkamas per tikrinimo etapą nustatyto poveikio švelninimo priemones.

Patikra socialiniu aspektu pagal socialinius aspektus bus atliekama tokia tvarka.

Darbo sąlygos. Pagal šį aspektą įgyvendinantysis partneris patikrina, kad projekte įdiegtos atitinkamos sistemos, kad būtų užtikrintas atitinkamų darbo sąlygoms taikomų ES ir tarptautinių normų laikymasis. Jeigu yra galima reikšminga rizika ir poveikis projekto darbuotojų individualioms ir (arba) kolektyvinėms darbo teisėms, turėtų būti atliekamas atitinkamas išsamesnis vertinimas ir numatytos atitinkamos švelninimo priemonės. Dėl projektų, kurie, kaip nustatyta, kelia didelę su darbu susijusią riziką, įgyvendinantysis partneris gali pareikalausti, kad projekto vykdytojas pateiktų naujausias ataskaitas ar nacionalinės darbo inspekcijos nuomonę, jeigu tokia yra, kad rengiant projektą atliktų su darbo sąlygomis susijusius vertinimus arba įgyvendindamas projektą vykdytų reguliarių su darbo sąlygomis susijusių auditų.

⁽⁹⁹⁾ Švelninimo priemonių pavyzdžiai pateikti Investavimo ir finansavimo operacijų poveikio socialiniam tvarumui patikros gairėse.

Jeigu atlikus vertinimus galimas poveikis ir rizika patvirtinami, projekto vykdytojas turėtų imtis priemonių padėčiai ištaisyti. Priklausomai nuo paveiktos srities gali būti reikalaujama, kad projekto vykdytojas nustatytų procedūras, siekdamas užtikrinti, kad sutartinės darbuotojų teisės būtų tinkamai įtvirtintos ir nepažeidžiamos, kad būtų nustatyti ginčų sprendimo mechanizmai, kad būtų įdiegta tinkama komunikavimo sistema, kuri suteiktų darbuotojams galimybę pasinaudoti esamais mechanizmais.

Visų pirma įgyvendinantysis partneris įvertina, ar projekto vykdytojas yra nustatęs atitinkamas vidaus procedūras, proporcingas projekto atitinkamam mastui ir tipui, susijusias su šiais aspektais:

- žmogiškųjų išteklių politika, pvz., rašytinės žmogiškųjų išteklių politikos ir valdymo sistemų ar procedūrų, apimančių, *inter alia*, su vaikų darbu ir priverčiamuoju darbu susijusią riziką, patvirtinimu ir taikymu;
- nediskriminavimo ir lygių galimybių gairėmis, t. y. įdarbinimu remiantis su reikalavimais kandidatui nesusijusiomis asmens ypatybėmis, pavyzdžiui, lytimi, rase, pilietybe, politiniais įsitikinimais, migranto statusu, naryste profesinėje sąjungoje, etnine, socialine ar čiabuvių kilmė, religija ar tikėjimu, sutuoktine arba šeimine padėtimi, negalia, amžiumi, seksualine orientacija ar lytine tapatybe;
- ginčų sprendimo mechanizmo ar kitų kanalų, suteikiančių galimybę darbuotojams kelti su darbo vieta susijusius susirūpinimą keliančius klausimus, egzistavimu.

Patikros darbo sąlygų aspektu pavyzdžiai		
Nustatytas poveikis ir rizika	Galimo išsamesnio vertinimo, jeigu rizika nustatyta, pavyzdžiai	Galimų švelninimo priemonių, jeigu rizika nustatyta, pavyzdžiai
Žmogiškieji ištekliai, darbuotojai ir sutarties sąlygos — Didelis darbuotojų migrantų, įdarbintų kitokiomis sąlygomis nei piliečiai, skaičius [išskyrus aukštos kvalifikacijos ekspatriantus]. Darbuotojų dalyvavimas ir asociacijų laisvė — (Vieši) kaltinimai dėl profesinės sąjungos narių diskriminavimo ar prieš juos nukreiptų represijų. Prievartos priemonės — Darbuotojų dokumentai saugomi pas darbdavį — Reikalaujama, kad darbuotojai sumokėtų įdarbinimo mokestį / arba darbdaviui kompensuotų kelionės išlaidas Jauni darbuotojai — Projekte dirba jaunesni nei 18 metų darbuotojai.	Projekto, kuris yra ankstyvame etape, atveju gali būti atliktas su darbo sąlygomis susijęs vertinimas, siekiant nustatyti ir išsamiau įvertinti su darbu susijusią riziką. Projektų, kurie įgyvendinami, atveju reguliariai gali būti atliekami su darbo sąlygomis susiję auditai.	Atitinkamos švelninimo priemonės nustatytoms skirtumams pašalinti (pvz., darbuotojas migrantas įdarbinamas vienodomis sąlygomis kaip ir vietinis darbuotojas ir samdomas sąžiningomis sąlygomis) ir rodikliai, skirti informacijai apie pagerintas sąlygas teikti (pvz., geresnės darbo sąlygos, parama pažeidžiamoms grupėms). Ypatingą dėmesį gali reikėti skirti sąlygoms, kurias rangovai, subrangovai ir (arba) tiekėjai sudaro savo darbuotojams. Prieš išmokant lėšas, įgyvendinantysis partneris ir projekto vykdytojas gali sudaryti susitarimus, kuriais užtikrinami būtinausi priimtini standartai, ir įgyvendinčiam partneriui priimtinu būdu juos įtraukti į sutarties dokumentus.

Darbuotojų ir visuomenės sveikata, sauga ir saugumas. Pagal šį socialinį aspektą įgyvendinantysis partneris patikrina, ar projekto vykdytojas / galutinis gavėjas saugo ir skatina užtikrinti darbuotojų sveikatą, saugą ir saugumą, nustatydamas atitinkamus saugų, sveikų ir patikimų darbo sąlygų ir rizikos sveikatai, saugai ir saugumui valdymo planus ir priemones, kad per visą projekto ciklą apsaugotų projekto paveiktas bendruomenes ir vartotojus nuo įprastų ir neįprastų veiksmų.

Pavyzdžiui, įgyvendinantysis partneris turėtų įsitikinti ir reikalauti, kad projekto vykdytojas / galutinis gavėjas užtikrintų, kad darbuotojams būtų suteiktos tinkamos priemonės jų apsaugai projekto įgyvendinimo laikotarpiu užtikrinti, kad būtų nustatytos sveikatos ir saugos problemų sprendimo procedūros ir būtų taikomi atitinkami finansinio kompensavimo mechanizmai.

Visų pirma įgyvendinantysis partneris patikrina, ar galutinis gavėjas taiko projekto atitinkamam mastui ir tipui proporcingas priemones:

- rizikos vertinimą, kad būtų įvertintos projekto veiklų keliamos grėsmės ir neigiamas poveikis darbuotojų ir visuomenės sveikatai, saugai ir saugumui,
- sveikatos, saugos ir saugumo valdymo planą, kuris turėtų būti reguliariai atnaujinamas,
- tinkamas asmenines apsaugos priemones (AAP) darbuotojams, kad būtų užtikrinta jų apsauga įgyvendinant projektą. Visiems projekto teritorijoje esantiems asmenims, įskaitant darbuotojus, lankytojus, užsakovus, klientus ir subrangovus, turėtų būti nemokamai suteiktos tinkamos priemonės laikantis sveikatos, saugos ir saugumo valdymo plano,
- tinkamą priežiūrą visu projekto ciklo laikotarpiu, užtikrinančią darbuotojų sveikatą, saugą ir saugumą,
- su projekto veikla susijusios avarijos likvidavimo, bendradarbiaujant su vietos institucijomis ir paveiktomis bendruomenėmis, tvarką, kad būtų imtasi veiksmingų priemonių įvykus avarijai,
- užkrečiamųjų ligų, įskaitant COVID-19, grėsmės vertinimą ir valdymo plano rengimą, jeigu atliekant projekto peržiūrą nustatoma COVID tipo ligų.

Patikros darbuotojų ir visuomenės sveikatos, saugos ir saugumo aspektu pavyzdžiai		
Nustatytas poveikis ir rizika	Galimo išsamesnio vertinimo, jeigu rizika nustatyta, pavyzdžiai	Galimų švelninimo priemonių, jeigu rizika nustatyta, pavyzdžiai
— Reikšmingas projekto poveikis vietos gyventojų sveikatai — Vidutinė arba didelė rizika darbuotojų saugai ir sveikatai	Rizikos darbuotojų ir (arba) visuomenės sveikatai, saugai ir saugumui vertinimas (priklausomai nuo atvejo) atliekant pavienius arba bendresnius vertinimus ir parengiant ataskaitas (pavyzdžiui, PAV ataskaita).	Parengiami ir įgyvendinami atitinkami sveikatos ir saugos valdymo planai, įskaitant atitinkamas avarijų prevencijos, pasirengimo joms ir jų likvidavimo priemones, taip pat ligų prevencijos ir kontrolės planai, eismo valdymo, saugumo valdymo planai ir atvykstančių asmenų srautų valdymo priemonės. Tai taip pat galėtų apimti tinkamą apsaugos pajėgų mokymą ir elgesio kodekso nustatymą ir visas kitas saugumo užtikrinimo projekto teritorijoje priemones.

Pažeidžiamų asmenų ir (arba) grupių apsauga ir įtrauktis. Pagal šį socialinį aspektą įgyvendinantysis partneris imasi priemonių, būtinų siekiant nustatyti galimą projekto keliamą riziką ir daromą poveikį pažeidžiamų, marginalizuotų ar diskriminuojamų asmenų ir grupių, taip pat čiabuvių gyvybės ir pragyvenimo šaltiniams ir jų išvengti. Kai tokio poveikio ir rizikos negalima išvengti, įgyvendinantysis partneris, kartu su projekto vykdytoju imasi veiksmų tokiame poveikiui susilpninti, kuo labiau sumažinti, sušvelninti arba veiksmingai kompensuoti / ištaisyti. Atliekant šį patikrinimą reikėtų įvertinti investicijas, kuriai siūloma skirti „InvestEU“ paramą, rūšį, atsižvelgiant į tai, kad ji yra svarbesnė konkrečioms projektams (pavyzdžiui, socialinei infrastruktūrai). Jeigu poveikis gali būti daromas čiabuviams, įgyvendinantysis partneris reikalauja, kad projektų vykdytojai patikrintų jų buvimą numatomoje projekto teritorijoje arba jų kolektyvinę sąsają su ta teritorija. Jeigu čiabuvių toje teritorijoje yra, projektų vykdytojai gauna laisvą, išankstinę ir informacija pagrįstą susijusių čiabuvių bendruomenių sutikimą ir parengia atitinkamus poveikio švelninimo ir kompensavimo planus, įskaitant naudos pasidalijimo mechanizmus.

Visų pirma įgyvendinantis partneris patikrina, ar galutinis gavėjas taiko projekto atitinkamam mastui ir tipui proporcingas priemones:

- atitinkamas priemonės, skirtas išvengti rizikos ir neigiamo poveikio pažeidžiamiesiems asmenims ir (arba) grupėms, įskaitant neįgaliuosius, ir (arba) tą riziką ir poveikį kuo labiau sumažinti (pvz., visu projekto ciklo laikotarpiu sudaryti vienodas sąlygas ir vengti diskriminacijos ir (arba) kuo labiau ją mažinti),
- projektų, kurie daro poveikį čiabuviams, atveju: i) tinkamą laisvo, išankstinio ir informacija pagrįsto sutikimo gavimo procesą, ii) tinkamą poveikio švelninimo ir (arba) naudos dalijimosi su čiabuvių bendruomenėmis planą, iii) pasirašytą susitarimą, kuris patvirtina čiabuvių (sąlyginį arba besąlyginį) sutikimą dėl projekto pagal atitinkamą planą (planą, kuris turi būti realistiškas ir jam turi būti numatytas pakankamas biudžetas).

Patikros pažeidžiamų asmenų ir (arba) grupių apsaugos ir įtraukties aspektu pavyzdžiai		
Nustatytas poveikis ir rizika	Galimo išsamesnio vertinimo, jeigu rizika nustatyta, pavyzdžiai	Galimų švelninimo priemonių, jeigu rizika nustatyta, pavyzdžiai
— Galimas neproporcingas neigiamas poveikis pažeidžiamoms grupėms, įskaitant čiabuvius, dėl projekto veiklos ir (arba) susijusių įrenginių. — Projektu gali būti padidindamos kliūtys jau marginalizuotiems ir atskirtų patiriančioms asmenims ir (arba) grupėms, pavyzdžiui, neįgaliesiems, naudotis paslaugomis.	Socialinio poveikio vertinimas (pavienis ar atliekamas kartu su PAV), apimantis projekto tiek teigiamo, tiek neigiamo poveikio šioms asmenims ir (arba) grupėms rūšį, mastą, pobūdį ir reikšmingumą ⁽¹⁾. Kai projektas daro poveikį čiabuviams, reikėtų atlikti socialinio poveikio vertinimą, pritaikytą atsižvelgiant į kultūrinius ir socialinius ir ekonominius ypatumus ir čiabuvių bendruomenių jautrius aspektus.	— Priemonės, taikomas (priklausomai nuo atvejo) siekiant išvengti neigiamo poveikio, jį kuo labiau sumažinti, sušvelninti arba pašalinti, didinti teigiamą poveikį pažeidžiamiesiems asmenims ir (arba) grupėms, be kita ko, nustatant galimybes ir veiksmus, kuriais skatinama taikyti naudos pasidalijimo tvarką paveiktoms bendruomenėms, įskaitant šias grupes. — Kai operacija daro poveikį čiabuviams turėtų būti: i) nustatytas tinkamas laisvo, išankstinio ir informacija pagrįsto sutikimo gavimo procesas, ii) nustatytas tinkamas poveikio švelninimo ir (arba) naudos dalijimosi su čiabuvių bendruomenėmis planas ir iii) pasirašytas susitarimas, kuris patvirtina čiabuvių (sąlyginį arba besąlyginį) sutikimą dėl projekto pagal atitinkamą planą, kuris turi būti realistiškas ir jam turi būti numatytas pakankamas biudžetas.

⁽¹⁾ Vadovaujantis Tarptautinės poveikio vertinimo asociacijos poveikio vertinimo tarptautiniais principais.
<http://www.socialimpactassessment.com/documents/IAIA%202015%20Social%20Impact%20Assessment%20guidance%20document.pdf>

Lyčių lygybė. Projektų, kuriuose nustatomas galimas neigiamas su lytimi susijęs poveikis ir rizika, atveju įgyvendinantis partneris reikalauja, kad projekto vykdytojas išsamiau įvertintų galimą investicijų poveikį ir moterims, ir vyrams, taip suteikdamas galimybę atkreipti dėmesį į paplitusią nelygybę, darbo užmokesčio skirtumą, diskriminaciją, sunkumus, pažeidžiamumą, ir kitu atveju nematomą žalos padarymo riziką, susijusia su operacija.

Projekto vykdytojas taip pat turi nustatyti visus galimus ir tinkamus su lytimi susijusius taisomuosius veiksmus ir priemones, kad veiksmingai būtų užkirstas kelias bet kokiam smurtui, priekabiavimui, įskaitant seksualinį priekabiavimą, išnaudojimą ir prievartą (SPIP), smurtą dėl lyties (SL), patyčias, bauginimą ir (arba) išnaudojimą, ir su tuo kovoti. Prie tokių priemonių gali būti priskiriama (tačiau tuo neapsiribojama): i) palaikymu grįstos organizacinės kultūros sukūrimas, kai pranešimai dėl SL / SPIP vertinami rimtai; ii) galimybė darbuotojams, paslaugų naudotojams ir bendruomenėms naudotis skundų teikimo mechanizmais, kad galėtų pranešti apie incidentus arba pareikšti susirūpinimą dėl SL / SPIP; ir iii) darbuotojų ir išorės suinteresuotųjų subjektų mokymas ir jiems skirtos sąmoningumo didinimo priemonės, kad jie žinotų apie įmonės taikomą visiško SL / SPIP netoleravimo politiką ir apie tai, kas yra SL / SPIP.

Visų pirma įgyvendinantis partneris patikrina, ar projekto vykdytojas / galutinis gavėjas taiko projekto atitinkamam mastui ir tipui proporcingas priemones:

- politika ir procedūros, kad visu projekto ciklo laikotarpiu būtų užtikrinamas vienodas požiūris į moteris ir vyrus, užkirstas kelias smurtui dėl lyties ir priekabiavimui, taip pat užtikrinta bet kokios formos diskriminacijos prevencija. Tokia politika ir procedūros gali apimti įmonės politiką dėl lyties, įvairovės ir įtraukties, apimančią smurtą dėl lyties ir priekabiavimą (SLP) kaip savarankišką politiką arba dalį platesnio masto politikos,
- tinkamas atsakomąsias priemones, taikomas nustačius bet kokios formos smurtą, pavyzdžiui, smurtą dėl lyties, bauginimą, išnaudojimą, patyčias, priekabiavimą, įskaitant seksualinį priekabiavimą ir (arba) prievartą.

Patikros lyčių lygybės aspektu pavyzdžiai		
Nustatytas poveikis ir rizika	Galimo išsamesnio vertinimo, jeigu rizika nustatyta, pavyzdžiai	Galimų švelninimo priemonių, jeigu rizika nustatyta, pavyzdžiai
— Projektais didinamas moterų pažeidžiamumas, kurį lemia tokios problemos kaip diskriminacija, visuomenės požiūris ir neįtraukimas priimant sprendimus. — Su projektu susijusių darbuotojų diskriminacija ir nelygios jų galimybės, taip pat SL / SPIP grėsmė įgyvendinant projektą.	Gali būti atlikta analizė lyčių klausimu, siekiant įvertinti galimą operacijos poveikį moterims ir vyrams, taip pat lyčių santykiams (ekonominiai ir socialiniai moterų ir vyrų santykiai, kurie kuriami ir stiprinami socialinių institutų pagrindu).	— Lyčių lygybės veiksmų planas arba panašus dokumentas, kuriame nurodomos priemonės, kuriomis kovojama su lyčių nelygybe, ir kuris atitinka skirtingus moterų ir vyrų poreikius — Valdymo planai, užtikrinant lyčių aspektą, ir moterų prasmingas dalyvavimas rengiant projektus ir juos įgyvendinant — Veiksmingų sistemų, politikos priemonių ir elgesio taisyklių, skirtų SL / SPIP rizikai mažinti, kūrimas.

Žemės įsigijimas ir ekspropriacija. Projektų, kuriuose reikalingas žemės įsigijimas arba ekspropriacija, atveju įgyvendinantis partneris surinks iš vykdytojo atitinkamą informaciją apie projekto atitiktą taikomiesiems nacionalinės arba regioninės teisės aktams, susijusiems su atitinkamu žemės įsigijimu ir (arba) ekspropriacija.

Projektų, kurie daro poveikį bendruomenių naudojamiems gamtos ištekliams – arba jų prieinamumui, – atveju įgyvendinantis partneris turėtų įsitikinti, kad toks poveikis parengtose ataskaitose (pavyzdžiui, PAV ataskaitoje) buvo tinkamai įvertintas ir nustatytos švelninimo priemonės. Jeigu į tokį poveikį neatsižvelgta, įgyvendinantieji partneriai turėtų paprašyti projekto vykdytojų atlikti atitinkamus vertinimus.

Projektų, kai reikalingas asmenų, užimančių žemę ar turtą tam neturėdami formalios teisės (pavyzdžiui, lūšnynų gyventojų ar skvoterių), perkėlimas, atveju įgyvendinantysis partneris patikrina, ar projekto vykdytojas / galutinis gavėjas taiko projekto atitinkamam mastui ir tipui proporcingas priemones:

- dokumentuose įtvirtintą sprendimą dėl perkėlimo klausimų sprendimo, patvirtintą įgyvendinimo ir stebėsenos tvarką, siekiant užtikrinti, kad procesas vyktų laikantis taikomų nacionalinės ir regioninės teisės aktų, susijusių su žemės įsigijimu ir (arba) ekspropriacija, ir ES pagrindinių teisių chartija (17 straipsnis), Europos socialinės chartijos (pirmiausia 31 straipsnio ir 34 straipsnio 3 dalies) ir Europos socialinių teisių ramsčio (19 principas).

Patikros žemės įsigijimo ir priverstinio perkėlimo aspektu pavyzdžiai		
Nustatytas poveikis ir rizika	Galimas išsamesnis vertinimas, jeigu rizika nustatyta	Galimos švelninimo priemonės, jeigu rizika nustatyta
Fizinis arba ekonominis teisėtos nuosavybės teisės neturinčių asmenų – skvoterių arba lūšnynų gyventojų – perkėlimas.	Tam tikrais atvejais siekiant nustatyti žmonių, kuriuos reikia perkelti, skaičių, paveiktus pragyvenimo šaltinius ir nuosavybę, už kurią turi būti kompensuota, gali būti reikalingas surašymas ⁽¹⁾ ir pradinis socialinis ir ekonominis tyrimas ⁽²⁾ .	Švelninimo ir (arba) kompensacinės priemonės (gali būti pateiktos veiksmų plano forma), siekiant užtikrinti, kad projektu paveiktų asmenų gyvenimo sąlygos būtų bent atkurtos ir, geriausia, pagerintos.

⁽¹⁾ Surašyme turėtų būti pateiktas žalos (turtas, prieiga prie išteklių ar paslaugų ir kt.) aprašas, išsami vertinimo apžvalga ir prarasto turto vertinimas, ir pateikta informacija dėl visų paveiktų gyventojų.

⁽²⁾ Pradinis socialinis ir ekonominis tyrimas gali būti atliktas pavyzdinio tyrimo pagrindu ir yra būtinas siekiant nustatyti esamą socialinį ir ekonominį, kultūrinį ir politinį paveiktų asmenų profilį; jų bendro atsparumo ar pažeidžiamumo lygį; ir susijusį poveikio mastą bei pobūdį.

Kultūros paveldas. Pagal šį socialinį aspektą įgyvendinantysis partneris užtikrina, kad projekto vykdytojas / galutinis gavėjas įtrauktų kultūros paveldo valdymo aspektus į savo operacijas, siekiant išvengti jų projektų / veiklų neigiamo poveikio kultūros paveldui arba jį sušvelninti. Jeigu tokio poveikio neįmanoma išvengti, įgyvendinantysis partneris nustatys reikalavimus, kurie padėtų apsaugoti kultūros paveldą nuo „InvestEU“ operacijų neigiamo poveikio, skatindamas atlikti poveikio kultūros paveldui vertinimą ir valdymą, teisingai dalytis kultūros paveldo naudojimo nauda ir didinti sąmoningumą kultūros paveldo klausimu ir jį vertinti. Projektų, kuriems reikia atlikti PAV, atveju su poveikiu materialiajam kultūros paveldui (t. y. fiziniai kultūros išteklių) susiję klausimai turėtų būti išspręsti leidimų išdavimo procese ir informacija turėtų būti pateikta PAV ataskaitoje.

Tuo tikslu įgyvendinantysis partneris įsitikina, kad projekto vykdytojas / galutinis gavėjas taiko atitinkamas priemones:

- projekto poveikio materialiajam ir (arba) nematerialiajam kultūros paveldui, be kita ko, atsižvelgiant į kultūros paveldo reikšmingumą, vertinimą,
- kompetentingos institucijos, atsakingos už kultūros paveldą, nuomonę ir patvirtinimą, kad buvo konsultuotasi su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais,
- švelninimo priemonės ir įgyvendina atsitiktinių radinių procedūrą bei programą.

Patikros kultūros paveldo aspektu pavyzdžiai		
Nustatytas poveikis ir rizika	Galimo išsamesnio vertinimo, jeigu rizika nustatyta, pavyzdžiai	Galimų švelninimo priemonių, jeigu rizika nustatyta, pavyzdžiai
— Operacija susijusi su didelio masto kasimo, griovimo, žemės kilnojimo, užtvindymo darbais ar kitais fizinės aplinkos pokyčiais. — Operacijos vieta yra šalies, kurioje vykdoma operacija, pripažintoje kultūros paveldo vietovėje arba šalia jos. — Operacija daro neigiamą poveikį vietos bendruomenių kultūrai, žinioms ir praktikai.	Kultūros paveldo reikšmingumo, nacionalinės teisės aktų ir atitinkamų tarptautinių konvencijų reikalavimų ekspertinis vertinimas, konsultacijų su paveiktomis bendruomenėmis rezultatai. Poveikis kultūros paveldui vertinimas ir švelninamas laikantis atitinkamų nacionalinių ir (arba) vietos teisės nuostatų, taisyklių ir saugomos vietovės valdymo planų, nacionalinių išpareigojimų pagal tarptautinės teisės normas ir tarptautiniu mastu pripažintos gerosios patirties.	— Tinkamos švelninimo priemonės, siekiant sumažinti ir sušvelninti bet kokią neigiamą poveikį kultūros paveldui, taip pat įgyvendinimo grafikas ir tokioms priemonėms reikalingos lėšos. — Nustatomos atsitiktinių radinių valdymo taisyklės. — Procedūros ir sistemos kultūros paveldui valdyti taip, kad valdymas būtų suderintas su veiklos ir kultūros paveldo sąlygomis. — Kultūros paveldo valdymo aspektų įtraukimas į visus atitinkamus veiklos planus ir procedūras, pavyzdžiui, leidimo žemės darbams vykdyti išdavimo sistemas, žmogiškųjų išteklių politiką, sveikatos ir saugos procedūras.

Suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas. Pagal šį socialinį aspektą įgyvendinantysis partneris užtikrina, kad siūlomuose projektuose būtų nustatyti projekto su aplinka susijusią riziką ir socialinę riziką atitinkantys suinteresuotųjų subjektų dalyvavimo procesai. Šie procesai turėtų būti grindžiami įtraukiu ir sisteminiu požiūriu siekiant konstruktyviai bendradarbiauti su suinteresuotaisiais subjektais. Įgyvendinantysis partneris įvertina, ar projekto vykdytojas bendradarbiauja su suinteresuotaisiais subjektais dar ankstyvame su aplinkos apsauga susijusio sprendimo priėmimo procese, kai yra visos galimybės svarstyti įvairius variantus, kad jiems būtų suteikta galimybė prasmingai dalyvauti procese ir užtikrinti, kad būtų atsižvelgta į jų nuomonę, interesus ir nerimą keliančius aspektus, kad būtų pasiektas geriausias rezultatas.

Dėl projektų, kuriems taikomi teisiniai reikalavimai dėl visuomenės dalyvavimo, įgyvendinantysis partneris turėtų rinkti informaciją apie vykstantį arba numatytą vykdytojo, paveiktų bendruomenių ir kitų suinteresuotųjų šalių dialogą per visą projekto ciklą.

Projektų, kurie yra itin sudėtingi arba dėl kurių kyla reikšminga rizika, atveju gali reikėti parengti suinteresuotųjų subjektų dalyvavimo planą (SSDP) arba lygiavertį dokumentais grindžiamą procesą, siekiant nustatyti pagrindinius suinteresuotuosius subjektus ir tinkamą jų dalyvavimo formą bei lygmenį.

Visų pirma įgyvendinantysis partneris patikrina, ar projekto vykdytojas / galutinis gavėjas taiko projekto atitinkamam mastui ir tipui proporcingas priemones:

- įrodo, kad atitinkama informacija laiku atskleidžiama elektroninėmis ar kitomis tinkamomis priemonėmis, kurios suteikia galimybę visuomenei su šia informacija lengvai ir veiksmingai susipažinti. Pateikiama, be kita ko, tokia informacija: projekto tikslas, jo keliamos grėsmės, neigiamas poveikis ir galimybės, suinteresuotųjų subjektų dalyvavimo procesas, skundų teikimo mechanizmas ir, jeigu reikia, planuojamos viešos konsultacijos,
- išsamiai konsultacijų proceso tvarką, įskaitant, kai taikoma, tarpvalstybiniu mastu,
- turi viso konsultacijų proceso rezultatų santrauką ir informaciją apie tai, kaip jie buvo integruoti ar kitaip į juos atsižvelgta, kaip matyti iš atitinkamų kompetentingų institucijų sprendimo (-ų), kurie atitinka ES teisės aktuose nustatytus reikalavimus,

- SSDP arba lygiavertį dokumentais grindžiamą procesą, kad būtų nustatyta bendradarbiavimo su suinteresuotaisiais subjektais strategija. Jeigu kas nors pasikeičia, projekto įgyvendinimo laikotarpiu šis dokumentas turėtų būti atnaujintas,
- veiksmingą skundų teikimo mechanizmą, kad suinteresuotieji subjektai galėtų kelti susirūpinimą keliančius klausimus ir būtų užtikrintas geras skundų nagrinėjimo procesas, įskaitant, kai tai būtina, konfidencialumo užtikrinimą ir apsaugos priemones,
- numatytos priemonės skundams, susijusiems su neteisėtais veiksmais ar piktnaudžiavimu, kurie daro poveikį suinteresuotiesiems subjektams, nagrinėti. Turi būti imamasi atitinkamų priemonių, be kita ko, prireikus kompetentingoms institucijoms turi būti pateikta ataskaita, kad to būtų išvengta ateityje.

Patikros suinteresuotųjų subjektų dalyvavimo aspektu pavyzdžiai		
Nustatytas poveikis ir rizika	Galimo išsamesnio vertinimo, jeigu rizika nustatyta, pavyzdžiai	Galimų švelninimo priemonių, jeigu rizika nustatyta, pavyzdžiai
— Reikšmingas poveikis aplinkai ir (arba) socialinis poveikis, dėl kurio reikalingas projekto informacijos atskleidimas ir (arba) visuomenės dalyvavimas. — Operacija kelia didelę riziką reputacijai, jei priešinas vietos bendruomenės arba dėl jos kyla teisinių sunkumų.	Nekalbant apie teisinius reikalavimus, taikant gerąją patirtį reikėtų atlikti suinteresuotųjų subjektų analizę, siekiant nustatyti, išanalizuoti ir dokumentais patvirtinti įvairūs suinteresuotuosius subjektus, tiek tuos, kuriems projektas daro (arba) gali daryti tiesioginį ar netiesioginį, teigiamą ar neigiamą poveikį, tiek ir tuos, kurie gali būti suinteresuoti projektu arba daryti jam įtaką (kitos suinteresuotosios šalys). Ji gali būti atlikta PAV proceso metu.	— Sudėtingų ir rizikingų projektų atveju – suinteresuotųjų subjektų dalyvavimo planas (SSDP) arba lygiavertis dokumentas, kuriame aprašomas visas su projektu susijęs suinteresuotųjų subjektų dalyvavimo procesas, nurodomos veiklos, apibrėžiamos funkcijos, ištekliai ir pateikiamas tvarkaraštis, ir kuris naudojamas kaip gairės per visą projekto ciklą. — Projekto lygmens skundų teikimo mechanizmas, skirtas suinteresuotųjų subjektų klausimams, kurie kelia susirūpinimą, kelti ir skundams teikti bei palengvinti jų teisių gynimą per visą projekto ciklą.

2.4.6. Teigiamo poveikio darbotvarkė

Šiuo tvarumo patikros procesu siekiama užtikrinti, kad „InvestEU“ remiami projektai būtų tinkamai tikrinami taikant būtiniausius socialinius kriterijus. Šis procesas bus įgyvendinamas labai įvairiomis aplinkybėmis, kai vykdytojai ir finansų sandomio šalys atlieka įvairaus lygio socialinio poveikio vertinimus, o projektai kelia įvairaus sudėtingumo socialinių klausimų.

Taikant socialinius kriterijus visų pirma siekiama nustatyti, įvertinti ir valdyti galimą neigiamą poveikį. Vis dėlto projekto vykdytojams labai rekomenduojama galimus veiksmus, kurie galėtų padėti padidinti projekto teigiamą poveikį, taip pat apsvarstyti pagal teigiamo poveikio darbotvarkės kontrolinį sąrašą. Teigiamo poveikio darbotvarkės kontrolinį sąrašą, kaip savanorišką priemonę, labai rekomenduojama naudoti visais atvejais (t. y. nustatytos ribos nesiekiančių ir ją viršijančių projektų atveju bei visų kategorijų rizikai). Naudojant teigiamo poveikio kontrolinį sąrašą operacija taptų patikimesnė ⁽¹⁰⁰⁾.

Pagrindiniai trys teigiamo poveikio darbotvarkės elementai yra šie:

Lyčių lygybė ir moterų įgalėjimas. Projektų vykdytojai / galutiniai gavėjai, bendradarbiaujant su įgyvendinančiaisiais partneriais, skatinami projektų planavimo ir rengimo etape įvertinti įvairius moterų, vyrų, mergaičių ir berniukų poreikius. Taip planuojant ir rengiant projektus užtikrinama, kad būtų įgyvendinamos geresnės ir tvaresnės operacijos, kuriomis gerinamas didesnio žmonių kiekio gyvenimas, taip darant didelį skatinamąjį poveikį. Toks lyčių aspektas didina investicijomis sukurtą turto ar paslaugų prieinamumą ir naudojimą, taip užtikrinant didesnę socialinę grąžą.

⁽¹⁰⁰⁾ Išsamesnės informacijos pateikta 3 priede.

Pavyzdžiui, atsižvelgimas į lyties aspektą transporto sektoriuje gali padėti padidinti poveikį. Dėl ilgai trunkančios, nepatikimos ir nesaugios kelionės į darbą moterys pasitraukia iš geriau apmokamų oficialių darbo vietų, kurios dažniausiai sutelktos prekybos ir verslo centruose, ir imasi mažiau apmokamų neoficialių darbų arba dirba ne visą darbo laiką arčiau namų. Tokiu atveju atsižvelgus į lyties aspektą užtikrinamas veiksmingesnis naudojimas transporto paslaugomis ir didinamas šių paslaugų veiksmingumas. Taip pat taip užtikrinamos platesnės įsidarbinimo galimybės moterims. Taip pat, vandens sektoriuje apstu įrodymų, kad moterų įsitraukimas į vietos vandens tiekimo valdymą ir geros sanitarinės praktikos sklaidą padeda užtikrinti didesnę vandens tiekimo tvarumą ir tvaresnes sanitarinės sistemos.

Įvairovė darbuotojų srityje ir moterų dalyvavimas priimančiam verslo sprendimui gali daryti reikšmingą poveikį verslo produktyvumui ir investicijų grąžai. Įmonių, kuriose užtikrinama didesnė lyčių įvairovė, finansinė grąža dažniausiai yra didesnė nei nacionalinė pramonės mediana jų sektoriuje. Įrodymai taip pat rodo, kad įmonės ir šalys veikia sėkmingiausiai, kai jos geriausiai gali išnaudoti tiek vyrų, tiek moterų novatoriškumą ir kūrybiškumą.

Visų pirma įgyvendinantieji partneriai turėtų svarstyti galimybes remti:

- projektus, kuriais **visų pirma siekiama** spręsti pripažintą lyčių nelygybės problemą arba kurių naudos gavėjos daugiausia yra moterys (pvz., reprodukcinės sveikatos klinikos arba parama ūkininkėms, kad jos galėtų gauti kreditus),
- **sektorių**, kuris iš esmės pakeis padėtį lyčių lygybės ir moterų laiko taupymo srityje (pvz., priežiūros ekonomika, gimdos kaklelio vėžio moksliniai tyrimai),
- infrastruktūros projektų **konceptijos elementų** integraciją siekiant užtikrinti vienodą prieigą moterims ir vyrams (pvz., autobusų maršrutai ir tvarkaraščiai, pritaikyti moterų keliavimo maršrutams ir poreikiams, architektūros projektų rengimas ir miesto planavimas, kai atsižvelgiama į lyčių aspektą),
- tiesioginių ir netiesioginių **darbo vietų kūrimą** moterims. Tai apima **specialiąsias priemones**, kuriomis siekiama vykdytojo lygmeniu ir (arba) projekto įgyvendinimo laikotarpiu pritraukti moteris į darbo vietas arba kovoti su profesine segregacija (pvz., vaikų priežiūros infrastruktūra, atitiktis galiojantiems teisės aktams ribas peržengianti įvairovės politika).

Socialinė įtrauktis. Projektų vykdytojai / galutiniai gavėjai, bendradarbiaudami su įgyvendinančiaisiais partneriais, skatinami planuoti ir rengti projektus, kuriais skatinama socialinė įtrauktis ir lygybė. Socialinė atskirtis ir skurdas vis dar yra ES problema ⁽¹⁰¹⁾. Atsižvelgiant į bendrą įsipareigojimą įgyvendinti 2030 m. darbotvarkę palankiau būtų vertinami visi projektai, kuriais praktiškai būtų įgyvendinamas principas „nė vieno nepalikti nuošalyje“.

Visų pirma įgyvendinantieji partneriai turėtų svarstyti galimybes remti projektus, kuriais skatinamas:

- **įperkamas:** įperkamos paslaugos arba infrastruktūra, kuriomis turėtų galėti naudotis daugiau pažeidžiamų žmonių, arba kuriomis būtų užtikrinamos vienodesnės galimybės jomis naudotis (pvz., viešojo transporto tarifai / rinkliavos, socialinis būstas, sveikatos priežiūra ir (arba) švietimo paslaugos tais atvejais, kai taikomas naudotojo mokestis, užstato užtikrinimo priemonės),
- **prieinamas ir nelygybės pašalinimas:** prijungimas prie komunalinių tinklų (pvz., socialiai ir ekonomiškai skurdžiose vietovėse esančių būstų prijungimas), geografinės nelygybės siekiant gauti tokias paslaugas kaip sveikatos priežiūra ir švietimas, šalinimas, izoliuotų vietovių sujungimas ir paslaugų, pavyzdžiui, nemokamo pavėžėjimo į mokyklą, teikimo trūkumo vietovėse arba tam tikroms grupėms šalinimas,
- **nediskriminavimas:** tikslinių priemonių taikymas konkrečioms grupėms, kurios susiduria su kliūtimis gauti paslaugas, specialios įtrauktį skatinančios priemonės (pvz., socialinių normų, dėl kurių ribojamos galimybės dirbti sveikatos priežiūros paslaugų srityje, keitimas užtikrinant galimybę įsidarbinti specialistėmis), prieinamos infrastruktūros projektavimas (pvz., sudaryti sąlygas ja naudotis neįgaliesiems).

Atsparumo didinimas. Projektų vykdytojai / galutiniai naudotojai, bendradarbiaudami su įgyvendinančiaisiais partneriais, skatinami remti investicijas, kurios sumažins sukrėtimų ateityje tikimybę ir padidins visuomenės atsparumą tokiems sukrėtimams, kai jie įvyksta. Ilgainiui tokie sukrėtimai, įskaitant pandemiją, pasaulines ekonomikos krizes, gaivalines nelaimes ir klimato kaitos poveikį, padažnėjo ir tapo intensyvesni. Siekiant didinti labai reikiamą atsparumą pirmiausia reikėtų skirti dėmesio gerovei ir įtraukčiai.

⁽¹⁰¹⁾ 2017 m. 22,4 proc. ES gyventojų vis dar grėsė skurdas arba socialinė atskirtis, įskaitant 24,9 proc. visų Europos vaikų, 23,3 proc. moterų ir 18,2 proc. vyresnių kaip 65 amžiaus asmenų. Maždaug 7 proc. europiečių vis dar patiria didelį materialinį nepatikimą ir dėl pandemijos ekonominių padarinių tokių žmonių veikiausiai padaugės.

Visų pirma įgyvendinantieji partneriai turėtų svarstyti galimybes remti projektus, kuriais skatinamas:

- **socialiniu požiūriu integraciniai klimato politikos veiksmai:** nė vieno nepalikti nuošalyje užtikrinant, kad klimato politikos veiksmai sudarytų sąlygas socialiniu požiūriu integraciniam ir teisingam perėjimui prie mažo anglies dioksido politikos, įskaitant ir labiausiai nuo klimato kaitos nukentėjusių žmonių atžvilgiu (pvz., prisitaikymas prie klimato kaitos, įperkamas su klimatu susijęs draudimas, pažangios klimato kaitos atžvilgiu technologijos, skirtos ūkininkams, nuo elektros tinklų nepriklausomi atsinaujinantieji ištekliai ir kt.),
- **ekonominis atsparumas:** didinti gebėjimą atlaikyti nenumatytus sukrėtimus investuojant į infrastruktūrą geografinėse vietovėse, kurios yra pažeidžiamesnės sukrėtimų (t. y. vietovėse, kuriose sukrėtimo grėsmė yra didesnė, o gebėjimas tokius sukrėtimus atlaikyti yra mažesnis), arba vietovėse, kurios patirs spaudimą ateityje, ir kurti tvarias privačiojo sektoriaus ekosistemas investuojant į finansinę įtrauktį ir darbo vietų kūrimą.

2.4.7. Informacijos teikimas ir stebėseną

Kaip aprašyta 4 skyriuje, patikros proceso pabaigoje įgyvendinantysis partneris pateiks „InvestEU“ Investicijų komitetui tvarumo patikros santrauką, kuri apima šiuos pagrindinius elementus:

- teisinės atitikties patikros patvirtinimą,
- tiesiogiai finansuojamų projektų, viršijančių nustatytą ribą, rizikos kategorizavimą remiantis galimo neigiamo poveikio vertinimu,
- jeigu projekto keliama rizika yra nedidelė – pagrindimą, kodėl neatlikta išsamesnė patikra,
- išsamesnio vertinimo, atlikto patikros etape, rezultatus ir socialinių rodiklių suvestinę,
- nustatytų grėsmių ir poveikio valdymo planus, jeigu jie reikalingi,
- teigiamo socialinio poveikio didinimo priemonių, jeigu jos numatytos, santrauką.

Kitas svarbus etapas yra projekto vykdytojo vykdoma stebėseną, kuri socialinio aspekto atveju yra ne vienkartinis veiksmas, bet tęstinis ir kartotinis procesas. Todėl labai svarbu, kad per visą projekto stebėsenos procesą būtų atsižvelgta į aplinkos ir socialinius aspektus.

Jeigu įgyvendinantysis partneris nustato reikšmingą poveikį, kuris gali turėti neigiamos įtakos projekto socialiniam veiksmingumui, jis gali rekomenduoti švelninimo priemones (pavyzdžiui, tokias, kurios nurodytos ankstesniuose skirsniuose), įgyvendinamas bendradarbiaujant su projekto vykdytoju, ir operaciją patvirtinti nustatydamas tam tikras sąlygas. Tam tikri stebėsenos reikalavimai taip gali būti nustatyti sutartyje su galutiniu gavėju.

2.5. Trijų aspektų horizontaliosios nuostatos

Šiame skirsnyje pateikiamos tam tikros įgyvendinantiems partneriams skirtos bendrosios rekomendacijos, taikomos visiems trimis aspektams. Šios rekomendacijos apima šiuos aspektus: i) projekto vykdytojo / galutinio gavėjo gebėjimų spręsti su visais šiose gairėse aprašytais klimato, aplinkos ir socialiniu aspektais susijusius klausimus vertinimą ir ii) kokio tipo sutartines sąlygas įgyvendinantysis partneris prireikus galėtų numatyti.

2.5.1. Projekto vykdytojo gebėjimai

Atliekant išsamų tikrinimą klimato, aplinkos ir socialiniu aspektais vienas esminis veiksnys, kuris lemia sėkmingą bet kokios priemonės įgyvendinimą ar sklandų tvarumo aspektų valdymą, yra projekto vykdytojo / galutinio gavėjo gebėjimas spręsti visus su visais reikalavimais susijusius klausimus. Kuo labiau patyręs projekto vykdytojas / galutinis gavėjas, tuo didesnė tikimybė, kad jis gebės spręsti su poveikiu klimatui, aplinkai ir socialiniu poveikiu susijusius klausimus.

Vertindamas projekto vykdytojo / galutinio gavėjo gebėjimus įgyvendinantysis partneris galėtų patikrinti ⁽¹⁰²⁾:

- ar projekto vykdytojas yra nustatęs procedūras ir įdiegęs sistemas tvarumo klausimams spręsti, ar jis aiškiai yra pasirengęs tausiai naudoti gamtos išteklius, užtikrinti žmogaus teises, vienodą požiūrį ir kitus socialinius aspektus,

⁽¹⁰²⁾ Vertinant projekto vykdytojo gebėjimus taip pat gali būti naudinga 2.7. skyriuje pateikta informacija.

- ar projekto vykdytojas šiuo atžvilgiu yra išsikėlęs kokius nors tikslus, ar procese dalyvauja valdyba ir įsipareigojimai yra pripažinti organizacijos lygiu,
- ar projekto vykdytojas turi tinkamas priemones įsipareigojimams įgyvendinti, metodus ir priemones įvairiam poveikiui vertinti, ar jis turi gebėjimus imtis veiksmų pagal išvadas, vykdyti su jomis susijusią stebėseną ir teikti informaciją,
- ar projekto vykdytojas yra įdiegęs aplinkos ir socialinių aspektų valdymo sistemą (ASAVS) ar jai lygiavertę sistemą, t. y. EMAS ar ISO 14001, ISO 45001 ar joms lygiavertę, reikalavimus atitinkančią arba sertifikuotą sistemą, ar ASAVS yra audituota,
- ar turi pakankamai darbuotojų ir finansinių išteklių spręsti tvarumo klausimus,
- patirtį sprendžiant su tvarumo aspektais susijusius klausimus ir bendraujant su įgyvendinančiuoju partneriu.

2.5.2. Sutarčių sąlygos

Su tvarumu susijusio išsamaus tikrinimo procese įgyvendinantysis partneris gali nuspręsti, kad: i) projekto vykdytojas / galutinis gavėjas turi imtis papildomų priemonių (pvz., įdiegti ASAVS, taikyti švelninimo priemones); arba ii) licencijos ir leidimai gali būti pateikti tik vėlesniame etape; arba iii) reikia vykdyti tam tikrų sutartų veiksmų stebėseną ir kt. Tokiu atveju įgyvendinantysis partneris gali imtis šių veiksmų:

- nustatyti sutarties nuostatas ir sąlygas, kuriais siekiama užtikrinti, kad būtų taikomos tinkamos tvarumo priemonės, ir kad būtų skiriamos baudos už jų nesilaikymą ar neįgyvendinimą. Tai gali būti susiję su:
 - pasirašymo sąlygomis, t. y. neišspręsti klausimai turi būti išspręsti prieš pasirašant finansavimo sutartį,
 - lėšų išmokėjimo sąlygomis, t. y. lėšos gali būti išmokėtos tik įvykdžius tam tikras sąlygas,
 - specifinėmis sąlygomis, t. y. kad dėl specifinių įsipareigojimų nesilaikymo gali būti skiriamos tam tikros baudos, kurios kraštutiniais atvejais gali lemti net ir finansavimo atšaukimą,
- nustatyti su projektu susijusius stebėsenos ir ataskaitų teikimo reikalavimus (pvz., prevencinių, taisomųjų, švelninimo ir kompensacinių priemonių, kurias taikant buvo sumažintas / pašalintas / kompensuotas neigiamas poveikis, įgyvendinimas, pažangos ataskaitos dėl įvairių priemonių įgyvendinimo statuso ir dėl operacijos tvarumo, informacija apie teisinius ginčus ir kt.)

Tokie reikalavimai turėtų būti nustatyti aiškiai, kad būtų išvengta ginčų dėl funkcijų, turinio ir projekto vykdytojams / galutiniams gavėjams keliamų lūkesčių.

2.6. Operacijų ekonominis vertinimas

Projekto poveikio aplinkai, visuomenei ir klimato kaitai vertinimas įtraukiamas į išsamesnį ekonominį vertinimą, kuris dažnai atliekamas įgyvendinant viešosiomis ES lėšomis remiamus projektus.

Ekonominiu vertinimu siekiama įvertinti, kiek investiciniu projektu prisidedama prie bendros socialinės gerovės ir ekonomikos augimo. Jį atliekant atsižvelgiama į projekto naudą ir sąnaudas visuomenei ir vertinama projekto sukurta vertė visiems suinteresuotiesiems subjektams, siekiant nustatyti, ar visai visuomenei projektas yra naudingas.

Ekonominis vertinimas gali būti naudojamas kaip investicinių projektų reitingavimo pagal jų socialinę ir ekonominę vertę priemonė ir gali padėti ribotas turimas lėšas ir išteklius paskirstyti įvairioms investicijoms ar vartojimo galimybėms. Priklausomai nuo turimų ir identifikuojamų duomenų apie projekto sąnaudas ir naudą atliekant ekonominį vertinimą gali būti naudojamos įvairios priemonės, pavyzdžiui sąnaudų ir naudos analizė (SNA), sąnaudų efektyvumo analizė (SEA), mažiausių sąnaudų analizė (MSA) ir kiek mažiau – daugelio kriterijų analizė (DKA) ⁽¹⁰³⁾.

⁽¹⁰³⁾ Verta pažymėti, kad nebūtinai taikoma viena iš šių priemonių, jos gali viena kitą papildyti. Pavyzdžiui, DKA analizė gali būti naudojama tikrinant strategines alternatyvas projekto ciklo pradiniam etape. Nustačius strateginę alternatyvą, konkretūs techniniai sprendimai gali būti palyginti atliekant SNA / SEA / MSA.

„InvestEU“ fondo finansavimo ir investavimo operacijų atveju Investicijų komitetas, priimdamas sprendimą dėl ES garantijos suteikimo, atsižvelgs į kelis kriterijus. Vienas tokių kriterijų bus projekto indėlis į tvarų augimą. Vertinant šį kriterijų galima remtis ekonominiu vertinimu. Pavyzdžiui, jeigu taikoma SNA, vidinė gražos norma (VGN) yra projektu sukurtos gerovės rodiklis. Kitais atvejais projekto ekonominiai rezultatai gali būti vertinami pagal lyginamąjį indeksą.

Tolesniuose skirtniuose aptartos pagrindinės ekonominio vertinimo formos ir taikoma praktika. „InvestEU“ atveju SNA nėra būtina ir taip pat gali būti taikomi alternatyvūs su ekonominiu vertinimu susiję metodai.

2.6.1. Ekonominio vertinimo formos

SNA yra tinkamiausias investicinių projektų vertinimo metodas, nes tai patikima, objektyvi ir įrodymais grindžiama analitinė projekto vertinimo tvarka. SNA grindžiama laukiamos projekto naudos ir sąnaudų piniginių srautų kiekybiniu vertinimu ir paprastai naudojama vertinti įvairiausias valstybės ir privačias investicijas. Kai nauda viršija sąnaudas ta prasme, kad prognozuojama VGN viršija visuomenei sukeliamus nepatogumus, projektas laikomas ekonomiškai perspektyviu.

Kai naudojama SNA, poveikis aplinkai, visuomenei ir klimatui vertinamas pinigais (kai tokių poveikį galima ir pagrįsta monetizuoti), ir tai daroma atliekant pinigų srauto duomenų analizę (teigiama arba neigiama, į kurią atsižvelgiama apskaičiuojant ekonominės veiklos rezultatų rodiklius, įskaitant VGN⁽¹⁰⁴⁾).

Paprastai SNA atliekama lyginant scenarijų, kai projektas įgyvendinamas, ir scenarijų, jeigu jis nebūtų įgyvendinamas.

SEA rekomenduojama taikyti, kai yra projekto rezultatas yra vienintelis ir sprendimo priėmėjai nori palyginti alternatyvas, kuriomis tas pats tikslas pasiekiamas – net jeigu tai taikoma skirtingas intensyvumas – mažiausiomis sąnaudomis. Paprastai ji naudojama vertinant mažus projektus arba projektus, kurie yra analizuojami ne atskirai, bet kaip būtina platesnio masto investicijos dalis, pavyzdžiui, pasirenkant technologiją, išsigyjant įrangą ar techniką, arba įgyvendinant specifinę veiklą ar programą. MSA taikoma, kai alternatyvomis pasiekiamas tas pats rezultatas tuo pačiu intensyvumu, tačiau skirtingomis sąnaudomis. Tokiu atveju jos lyginamos atsižvelgiant į jų gyvavimo ciklo sąnaudas.

Kai taikoma SEA (arba MSA), poveikio aplinkai ir klimatui vertinimas dažnai nėra įtraukiamas į ekonominę analizę, nes jis nėra laikomas proporcingu projekto tipo ir masto / svarbos atžvilgiu (arba todėl, kad poveikis laikomas lygiavėčiu visose vertinamose projekto alternatyvose). Tokiu atveju – arba kai ekonominio vertinimo apskritai nėra – reikėtų tokių poveikį įvertinti atskirai (projekto vertinimo aplinkos, socialiniu ir klimato aspektu procese, laikantis šiose gairėse aprašytų principų). Remiantis kitokiu metodu sąnaudų efektyvumo rezultatas (paprastai tai yra sąnaudų ir rezultato santykis) gali būti pakoreguotas įtraukiant pagrindinį projekto ekonominį išorinį poveikį, pavyzdžiui, CO₂ ir išmetamus oro teršalus (kaip paprastai daroma energetikos sektoriuje). Kai toks išorės poveikis yra neigiamas, jis gali būti įtrauktas kaip sąnaudos (t. y. nurodomas sąnaudų ir efektyvumo santykio skaitiklis).

DKA yra priemonė, kuri sprendimų priėmėjams parodo, kiek projektas ir jo alternatyvos yra tinkamos įgyvendinant visa apimančią politiką ir prisideda prie politikos tikslų įgyvendinimo. Paprastai ji naudojama vertinant kelių sektorių projektus arba projektus, kuriuose rezultatų / poveikio atvejų yra daug ir juos ne visada įmanoma monetizuoti. DKA ypač tinkama projekto plėtojimo ciklo planavimo etape siekiant įvertinti įvairius investavimo scenarijus.

Kai taikoma DKA, poveikis aplinkai, visuomenei ir klimatui vertinamas kiekybiškai ir kokybiškai. Toks poveikis gali būti įvardijamas kaip tam tikri politikos tikslai, kuriems taikomi kriterijai, svariai ir vertinimo rodikliai (siekiama įvertinti tikimybę, kad projektu jie bus pasiekti). Taikant DKA metodiką kaip kriterijai gali būti naudojami projekto rezultatų kiekybiniai aspektai. Pavyzdžiui, poveikio klimato kaitos švelninimui finansinis vertinimas gali būti vienas kriterijus ir gali būti nustatytas minimalios vertės reikalavimas. Tokiu būdu tam tikri tipiniai SNA rezultatai integruojami į DKA.

⁽¹⁰⁴⁾ 2014–2020 m. laikotarpiu Komisijos įgyvendinimo reglamente (ES) 2015/207 (OL L 38, 2015 2 13, p. 1) nurodytos standartinės socialinės diskonto normos (5 proc. sanglaudos politikos valstybėse narėse ir 3 proc. kitose valstybėse narėse), kurios tebėra naudingas atskaitos taškas 2021–2027 m. laikotarpiui. Panašios vertės rekomenduojamos 2014 m. Komisijos SNA gairėse. Tam tikra aktuali geroji praktika taip pat bus aprašyta Ekonominio vertinimo vadove (EVV), kurį rengia REGIO GD, bendradarbiaudamas su kitais Komisijos GD ir padedant JASPERS.

2.6.2. Taikoma ekonominio vertinimo praktika

Igyvendinant Sanglaudos politiką ESIF 2014–2020 m. laikotarpio reglamente nustatytas griežtas išpareigojimas įgyvendinant didelius projektus atlikti sąnaudų ir naudos analizę (SNA). Atliekant šią SNA turi būti laikomasi Europos Komisijos investicinių projektų sąnaudų ir naudos analizės gairėse (2014 m.) aprašytos metodikos⁽¹⁰⁵⁾. 2021–2027 m. laikotarpiui siūloma taikyti lankstesnį ir proporcingesnį metodą, suderintą su EIB ir kitų galimų įgyvendinančiųjų partnerių taikomu ekonominio vertinimo metodu (žr. toliau). Naujas metodas bus pristatytas būsimame „Ekonominio vertinimo vadove“ (EVV), kurį rengia REGIO GD, bendradarbiaudamas su kitais Komisijos GD ir padedamas JASPERS, jį planuojama paskelbti 2021 m. pradžioje.

EVV ne pakeis, o papildys Komisijos 2014 m. SNA gaires ir tai turėtų būti dokumentas, kuris gali būti naudojamas įgyvendinant įvairius fondus 2021–2027 m. finansinėje perspektyvoje. Nors SNA išliks įprasta vertinimo priemonė įgyvendinant tam tikras Komisijos finansuojamas iniciatyvas, specifinėmis aplinkybėmis siūloma naudoti kitas priemones.

Igyvendinant „InvestEU“ programą tam tikri galimi įgyvendinantieji partneriai taip pat gali atlikti ekonominį vertinimą kaip vieną iš jų įprasto projektų vertinimo proceso etapų, kaip aprašyta toliau tam tikrų pasirinktų tarptautinių finansų įstaigų atžvilgiu.

- **Europos investicijų bankas (EIB)** atlieka Banko finansuojamų projektų ekonominį vertinimą. EIB naudoja SNA kaip numatytąją metodiką vertinti projekto VGA, kuri parodo platesnę projekto naudą ir sąnaudas visuomenei, įskaitant išorinį poveikį aplinkai. EIB taip pat taiko SEA ir kiek vėliau pradėjo taikyti DKA, atsižvelgdamas į kiekviename sektoriuje besikeičiančias aplinkybes. Projektų poveikis aplinkai ir socialinis poveikis vertinamas vadovaujantis Banko aplinkosaugos ir socialinių reikalų vadovu. Ekonominio vertinimo rezultatai įtraukiami į bendrą projektų, kuriems prašoma EIB paskolos, vertinimo sistemą. Dokumente „Ekonominis EIB investicinių projektų vertinimas“ (2013 m.) nurodomi ekonominio vertinimo metodai, kuriuos Bankas taiko vertindamas projektų ekonominį perspektyvumą⁽¹⁰⁶⁾.
- **Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko (ERPB)** požiūris į tvarumą reiškia, kad aplinkosaugos ir socialiniai reikalavimai taikomi vertinant ir įgyvendinant visus banko finansuojamus projektus. Atliekamas kiekvieno ERPB finansuojamo projekto vertinimas aplinkos ir socialiniu aspektu pagal ERPB aplinkos apsaugos ir socialinę politiką ir susijusius veiksmingumo reikalavimus, taip pat pagrindinius ES aplinkosaugos reikalavimus. Taip pat nuo 2019 m. sausio mėn. ERPB atlieka projektų, susijusių su dideliu išmetamu ŠESD kiekiu, ekonominį vertinimą. Paprastai, atliekant ekonominį vertinimą atliekama sąnaudų ir naudos analizė, nebent laikoma, kad tam tikromis specifinėmis aplinkybėmis sąnaudų efektyvumo analizė yra tinkamesnė, kaip aprašyta ERPB projektų, susijusių su dideliu išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekiu, ekonominio vertinimo metodikoje (2019 m.)⁽¹⁰⁷⁾.
- Panašiai **Šiaurės investicijų bankas (NIB)** peržiūri galimą projekto poveikį ir su aplinka susijusią bei socialinę riziką pagal savo tvarumo politiką ir gaires⁽¹⁰⁸⁾. Bankas peržiūri atitinkamą paskolos gavėjų pateiktą informaciją, pavyzdžiui, poveikio aplinkai vertinimą ir taikomus leidimus bei licencijas. Atliekant kiekybinį ir kokybinį vertinimą NIB taip pat analizuoja ne tik projektų tvarumą, bet ir jų techninę ir ekonominę kokybę.

2.6.3. Rekomendacijos dėl „InvestEU“

Igyvendinant programą „InvestEU“ ekonominio vertinimo metodo – SNA ir (arba) kitų metodų – pasirinkimą lems įgyvendinančiųjų partnerių įprastai taikomas projekto vertinimo procesas (dabartinis arba planuojamas). Sprendimą dėl tinkamiausių priemonių paprastai priima įgyvendinantis partneris, remdamasis profesiniu vertinimu ir atsižvelgdamas į susijusį sektorių, empirinių duomenų prieinamumą ir projekto sudėtingumą.

Igyvendinantiems partneriams, kurie (dar) neturi įtvirtinto metodo ar procedūros ekonominiam vertinimui atlikti (pagal savo įprastą projekto vertinimo procesą), rengiamame „Ekonominio vertinimo vadove“ ir kituose 4 priede pateiktuose informaciniuose dokumentuose gali būti suteikta naudinga informacija (kurioje siūlomi tinkamiausi ekonominio vertinimo būdai pagal investicijos rūšį).

⁽¹⁰⁵⁾ Žr. https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/cba_guide.pdf.

⁽¹⁰⁶⁾ Žr. https://www.eib.org/attachments/thematic/economic_appraisal_of_investment_projects_en.pdf.

⁽¹⁰⁷⁾ Žr. <https://www.ebrd.com/news/publications/institutional-documents/methodology-for-the-economic-assessment-of-ebrd-projects-with-high-greenhouse-gasemissions.html>.

⁽¹⁰⁸⁾ Žr. https://www.nib.int/filebank/a/1332328414/506da9436eb1c0d4ec17b8b5a929d820/56-Sustainability_Policy_Guidelines-2012.pdf.

Kaip aptarta 2.2. skyriuje dėl poveikio klimatui patikrinimo, rekomenduojama poveikio klimato kaitai finansinio vertinimo metodika grindžiama EIB anglies dioksido išmetimo rodiklio apskaičiavimo metodika. Pagal šią metodiką reikia apskaičiuoti, atsižvelgiant į atitinkamus išmetamų teršalų kiekio veiksnius, su projektu susijusių išmetamų (arba neišmetamų) ŠESD kiekį ir jį vertinti vadovaujantis šešeline anglies dioksido kaina.

Poveikio klimatui patikros požiūriu svarbu, kad atliekant projekto ekonominį vertinimą būtų vadovaujama patikima bazine prielaida, atitinkanti bendrąją ES klimato politikos kryptį. Nors persitvarkymo greitis ir pobūdis iš dalies vis dar priklauso nuo profesinio vertinimo, vadovaujantis gera patirtimi reikalingos aiškos bazinės prielaidos. Visų pirma nepanašu, kad bazinė prielaida, kad iki 2050 m. bus nuolat vykdoma daug anglies dioksido išskirianti veikla, galėtų būti laikoma patikima.

Kaip aptarta 2.3. skyriuje dėl poveikio aplinkai patikrinimo, poveikio aplinkai finansinis vertinimas paprastai grindžiamas bendros ekonominės vertės metodu – ji gali būti apskaičiuojama taikant įvairias technikas ir išorės informaciją. Dėl tam tikro specifinio poveikio, kaip antai triukšmas arba oro tarša, literatūroje pateiktuose tyrimuose pateiktos konkrečios šalies pamatinės vertės (vieneto įkainis). Šiomis pamatinėmis vertėmis galima remtis monetizuojant tokių poveikį (tiek neigiamą, tiek teigiamą), kuris gali būti įvertintas kiekybine išraiška, ir įtraukti jas į vertinimo procesą ⁽¹⁰⁹⁾.

Paprastai monetizuotas poveikis aplinkai ir socialinis poveikis (kai įmanoma ir proporcinga) ir monetizuotas su projektu susijęs išmetamas (neišmetamas) ŠESD kiekis turėtų būti įtraukiami į ekonominį vertinimą ⁽¹¹⁰⁾, siekiant nustatyti projekto VGN arba alternatyvius reikšmingus rodiklius, apie kuriuos informacija turi būti pateikta „InvestEU“ Investicijų komitetui.

2.7. Įmonės lėšos bendrosioms reikmėms

Jeigu bendrosios paskirties finansavimo sandoris ⁽¹¹¹⁾ atitinka „InvestEU“ paramos reikalavimus ir „InvestEU“ reglamente bei investavimo gairėse nustatytas sąlygas (t. y. įgyvendinami politikos prioritetai, taip pat sprendžiamos rinkos nepakankamumo problemos arba neoptimalios investavimo aplinkos problemos ir kt.), turėtų būti taikoma supaprastinta patikra tais atvejais, kai viršijama riba. Tokiu atveju nėra konkretaus turto ar paskirties, kurie gali būti analizuojami ir gali būti nustatytas bei įvertintas jų poveikis.

Tokiu atveju įgyvendinantysis partneris pirmiausia turėtų vertinti: i) galutinio gavėjo veiksmus, susijusius su tvarumo aspektų įtraukimu į savo procesus; ir ii) apskritai projekto vykdytojo gebėjimą valdyti su aplinką susijusią riziką ir socialinę riziką.

Tokiais atvejais įgyvendinančiajam partneriui rekomenduojama imtis šių veiksmų:

- patikrinti, ar galutinio gavėjo veiklos sektorius yra vienas iš tų, kuris paprastai siejamas su didesne rizika aplinkai ir visuomenei,
- patikrinti, ar galutinis gavėjas yra įdiegęs ASAVS, įskaitant politiką, susijusią su atsakomybe už aplinkos apsaugą ir socialine atsakomybe bei įrodytais įgūdžiais / gebėjimu valdyti atitinkamą (jo verslo ar veiklos) keliamą riziką ir poveikį klimatui, aplinkai ir visuomenei ir spręsti jų klausimą. Pavyzdžiui, įgyvendinantysis partneris galėtų patikrinti:
 - ar yra sukurta struktūra ir procedūros, nustatytos funkcijos ir atsakomybės sritys, taip pat ar paskirti kvalifikuoti darbuotojai, įskaitant ir išorinės komunikacijos srityje,
 - ar yra lėšų, kad būtų veiksmingai įgyvendinama ASAVS, t. y. ASAVS arba ISO 14001, ISO 45001 ar jiems lygiavertiniai standartai, būtų prie jų prisiderinta ar pagal juos sertifikuota,
 - ar atliktas ASAVS išorės auditas, parengta naujausia auditorių ataskaita ir kt.,

⁽¹⁰⁹⁾ Aplinkos GD parengtame „Investicijų poveikio aplinkai patikrinimo techninės paramos dokumente“ peržiūrėtos vieneto vertės, kad atliekant finansinį vertinimą būtų lengviau taikyti naudos perdavimo metodą. Tam tikra informacija ir nuorodos į atitinkamą literatūrą taip pat pateiktos Europos Komisijos SNA gairėse. Be to, Ekonominio vertinimo vadove, kurį rengia REGIO GD, padedamas JASPERS, pateikiama poveikio aplinkai ekonominio vertinimo geroji patirtis tam tikruose atrinktuose sektoriuose.

⁽¹¹⁰⁾ Pritaikius pasirinktą diskonto normą, kuri turi būti aprašyta ir pagrįsta tvarumo patikros dokumentuose.

⁽¹¹¹⁾ Tai sandoris be apibrėžtos, konkrečios apimties ir jis labiau skirtas teikti einamąjį finansavimą imonei trumpalaikiams jos veiklos poreikiams patenkinti (pvz., apyvartinio kapitalo eilutės).

- priklausomai nuo galutinio gavėjo – jeigu parengta metinė ataskaita, įgyvendinantysis partneris galėtų patikrinti, ar joje įtraukta aplinkos, socialinė ir valdymo informacija ir patikrinti tokios pateiktos informacijos apimtį / išsamumą / tinkamumą;
- patikrinti galutinio gavėjo pasiektus rezultatus tvarumo aspektu:
- teisinę atitiktis jo veiklai ir operacijoms taikomiems aplinkos ir socialinės srities teisės aktams (pavyzdžiui, įvertinus leidimus vykdyti veiklą),
- istorinę informaciją apie aplinkos ir socialinės srities teisės aktų nesilaikymą per pastaruosius kelerius metus ⁽¹¹²⁾: visos baudos ir nuobaudos už pažeidimus, avarijas ar incidentus per pastaruosius kelerius metus, dėl kurių padaryta reikšminga žala aplinkai arba buvo sunkių traumų ar mirčių, suinteresuotųjų subjektų ar kitų trečiųjų šalių skundai / kreipimaisi pagalbos (pvz., dėl netyčinio teršalų išsiliejimo, gaisrų, nelaimingų atsitikimų darbe ir kt.),
- bet kokie socialiniai sunkumai ir ryšiai su bendruomene, vieši protestai, skundai ar nusiskundimai, darbuotojų streikai ir kt.

Pirmiau nurodytas metodas taip pat gali būti svarstomas tiesioginių investicijų į nuosavą kapitalą atveju, jeigu tokio pobūdžio priemonės įmanomos pagal finansinius produktus, dėl kurių susiderėta ir kurie įtraukti į susitarimus dėl garantijos. Be pirmiau nurodytuose punktuose jau nurodytų aspektų tiesioginių investicijų į nuosavą kapitalą atveju taip pat bus taikomi šie reikalavimai:

- įmonės, kurioms taikoma ATLPS ⁽¹¹³⁾, kai „InvestEU“ fondo remiama investicija nesiekia 30 proc.: jos turi būti aktyviai skatinamos patvirtinti perėjimo prie žaliosios ekonomikos / dekarbonizacijos planus,
- įmonės, kurioms taikoma ATLPS, kai „InvestEU“ fondo remiama investicija viršija 30 proc.: turi būti aktyviai reikalaujama, kad jos patvirtintų perėjimo prie žaliosios ekonomikos / dekarbonizacijos planus.

3. NETIESIOGINIO FINANSAVIMO OPERACIJŲ TVARUMO PATIKROS METODAS

Per tarpininkus teikiamo finansavimo atveju įgyvendinantysis partneris neturi tiesioginės prieigos prie susijusių individualių projektų ar operacijų. Taip yra todėl, kad tarp įgyvendinančiojo partnerio ir galutinio gavėjo yra bent vienas finansų tarpininkas ⁽¹¹⁴⁾. Be to, per tarpininkus teikiamo finansavimo ir tiesioginio finansavimo atvejais patvirtinimo procesai skiriasi ⁽¹¹⁵⁾. Tokiu atveju finansuojami susiję individualūs projektai ar veiklos (toliau – sandoriai ⁽¹¹⁶⁾) nebus teikiami Investicijų komitetui tvirtinti.

Per tarpininkus teikiamo finansavimo atveju atsakomybė užtikrinti atitinkamų sandorių tvarumą pagal tris aspektus perduodama finansų tarpininkui. Patikros reikalavimų apimtis priklausys nuo teikiamo finansavimo rūšies, atitinkamų sandorių galimos rūšies ir rizikos ⁽¹¹⁷⁾ lygio bei galutinių gavėjų tipo ⁽¹¹⁸⁾.

3.1. Bendrieji patikros reikalavimai

Neatsižvelgiant į per tarpininkus teikiamo finansavimo rūšį, tvarumo patikros metodas turi apimti šiuos aspektus:

- įgyvendinančiojo partnerio vertinimas – vertinami finansų tarpininko gebėjimai ir jo sistemos ir (arba) procedūros, naudojamos tikrinti, vertinti ir valdyti su jų verslo veikla siejamą riziką aplinkai, klimatui ir visuomenei, ir
- tam tikrus būtiniausius reikalavimus atitinkamiems sandoriams, kurie yra proporcingi jų keliamai grėsmei.

⁽¹¹²⁾ Tą galima padaryti patikrinus informaciją žiniasklaidoje, NVO ataskaitas ir interneto svetaines, socialinius tinklus, viešai prieinamas duomenų bazines ir kt. Rekomenduojama vertinti pastarųjų penkerių metų laikotarpį (jeigu neįmanoma – reikėtų peržvelgti bent pastaruosius dvejus metus).

⁽¹¹³⁾ Sektoriai, kuriuose taikoma ATLPS, nurodyti ATLPS direktyvos I priede: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:02003L0087-20200101&qid=1604659666744&from=EN#tocId68>.

⁽¹¹⁴⁾ Dėl išsamesnės informacijos apie galimus finansų tarpininkus žr. investavimo gaires (2.3.1., 6.1.2.1., 6.2.2.1., 6.3.2.1. ir 6.4.2.1. skyrius).

⁽¹¹⁵⁾ Investicijų komitetui teikiamos informacijos požiūriu.

⁽¹¹⁶⁾ Išskyrus skirsnį dėl infrastruktūros fondų, kuriame bus vartojami žodžiai „projektas“ arba „investavimo operacija“.

⁽¹¹⁷⁾ Šiame skirsnyje rizika susijusi su aplinkos ir socialiniais aspektais, o ne finansine rizika. Dėl orientacinių gairių dėl grėsmių aplinkai ir visuomenei kategorizavimo žr. ERPB Grėsmių aplinkai ir visuomenei klasifikavimo sąrašą: <https://www.ebrd.com/who-we-are/our-values/environmental-emanual-toolkit.html>.

⁽¹¹⁸⁾ Finansų tarpininkui vykdamas išsamų patikrinimą galutiniai gavėjai nėra žinomi.

3.2. Finansavimo rūšys

Per tarpininkus teikiamas finansavimas susijęs su labai įvairiomis finansavimo rūšimis ir įvairiais finansų tarpininkais, vykdančiais įvairių verslo veiklą. Todėl reikia išskirti skirtingas tarpininkavimo rūšis, nes susiję sandoriai gali turėti skirtingą poveikį ir gali būti taikomi skirtingi metodai. Siekiant nustatyti tinkamą tvarumo patikros metodą reikėtų išskirti šias per tarpininkus teikiamo finansavimo rūšis: i) infrastruktūros fondai; ii) su infrastruktūra nesusiję fondai; ir iii) pagal įgaliojimą MVĮ, mažoms vidutinės kapitalizacijos įmonėms ir kitiems reikalavimus atitinkantiems subjektams skirtos kredito linijos ar kiti skolos produktai.

3.2.1. Infrastruktūros fondai

Labiausiai tikėtina, kad būtent infrastruktūros projektai darys neigiamą poveikį trimis aspektais. Todėl infrastruktūros fondų atveju taikomi griežtesni reikalavimai.

Remiantis bendromis projekto investicinėmis sąnaudomis tvarumo patikra turės būti atlikta dėl susijusių projektų, kurių bendros investicinės sąnaudos yra 10 mln. EUR (be PVM) arba didesnės.

Tokiu atveju įgyvendinančiojo partnerio ir fondo valdytojo atsakomybė yra skirtinga.

3.2.1.1. Reikalavimai įgyvendinančiajam partneriui

Įgyvendinantis partneris, vykdydamas išsamų tikrinimą, turi įvertinti fondo valdytojo gebėjimus įvertinti aplinkos, socialinių ir klimato aspektus vadovaujantis „InvestEU“ reglamento 8 straipsnio 5 ir 6 dalyse nurodytais tvarumo patikros principais ir tikslais ⁽¹¹⁹⁾.

Šiuo tikslu įgyvendinantis partneris turi įvertinti, ar yra įdiegta aplinkosaugos ir socialinių aspektų valdymo sistema (ASAVS) ⁽¹²⁰⁾. Jis taip pat turi patikrinti šiuos su ASAVS susijusius aspektus:

- fondo investavimo strategiją ir politiką, kuriuose atsižvelgta į klimato, aplinkos ir socialinius veiksnius. Jis taip pat turi įsitikinti, kad šios investavimo strategijos yra suderintos su Paryžiaus susitarime nustatytais su temperatūra susijusiais ir prisitaikymo prie klimato kaitos tikslais ir dera su priemonėmis, kuriomis siekiama mažo anglies dioksido kiekio ir klimato kaitos poveikiui atsparaus vystymosi,
- fondo organizacinius gebėjimus ir kompetenciją, be kita ko, patikrinant, ar fondo valdytojas turi tinkamai parengtus, specialiai paskirtus ir motyvuotus darbuotojus,
- nustatytas procedūras, kurias fondas turi taikyti per visą vertinimo ir stebėsenos procesą, kad nustatytų ir valdytų visas su remiamomis operacijomis susijusias grėsmes,
- fondo taikomą išsamaus tikrinimo procesą, įskaitant priemones ir procedūras, kurias fondas taiko investavimo operacijai vertinti ir informacijai apie išsamaus tikrinimo rezultatus teikti fondo valdymo organams, ir atitiktį tvarumo patikros principams bei tikslui,
- tinkamas ataskaitų teikimo ir stebėsenos priemonės ir procesus.

Jeigu atlikus pirmiau nurodytus veiksmus įgyvendinančiajam partneriui neįkyla esminių abejonių dėl fondo ASAVS tinkamumo ir fondo gebėjimo nustatyti ir valdyti savo susijusių investicijų rizikos aplinkai, klimatui ir visuomenei, įgyvendinantis partneris gali pasitelkti ASAVS, kad įvertintų projektus, kuriuos fondas remia pagal „InvestEU“.

Fondo valdytojas turės teikti ataskaitas įgyvendinančiajam partneriui apie atitinkamų projektų aplinkosauginį, klimato-sauginį ir socialinį veiksmingumą. Įgyvendinantis partneris pasilieka teisę paprašyti fondo valdytojo pateikti informaciją ⁽¹²¹⁾ apie individualius projektus, kad patikrintų, kaip fondas atlieka išsamų tikrinimą klimato, aplinkos ir socialiniais aspektais.

⁽¹¹⁹⁾ Išsamesni paaiškinimai pateikti 2 skyriuje.

⁽¹²⁰⁾ ASAVS apibrėžiama kaip politikos, procesų ir praktikos, kurie yra tinkami siekiant nustatyti, įvertinti ir valdyti bei stebėti su per finansų tarpininką finansuojamais projektais ar veiklomis siejamą riziką bei poveikį aplinkai, klimatui ir visuomenei, rinkinys.

⁽¹²¹⁾ Prašoma informacija turi būti proporcinga ir susijusi su atitinkamais projektais ir prašant informacijos turi būti atsižvelgta į visus teisinius ir konfidencialumo įsipareigojimus.

Jeigu įgyvendinančiojo partnerio atliekamo vertinimo metu fondo valdytojas dar nėra įdiegęs ASAVS arba įgyvendinantis partneris nustato tam tikrų trūkumų ⁽¹²²⁾, fondo valdytojas turės įdiegti atitinkamą ASAVS arba patobulinti turimą sistemą iki pirmojo lėšų išmokėjimo arba vėliausiai iki galutinio lėšų išmokėjimo.

3.2.1.2. Reikalavimai fondo valdytojui

Šiame skirsnyje aprašomas fondo valdytojams rekomenduojamas jų ASAVS rengimo metodas.

Fondo valdytojas turėtų sukurti ASAVS ir ją taikyti visą fondo įgyvendinimo laikotarpį arba bent tol, kol bus panaudota „InvestEU“ parama. ASAVS numatoma būtina politika, organizacinė struktūra, planavimo veikla, atsakomybė, praktika, procedūros ir ištekliai. Taip užtikrinamas sisteminis ir struktūruotas investicijų vertinimas ir stebėseną, kad jos visada atitiktų toliau nurodytus reikalavimus aplinkos, klimato ir socialiniais aspektais (AKS reikalavimai):

- i) tikrinti visus projektus pagal veiklos, kuriai neteikiama „InvestEU“ fondo parama, sąrašą ir visus kitus įgyvendinančiojo partnerio pagal jo vidaus politiką parengtus neremiamos veiklos sąrašus;
- ii) patikrinti atitiktį atitinkamiems ES ir nacionalinės teisės aktams ir taisyklėms aplinkos, klimato ir socialinėje srityse, įskaitant taikomus Sąjungos ir nacionalinės teisės aktuose nustatytus įsipareigojimus aplinkos, klimato, socialinėje ir darbo teisės srityse);
- iii) užtikrinti, kad būtų laikomasi tvarumo patikros principų ir tikslų, ir
- iv) užtikrinti, kad būtų laikomasi paties įgyvendinančiojo partnerio standartų ir vidaus taisyklių bei procedūrų.

Investavimo procese įgyvendinantis partneris nustato šiuos reikalavimus fondo valdytojui:

- i) nustatyti galimai reikšmingas grėsmes aplinkai, klimatui ir visuomenei;
- ii) pagal atitinkamų su investicija susijusių grėsmių reikšmingumą priskirti jas atitinkamai kategorijai;
- iii) peržiūrėti švelninimo priemonės, kurias turi įgyvendinti vykdytojas pagal AKS reikalavimus;
- iv) su projekto vykdytoju susitarti dėl veiksmų plano, jeigu atitinkamas projektas neatitinka AKS reikalavimų.

Atlikdamas vertinimą fondo valdytojas taip pat gali, kiek įmanoma ir dėdamas visas pastangas, atsižvelgti į ES taksonomijoje nustatytą reikšmingos žalos nedarymo kriterijų.

Klimato aspektas

Reikalaujama, kad fondo valdytojas, bendradarbiaudamas su projekto vykdytojais, į savo ASAVS įtrauktų šiuos klimato aspektus ⁽¹²³⁾:

- Dėl prisitaikymo prie klimato kaitos: dėl nustatytą ribą viršijančių projektų ASAVS turėtų būti nustatyti tinkami procesai su prisitaikymu prie klimato kaitos ir pažeidžiamumu susijusios rizikos reikšmingumui įvertinti ir šiai rizikai bei, jeigu reikia, tinkamoms su koncepcija susijusioms / švelninimo priemonėms integruoti. Jeigu nustatomos reikšmingos grėsmės, fondo valdytojas turėtų patikrinti, ar projekto vykdytojas imasi tinkamų prisitaikymas prie klimato kaitos priemonių ⁽¹²⁴⁾.
- Dėl klimato kaitos švelninimo: ASAVS turi užtikrinti, kad projektų, išmetančių daugiau kaip 20 000 tonų CO₂ per metus, atveju būtų atlikta tinkama išmetamo ŠESD kiekio analizė, kiekybinis vertinimas ir tinkamai būtų teikiama informacija apie išmetamą ŠESD kiekį.

Aplinkos aspektas

Kai projektui reikia atlikti PAV, fondo valdytojas turėtų: i) įsitikinti, kad poveikio aplinkai vertinimo procedūros vykdomos laikantis nacionalinės teisės akto; ii) surinkti susijusius dokumentus; iii) įsitikinti, kad būtų vykdomos viešos konsultacijos ir užtikrinamas suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas; iv) ir patikrinti, ar projekto vykdytojas įgyvendina švelninimo priemonės, numatytas atliekant vertinimą.

⁽¹²²⁾ Dėl fondo valdytojo gebėjimo atlikti atitinkamų projektų vertinimą vadovaujantis šiose gairėse nurodytais tvarumo patikros principais bei tikslais ir įgyvendinančiojo partnerio standartais ir vidaus taisyklėmis bei procedūromis.

⁽¹²³⁾ Papildomų gairių taip pat pateikta 2.2 skyriuje.

⁽¹²⁴⁾ Pavyzdžiui, kai PAV procese nustatomas reikšmingas klimato kaitos keliamas pavojus, fondo valdytojas turi įsitikinti, kad projekto vykdytojas įgyvendina PAV ataskaitoje arba tikrinimo sprendimuose nurodytas švelninimo priemonės.

Dėl PAV direktyvos II priede nurodytų atrinktų projektų (išnagrinėjus kiekvieną konkretų atvejį) fondo valdytojas turėtų reikalauti, kad būtų priimtas tikrinimo sprendimas, ir įsitikinti, kad projekto vykdytojas įgyvendina visas kompetentingų institucijų nurodytas švelninimo priemones.

Projektų, kuriems taikomi Buveinių direktyvoje ir (arba) Paukščių direktyvoje nustatyti reikalavimai ⁽¹²⁵⁾, atveju fondo valdytojas turi patikrinti atitiktį visų pirma Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 daliai ir kad kompetentinga institucija priejo prie išvados, kad:

- atlikusios tikrinimą valstybės narės institucijos nusprendė, kad projektui nereikalingas tinkamas įvertinimas, t. y. projektas neturėtų padaryti reikšmingo neigiamo poveikio „Natura 2000“ teritorijai (-oms), arba
- valstybės narės institucijos atliko tinkamą projekto vertinimą ir priėmė teigiamą išvadą, kad projektas nepadarys reikšmingo neigiamo poveikio „Natura 2000“ teritorijai (-oms) (pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį), arba
- atliktas tinkamas projekto vertinimas ir valstybės narės institucijos priėmė neigiamą išvadą, t. y. kad projektas daro reikšmingą neigiamą poveikį „Natura 2000“ teritorijai (-oms) (pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalį).

Dėl projektų, kuriems PAV direktyva netaikoma, fondo valdytojui labai rekomenduojama vadovautis 2 skyriuje pateiktomis gairėmis dėl galimo poveikio nustatymo (ir kontroliniu sąrašu Nr. 1) arba taikyti tarptautiniu mastu pripažintus standartus, pavyzdžiui, TFK tvarumo standartus, EIB aplinkos ir socialinius standartus, ERPB tvarumo standartus arba pusiausvyros principus.

Socialinis aspektas

Projektai turėtų būti atitikti 1.4. skyriuje aprašytas būtiniausias socialinės apsaugos priemones.

Be to, fondo valdytojas turėtų įsitikinti, kad projekto vykdytojas yra nustatęs atitinkamas procedūras, kad būtų užtikrinta atitiktis bent nacionalinės teisės aktams (įskaitant užimtumo, darbo teisės ir darbuotojų bei bendruomenės sveikatos ir saugos srityje). Fondo valdytojas taip pat turi patikrinti, ar projekto vykdytojas yra įdiegęs darbuotojų sveikatos apsaugos, saugos ir saugumo didinimo sistemas. Konkretūs vertintini aspektai (kai to reikia ir tai svarbu), susiję su pavojingų medžiagų sauga, gamtiniais pavojais, saugumu, ligų grėsme, kelių eismo saugumu, avarine parengtimi.

Fondo valdytojas taip pat turėtų patikrinti, ar buvo užtikrintas suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas ir vykdytos viešos konsultacijos, kaip reikalaujama pagal atitinkamas aplinkos ir socialines direktyvas.

Jeigu dėl projektų, kuriems reikia atlikti PAV, nustatomas reikšmingas poveikis visuomenei, fondo valdytojas turi įsitikinti, kad projekto vykdytojas įgyvendina PAV ataskaitoje arba tikrinimo sprendimuose nurodytas švelninimo priemones.

Fondo valdytojui rekomenduojama išplėsti socialinių aspektų analizę laikantis 2.4. skyriaus nuostatų ⁽¹²⁶⁾.

Siekiant paskatinti susidomėjimą teigiamo poveikio darbotvarke, fondo valdytojas, bendradarbiaujant su projekto vykdytojais / galutiniais gavėjais, raginamas taip pat įvertinti galimybę didinti teigiamą jo finansuojamų projektų poveikį aplinkai, klimatui ir visuomenei, taip didinant bendrą jų tvarumą ⁽¹²⁷⁾.

Fondo valdytojas turi reguliariai teikti įgyvendinančiam partneriui pagrindinę informaciją apie fondo investicijų aplinkosauginį, klimatosauginį ir socialinį veiksmingumą, įskaitant informaciją apie sutartus sektoriaus ir atitinkamus aplinkos, klimato ir socialinius rodiklius (pavyzdžiui, išmetamą ŠESD kiekį, darbo vietų kūrimą, poveikio biologinei įvairovei nebuvimą ir kt.), taip pat ekonominę naudą tiek kokybine, tiek kiekybine išraiška, kai įmanoma.

3.2.2. Su infrastruktūra nesusiję kapitalo ir paskolų fondai

Galimas „InvestEU“ investicijų į su infrastruktūra nesusijusius fondus neigiamas poveikis trimis aspektais priklauso nuo tvarumo rizikos, kurią fondas turėtų valdyti, t. y. nuo numatomų susijusių sandorių tvarumo rizikos, profilio.

⁽¹²⁵⁾ Išsamesnė informacija pateikta 2.3.2 skyriuje.

⁽¹²⁶⁾ Taip pat rekomenduojama tinkamai atsižvelgti į Europos socialinių teisių ramstyje nustatytus principus.

⁽¹²⁷⁾ Išsamesnės gairės dėl teigiamo poveikio darbotvarkės pateiktos 2 skyriuje ir 3 priede.

Igyvendinantysis partneris turės įvertinti, ar yra įdiegta ASAVS ar panašios procedūros (t. y. nustatytos su aplinka, klimato kaita susijusios rizikos ir socialinės rizikos valdymo procedūros) ir įsitikinti, kad ASAVS arba procedūros atitinka fondo tvarumo rizikos profilį.

Minimalūs fondo valdytojo gebėjimai:

- i) tikrinti visus sandorius pagal veiklos, kuriai neteikiama „InvestEU“ fondo parama, sąrašą ir visus kitus įgyvendinančiojo partnerio pagal jo vidaus politiką parengtus neremiamos veiklos sąrašus;
- ii) reikalauti, kad visi finansuojami sandoriai atitiktų taikomus nacionalinės teisės aktus ir taisykles aplinkos, klimato ir socialinėje srityse, įskaitant taisykles užimtumo, darbo ir darbuotojų bei bendruomenės sveikatos ir saugos srityse, planavimo leidimus, veiklos licencijas ir leidimus;
- iii) nustatyti sandorius, kurių su aplinka, klimato kaita susijusi rizika ar socialinė rizika yra reikšminga, ir užtikrinti, kad tokiuose didelės rizikos projektuose būtų taikomos bent šios apsaugos priemonės:
 - a) Projektų, kuriems reikalingas projekto aplinkai vertinimas, atveju – fondo valdytojas turi patikrinti, ar išduoti visi leidimai ir kad visi įvertinimai ir patvirtinimai atitinka taikomus nacionalinės teisės aktus.
 - b) Kai yra tikimybė, kad fondas investuos į įmones, kurios įtrauktos į ATLPS ⁽¹²⁸⁾, taikomi šie reikalavimai:
 - i) fondų, kai pagal „InvestEU“ remiama investicija nesiekia 30 proc. atveju, į ATLPS įtrauktos įmonės turi būti aktyviai skatinamos patvirtinti perėjimo prie žaliosios ekonomikos / dekarbonizacijos planus;
 - ii) fondų, kai „InvestEU“ fondo remiama investicija viršija 30 proc., atveju turi būti aktyviai reikalaujama, kad į ATLPS įtrauktos įmonės patvirtintų perėjimo prie žaliosios ekonomikos / dekarbonizacijos planus.
 - c) Investicijų į fondus, kai socialinio poveikio tikslai yra neatsiejami nuo strategijos, kurios laikosi finansų tarpininkas (poveikio investicijos), atveju turėtų būti užtikrinta atskaitomybė dėl jomis siekiamo poveikio.

3.2.3. *Pagal įgaliojimą MVI, mažoms vidutinės kapitalizacijos įmonėms ir kitiems reikalavimus atitinkantiems subjektams skirtos kredito linijos ar kiti skolos produktai*

Laikantis proporcingumo principo ir atsižvelgiant į tai, kad patirčiai aplinkos, klimato ir socialinio aspektų srityje įgyti reikia šiek tiek finansų tarpininkų laiko ir investicijų, **bus taikomas supaprastintas tvarumo patikros metodas.**

Igyvendinantysis partneris turės įvertinti, ar finansų tarpininkas yra nustatęs tinkamas grėsmių aplinkai, klimatui ir visuomenei valdymo procedūras, apimančias šiuos aspektus (taip pat turės įvertinti jo gebėjimus šiais aspektais):

- i) tikrinti visus sandorius pagal veiklos, kuriai neteikiama „InvestEU“ fondo parama, sąrašą ir visus kitus įgyvendinančiojo partnerio pagal jo vidaus politiką parengtus neremiamos veiklos sąrašus;
- ii) reikalauti, kad visi sandoriai atitiktų taikomus nacionalinės teisės aktus ir taisykles aplinkos, klimato ir socialinėje srityse, įskaitant taisykles užimtumo, darbo ir darbuotojų bei bendruomenės sveikatos ir saugos srityse, planavimo leidimus, veiklos licencijas ir leidimus;
- iii) nustatyti tuos sandorius, kuriems reikalingas poveikio aplinkai vertinimas, ir patikrinti, ar išduoti visi leidimai ir ar visi įvertinimai ir patvirtinimai atitinka taikomus nacionalinės teisės aktus;
- iv) taip pat gali reikėti užtikrinti papildomą sandorių, kurių galutiniai klientai yra su socialinės politikos tikslais susijusiems segmentams priklausantys asmenys (pvz., pažeidžiamos grupės ar socialinės įmonės), apsaugą, grindžiamą aukštais etiško finansavimo standartais, kokia šiuo metu užtikrinama mikrofinansavimo operacijoms, kurioms taikomas Europos mikrofinansavimo operacijų gerosios patirties kodeksas. Konkrečias sąlygas įgyvendinantysis partneris nustatys susitarime dėl garantijos.

⁽¹²⁸⁾ Sektoriai, kuriuose taikoma ATLPS, nurodyti ATLPS direktyvos I priede: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:02003L0087-20200101&qid=1604659666744&from=EN#tocId68>

Igyvendinantysis partneris turi raginti finansų tarpininką vykdant bet kokią savo verslo veiklą, neatsižvelgiant į tai, ar ji yra remiama „InvestEU“ fondo, ar ne, remtis geriausia patirtimi visų trijų tvarumo aspektų srityse.

Visų pirma finansų tarpininkas raginamas:

- sukurti ir taikyti tinkamą aplinkos, klimato ir socialinių aspektų valdymo praktiką įgyvendinant ASAVS, be kita ko, įgyti ir išlaikyti būtinus organizacinius gebėjimus, kad būtų valdomos grėsmės aplinkai, klimatui ir visuomenei, ir skirti tinkamus žmogiškuosius ir finansinius išteklius šiai funkcijai užtikrinti.
- Kai pagrįsta, finansų tarpininkas turėtų išnagrinėti galimybes kurti aplinkos, klimato ir (arba) socialiniu požiūriu naudingus finansavimo sprendimus, laikantis „InvestEU“ veiksmų klimato ir aplinkos srityje stebėjimo gairių ir „InvestEU“ finansinių produktų nuostatų, atsižvelgiant, kai įmanoma, į ES tvaraus finansavimo taksonomiją ir prisidedant prie Europos žaliojo kurso įgyvendinimo. Finansų tarpininkas taip pat turėtų išnagrinėti galimybes kurti finansavimo sprendimus, kuriais prisidedama prie lyčių lygybės, socialinės įtraukties ir tam tikrų sričių bei sektorių, kuriems itin didelį poveikį daro struktūrinės problemos, ekonominio vystymosi.

Jeigu įgyvendinantysis partneris nustato trūkumų, jiems šalinti gali būti naudojama techninė parama.

4. FUNKCIJOS, ATSAKOMYBĖ IR „INVESTEU“ PROCESAS

4.1. Funkcijos ir atsakomybė

Šis dokumentas parengtas visų pirma siekiant padėti įgyvendinantiems partneriams įvykdyti „InvestEU“ reglamente nustatytus tvarumo patikros reikalavimus. Vis dėlto taip pat svarbu gerai išaiškinti įvairių proceso dalyvių funkcijas ir atsakomybę. Tvarumo patikra yra procesas, kuriame dalyvauja daug suinteresuotųjų subjektų, ir atsakomybė visada pirmiausiai teks projekto vykdytojui / galutiniam gavėjui.

Šiame skirsnyje pateikiama informacija apie tai, kaip kiekviena šalis dalyvauja procese. **Ji nėra išsami** ir joje išskiriamas tiesioginis ir netiesioginis finansavimas.

4.1.1. Projekto vykdytojo / galutinio gavėjo funkcijos ir atsakomybė

Pagrindinė projekto rengimo ir jo įgyvendinimo atsakomybė tenka projekto vykdytojui / galutiniam gavėjui. Atsižvelgiant į tiesioginio ir netiesioginio finansavimo patikros gaires, išdėstytas 2 ir 3 skyriuose, projekto vykdytojo / galutinio gavėjo atsakomybės sritys yra apžvelgiamos toliau.

Tiesioginio finansavimo arba infrastruktūros fondų atveju projekto vykdytojas / galutinis gavėjas

- turi: i) užtikrinti atitiktį atitinkamiems ES, nacionalinės ar tarptautinės teisės aktams; ii) savarankiškai išsiaiškinti formalius reikalavimus; iii) gauti reikalingus leidimus ar patvirtinimus ir įvykdyti tuose leidimuose bei patvirtinimuose nustatytas sąlygas,
- pateikti visą būtiną pakankamai išsamią informaciją ir dokumentus įgyvendinančiajam partneriui (arba fondo valdytojui), kad jis galėtų atlikti išsamų patikrinimą ir atsižvelgti į šių gairių reikalavimus,
- atlikti teisės aktuose (pvz., PAV direktyvoje) nustatytus papildomus tyrimus ir poveikio vertinimus, jeigu to reikalauja kompetentingos institucijos arba įgyvendinantysis partneris (arba fondo valdytojas). Projekto vykdytojas / galutinis gavėjas taip pat turi vykdyti visas pagal teisės aktus (pvz., pagal PAV direktyvą) reikalaujamas konsultacijas su suinteresuotaisiais subjektais / užtikrinti suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą, jeigu to reikalauja kompetentingos institucijos arba įgyvendinantysis partneris (arba fondo valdytojas),
- projekto vykdytojas / galutinis gavėjas – reguliariai ir atsižvelgdamas į išduotų patvirtinimų turinį – turi vykdyti projekto poveikio klimatui, aplinkai ir (arba) visuomenei stebėseną, vertinimą ir jį valdyti. Projekto vykdytojas / galutinis gavėjas taip pat turi parengti klimato, aplinkos ir (arba) socialinių aspektų valdymo planą arba jam lygiavertį dokumentą (nes PAV direktyvoje tokio plano nėra konkrečiai reikalaujama), kad būtų atsižvelgiama į bet kokią nustatytą poveikį. Šiame plane galėtų būti nurodytos švelninimo priemonės neigiamam poveikiui sumažinti arba projekto teigiamo poveikio didinimo veiksmai,

- turi laikytis finansavimo sutarties nuostatų ir vykdyti sutartyje nustatytus įsipareigojimus, susijusius su klimatu, aplinka ir socialine sritimi, jeigu tokie nustatyti. Tai apima reikalavimo (jei jis nustatytas) teikti periodines projekto klimatosauginio, aplinkosauginio ir (arba) socialinio veiksmingumo ataskaitas įgyvendinančiam partneriui (arba fondo valdytoji), kaip to reikalaujama remiantis šiomis gairėmis arba pagal galiojančias jų taisykles ir procedūras, laikymąsi,
- jam gali tekti sukurti organizacinę struktūrą, kad būtų veiksmingai nustatytos ir sprendžiamos su aplinkos ir socialiniu aspektais susijusios problemos,
- laiku informuoti, informaciją pagrįsdamas dokumentais, įgyvendinantį partnerį (arba fondo valdytoją) apie bet kokius esminius pasikeitimus, galinčius turėti esminės įtakos projekto tvarumui arba jo pirminei koncepcijai ir dėl to gali pasikeisti atliktas vertinimas (pvz., administraciniu ar teismo sprendimu sustabdomi arba panaikinami patvirtinimai, avarijos), arba apie bet kokius teisinius ginčus, kurie gali kilti finansavimo laikotarpiu,
- nedelsdamas laiku ir pagrįsdamas dokumentais informuoti įgyvendinantį partnerį (arba fondo valdytoją) apie bet kokius incidentus / avarijas, kurie gali turėti įtakos projekto klimatosauginiam, aplinkosauginiam ir (arba) socialiniam veiksmingumui, arba jo santykiams su suinteresuotaisiais subjektais / bendruomenėmis,
- vykdyti visus kitus reikalavimus, kurie gali būti kildinami iš projekto tvarumo patikros.

Netiesioginio finansavimo (išskyrus infrastruktūros fondus) atveju

Kito per tarpininkus teikiamo finansavimo atveju, išskyrus infrastruktūros fondus (aprašytus pirmiau), taikomas supaprastintas metodas, kaip aprašyta 3 skyriuje. Tokiu atveju minimalūs galutinio gavėjo įsipareigojimai

- yra tokie: i) užtikrinti atitiktį atitinkamiems ES, nacionalinės ar tarptautinės teisės aktams; ii) savarankiškai išsiaiškinti formalius reikalavimus; iii) gauti reikalingus leidimus ir įvykdyti tuose leidimuose ar patvirtinimuose nustatytas sąlygas,
- finansų tarpininkui paprašius arba kai taikoma, finansų tarpininkui pateikti oficialių patvirtinimo procedūrų įrodymus (leidimus, sprendimus arba patvirtinimus, remiantis nacionalinės teisės aktuose nustatytais reikalavimais),
- patvirtinti teisinę atitiktį savideklaracijoje, jeigu taikoma,
- pateikti visą būtiną informaciją ir dokumentus finansų tarpininkui, kad jis galėtų atlikti išsamų tikrinimą ir atsižvelgti į šių gairių reikalavimus;
- įgyvendinti dekarbonizacijos planus, jeigu to reikalaujama (pagal 3.2.2. skyrių).

4.1.2. Įgyvendinančiojo partnerio funkcijos ir atsakomybė

Tiesioginis finansavimas

Tiesioginio finansavimo atveju įgyvendinančiojo partnerio atsakomybės sritys yra tokios:

- tikrinti visus projektus pagal veiklos, kuriai neteikiama „InvestEU“ parama, sąrašą („InvestEU“ reglamento V priedo B dalis),
- tikrinti, ar projektas atitinka atitinkamą teisinę sistemą ir patikrinti, ar gauti visi leidimai / licencijos, kaip reikalaujama pagal teisinius reikalavimus,
- laikantis šių gairių atlikti „InvestEU“ tikrinimą ir patikrą, kai taikytina. Galimi pavyzdžiai:
 - tikrinti projekto vykdytojo / galutinio gavėjo pateiktus dokumentus,
 - nustatyti ir patikrinti, ar yra koks nors liekamas neigiamas projekto sukeltas poveikis; kiekybiškai įvertinti ir, kai įmanoma, monetizuoti ir neigiamą, ir teigiamą poveikį, kad ši informacija būtų įtraukta į projekto ekonominį vertinimą,
 - reikalauti, kad būtų atlikti papildomi tyrimai ir parengtos ataskaitos, jei to prireiktų atsižvelgiant į vertinimo rezultatus, ir patikrinti vykdytojo siūlomas nustatyto poveikio švelninimo priemones,

- prirėikus ir kiek įmanoma konsultuoti projekto vykdytoją / galutinį gavėją ir teikti jam pagalbą valdant projekto keliamą su klimato kaita, aplinka ir (arba) socialiniais aspektais susijusią riziką,
- vertinti projekto vykdytojo / galutinio gavėjo gebėjimus atsižvelgti į visus su patikra susijusius reikalavimus ir juos vykdyti,
- atlikti projekto ekonominį vertinimą, kai jis taikytinas,
- vykdyti projekto ir jo tvarumo stebėseną sutarties su projekto vykdytoju įgyvendinimo laikotarpiu, taip pat stebėti, kaip vykdomos finansavimo sutartyje nustatytos sąlygos,
- Investicijų komitetui pateikti tvarumo patikros santrauką (arba pagrindimą, kodėl ji neatlikta) ir palaikyti dialogą, jeigu reikalingi papildomi paaiškinimai.

Netiesioginis finansavimas

Kai finansavimas teikiamas per tarpininkus, įgyvendinantis partneris turėtų propaguoti programą „InvestEU“, kaip tvaraus finansavimo principais grindžiamą priemonę, ir skatinti finansų tarpininkus elgtis atsakingai tvarumo požiūriu. Priklausomai nuo tarpininkavimo formos, veiksmai, be kita ko, gali būti tokie:

- infrastruktūros fondų atveju – vertinti fondo valdytojo gebėjimą atsižvelgti į tvarumo patikros reikalavimus, jeigu jie taikomi, pagal 3 skyriuje aprašytas nuostatas,
- pagal šiose gairėse nustatytus reikalavimus vertinti finansų tarpininko gebėjimą ir jo sistemas ir (arba) procedūras, naudojamas tikrinti, vertinti ir valdyti su jų verslo veikla siejamą su aplinka ir klimato kaita susijusią riziką ir socialinę riziką,
- sutartyse su finansų tarpininkais nustatyti konkrečius reikalavimus, nes to gali reikėti siekiant užtikrinti, kad būtų tinkamai atsižvelgiama į taikytinas šių gairių nuostatas.

Rekomenduojama, kad, kai tik yra galimybė, įgyvendinantis partneris padėtų finansų tarpininkams kurti savo pačių aplinkos ir socialiniams aspektams skirtas sistemas bei skatinti finansų tarpininkus kurti finansinius produktus, kurie padėtų siekti Europos žaliajo kurso tikslų.

4.1.3. Finansų tarpininko funkcijos

Finansų tarpininko funkcijos ir atsakomybė išsamiai aprašytos 3 skyriuje.

4.1.4. Investicijų komiteto funkcijos ⁽¹²⁹⁾

Tiesioginių operacijų atveju Investicijų komitetas priimdamas sprendimą turi apsvarstyti įgyvendinančiųjų partnerių pagal 4.2 skyriaus nuostatas pateiktą informaciją.

Investicijų komitetas turi teisę paprašyti, kad įgyvendinantieji partneriai pateiktų papildomos informacijos dėl tvarumo aspektų ir patikros rezultatus, jeigu mano, kad to reikia, arba jei patikros nereikalingumo pagrindimą laiko nepakanamu.

4.1.5. Komisijos funkcijos

Komisija, bendradarbiaudama su įgyvendinančiais partneriais, stebės, kad šios gairės būtų taikomos nuosekliai ir darniai pagal visas „InvestEU“ fondo politikos linijas.

Komisija, palaikydama ryšius su atitinkamais valdymo organais ir teikdama susijusius dokumentus, informuos įgyvendinančiuosius partnerius apie ES politikos prioritetų ir tvarumo išipareigojimų pokyčius ir jų sąsają su „InvestEU“.

⁽¹²⁹⁾ Investicijų komitetui taikomos taisyklės ir procedūros, taip pat patvirtinimo procesas į šias gaires neįtraukti. Šiose gairėse pateikta informacija siekiama apžvelgti patikros rezultatus įvairiuose etapuose arba susijusius su įvairiais suinteresuotaisiais subjektais, tačiau informacija yra tik orientacinio pobūdžio.

Komisija yra atsakinga už šių gairių atnaujinimą, visų pirma tam, kad būtų atsižvelgta į vertinimo, kuris bus atliktas per laikotarpio vidurio peržiūrą, rezultatus. Ji taip pat atsakinga už šių gairių atnaujinimą įtraukiant visus svarbius metodinius ar teisinius pokyčius, kurie galėtų pagerinti tvarumo patikros atlikimą arba remiamų finansavimo ir investavimo operacijų tvarumą.

4.1.6. Kompetentingos valdžios institucijos ⁽¹³⁰⁾

Kompetentingos institucijos yra atitinkama suinteresuotųjų subjektų, kurie yra svarbūs tvarumo patikros proceso dalyviai, nors jame tiesiogiai ir nedalyvauja, kategorija. Kompetentingos institucijos turi užtikrinti, kad visi ūkio subjektai teisingai įgyvendintų ir vykdytų teisinius reikalavimus. Jos atsakingos už teisės aktų vykdymo užtikrinimą, atlieka visus nustatytus patikrinimus ir išduoda leidimus, licencijas ar bet kokios kitos formos patvirtinimus.

Tam tikrais atvejais kompetentingos valdžios institucijos iš esmės gali teikti pagalbą projekto vykdytojams per visą teisinį procesą. Jos taip pat gali padėti įgyvendinantiems partneriams ir finansų tarpininkams suprasti projektų poveikį aplinkai ir visuomenei ir jo platesnį kontekstą, susijusį su suminiu poveikiu šiais aspektais.

4.2. „InvestEU“ procesas

Tvarumo patikros rezultatai bus įtraukti į įvairius susijusius darbo procesus ir jais bus remiamasi priimant sprendimą. Šiame skirsnyje paaiškinama, kaip patikra gali būti suderinta su šiais kitais procesais. Šiame skirsnyje taip pat atsižvelgiama į tiesioginio ir netiesioginio finansavimo atskyrimą. Vis dėlto tvarumo patikra yra tik platesnės sistemos dalis ir visi šiose gairėse nustatyti reikalavimai turėtų būti suderinti su visais programos „InvestEU“ procesais ⁽¹³¹⁾.

4.2.1. Politikos patikra

Bus atliekama visų finansavimo ar investavimo operacijų politikos patikra ir šiuo atžvilgiu įgyvendinantieji partneriai turi pateikti Komisijai politikos patikros prašymo formą ⁽¹³²⁾. EIB taikoma 19 straipsnyje nustatyta procedūra. Taikant procedūrą siekiama užtikrinti, kad siūloma operacija apskritai atitinka ES teisinius reikalavimus ⁽¹³³⁾ ir dera su ES politikos tikslais ir užmojais, įskaitant susijusius su tvarumu, arba padeda juos įgyvendinti. Atliekant politikos patikrą palankiai įvertintos operacijos bus pateiktos Investicijų komitetui. Politikos patikra yra dalis platesnio „InvestEU“ proceso, pagal kurį finansavimo ir investavimo operacijos teikiamos ir patvirtinamos ⁽¹³⁴⁾.

Tiesioginio finansavimo atveju politikos patikra bus atliekama dėl pavienių investicijų (investicinių projektų, bendrosios paskirties įmonių lėšų ir kt.). Politikos patikros momentu įgyvendinančiųjų partnerių turimos informacijos gali nepakakti, kad būtų galima atlikti išsamesnį vertinimą arba atlikti visą „InvestEU“ tikrinimą, siekiant nustatyti galimą poveikį tvarumui. Todėl įgyvendinantis partneris dės visas pastangas, kad pateiktų **preliminarią informaciją** apie siūlomai operacijai taikomą teisinę ir reguliavimo sistemą trimis tvarumo aspektais.

Politikos patikrai atlikti pateikta aplinkos ir socialinė informacija turėtų būti glausta ir Komisijai turėtų būti aiškiai nurodyti projektui reikšmingi teisiniai ir reguliavimo aspektai. Papildoma informacija, kuri gali būti pateikta, apima, kiek įmanoma, ii) informaciją apie vietą ir netoliese esančias saugomas teritorijas; ii) pradėtas viešas konsultacijas ir kitą panašią informaciją. Turėdamas šią informaciją įgyvendinantis partneris turėtų galėti identifikuoti taikomą teisinę ir reguliavimo sistemą, ypač jeigu projektas patenka į PAV direktyvos taikymo sritį arba taikomi sektorių teisės aktai (pvz., Buveinių direktyva, Vandens pagrindų direktyva, Pramoninių išmetamųjų teršalų direktyva).

Per konsultacijas Komisija gali pateikti atsakymus dėl įvairių sektorių arba vietovių ypatybių arba ES aplinkos teisės aktų taikymo. Konsultacijų procesas bus išsamiau nustatytas ir aprašytas susitarime dėl garantijos.

⁽¹³⁰⁾ Šis skirsnis įtrauktas tik siekiant pripažinti svarbų kompetentingų institucijų vaidmenį. Tai tikrai nereiškia, kad įgyvendinantiems partneriams nustatomi papildomi tikrinimo reikalavimai.

⁽¹³¹⁾ Konkretūs išpareigojimai bus įtraukti į susitarimą dėl garantijos.

⁽¹³²⁾ Pagal „InvestEU“ reglamento 22 straipsnį.

⁽¹³³⁾ Šiuo atveju teisinė atitiktis reiškia bendrą atitiktį, ji nesusijusi su teisine atitiktimi patikros procese, kuri išsamiai aprašyta 2 ir 3 skyriuose.

⁽¹³⁴⁾ Reikia laikyti bendro „InvestEU“ proceso kaip nurodyta atskirame darbo procese dėl pateikimo ir patvirtinimo proceso.

Apibendrinant, politikos patikros prašymo formoje įgyvendinantysis partneris gali pateikti tokią informaciją:

- bendrą projektui taikomą teisinę ir reguliavimo sistemą, kiek ji gali būti identifikuota šiame etape ⁽¹³⁵⁾, atsižvelgiant į projekto brandą (pvz., kiek įmanoma, visus ES, tarptautinės ir nacionalinės teisės aktus, kurie svarbūs trimis aspektais),
- ar projektui taikoma PAV direktyva – I arba II priedas, ir ar buvo užbaigtas PAV sprendimo priėmimo procesas; Jeigu projektui taikomas II priedas – ar kompetentinga institucija užbaigė tikrinimo procedūrą, ir, jeigu taip, ar reikalingas PAV,
- jeigu projektui taikoma peržiūrėta PAV direktyva – ar įvykdytos atitinkamos nuostatos dėl klimato kaitos,
- nuorodos, kiek įmanoma, į Vandens pagrindų direktyvą, Buveinių direktyvą ir Paukščių direktyvą, Pramoninių išmetamųjų teršalų direktyvą ir kt., kai jos taikomos.

4.2.2. Garantijos prašymo forma

Tiesiogiai įgyvendinamų operacijų atveju per „InvestEU“ fondo remiamų operacijų tikrinimą gali būti nustatyta, kad patikra nebūtina. Tokiu atveju Investicijų komitetui turėtų būti pateiktas pagrindimas (šabloną žr. 2 priede).

Jeigu patikra yra būtina, įgyvendinantysis partneris, vadovaudamasis gairėmis, turi parengti tvarumo patikros santrauką ⁽¹³⁶⁾ dėl **klimato, aplinkos ir socialinio aspektų**. Ši santrauka pateikiama garantijos prašymo formos priede. Naudojamas santraukos šablonas, dėl kurio susitarta per programos „InvestEU“ patvirtinimo procesą ir valdymo struktūroje.

Santraukoje turėtų būti pateikta glausta informacija apie siūlomo projekto tvarumą, kuri padės Investicijų komitetui geriau suprasti operacijos profilį klimato, aplinkos ir socialiniu aspektais. Santraukoje turėtų būti pateikta informacija apie atitinkamą (-us) aspektą (-us). Jeigu vieno ar dviejų aspektų patikra nereikalinga, tokia informacija nurodyta pirmiau minėtame pagrindime.

Šioje santraukoje turėtų būti nurodytas: i) nustatytas poveikis (neigiamas arba teigiamas); ii) pagrindinės įgyvendintos priemonės ir iii) liekamoji grėsmė ⁽¹³⁷⁾ po to, kai buvo pritaikytos visos švelninimo priemonės. Joje taip pat turėtų būti paaiškinta, kodėl šios liekamosios grėsmės ar sušvelnintas poveikis yra laikomi priimtinais projekto finansavimo procesui tęsti ir kodėl tai yra suderinama su „InvestEU“ tikslais. Kai taikoma, joje taip pat turėtų būti aptartas monetizavimas ir neigiamo bei teigiamo poveikio įtraukimas (įskaitant išorės veiksnius ekonominiame vertinime). Rekomenduojama nevartoti pernelyg techninės kalbos. Tai prisidės prie to, kad informacija būtų suprantama platesnei auditorijai ir Investicijų komitetui būtų pateikta aiški informacija apie siūlomo projekto tvarumą.

Išsamesnės rekomendacijos dėl informacijos, kuri gali būti pateikta tvarumo patikros santraukoje, pateikiamos 2 priede.

4.2.3. Rezultatų suvestinė

Projekto tvarumo patikros rezultatai taip pat turi būti pateikti rezultatų suvestinėje, kuri turėtų būti pridėta prie garantijos prašymo formos. Tvarumo patikra yra vienas iš aspektų – dar yra keletas kitų – į kurių reikia atsižvelgti vertinant operacijas, kurioms siūloma suteikti ES garantiją. Konkretūs rezultatų suvestinei taikomi reikalavimai ir kriterijai nurodyti atitinkamame deleguotajame akte.

4.2.4. Ataskaitų teikimas Komisijai

„InvestEU“ reglamente pateikiamos su stebėseną ir ataskaitų teikimo pareigomis susijusios nuostatos – žr.17 ir 28 straipsnius bei III priedą.

Iš esmės Komisijai turi būti pateikti tokie tvarumo patikros proceso rezultatai:

- 1) tvarumo patikros santrauka – ji turėtų būti teikiama kasmet kartu su įgyvendinančiųjų partnerių kiekvieno tiesiogiai finansuojamo projekto, kuriam taikoma patikra, ataskaitomis (*ex post*) Komisijai.

⁽¹³⁵⁾ Įgyvendinantysis partneris turėtų stengtis nurodyti informaciją, kurią iš tikrųjų įmanoma nurodyti tuo momentu.

⁽¹³⁶⁾ Paskelbimo tikslais, kai taikoma, bus tinkamai atsižvelgta į taisyklės ir praktiką dėl konfidencialios ir neskelbtinos komercinės informacijos.

⁽¹³⁷⁾ Nurodoma tik tų projektų, kuriems reikia atlikti PAV, likutinė rizika, kai ją apskaičiuoja kompetentingos institucijos.

Dėl infrastruktūros fondų kasmet teikiama supaprastinta tvarumo patikros ataskaitos versija (laikantis kitų įgyvendinančiojo partnerio ir fondo valdytojo santykiuose nustatytų informacijos teikimo reikalavimų ir laikantis bendro darbo proceso dėl ataskaitų teikimo). Šioje supaprastintoje versijoje turėtų būti nurodyta bent tokia informacija: informacija apie sandorio rūšį, sektorių, teisinės atitikties patvirtinimas, nustatytas poveikis ir pritaikytos švelninimo priemonės (kai taikoma), taikytos anglies dioksido išmetimo rodiklio apskaičiavimo metodikos, rekomendacijos dėl teigiamo poveikio darbotvarkės stiprinimo (kai įmanoma);

- 2) visi esminiai pokyčiai, susiję su tvarumo profiliu ar patvirtintos operacijos rezultatais, visi galimi teisminiai ginčai, kai tik jie kyla, ar galutinio gavėjo padaryti sutarties pažeidimai, kai tik jie padaromi, jeigu į finansavimo sutartį buvo įtrauktos sąlyginės nuostatos. Jeigu įmanoma, taip pat galėtų būti pateikiama informacija apie taikomus taisomuosius veiksmus.

Šie reikalavimai taikomi tiesioginio finansavimo atveju. Netiesioginio finansavimo atveju įgyvendinantieji partneriai turėtų taikyti savo taisykles ir procedūras ir jiems nekeliamas reikalavimas teikti ataskaitas Komisijai;

- 3) su projektu susijęs išmetamas ŠESD kiekis, jeigu šis kiekis viršija ribas, taikomas apskaičiuojant anglies dioksido išmetimo rodiklį – turi būti nurodyta veiklos ataskaitų teikimo reikalavimuose. Šis reikalavimas taikomas tiesioginio finansavimo ir infrastruktūros fondų atveju;
- 4) metinis sumažintas / neišmestas ŠESD kiekis CO₂ tonų ekvivalentais – agreguoti duomenys – turi būti nurodyta veiklos ataskaitų teikimo reikalavimuose. Šis reikalavimas taikomas tiesioginio finansavimo atveju;
- 5) projektų, kuriems atliekamas pažeidžiamumo dėl klimato kaitos padarinių ir rizikos vertinimas dėl prisitaikymo prie klimato kaitos, skaičius. Šis reikalavimas taikomas tiesioginio finansavimo ir infrastruktūros fondų atveju;
- 6) dėl per tarpininkus teikiamo finansavimo įgyvendinantieji partneriai turėtų nurodyti, kiek finansų tarpininkų yra įdiegę ASAVS.

Ataskaitų teikimo reikalavimai bus išsamiau aprašyti susitarime dėl garantijos.

1 PRIEDAS

Teisinių reikalavimų sąrašas

Toliau pateiktas sąrašas yra tik orientacinis, tai nėra išsamus visų teisinių reikalavimų, kurie trimis aspektais gali būti taikomi skirtingoms finansavimo ir investavimo operacijoms, sąrašas. Juo siekiama padėti įgyvendinantiesiems partneriams ir, kai taikoma, finansų tarpininkams patikrinti siūlomų „InvestEU“ fondo finansavimo ir investavimo operacijų teisinę atitiktį.

Klimato aspektas. Teisinės atitikties sistema

ATLPS direktyva (2003 m. spalio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/87/EB, nustatanti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą Sąjungoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 96/61/EB. 2018 m. kovo 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/410, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB siekiant ekonomiškai efektyviai dar labiau sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį ir paskatinti investicijas į mažo anglies dioksido kiekio technologijas ir Sprendimas (ES) 2015/1814).

CCS direktyva (2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/31/EB dėl anglies dioksido geologinio saugojimo, iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 85/337/EEB, direktyvas 2000/60/EB, 2001/80/EB, 2004/35/EB, 2006/12/EB, 2008/1/EB ir Reglamentą (EB) Nr. 1013/2006).

Aplinkos aspektas. Teisinės atitikties sistema

Toliau pateikiamas gairėse dėl aplinkos aspekto nurodytų pagrindinių direktyvų sąrašas.

Priklausomai nuo konkrečiai paramos eilutei priskiriamų operacijų pobūdžio, tiesioginio finansavimo atveju įgyvendinantieji partneriai, atsižvelgdami į projektų vykdytojų pateiktus patvirtinimus, leidimus, licencijas ir kt., turėtų atlikti atitikties tam tikroms direktyvoms patikrą.

Poveikio aplinkai vertinimo direktyva (Direktyva 2011/92/ES su pakeitimais, padarytais Direktyva 2014/52/ES) – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32014L0052>

Strateginio poveikio aplinkai vertinimo direktyva (Direktyva 2001/42/EB) – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32001L0042>

Buveinių direktyva (1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 92/43/EEB) – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:31992L0043>

Paukščių direktyva (2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/147/EB) – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32009L0147>

Vandens pagrindų direktyva (2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/60/EB) – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex:32000L0060>

Pramoninių išmetamųjų teršalų direktyva (2010 m. lapkričio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/75/ES) – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32010L0075>

Atliekų pagrindų direktyva (2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB) – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32008L0098>

Seveso III direktyva (2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/18/ES) – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0018>

Socialinis aspektas. Teisinės atitikties sistema

ES ir valstybės narės turi tvirtą teisinę sistemą dėl žmogaus teisių, darbo ir socialinės apsaugos standartų. Išsamaus tikrinimo procese projekto vykdytojai / galutiniai gavėjai, siekiantys gauti „InvestEU“ fondo paramą, turi pateikti įgyvendinančiajam partneriui įrodymus, kad siūlomos operacijos atitinka taikomus ES ir nacionalinės teisės aktus.

Toliau pateiktu kontroliniu sąrašu siekiama padėti įgyvendinantiesiems partneriams ir, kai taikoma, finansų tarpininkams peržiūrint siūlomų „InvestEU“ fondo finansavimo ir investavimo operacijų teisinę atitiktį socialiniu aspektu.

Igyvendinantysis partneris turėtų įsitikinti, kad siūloma operacija atitinka šiuos ES teisės aktus:

- Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>
- pagrindinius ES užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties teisės aktus šiose srityse:
 - darbo teisė,
 - darbuotojų sveikata ir sauga,
 - laisvas darbuotojų judėjimas,
 - socialinės apsaugos sistemų koordinavimas.

Visas ES teisės aktų (direktyvų, reglamentų, sprendimų ir kt.) ir kitų oficialių dokumentų (komunikatų ir kt.) tekstas pateikiamas ES *Eur-lex* interneto svetainėje.

Teisės aktas	Taikymo sritis
2000 m. birželio 29 d. Tarybos direktyva 2000/43/EB	Vienodas požiūris į asmenis nepriklausomai nuo jų rasės ar etninės priklausomybės
2010 m. liepos 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/41/ES	Vienodas požiūris į savarankiškai dirbančius vyrus ir moteris
2003 m. lapkričio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/88/EB dėl darbo laiko	Darbo laiko direktyva
1999 m. birželio 28 d. Tarybos direktyva 1999/70/EB	Bendras susitarimas dėl darbo pagal terminuotas sutartis
1997 m. gruodžio 15 d. Tarybos direktyva 97/81/EB	Bendras susitarimas dėl darbo ne visą darbo laiką
2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/104/EB	Darbas per laikinojo įdarbinimo įmones
1998 m. lapkričio 30 d. Tarybos rezoliucija, priimta vykdančią Bendrijos ir valstybių narių vystomąjį bendradarbiavimą	Čiabuvių tautos
Direktyva 89/391/EEB – DSS pagrindų direktyva Kiti ES DSS teisės aktai	— Darbuotojų sveikata ir sauga — Darbuotojų profesinėms reikmėms pritaikyta darbo aplinka — Darbo aplinka, kuri leidžia jiems ilgiau dalyvauti darbo rinkoje
1989 m. lapkričio 30 d. Direktyva 89/654/EEB	Būtiniausi darbovietai taikomi saugos ir sveikatos reikalavimai
2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/104/EB	Būtiniausi darbo įrenginių naudojimui taikomi darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimai
1989 m. lapkričio 30 d. Tarybos direktyva 89/656/EEB	Būtiniausi saugos ir sveikatos apsaugos reikalavimai, darbuotojams darbo vietoje naudojant asmenines apsaugos priemones

Teisės aktas	Taikymo sritis
1994 m. birželio 22 d. Tarybos direktyva 94/33/EB	Dirbančio jaunimo apsauga
1992 m. spalio 19 d. Tarybos direktyva 92/85/EEB	Priemonės, skirtos skatinti, kad būtų užtikrinta geresnė nėščių ir neseniai pagimdžiusių arba maitinančių krūtimi darbuotojų sauga ir sveikata
Direktyva (ES) 2019/882	Gaminių ir paslaugų prieinamumo neįgaliesiems reikalavimai
Tarybos sprendimas (2010/48/EB)	Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos sudarymas Europos bendrijos vardu
2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/92/ES (PAV direktyva) Iš dalies pakeista 2014 m. balandžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/52/ES.	Visuomenės dalyvavimas tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo procese
2010 m. lapkričio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/75/ES	Su pramoniniais išmetamaisiais teršalais (taršos integruota prevencija ir kontrolė) susijęs visuomenės dalyvavimas
2001 m. birželio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/42/EB (Strateginis poveikio aplinkai vertinimas)	Visuomenės dalyvavimas tam tikrų planų ir programų poveikio aplinkai vertinimo procese
2003 m. sausio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/4/EB	Visuomenės galimybės susipažinti su informacija apie aplinką
Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus apsaugos klausimais (Orhuso konvencija, 1988 m. Orhusas)	Teisė gauti informaciją apie aplinką, visuomenės dalyvavimas priimant sprendimus ir teisė kreiptis į teismą
Konvencija dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste (Espo konvencija, 1991 m., Espo)	Visuomenės dalyvavimas ir konsultacijos tarpvalstybiniame kontekste
Direktyva 2019/1152 dėl skaidrių ir nuspėjamų darbo sąlygų	— Informacija dėl darbo aspektų — Bandomieji laikotarpiai — Papildomas darbas — Piktnaudžiavimo nenustatytos apimtios darbo sutartimis prevencijos teisės aktai — Prašymai perkelti
Direktyva 2011/98	Valstybėje narėje teisėtai gyvenančių trečiųjų šalių darbuotojų bendros teisės
Direktyva 2006/54/EB	Vienodas požiūris į moteris ir vyrus užimtumo, paaukštinimo, užmokesčio ir darbo sąlygų srityje

Teisės aktas	Taikymo sritis
Direktyva 2002/14/EB	Bendra darbuotojų informavimo ir konsultavimosi su jais sistema Europos bendrijoje
Direktyva 2000/78/EB	— Teisės įsidarbinti arba dirbti savarankiškai suteikimo sąlygos — Įsidarbinimas ir darbo sąlygos — Narystė ir dalyvavimas darbdavių ar darbuotojų arba bet kuriose kitose organizacijose, kurių nariai turi tam tikrą profesiją — Diskriminacija ir vienodas požiūris — Tinkamas pasirūpinimas neįgaliaisiais
Direktyva 94/33/EB	— Vaikų darbas — Jaunimo pažeidžiamumas — Jaunimo darbo laikas ir naktinis darbas — Kasmetinis poilsio laikas ir pertraukos
TDO rekomendacijos dėl skundų nagrinėjimo, 1967 m. (Nr. 130)	— Darbuotojų teisės dėl skundų teikimo nenukenčiant — Skundų nagrinėjimo procedūros
Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/821	Alavo, tantalo, volframo, jų rūdų ir aukso iš konfliktinių ir didelės rizikos zonų Sąjungos importuotojų prievolės dėl išsmaus tiekimo grandinės patikrinimo

2 PRIEDAS

„InvestEU“ Investicijų komitetui teikiama informacija (2 skyrius)

- I. **Pagrindimas dėl patikros neatlikimo** – „InvestEU“ reglamente (13 konstatuojamoji dalis ir 8 straipsnio 5 dalis) nustatytas reikalavimas

Projekto pristatymas

Bendros projekto sąnaudos (be PVM):

☐ iki 10 mln. EUR

☐ daugiau kaip 10 mln. EUR

„InvestEU“ fondo remiamų operacijų tikrinimo rezultatai ⁽¹⁾

Jeigu, atsižvelgiant į nustatytą ribą, projektui netaikomas tikrinimo / patikros reikalavimas, taip ir nurodykite pateikdami trumpą teisinės atitikties patvirtinimą

Jeigu toks reikalavimas taikomas:**Klimato aspektas****Prisitaikymas prie klimato kaitos**

Trumpai aprašykite, kodėl remiantis pažeidžiamumo dėl klimato kaitos padarinių vertinimo rezultatais nuspręsta neatlikti su klimato kaita susijusios rizikos vertinimo.

Klimato kaitos švelninimas

Ar rekomenduojama apskaičiuoti projekto anglies dioksido išmetimo rodiklį pagal tvarumo patikros gairių 2.2 skyrių?

☐ Taip ☐ Ne

Trumpas pagrindimas, kodėl nebūtina apskaičiuoti anglies dioksido išmetimo rodiklį, arba kiti aspektai, į kuriuos atsižvelgta

Aplinkos aspektas

Trumpai aprašykite su projektu susijusių aplinkosaugos klausimų teisinius aspektus,

pvz.: trumpa informacija apie tai, ar projektas dera su planavimo reikalavimais (t. y. ar jis numatytas plane / programoje, dėl kurių buvo atliktas strateginis poveikio aplinkai vertinimas); ar projektas patenka (ar nepatenka) į PAV direktyvos, Buveinių ir Paukščių direktyvų, Vandens pagrindų direktyvos, Pramoninių išmetamųjų teršalų direktyvos ir kt. taikymo sritį.

Trumpai aprašykite pagal tvarumo patikros gairių 3 priedo kontrolinį sąrašą Nr. 1 atlikto „InvestEU“ fondo remiamų operacijų tikrinimo rezultatus.

Pavyzdžiui, trumpai pagrįskite, kodėl: i) laikoma, kad projektas nedaro poveikio arba daro tik mažą poveikį gamtinio kapitalo elementams ir dviem horizontaliesiems aspektams;

ii) projektui reikalingas PAV, tačiau nenustatyta jokio liekamojo poveikio.

Socialinis aspektas	Trumpai aprašykite pagal tvarumo patikros gairių 3 priedo kontrolinį sąrašą atlikto „InvestEU“ fondo remiamų operacijų tikrinimo rezultatus. Pavyzdžiui, trumpai pagrįskite, kodėl laikoma, kad projektas nedaro poveikio arba daro tik mažą poveikį socialinio aspekto kriterijų elementams, aprašytiems tvarumo patikros gairių 2.4 skyriuje.
----------------------------	---

(¹) Laikantis tvarumo patikros gairių reikalavimų dėl proporcingumo.

II. Informacija, kuri gali būti pateikta tvarumo patikros santraukoje:

- a) *projekto pristatymas*: bendra informacija apie projektą (sektorius ir tinkamumo sritis, finansavimo rūšis, suma, bendros projekto sąnaudos, galutinis gavėjas, vieta ir kt.);
- b) *PAV direktyva*: projektui taikomas PAV (reikia atlikti poveikio aplinkai patikrinimą neatsižvelgiant į bendras projekto sąnaudas);
- c) *tvarumo patikros proceso trumpas aprašymas*: ši dalis bus perkelta į garantijos prašymo formą ir joje bus nurodyti pagrindiniai projekto tvarumo aspektai:
 - operacijos atitiktis ir derėjimas su taikomais ES teisės aktais ir ES politikos kryptimis atitinkamoje (-se) srityje (-se), taip pat su kitomis taikomomis tarptautinėmis konvencijomis ir nacionaline teise, arba bet kokios atitikties problemos (jei tokių yra),
 - tvarumo patikros proceso rezultatai: i) teigiamo ir neigiamo poveikio klimatui / aplinkai / socialinio poveikio santrauka; ii) siūlomos švelninimo ar kompensacinės priemonės ir jų sąnaudos (jeigu apskaičiuotos); iii) likutinė rizika (jeigu yra) ir iv) monetizavimo aspektai (jeigu taikoma) ir kt.,
 - specifinės sąlygos (jeigu taikoma): pvz., konkrečios sutarties nuostatos dėl būtinųjų sąlygų ir susitarimai, konkreti stebėsenos tvarka ir kt. Nustatomi infrastruktūros projektai, kuriuose įgyvendinantysis partneris nustatė tik ribotas švelninimo priemones, ir nurodoma, ar jos buvo rekomenduotos ir įgyvendintos;
- d) *klimato aspektas* – šiame skirsnyje bus pateikta atitinkama išsamesnė projektui reikšminga informacija dėl klimato aspekto:
 - klimato srityje projektui taikoma teisinė sistema, pavyzdžiui, ar projektui taikoma peržiūrėta PAV direktyva (2014 m.), ir ar PAV ataskaitoje tinkamai atsižvelgta į klimato aspektus,
 - prisitaikymas prie klimato kaitos: trumpas aprašymas ir pažeidžiamumo dėl klimato kaitos padarinių vertinimo rezultatai, nustatytų rizikų ir su klimato kaita susijusios rizikos vertinimo aprašymas, įgyvendintos prisitaikymo priemonės ir jų kaštai, likutinė rizika (jeigu yra) ir kaip ji bus valdoma projekto įgyvendinimo ir eksploatavimo etapu,
 - anglies dioksido išmetimo rodiklio apskaičiavimo pagrindas, jeigu įgyvendinantysis partneris arba kita šalis (projekto vykdytojas ar nepriklausomas ekspertas) apskaičiavo anglies dioksido išmetimo rodiklį, taikyta metodika, išmetamo ŠESD kiekio monetizavimo (arba nemonetizavimo) ir mažo anglies dioksido kiekio galimybių nustatymo pagrindas, taikyti šesėliniai anglies dioksido kaštai ir atitinkama metodika (jeigu ji skiriasi nuo rekomenduotos), nurodomas prognozuojamas infrastruktūros eksploatavimo laikotarpis ir aprašoma projekto atitiktis poveikio klimatui neutralumo sąlygoms,
 - savanoriškos priemonės, kurias galutinis gavėjas sutiko įgyvendinti siekdamas padidinti projekto klimatosauginį veiksmingumą (prisitaikymas prie klimato kaitos, kai nustatyta riba nėra pasiekta, pažangesnių technologijų naudojimas, siekiant sumažinti išmetamą ŠESD kiekį ir kt.);

- e) *aplinkos aspektas* – šiame skirsnyje bus pateikta atitinkama išsamesnė projektui reikšminga informacija dėl aplinkos aspekto:
- atitiktis projektui taikomai reguliavimo ir teisinei sistemai, PAV direktyvai (atliktas PAV arba priimti tikrinimo sprendimai), kitoms reikšmingoms direktyvoms, su reikalingais leidimais ir patvirtinimais susijusi padėtis, bet kokios atitikties problemos (jei tokių yra),
 - ar atliekant patikrą remtasi oficialių ataskaitų, kurias privaloma parengti pagal teisės aktus, informacija ir (arba) ar įgyvendinantysis partneris reikalavo atlikti papildomus tyrimus,
 - trumpas nustatyto poveikio, susijusio su bet kokiais šiose gairėse nurodytais aplinkos elementais, aprašymas, alternatyvų vertinimas, suminis poveikis, siūlomos poveikio švelninimo ir kompensavimo priemonės bei jų sąnaudos, projekto ekonominiame vertinime, kai jis atliekamas, nurodytas likutinės rizikos kiekybinis vertinimas ir monetizavimas,
 - pagrindimas, kodėl likutinė rizika arba nustatytas / sušvelnintas poveikis laikomi priimtinais ir visų nustatytų ir įgyvendintų švelninimo priemonių (kitų, nei tos, kurių reikia teisinei atitiktčiai užtikrinti) aprašymas,
 - 3 priede pateiktame teigiamo poveikio kontroliniame sąraše nurodytos savanoriškos priemonės, kurių ėmėsi projekto vykdytojas / galutinis gavėjas, siekdamas padidinti projekto aplinkosauginį veiksmingumą, ir jų sąnaudos, taip pat patvirtinimas, kad jos įtrauktos į projekto ekonominį vertinimą;
- f) *socialinis aspektas* – šiame skirsnyje bus pateikta atitinkama išsamesnė projektui reikšminga informacija dėl socialinio aspekto:
- operacijos atitiktis taikomiems darbo ir socialinės teisės aktams ir atitiktis tarptautinėms konvencijoms ir chartijoms bei bet kokios atitikties problemos (jei tokių yra),
 - trumpas nustatyto poveikio, susijusio su bet kokiais šiose gairėse nurodytais socialiniais kriterijais, aprašymas, siūlomos švelninimo ir kompensavimo priemonės bei jų sąnaudos, visos įgyvendinančiojo partnerio nurodymu parengtos papildomos ataskaitos (jei tokių buvo),
 - pagrindimas, kodėl likutinė rizika arba nustatytas / sušvelnintas poveikis laikomi priimtinais ir suderinamais su „InvestEU“ tikslais,
 - 3 priede pateiktame teigiamo poveikio kontroliniame sąraše nurodytos savanoriškos priemonės, kurių ėmėsi projekto vykdytojas / galutinis gavėjas, siekdamas pagerinti projekto socialinį veiksmingumą, ir jų sąnaudos,
 - poveikis investicijų tikslams, visų pirma lyčių lygybei, socialinei įtraukčiai arba socialiniam atsparumui, ir (arba) poveikis struktūrinių pokyčių paveiktoms vietovėms ir sektoriams, priklausomai nuo konkretaus atvejo;
- g) *kiti tvarumo aspektai* – kiti tvarumo požiūriu svarbūs aspektai, jeigu projekte jų yra:
- viešos konsultacijos ir kito pobūdžio suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas: ar šie procesai vykdyti per PAV procedūrą ar juos savanoriškai vykdė projekto vykdytojas, visi iš šių procesų išplaukiantys išpareigojimai ir kaip jie buvo vykdyti, papildomai įgyvendintos švelninimo priemonės siekiant apsaugoti kultūros paveldą ir kt.,
 - informacija apie projekto vykdytojo / galutinio gavėjo gebėjimus valdyti nustatytą poveikį ir įgyvendinti rekomenduotas priemones, įdiegtas sistemas ir informacija apie tai, ar šios sistemos yra kaip nors audituojamos, ar joms taikomi konkretūs standartai,
 - informacija apie sutarčių sąlygas, finansavimo sutartyje nustatytas sąlygines nuostatas, papildomus įpareigojimus, kuriuos turi įvykdyti projekto vykdytojas / galutinis gavėjas, specialias lėšų išmokėjimo sąlygas, tvarumo išpareigojimų įtraukimą į finansavimo sutartį, ataskaitų teikimo ir stebėsenos reikalavimus.
-

Patikros kontroliniai sąrašai, skirti įgyvendinantiesiems partneriams atliekant patikrą pagal kiekvieną aspektą

Patikros kontroliniai sąrašai. Klimato aspektas (2 skyrius)

Klimato aspektas. Tikrinimo ir patikros kontroliniai sąrašai

Atsparumas klimato kaitai: prisitaikymas prie klimato kaitos

Tikrinimo etapas		
Kontrolinis sąrašas:	Taip / Ne	Pastabos ir informacija, kurias įgyvendinantysis partneris teikia Investicijų komitetui teikiamuose dokumentuose pagal tvarumo patikros gaires (TPG)
Ar pateikta informacija, kuria paaiškinama, kuriuose projekto vystymo etapuose buvo vertinti prisitaikymo prie klimato kaitos / atsparumo klimato kaitai klausimai ir kaip tai buvo padaryta?		
Ar aprašyta pažeidžiamumo ir rizikos vertinimo procese taikyta metodika ir ar ši metodika atrodo logiška ir išsami, galiausiai – ar ji atitinka TPG rekomendacijas?		
Ar pateikta informacija apie atitinkamas ⁽¹⁾ klimato prognozes ir duomenų šaltinius, susijusius tiek su dabartiniu klimatu, tiek su klimatu ateityje? Ar informacija apima tiek trumpalaikę, tiek ilgalaikę perspektyvą, kai tinka (t. y. apima projekto įgyvendinimo laikotarpį ir (arba) analizuojamą laikotarpį)?		
Ar atsižvelgta į visas svarbias grėsmes (klimato kaitos veiksniai)?		
Ar įvertintas projekto (ir jo komponentų) pažeidžiamumas (atsižvelgiant į projekto tipą ir projekto vietą)?		
Pateikite išsamias pažeidžiamumo vertinimo išvadas ir išsamų pagrindimą dėl sprendimo a) sustabdyti patikros procesą arba b) pereiti į rizikos vertinimo etapą.		
Su klimato kaita susijusios rizikos vertinimas		
Jeigu įvertinta, kad projektas yra pažeidžiamas tam tikrų klimato veiksnių (t. y. tikrinimo etape nustatyta, kad gali kilti su klimato kaita susijusi rizika), ar atliktas rizikos vertinimas (vertinant tiek su prisitaikymu prie klimato kaitos susijusios rizikos tikimybę, tiek jos poveikį)?		

Atsparumas klimato kaitai: prisitaikymas prie klimato kaitos

Ar nustatyta projektui kylanti reikšminga su prisitaikymu prie klimato kaitos susijusi rizika?		
Jeigu taip, ar projekte įdiegtos atitinkamos priemonės (įtrauktos į koncepciją ir (arba) eksploataciją ir priežiūrą)?		
Ar įrodyta, kad priemonės mažina riziką iki priimtino lygio?		
Pateikite išsamias su klimato kaita susijusios rizikos vertinimo išvadas.		
Ar patikrintas ir patvirtintas suderinamumas su ES ir, kai taikoma, nacionalinėmis, regioninėmis ir vietos strategijomis bei planais prisitaikymo prie klimato kaitos srityje bei kitais reikšmingais strateginiais ir planavimo dokumentais?		

(¹) T. y. atitinkančias projekto ribas, įskaitant prognozuojamą materialiojo turto eksploatacijos laikotarpį.

Poveikio klimatui neutralumas: klimato kaitos švelninimas

Tikrinimo etapas

Kontrolinis sąrašas:

Kontrolinis sąrašas:	Taip / Ne	Pastabos ir informacija, kurias įgyvendinantysis partneris teikia Investicijų komitetui teikiamuose dokumentuose pagal tvarumo patikros gaires (TPG)
Ar projektas priskiriamas prie vienos iš projektų kategorijų, prie kurių priskiriami riboto numatytojo išmetamųjų teršalų kiekio projektai, dėl kurių NEREIKALAUJAMA įvertinti anglies dioksido išmetimo rodiklio?		
Ar numatoma, kad absoliutusias ir (arba) santykinis išmetamųjų teršalų kiekis (teigiamas arba neigiamas) neviršys 20 000 tonų CO ₂ per metus ?		
Pateikite išsamias tikrinimo išvadas ir išsamų pagrindimą dėl sprendimo a) sustabdyti patikros klimato kaitos švelninimo aspektu procesą arba b) pereiti į išmetamo ŠESD kiekio apskaičiavimo ir monetizavimo etapą.		

Suderinamumas su ES klimato politikos tikslais ir anglies dioksido išmetimo rodiklis

Ar remiantis Taksonomijoje nustatytais reikšmingos žalos nedarymo (RŽN) kriterijais ar kita tarptautiniu mastu pripažinta metodika projektas suderinamas su ES neutralaus poveikio klimatui tikslais? Pateikite informaciją apie suderinamumui patvirtinti naudotą metodiką ir padarytas išvadas.

Poveikio klimatui neutralumas: klimato kaitos švelninimas		
Ar su projektu susijęs išmetamas ŠESD kiekis buvo apskaičiuotas pagal tarptautiniu mastu pripažintą metodiką? Pateikite pagal TPG rekomendacijas reikalaujamą informaciją.		
Ar pateiktos tiek a) absoliučiojo, tiek b) santykinio su projektu susijusio išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio (tonomis CO ₂ ekvivalentų per metus) standartinių (arba vidutinių) eksploatacijos metų prognozės (t. y. palyginti su atskaitos scenarijumi, pagal kurį projektas nebūtų įgyvendinamas)?		
Ar su projektu susijęs papildomas išmetamas (neišmetamas) ŠESD kiekis buvo monetizuotas (remiantis standartine šešeline anglies dioksido kaina) ir ar jis buvo įtrauktas į ekonominį vertinimą arba sąnaudų ir naudos analizę?		
Ar išmetamo ŠESD kiekis dėl projekto didėja ar mažėja? Pateikite išsamią informaciją.		
Ar patikrintas ir patvirtintas projekto suderinamumas su patikimomis priemonėmis, kuriomis siekiama bendrų 2030 m. ir 2050 m. išmetamo ŠESD kiekio mažinimo tikslų? Kiek tai susiję su infrastruktūra, kurios eksploatavimo laikotarpis baigsis po 2050 m., ar kartu patikrintas ir patvirtintas projekto suderinamumas su eksploatavimo, priežiūros ir galimo eksploatacijos nutraukimo sąlygomis laikantis poveikio klimatui neutralumo principų?		

Patikros kontroliniai sąrašai. Aplinkos aspektas (2 skyrius)**Aplinkos aspektas. Teisinė atitiktis – kontrolinis sąrašas Nr. 0**

A.1. Operacijos derėjimas su planavimo reikalavimais	Taip / Ne
A.1.1. Ar operacija yra įtraukta į vietos, regioninį ar nacionalinį planą / programą / strategiją?	
A.1.2. Jeigu taip, ar šiam planui / programai / strategijai buvo taikytas poveikio aplinkai vertinimas pagal SPAV direktyvą 2001/42/ES?	
(Igyvendinantysis partneris remsis projekto vykdytojo savideklaracija)	
A.2. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/92/ES (PAV direktyva) su pakeitimais taikymas	
A.2.1. Ar operacija įtraukta į PAV direktyvos priedus?	
— PAV direktyvos I priedą (atsakykite į A.2.2 klausimą),	
— PAV direktyvos II priedą (atsakykite į A.2.3 klausimą),	
— neįtraukta nė viena iš šių dviejų priedų (atsakykite į A.2.4 klausimą).	
(Turėtų būti pateiktas trumpas pagrindimas, kodėl operacija laikoma neįtraukta nei į vieną iš priedų)	
A.2.2. Kai taikomas PAV direktyvos I priedas, pateikite PAV ataskaitą, netechninės informacijos santrauką ir kompetentingos institucijos sprendimą, kuriuo užbaigiamas PAV procesas ⁽¹⁾ , bei naudokite toliau pateiktus teksto laukus papildomai informacijai ir paaiškinimams:	
1) Ar PAV ataskaita parengta pagal PAV direktyvos 5 straipsnio 1 dalį ir IV priedą?	
2) Ar pagal PAV direktyvos 6 ir 7 straipsnius vykdytos konsultacijos su aplinkos apsaugos institucijomis, regioninėmis ir vietos kompetentingomis institucijomis, susijusiomis su projektu, visuomene ir, jei taikoma, konsultacijos su kitomis valstybėmis narėmis?	
3) Ar kompetentingos institucijos sprendimas (jei jau priimtas) buvo paskelbtas viešai?	
A.2.3. Kai taikomas PAV direktyvos II priedas	
1) Jeigu atliktas PAV, pateikite A.2.2 punkte nurodytus būtinus dokumentus.	

2) Jeigu PAV nebuvo atliktas, pateikite pagal PAV direktyvos 4 straipsnio 5 dalies b punktą ⁽²⁾ reikalaujamą vertinimo išvadų dokumentą (dažnai vadinamą tikrinimo sprendimu) ir patvirtinkite, kad jis buvo paskelbtas viešai, ir kad buvo įvertinti III priede nurodyti kriterijai.	
3) Jeigu vertinimas neatliktas, nurodykite ribas arba kriterijus, taikytus pagal nacionalinę teisę ir PAV direktyvos 4 straipsnio 2 dalies b punktą.	
A.2.4. Kai operacijai netaikomi PAV direktyvos priedai, pateikite statybos leidimą (arba kitą atitinkamą patvirtintą leidimą), jeigu išduotas.	
A.3. Direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (1) (Buveinių direktyva ir Paukščių direktyva) taikymas; poveikio teritorijoms „Natura 2000“ vertinimas	
A.3.1. Ar atliktas tinkamas operacijos vertinimas, kaip reikalaujama pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį ⁽³⁾ ?	
A.3.2. Jei atsakymas į A.3.1 klausimą yra „Taip“, pateikite:	
1) tinkamą vertinimą, atliktą pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį;	
2) standartinės pranešimo formos „Informacija Europos Komisijai pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalį“ kopiją, kaip pranešta Komisijai (Aplinkos GD), jeigu taikoma, ir (arba)	
3) Komisijos nuomonę pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalį, jei projektais daromas reikšmingas poveikis prioritetinėms buveinėms ir (arba) rūšims, pateisinamas įpareigojančiomis priežastimis dėl viršesnio viešojo intereso, nesusijusiomis su žmonių sveikata ar sauga arba labai svarbiomis aplinkai palankiomis pasekmėmis.	
A.3.3. Jei atsakymas į A.3.1 klausimą yra „Ne“, pateikite:	
1) pagrindimą, kodėl buvo nuspręsta, kad tinkamas vertinimas nebūtinas (kaip vieną iš PAV sprendimų arba atskirą dokumentą);	
2) žemėlapi (1:100 000 mastelio ar artimiausio galimo mastelio), kuriame pažymėta operacijos įgyvendinimo vieta ir atitinkamos „Natura 2 000“ teritorijos.	
A.4. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2000/60/EB (Vandens pagrindų direktyva) taikymas; poveikio vandens telkiniams vertinimas	
A.4.1. Ar dėl operacijos pablogės vandens telkinio būklė arba ji trukdys užtikrinti gerą vandens būklę ir (arba) potencialiai gero vandens?	

1) Jei atsakymas į A.4.1. klausimą yra „Taip“ ⁽⁴⁾ , pateikite vertinimą ir išsamų paaiškinimą, kaip buvo ir (arba) bus įgyvendintos visos Vandens pagrindų direktyvos 4 straipsnio 7 dalies sąlygos.	
2) Jei atsakymas į A.4.1 klausimą yra „Ne“, pagrįskite, kodėl nuspręsta netaikyti 4 straipsnio 7 dalyje nurodytų išimčių (pvz., nustatyta, kad pagal VPD nuostatas visi galimi operacijos padariniai vandens telkinio lygmeniu yra laikini arba nereikšmingi ir nenustatyta galimo bendro poveikio arba liekamojo poveikio vandens telkiniui nebus, jeigu bus įgyvendintos švelninimo priemonės, ir kt.).	
A.5. Kai tinkama, informacija apie atitiktį kitoms aplinkos direktyvoms	
A.5.1. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2010/75/ES (1) (Pramoninių išmetamųjų teršalų direktyva) taikymas	
Paaiškinkite, kaip projektas atitinka Direktyvos 2010/75/ES reikalavimus, visų pirma geriausių prieinamų gamybos būdų (GPGB) taikymą ir, kai taikoma, šioje direktyvoje nustatytas išmetamųjų teršalų ribines vertes.	
A.5.2. Visos kitos susijusios aplinkos direktyvos (paaiškinkite toliau).	
⁽¹⁾ Tai gali būti pagrįsta išvada (PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies g punkto iv papunktis) arba sutikimas dėl planuojamos veiklos (PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies c punktas). ⁽²⁾ Tikrinimams, atliktiems pagal PAV direktyvą iki jos peržiūros 2014 m., – 4 straipsnio 4 dalis. ⁽³⁾ Pastaba. 6 straipsnio 3 dalis taip pat taikoma pagal Paukščių direktyvos 4 straipsnį klasifikuojamoms specialioms apsaugos teritorijoms. ⁽⁴⁾ Pastaba. Jeigu įgyvendinant projektą / operaciją iš naujo nekeičiamos vandens telkinio fizinės savybės arba požeminio vandens telkinio lygis, VPD 4 straipsnio 7 dalis taikoma tik geros būklės paviršinio vandens telkiniams ir tvariai žmogaus veiklai. Išskyrus pastarąjį atvejį, operacijos, kuriomis bloginama vandens telkinio būklė (arba sudaromos kliūtys pasiekti nustatytą tikslą), bus laikomos neatitinkančiomis reikalavimų.	

Galimo reikšmingo neigiamo poveikio orui nustatymo kontrolinis sąrašas						
Klausimas	TIKRINIMAS				PATIKRA	
	Taip / Ne / Trumpas aprašymas ⁽¹⁾ [1]	Poveikio reikšmingumas [2] ⁽²⁾	Poveikio tikimybė [3] ⁽³⁾	Poveikio rizikos lygis [4] ⁽⁴⁾	Siūlomas (papildomas) švelninimas [5]	Likutinės rizikos lygis pritaikius (papildomas) švelninimo priemones [6]
1) Ar projektas / operacija bus susijęs (-usi) su veiksmomis, kurie turės įtakos oro kokybei, pvz., dėl išmetamų dulkių, energijos suvartojimo, gamybos procesų išmetamų teršalų ar transporto rūšių ar infrastruktūros reikšmingų pokyčių?						
2) Ar projekto / operacijos vieta yra oro kokybės zonoje, kurioje nėra pasiekti tikslai, nustatyti regiono / nacionaliniame oro kokybės plane? Ar dėl projekto įgyvendinimo išmetami teršalai būtų susiję su tais pačiais tikslais?						
3) Ar yra kitų veiksmų, į kuriuos reikėtų atsižvelgti, pavyzdžiui, paskesnė plėtra, dėl kurios gali būti daromas poveikis oro kokybei arba galimas suminis poveikis kartu su vietovėje vykdoma arba planuojama veikla (pvz., dėl padidėjusios kitos pramoninės veiklos masto sukūrus gamybos klasterį)?						
4) Ar dėl projekto bus reikalinga kita veikla, dėl kurios galėtų padidėti į atmosferą išmetamų teršalų kiekis?						

(1) Dėl projektų, kuriems atliekamas PAV arba kurie atrinkti netaikant PAV, atsakymas (taip / ne) turėtų būti pateiktas atsižvelgiant į sušvelnintą poveikį (priėmus su aplinkos apsauga susijusį sprendimą).

(2) Poveikio reikšmingumas (2 stulpelis) vertinamas vadovaujantis tokia vertinimo skale: mažas – vidutinis – reikšmingas / neigiamas.

(3) Poveikio tikimybė (3 stulpelis) vertinama vadovaujantis tokia vertinimo skale: maža (mažai tikėtina, kad pasitvirtins); vidutinė (pasitvirtinimo ir nepasitvirtinimo tikimybė yra vienoda); didelė (tikėtina, kad pasitvirtins).

(4) Kiekvieno poveikio rizikos lygis (4 stulpelis) vertinamas kartu įvertinus jo nustatytą reikšmingumą ir tikimybę (žr. 8 diagramoje pateiktą matricą, p. 29).

Galimo reikšmingo neigiamo poveikio vandens aplinkai nustatymo kontrolinis sąrašas

Klausimas	TIKRINIMAS				PATIKRA	
	Taip / Ne / Trumpas aprašymas [1]	Poveikio reikšmingumas [2]	Poveikio tikimybė [3]	Poveikio rizikos lygis [4]	Siūlomas (papildomas) švelninimas [5]	Likutinės rizikos lygis pritaikius (papildomas) švelninimo priemones [6]
1) Ar projektas bus susijęs su veiksmiais, kurie turės įtakos paviršiniam, požeminiam ar jūrų vandeniui (laikini ar negrįžtami)?						
2) Ar dėl projekto kils vandens aplinkos taršos dėl išleidžiamų teršalų į paviršinį, požeminį, pakrančių vandenį ar jūrą grėsmė? Arba ar dėl jo bus išleidžiama daug teršalų į nuotekų valymo įrenginius?						
3) Ar projektas bus susijęs su medžiagų / mišinių (įskaitant biocidus ir pesticidus) naudojimu, sandėliavimu, vežimu, tvarkymu ar gamyba, dėl kurių gali būti pakenkta vandens aplinkai? Atsakydami į šį klausimą atsižvelkite į jų pavojingumo klasifikaciją ir bet kokią kitą klasifikaciją pagal REACH (pvz., SVHC dėl PBT/vPvB arba endokrininę sistemą ardančių savybių).						
4) Ar yra kitų veiksnių, į kuriuos reikėtų atsižvelgti, pavyzdžiui, paskesnė plėtra, dėl kurios gali būti daromas poveikis vandens kokybei arba galimas suminis poveikis kartu su vietoje / teritorijoje vykdoma arba planuojama veikla (pvz., dėl padidėjusios kitos pramoninės veiklos masto sukūrus gamybos klasterį)?						
5) Ar vietoje ar netoli jos yra zonų, kurios jau yra teršiamos arba jose daroma žala aplinkai, pvz., kai viršijami galiojantys aplinkos standartai, kurioms projektas gali turėti įtakos?						

Galimo reikšmingo neigiamo poveikio vandens aplinkai nustatymo kontrolinis sąrašas						
Klausimas	TIKRINIMAS				PATIKRA	
	Taip / Ne / Trumpas aprašymas [1]	Poveikio reikšmingumas [2]	Poveikio tikimybė [3]	Poveikio rizikos lygis [4]	Siūlomas (papildomas) švelninimas [5]	Likutinės rizikos lygis pritaikius (papildomas) švelninimo priemones [6]
6) Ar projekto vietai būdinga erozija, potvyniai ar sausra, dėl kurių gali būti daromas poveikis vandens aplinkai?						

Galimo reikšmingo neigiamo poveikio žemei ir dirvožemiui nustatymo kontrolinis sąrašas						
Klausimas	TIKRINIMAS				PATIKRA	
	Taip / Ne / Trumpas aprašymas [1]	Poveikio reikšmingumas [2]	Poveikio tikimybė [3]	Poveikio rizikos lygis [4]	Siūlomas (papildomas) švelninimas [5]	Likutinės rizikos lygis pritaikius (papildomas) švelninimo priemones [6]
1) Ar projektas / operacija susiję su veiksmiais, galinčiais nulemti eroziją?	Galimi lemiantys veiksniai: — dirvožemio ardymas, pvz., arimas išilgai šlaitų — dirvožemio augalinio sluoksnio ir (arba) gyvatvorių pašalinimas — netinkamas sunkiasvorių mašinų naudojimas					
2) Ar projektas / operacija susiję su veiksmiais, dėl kurių dirvožemyje gali sumažėti organinių medžiagų?	Galimi lemiantys veiksniai: — žemės naudojimo paskirties keitimas — šlapynių drenažas — miškų naikinimas					

Galimo reikšmingo neigiamo poveikio žemei ir dirvožemiui nustatymo kontrolinis sąrašas

Klausimas	TIKRINIMAS				PATIKRA	
	Taip / Ne / Trumpas aprašymas [1]	Poveikio reikšmingumas [2]	Poveikio tikimybė [3]	Poveikio rizikos lygis [4]	Siūlomas (papildomas) švelninimas [5]	Likutinės rizikos lygis pritaikius (papildomas) švelninimo priemones [6]
3) Ar projektas / operacija susiję su veiksmais, galinčiais nulemti grunto tankinimą?	Galimi lemiantys veiksniai: — netinkamas sunkiasvorių mašinų naudojimas — didelis gyvulių tankumas — didelio masto statybos					
4) Ar projektas / operacija susiję su veiksmais, galinčiais lemti dirvožemio druskėjimą?	Galimi lemiantys veiksniai: — bloga drėkinimo technologija — netinkamas drenažas — požeminio vandens pereikvojimas					
5) Ar projektas / operacija susiję su veiksmais, kurie gali lemti nuošliaužas?	Galimi lemiantys veiksniai: — topografijos pažeidimai dėl statybos darbų — žemės naudojimo paskirties pokyčiai, pvz., miškų naikinimas — medžiagų gavyba					
6) Ar projektas / operacija susiję su veiksmais, kurie gali lemti dirvožemio taršą?	Galimi lemiantys veiksniai: — pramoniniai įrenginiai — kasybos įrenginiai — cheminių medžiagų sandėliavimas — atmosferinės pavojingų cheminių medžiagų iškritos					

Galimo reikšmingo neigiamo poveikio žemei ir dirvožemiui nustatymo kontrolinis sąrašas

Klausimas	TIKRINIMAS				PATIKRA	
	Taip / Ne / Trumpas aprašymas [1]	Poveikio reikšmingumas [2]	Poveikio tikimybė [3]	Poveikio rizikos lygis [4]	Siūlomas (papildomas) švelninimas [5]	Likutinės rizikos lygis pritaikius (papildomas) švelninimo priemones [6]
7) Ar projektas / operacija susiję su veiksmais, kurie gali lemti sandarinimą?	Galimi lemiantys veiksniai: — miesto drieka — padidėjusios transporto apimtys					
8) Ar vietoje ar aplink ją yra istorinę ar kultūrinę svarbą turinčių teritorijų ar ypatumų, kuriems projektas gali turėti įtakos?						
9) Ar projektas turi įtakos bendruomenių galimybėms naudotis gamtos ištekliais ir naudojimuisi jais?						
10) Ar yra kitų veiksmų, į kuriuos reikėtų atsižvelgti, pavyzdžiui, paskesnė plėtra, dėl kurios galėtų būti daromas poveikis žemės užėmimui ir galimas suminis poveikis kartu su kita vietovėje / teritorijoje vykdoma arba planuojama veikla (pvz., dėl padidėjusios kitos pramoninės veiklos masto sukūrus gamybos klasterį)?						
11) Ar dėl projekto bus reikalinga kita veikla, dėl kurios galėtų būti naudojama žemė arba dirvožemis?						

Galimo reikšmingo neigiamo poveikio biologinei įvairovei nustatymo kontrolinis sąrašas

Klausimas	TIKRINIMAS				PATIKRA	
	Taip / Ne / Trumpas aprašymas [1]	Poveikio reikšmingumas [2]	Poveikio tikimybė [3]	Poveikio rizikos lygis [4]	Siūlomas (papildomas) švelninimas [5]	Likutinės rizikos lygis pritaikius (papildomas) švelninimo priemones [6]
1) Ar yra įsteigtų saugomų teritorijų, kurioms projektas gali turėti įtakos?						
2) Ar projekto statybos ar eksploatacijos nutraukimo darbai bus susiję su veiksmais, lemsiančiais laikiną poveikį įsteigta saugomai teritorijai ar natūraliai ekosistemai?						
3) Ar projekto statybos ar eksploatacijos nutraukimo darbai bus susiję su veiksmais, lemsiančiais poveikį saugomoms teritorijoms arba vietos lygmeniu svarbioms teritorijoms arba natūraliai ekosistemai?						
4) Ar pats projektas eksploataavimo etapu gali daryti poveikį įsteigta saugomai teritorijai arba vietos lygmeniu svarbiai teritorijai arba natūraliai ekosistemai?						
5) Ar dėl projekto kils įsteigtų saugomų teritorijų ar natūralios ekosistemos taršos rizika?						
6) Ar projektas bus susijęs su medžiagų / mišinių (įskaitant biocidus ir pesticidus) naudojimu, sandėliavimu, vežimu, tvarkymu ar gamyba, dėl kurių gali būti pakenkta florai ir faunai?						
7) Ar vietoje ar netoli jos yra kitų teritorijų, kurios yra svarbios arba pažeidžiamos dėl jų ekologinių procesų, kuriems projektas gali turėti įtakos, įskaitant rūšis, kurioms gresia išnykimas?						
8) Ar yra buveinių ar natūralių ekosistemų, kurios yra svarbios (pvz., lizdams sukurti) arba pažeidžiamos, kurios nėra įsteigtos kaip saugomos teritorijos, tačiau projektas joms gali daryti poveikį?						

Galimo reikšmingo neigiamo poveikio biologinei įvairovei nustatymo kontrolinis sąrašas

Klausimas	TIKRINIMAS				PATIKRA	
	Taip / Ne / Trumpas aprašymas [1]	Poveikio reikšmingumas [2]	Poveikio tikimybė [3]	Poveikio rizikos lygis [4]	Siūlomas (papildomas) švelninimas [5]	Likutinės rizikos lygis pritaikius (papildomas) švelninimo priemones [6]
9) Ar yra kitų veiksmų, į kuriuos reikėtų atsižvelgti, pavyzdžiui, paskesnė plėtra, dėl kurios galėtų būti daromas poveikis susijusiai biologinei įvairovei?						
10) Ar vietoje ar netoli jos yra įsteigtų saugomų teritorijų arba vietos lygmeniu svarbių buveinių ar natūralių ekosistemų, kurios jau yra teršiamos arba jose daroma žala aplinkai, pvz., kai viršijami galiojantys aplinkos standartai, kurias projektas gali paveikti?						

Galimo reikšmingo neigiamo poveikio triukšmui nustatymo kontrolinis sąrašas

Klausimas	TIKRINIMAS				PATIKRA	
	Taip / Ne / Trumpas aprašymas [1]	Poveikio reikšmingumas [2]	Poveikio tikimybė [3]	Poveikio rizikos lygis [4]	Siūlomas (papildomas) švelninimas [5]	Likutinės rizikos lygis pritaikius (papildomas) švelninimo priemones [6]
1) Ar projektas / operacija susiję su veiksmiais, dėl kurių triukšmo ir vibracijos lygis gali pakilti tiek, kad viršytų lygį, kurį viršijus sukeliamas dirginimas ar neigiamas poveikis sveikatai? Įvertinkite poveikį tiek dienos, tiek nakties metu.						
2) Ar projekto vieta bus urbanizuotoje ar gyvenamojoje zonoje ir jo eksploatacijos laikotarpiu smarkiai padidės triukšmo lygis dienos arba nakties metu?						

Galimo reikšmingo neigiamo poveikio triukšmui nustatymo kontrolinis sąrašas

Klausimas	TIKRINIMAS				PATIKRA	
	Taip / Ne / Trumpas apra- šymas [1]	Poveikio reikšmin- gumas [2]	Poveikio tikimybė [3]	Poveikio rizikos lygis [4]	Siūlomas (papildo- mas) švelninimas [5]	Likutinės rizikos lygis pritaikius (papildomas) švel- ninimo priemones [6]
3) Jeigu projektas susijęs su transporto infrastruktūros ar riedmenų srities pokyčiais, ar kuriant projekto ir įrangos koncepciją buvo atsižvelgta į triukšmo ir vibracijos klausimus?						
4) Ar vietoje arba netoli jos yra transporto kelių, kuriems būdingas intensyvus eismas ir eismo spūstys arba dėl kurių kyla su aplinkos apsauga susijusių triukšmo problemų, ir kuriems projektas galėtų turėti įtakos?						
5) Ar yra kitų veiksmų, į kuriuos reikėtų atsižvelgti, pavyzdžiui, paskesnė plėtra, dėl kurios galėtų būti daromas galimas suminis poveikis kartu su vietovėje / teritorijoje vykdoma arba planuo- jama veikla (pvz., dėl padidėjusių eismo srautų ar padidėjusios kitos pramoninės veiklos masto sukūrus gamybos klasterį)?						
6) Ar vietoje ar netoli jos yra teritorijų, kurios priskiriamos prie triukšmui jautrių žemės plotų, pvz., kuriuose yra ligoninės, mokyklos, religinių apeigų vietos, bendruomenės infrastruktūra, kurioms projektas galėtų turėti įtakos? Ar vietoje ar netoli jos yra teritorijų, kurioms daromas su per didele triukšmo tarša ar vibracija susijęs poveikis, pvz., kuriuose galiojantys ES tikslai nėra pasiekti, ir kurioms projektas galėtų turėti įtakos?						

Galimo reikšmingo neigiamo poveikio kvapui nustatymo kontrolinis sąrašas						
Klausimas	TIKRINIMAS				PATIKRA	
	Taip / Ne / Trumpas aprašymas [1]	Poveikio reikšmingumas [2]	Poveikio tikimybė [3]	Poveikio rizikos lygis [4]	Siūlomas (papildomas) švelninimas [5]	Likutinės rizikos lygis pritaikius (papildomas) švelninimo priemones [6]
1) Ar dėl projekto eksploatacijos padidės tarša nemaloniais kvapais?						
2) Ar kvapų pobūdis ir intensyvumas gali būti toks, kad būtų sukeliamas dirginimas ar neigiamas poveikis sveikatai?						
3) Ar vieta bus teritorijoje, kurioje, atsižvelgiant į vėjo kryptį ir kt., gali būti daromas poveikis kvapą jaučiantiems gyventojams ar kitoms pažeidžiamoms populiacijoms?						
4) Ar yra kitų veiksnių, į kuriuos reikėtų atsižvelgti, pavyzdžiui, paskesnė plėtra, dėl kurios galėtų būti daromas galimas suminis poveikis kartu su vietovėje / teritorijoje vykdoma arba planuojama veikla (pvz., dėl padidėjusios veiklos masto klasteryje)?						

Teigiamo poveikio darbotvarkė. Oro kokybė			
Klausimas	Taip / Ne / Trumpas aprašymas	Ar tai gali lemti reikšmingą teigiamą poveikį? Taip / Ne – kodėl?	Savanoriškas įsipareigojimas įtraukti papildomas priemones, siekiant padidinti operacijos aplinkosauginį veiksmingumą
1) Ar dėl projekto padidės energijos vartojimo efektyvumas? Galimi lemiantys veiksniai: — mažesnis energijos suvartojimo gamybos veikloje intensyvumas, — mažesnis energijos suvartojimo transporto reikmėms intensyvumas, — mažesnė transporto / energijos paklausa; — kita			
2) Ar projektas lems atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimą?			
3) Ar projektas bus susijęs su energijos išgavimu iš atliekų?			
4) Ar dėl projekto pagerės galutinių produktų pakartotinio panaudojimo ar perdirbimo galimybės, taip sumažinant energijos suvartojimą, susijusį su pirminių medžiagų gamyba?			
5) Ar pasirinktos tokios gamybos technologijos, kad būtų kuo labiau sumažinta galima oro tarša jos šaltinio vietoje?			
6) Ar gamybos technologijos pasirinktos atsižvelgiant į Ekologinio projektavimo direktyvą ir energijos vartojimo efektyvumo ženklinimo reglamentus?			

Teigiamo poveikio darbotvarkė. Oro kokybė			
Klausimas	Taip / Ne / Trumpas aprašymas	Ar tai gali lemti reikšmingą teigiamą poveikį? Taip / Ne – kodėl?	Savanoriškas įsipareigojimas įtraukti papildomas priemones, siekiant padidinti operacijos aplinkosauginį veiksmingumą
7) Ar gamybos technologijos ir cheminės medžiagos buvo pasirinktos taip, kad būtų kuo mažiau naudojama pavojingų cheminių medžiagų, kurios būtų išmetamos į orą su išmetamomis dujomis arba proceso metu?			
8) Ar rengiant projekto koncepciją imtasi kitų veiksmų, siekiant sumažinti į orą išmetamų teršalų kiekį?			
9) Ar yra kitų aspektų, kurie parodo, kad projekto eksploatavimo ir įgyvendinimo etapu atsižvelgiama į gerą patirtį aplinkos srityje? Pvz., didinamas gyventojų ir kitų įmonių sąmoningumas, išnaudojamos galimybės augančiame aplinkosaugos sektoriuje ir kt.			

Teigiamo poveikio darbotvarkė: vandens aplinka			
Klausimas	Taip / Ne / Trumpas aprašymas	Ar tai gali lemti reikšmingą teigiamą poveikį? Taip / Ne – kodėl?	Savanoriškas įsipareigojimas įtraukti papildomas priemones, siekiant padidinti operacijos aplinkosauginį veiksmingumą
1) Ar dėl projekto padidės vandens naudojimo efektyvumas? Galimi lemiantys veiksniai: — gamybos technologijos keičiamos į pažangesnes technologijas; — kitų vandens taupymo priemonių diegimas; — vandens išteklių pakartotinio naudojimo ar perdirbimo masto didinimas.			
2) Ar dėl projekto sumažės vandens gavyba iš vandens aplinkos vietovėse, kuriose vandens gavyba (sezoninė ar metinė) yra pernelyg intensyvi? Pvz., įrengiamas telkinys, kur vanduo kaupiamas žiemos metu.			

Teigiamo poveikio darbotvarkė: vandens aplinka

Klausimas	Taip / Ne / Trumpas aprašymas	Ar tai gali lemti reikšmingą teigiamą poveikį? Taip / Ne – kodėl?	Savanoriškas įsipareigojimas įtraukti papildomas priemones, siekiant padidinti operacijos aplinkosauginį veiksmingumą
3) Ar dėl projekto sumažės į vandens aplinką per nuotekų sistemą arba tiesiogiai išleidžiamų teršalų?			
4) Ar dėl projekto pagerės galutinių produktų pakartotinio panaudojimo ar perdirbimo galimybės, taip sumažinant itin vandeniu imlių pirminių medžiagų paklausą?			
5) Ar gamybos technologijos ir cheminės medžiagos buvo pasirinktos taip, kad būtų kuo labiau sumažinta pavojingų medžiagų išleidimo į vandens aplinką galimybė?			
6) Ar rengiant projekto koncepciją imtasi kitų veiksmų, siekiant sumažinti į poveikį vandens aplinkai?			
7) Ar yra kitų aspektų, kurie parodo, kad projekto eksploatavimo ir įgyvendinimo etapu atsižvelgiama į gerą patirtį aplinkos srityje? Pvz., didinamas gyventojų ir kitų įmonių sąmoningumas, išnaudojamos galimybės augančiame aplinkosaugos sektoriuje?			

Teigiamo poveikio darbotvarkė: žemė / dirvožemis

Klausimas	Taip / Ne / Trumpas aprašymas	Ar tai gali lemti reikšmingą teigiamą poveikį? Taip / Ne – kodėl?	Savanoriškas įsipareigojimas įtraukti papildomas priemones, siekiant padidinti operacijos aplinkosauginį veiksmingumą
1) Ar projektas prisidės prie erozijos stabdymo? Galimi lemiantys veiksniai: — miško atkūrimas			

Teigiamo poveikio darbotvarkė: žemė / dirvožemis

Klausimas	Taip / Ne / Trumpas aprašymas	Ar tai gali lemti reikšmingą teigiamą poveikį? Taip / Ne – kodėl?	Savanoriškas įsipareigojimas įtraukti papildomas priemones, siekiant padidinti operacijos aplinkosauginį veiksmingumą
2) Ar dėl projekto pagerės dirvožemio organinių medžiagų kokybė ir padidės jų kiekis?			
3) Ar dėl projekto sumažės druskingumas arba jis bus sustabdytas?			
4) Ar dėl projekto sumažės hidrogeologinė rizika?			
5) Ar projektas prisidės prie užterštų teritorijų atkūrimo?			
6) Ar dėl projekto pramoninės / miesto vietovės bus atkurtos taip, kad taptų gamtos vietovėmis?			
7) Ar dėl projekto bus didinama dirvožemio biologinė įvairovė?			
8) Ar projektas prisidės prie aukštos kraštovaizdžio vertės kūrimo projekto vietoje arba netoliese?			
9) Ar dėl projekto jo vykdymo vietoje arba netoliese bus statomi arba apsaugomi keliai ar infrastruktūra, visuomenės naudojami rekreaciniais tikslais?			
10) Ar dėl projekto jo vykdymo vietoje arba netoliese bus apsaugomos istorinė ar kultūrinę svarbą turinčios teritorijos ar ypatumai ?			
11) Ar dėl projekto pagerės ribotų išteklių, pvz., požeminio vandens, paviršinio vandens, miškininkystės, žemės ūkio, žuvininkystės išteklių, kokybė arba padidės jų kiekis?			
12) Ar dėl projekto pagerės oro kokybė arba bus lengviau laikytis nacionalinių išmetamųjų oro teršalų viršutinių ribų?			

Teigiamo poveikio darbotvarkė: biologinė įvairovė

Klausimas	Taip / Ne / Trumpas aprašymas	Ar tai gali lemti reikšmingą teigiamą poveikį? Taip / Ne – kodėl?	Savanoriškas įsipareigojimas įtraukti papildomas priemones, siekiant padidinti operacijos aplinkosauginį veiksmingumą
1) Ar dėl projekto bus padaryti fiziniai vietovės pakeitimai, kurie: — padės kontroliuoti arba pašalinti svetimias rūšis? — padės išsaugoti vietines rūšis arba genetinę įvairovę? — padės išsaugoti didelę biologinę įvairovę ir (arba) saugomas teritorijas ir (arba) laukines vietines rūšis, visų pirma saugomas rūšis ir (arba) rūšis, kurioms gresia išnykimas? — padės sukurti saugomas teritorijas? — padės atkurti natūralias ekosistemas?			
2) Ar projektu bus sukurti nauji procesai / sistemos, kuriais bus sumažintas aplinkai (florai, faunai) pavojingų arba ją teršiančių medžiagų naudojimas arba tokio naudojimo išvengta?			
3) Ar dėl projekto sumažės kietųjų atliekų? arba pagerės atliekų, kurios išleidžiamos į žemę, (pvz., nuotekų dumblas) kokybė?			
4) Ar projektu bus sumažinta saugomų teritorijų arba didelės biologinės įvairovės vietovių arba natūralios ekosistemos užteršimo rizika?			
5) Ar rengiant projekto koncepciją imtasi kitų veiksmų, siekiant sumažinti į poveikį biologinei įvairovei?			

Teigiamo poveikio darbotvarkė: biologinė įvairovė			
Klausimas	Taip / Ne / Trumpas aprašymas	Ar tai gali lemti reikšmingą teigiamą poveikį? Taip / Ne – kodėl?	Savanoriškas įsipareigojimas įtraukti papildomas priemones, siekiant padidinti operacijos aplinkosauginį veiksmingumą
6) Ar projekto koncepcijoje integruoti gamtos procesais pagrįsti sprendimai? (pvz., žalieji stogai, žaliosios sienos ir kt.)			
7) Ar yra kitų aspektų, kurie parodo, kad projekto eksploatavimo ir įgyvendinimo etapu atsižvelgiama į gerą patirtį aplinkos srityje? Pvz., didinamas gyventojų ir kitų įmonių sąmoningumas, išnaudojamos galimybės augančiame aplinkosaugos sektoriuje?			

Teigiamo poveikio darbotvarkė, susijusi su triukšmo, vibracijos ir kvapo mažinimu			
Klausimas	Taip / Ne / Trumpas aprašymas	Ar tai gali lemti reikšmingą teigiamą poveikį? Taip / Ne – kodėl?	Savanoriškas įsipareigojimas įtraukti papildomas priemones, siekiant padidinti operacijos aplinkosauginį veiksmingumą
Klausimai, pagal kuriuos nustatomas teigiamas poveikis triukšmo arba vibracijos mažinimui			
1) Ar dėl projekto bus sumažintas su triukšmu ir (arba) vibracija susijęs poveikis? Galimi lemiantys veiksniai: — konkrečios triukšmo ir vibracijos mažinimo priemonės, — netiesioginis triukšmo nakties arba dienos metu sumažinimas dėl veiklos pokyčių, — infrastruktūros pagerinimas, dėl kurio sumažėja su vibracija susijęs poveikis.			
2) Ar dėl projekto triukšmą kelianti veikla bus iškelta iš gyvenamosios zonos arba vietovės, aplink kurią yra pažeidžiamų gyventojų, pvz., ligoninės?			

Teigiamo poveikio darbotvarkė, susijusi su triukšmo, vibracijos ir kvapo mažinimu			
Klausimas	Taip / Ne / Trumpas aprašymas	Ar tai gali lemti reikšmingą teigiamą poveikį? Taip / Ne – kodėl?	Savanoriškas išsipareigojimas įtraukti papildomas priemones, siekiant padidinti operacijos aplinkosauginį veiksmingumą
3) Ar projekte numatytos konkrečios triukšmo ar vibracijos mažinimo priemonės?			
4) Ar pasirinktos tokios gamybos technologijos, kad būtų kuo labiau sumažintas galimas poveikis šaltinio vietoje?			
5) Ar projekto vietoje ar rengiant projekto koncepciją imtasi kitų veiksmų, siekiant sumažinti poveikį?			
Klausimai, pagal kuriuos nustatomas teigiamas poveikis kvapo mažinimui			
Ar įgyvendinant projektą pastačius naujus įrenginius bus sumažinta tarša kvapais? Jei taip, ar tai susiję su kvapo pobūdžiu, dažnumu, trukme ar kitais aspektais?			
Ar įgyvendinant projektą veikla, dėl kurios atsiranda kvapas, bus iškelta iš vietovės, aplink kurią yra daug jautrių ir (arba) pažeidžiamų gyventojų?			
Ar projekte numatytos konkrečios taršos kvapais mažinimo priemonės?			
Ar pasirinktos tokios gamybos technologijos, kad būtų kuo labiau sumažintas galimas poveikis šaltinio vietoje?			
Ar projekto vietoje ar rengiant projekto koncepciją imtasi kitų veiksmų, siekiant sumažinti poveikį, pvz., vietinė ventiliacijos sistema naudojama kartu taikant išmetamų dujų valymo metodus?			

Patikros kontroliniai sąrašai. Socialinis aspektas (2 skyrius)**Socialinis aspektas. Tikrinimo kontrolinis sąrašas**

Šį kontrolinį sąrašą įgyvendinantiesiems partneriams rekomenduojama naudoti kaip gaires tikrinant projekto socialinius aspektus. Kontroliniu sąrašu siekiama nustatyti galimą neigiamą poveikį pagal septynis gairėse nurodytus socialinius aspektus.

Remdamiesi 2.4.3 skyriuje pateiktomis gairėmis dėl operacijų tikrinimo socialiniu aspektu ir toliau nurodytais tikrinimo klausimais, įgyvendinantieji partneriai turėtų nurodyti tam tikro socialinio poveikio ir rizikos aktualumą toliau nurodytuose stulpeliuose „Taip“ ir „Ne“. Jeigu į tam tikrus klausimus atsakoma teigiamai, įgyvendinančiam partneriui patariama remtis 2.4.4 skyriuje pateikta socialinės rizikos klasifikavimo lentele dėl grėsmės visuomenei klasifikavimo, kad nustatytų rizikos lygį ir priskirtų jį žemam, vidutiniam arba aukštam. Jeigu laikoma, kad dėl vieno ar daugiau socialinių aspektų rizika yra vidutinė arba didelė, įgyvendinantysis partneris turėtų pereiti į patikros etapą.

Socialiniai aspektai / socialinis poveikis	Taip	Ne	Informacijos nėra	Rizikos lygis (aukštas / vidutinis / žemas) Trumpas aprašymas
Darbo sąlygos — Ar yra kokių nors aiškių galimų problemų, susijusių su atitiktimi taikomiems ES ir nacionalinės teisės aktams vadovaujantis teisinės atitikties sistema, pavyzdžiui, susijusių su darbuotojų santykiais ir jų darbo užmokesčiu? — Ar projektas susijęs su vaikų darbo, priverčiamojo darbo, diskriminacijos ir (arba) asociacijų laisvės apribojimų rizika ar kita pagrindinės darbo teisės pažeidimų rizika, susijusia su šalies kontekstu, sektoriumi, vykdytoju, rangovu ar tiekimo grandine ⁽¹⁾? — Nustačius su darbu susijusią riziką – ar projekto vykdytojas turi tinkamų vadybos gebėjimų, kurių reikia atsižvelgiant į projekto darbuotojus ir mastą ir kurie atitinka nacionalinės teisės aktus?				
Darbuotojų ir visuomenės sveikata, sauga ir saugumas — Ar projektas gali turėti reikšmingą (tiesioginį / netiesioginį) poveikį darbuotojų sveikatai, saugai ir saugumui? — Ar projektas gali turėti reikšmingą (tiesioginį / netiesioginį) poveikį bendruomenės sveikatai, saugai ir saugumui? — Nustačius poveikį – ar projekto vykdytojas turi tinkamų gebėjimų darbuotojų sveikatos, saugos ir (arba) saugumo srityje, kurie yra proporcingi galimam projekto poveikiui?				

Socialiniai aspektai / socialinis poveikis	Taip	Ne	Informacijos nėra	Rizikos lygis (aukštas / vidutinis / žemas) Trumpas aprašymas
Pažeidžiamų asmenų ir (arba) grupių apsauga ir įtrauktis — Ar projektas gali daryti neigiamą poveikį pažeidžiamiems asmenims ir (arba) grupėms, įskaitant poveikį neigaliesiems (pavyzdžiui, didinti nelygybę ir taip daryti poveikį paslaugų ir būsto, įskaitant energiją, švietimą ir sveikatos priežiūrą, įperkamumui, prieinamumui ir kokybei)? — Ar projekte numatytos priemonės, kuriomis gali būti sprendžiama kliūčių neigaliesiems gauti paslaugas problema? Jei taip, ar vykdytojas turi gebėjimus jas įgyvendinti? — Ar projektu užtikrinama galimybė neigaliesiems pasinaudoti projekto objektu? — Ar projektas gali turėti reikšmingą poveikį čiabuviams (pvz., bet koks poveikis jų žemei, būstams, pragyvenimo šaltiniams ar kultūros paveldui)? — Jei poveikis nustatomas – ar projekto vykdytojas turi tinkamų gebėjimų spręsti jo keliamas problemas?				
Lyčių lygybė — Ar projekto koncepcijoje, jo įgyvendinimo, valdymo ir vertinimo sąlygose atsižvelgta į lyčių aspektą, įskaitant pagal lytį suskirstus duomenis? — Ar projektas gali daryti reikšmingą poveikį, kuris gali neproporcingai paveikti moteris ir mergaites? — Ar dėl projekto kyla konkreči su lytimi susijusi rizika arba atsiranda lytimi grindžiamos diskriminacinės socialinės normos? — Ar dėl projekto gali kilti reikšminga rizika, susijusi su diskriminacija dėl lyties ir (arba) smurtu dėl lyties bei priekabiavimu (SLP) (įskaitant ankstesnius su šiais aspektais susijusius skundus, neigiamą žiniasklaidos / NVO informaciją apie projektą ir (arba) vykdytoją)? — Jeigu rizika nustatoma – ar projekto vykdytojas turi gebėjimų tą riziką sumažinti? — Ar projekto vykdytojas turi gebėjimų užtikrinti vienodas galimybes vyrams ir moterims (išskyrus projektus, tikslingai orientuotus į moteris) gauti projekto sukuriamą naudą?				

Socialiniai aspektai / socialinis poveikis	Taip	Ne	Informacijos nėra	Rizikos lygis (aukštas / vidutinis / žemas) Trumpas aprašymas
Kultūros paveldo apsauga — Ar projektas gali padaryti neigiamą poveikį neatkarojamoms kultūros vertybėms (pvz., archeologinėms, istorinėms ar religinėms vietovėms), unikalios gamtinės vertės vietovėms arba nematerialiajam kultūros paveldui (pvz., socialinėms praktikoms, ritualams ir šventėms)? Jei taip, ar yra gauta kompetentingos institucijos, atsakingos už kultūros paveldą, nuomonė? — Jeigu rizika nustatoma – ar projekto vykdytojas turi gebėjimų valdyti nustatytą poveikį kultūros paveldui?				
Žemės įsigijimas, ekspropriacija ir žemės naudojimo paskirties keitimas — Ar dėl projekto reikės įsigyti žemę, vykdyti ekspropriaciją ir keisti žemės naudojimo paskirtį? — Ar dėl projekto gali reikėti perkelti neoficialius saviņinkus ar žemę užimančius asmenis arba kitaip apriboti ar panaikinti jiems galimybę naudotis žeme?				
Suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas — Ar dėl projekto gali kilti didelės grėsmės reputacijai, kilti vietos bendruomenių pasipriešinimas arba kilti teisinių sunkumų (pvz., nagrinėjama arba tikėtina byla teisme, tyrimas, skundas (-ai), protestai ir (arba) pilietinės visuomenės organizacijos atliekamas tikrinimas)? — Ar projekto vykdytojas turi gebėjimų užtikrinti tinkamą suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą, kai to reikia, ir (arba) padėti kompetentingoms institucijoms užtikrinti visuomenės dalyvavimą?				
Kiti atitinkami aspektai — Ar vykdytojo bendri aplinkosauginiai ir socialiniai gebėjimai / veiksmingumas yra tinkami, kad galėtų tinkamai spręsti aplinkos ir socialinės sritys klausimus? — Ar vykdytojas yra įdiegęs tinkamą ir veiksmingą valdymo sistemą? — Ar dėl (panašaus) projekto ar projekto vykdytojo ankstesnės veiklos anksčiau yra buvę skundų ar neigiamos informacijos žiniasklaidoje arba iš NVO dėl vieno / kelių socialinių aspektų? Jei taip, paaiškinkite priežastis ir nurodykite, kaip šie klausimai buvo išspręsti (švelninimo / kompensacinės / kitos priemonės).				

(¹) Įskaitant projektus, susijusius su operacijomis už ES ribų, taip pat kylančių dėl tarptautinių tiekimo grandinių.

Socialinis aspektas. Teigiamo poveikio darbotvarkės kontrolinis sąrašas (2 skyrius)

Igyvendinantieji partneriai ir, kai tinkama, finansų tarpininkai skatinami sistemingai nusistatyti ir naudoti toliau pateiktą teigiamo poveikio darbotvarkės kontrolinį sąrašą visuose projektuose, kurie tiesiogiai ar netiesiogiai yra susiję su:

- investicijomis į ekonominę veiklą, kuri prisideda prie socialinio tikslo, visų pirma investicija, kuri padeda remti pažeidžiamus asmenis arba grupes, mažina nelygybę arba skatina lyčių lygybę ir moterų įgalėjimą, socialinę sanglaudą, socialinę integraciją ir darbo santykius, arba
- investicijomis į žmogiškąjį kapitalą arba ekonominių ar socialinių sąlygų neturinčias grupes ar bendruomenes.

Igyvendinant teigiamo socialinio poveikio tikslą reikia, kad:

- 1) investiciniame pasiūlyme arba kituose atitinkamuose dokumentuose būtų aiškiai nurodytas išmatuojamas teigiamas socialinis poveikis kartu su kitais investicijos tikslais, įskaitant, pvz., įmonės įsipareigojimą laikytis tvaraus finansavimo principų ir įgyvendinti darnaus vystymosi tikslus (DVT), ir
- 2) investicijų įgyvendinimo plane arba bet kokiame kitame tuo tikslu parengtame tinkamame dokumente:
 - a) būtų *ex ante* apibrėžti socialinio poveikio tikslai, prie kurių įgyvendinimo projektas arba sandoris prisidės, ir
 - b) būtų nustatyta tinkama atsiskaitymo tvarka, kad *ex post* būtų pateikti pasiekti rezultatai.

„InvestEU“ rezultatų suvestinėje operacija bus palankiau vertinama, jeigu ji daro teigiamą poveikį vienu ar keliais toliau lentelėje nurodytais aspektais. Lentelėje pateikta klasifikacija yra rekomendacinio pobūdžio ir reikės patikrinti, ar ji atitinka galutinę „InvestEU“ rezultatų suvestinės versiją.

	Neutralus	Geras	Labai geras	Puikus
Lyčių lygybė ir moterų ekonominis įgalėjimas	Projektas nedaro jokio tiesioginio, konkretaus ar reikšmingo teigiamo poveikio lyčių lygybės požiūriu. Pavyzdys: remiama veikianti didelė korporacija, kurios žmogiškųjų išteklių politika dera su teisės aktais ir kurios produktai – lyčių požiūriu neutralios baterijos.	Daromas tam tikras teigiamas poveikis moterų gyvenimo lygiui, pavyzdžiui, suteikiamos geresnės galimybės gauti projekto sukurtą socialinę ar ekonominę naudą. Nenumatyta konkrečių lyčių lygybės užtikrinimo arba geresnio moterų poreikių tenkinimo priemonių. Pavyzdys: nauja bendroji ligoninė	Konkretūs koncepcijos elementai, skirti geriau tenkinti moterų naudos gavėjų poreikius / spręsti lyčių lygybės klausimus, įtraukti įdarbinimo politika, užtikrinamas didesnė sauga ir saugumas peržengiant atitikties ribas, lyčių analizė / veiksmų planai. Pavyzdys: viešojo transporto tvarkaraščiai sudaromi atsižvelgiant į moterų ir vyrų transporto maršrutus; moterims skirtos darbo vietos – pagrindinis projekto statybos ir (arba) eksploataavimo etapų aspektas.	Lyčių lygybė yra pagrindinis siekiamas operacijos tikslas, o bendras projekto tikslas – didinti lyčių lygybę ir (arba) sumažinti pripažintą lyčių nelygybės problemą. Projektas / paslauga: — sukurta (-as) tik moterų ar mergaičių poreikiams, — sprendžia problemą, kuri daro neproporcingą poveikį moterims ir (arba) mergaitėms, ir (arba) kuri (-s), — smarkiai sumažina laiko trūkumą ir našą moterims. Grindžiama (-as) lyčių konteksto analize ir numatyti rodikliai lyčių lygybės rezultatams įvertinti. Pavyzdys: parama reprodukcinės sveikatos klinikoms; transportas į vietas, kuriose daugiausiai dirba moterys; mergaičių švietimas; moterų verslumas.
Socialinė įtrauktis	Projektas nedaro jokio tiesioginio, konkretaus ar reikšmingo teigiamo poveikio socialinės įtraukties požiūriu. Nėra sąsajos ir nenumatytos konkrečios priemonės, skirtos skatinti lygybę, įtrauktį, įperkumą ar prieinamumą labiau, nei to reikia laikantis nacionalinių teisės aktų.	Projekto nauda susijusi su poveikiu, susijusiu su galimybėmis naudotis paslaugomis ar infrastruktūra, kuriomis projekto naudos gavėjai anksčiau neturėjo galimybės naudotis, ir jų prieinamumu.	Projekte numatyti elementai, kuriais siekiama didinti konkrečių grupių socialinę įtrauktį ir (arba) įtrauktį į darbo rinką arba gerinti prieinamumo sąlygas konkrečioms vietovėms, arba gerinti pažeidžiamų asmenų ar gyventojų, įskaitant neigaliuosius, gyvenimo lygį. Be kita ko, tai gali būti galimybės naudotis saugiomis, įperkamomis, įtraukiomis, veiksmingomis ir tvariomis judumo ir transporto sistemomis ir infrastruktūra užtikrinimas; arba įtraukus ir teisingas kokybiško ir įperkamo švietimo bei mokymosi visą gyvenimą galimybių gerinimas.	Pagrindinė projekto paskirtis / tikslas – mažinti geografinę ir (arba) socialinę ir kitokio pobūdžio pripažintą nelygybę konkrečiose srityse. Tai gali būti tikslinės priemonės, kuriomis neproporcingai siekiama tenkinti konkrečių grupių, pavyzdžiui, pažeidžiamų asmenų arba bendruomenių, kurioms kyla socialinės atskirties grėsmė, kurie yra laikomi pagrindiniais projekto naudos gavėjais, poreikius, arba kurios nukreiptos į konkrečias geografines vietas, susiduriančias su sunkumais.

	Neutralus	Geras	Labai geras	Puikus
		Pavyzdys: ligoninė, kurioje teikiamas įperkamas gydymas, kuris anksčiau nebuvo teikiamas; geresnės galimybės naudotis socialinėmis paslaugoms / įperkama švietimo infrastruktūra / viešasis transportas / socialinis būstas; užtikrinama įperkama prieiga prie informacinių ir ryšių technologijų.	Be kita ko, gali būti numatyti fiziniai koncepcijos elementai ir (arba) priemonės, kad būtų pašalinta diskriminacija ir šališkumas teikiant paslaugas, ir (arba) priemonės, kad jos taptų įperkamesnės žemesnės socialinės ir ekonominės padėties grupėms ir (arba) būtų labiau prieinamos skurdesnėse vietovėse gyvenantiems žmonėms. Projektu užtikrinama prieiga neįgaliesiems vienodomis sąlygomis kaip ir kitiems. Pavyzdys: remiamas tinkamas, saugus ir įperkamas socialinis būstas, nustatant tinkamumo kriterijus, visų pirma pritaikytus konkrečioms pažeidžiamoms grupėms; infrastruktūra pritaikyta atsižvelgiant į neįgaliesiems kylančias prieigos kliūtis; tikslinis darbo vietų kūrimas jaunimui.	Pavyzdys: parama savivaldybėms, priimančioms daug pabėgėlių; skurdžių priemiesčių atgaivinimas; investicijos į socialines įmones; parama integruotoms aprūpinimu būstu grindžiamoms strategijoms, siekiant kovoti su socialine atskirtimi.
Atsparumo didinimas:	Projektas nedaro jokio tiesioginio, konkretaus ar reikšmingo teigiamo poveikio principo „nė vieno nepalikti nuošalyje“ / atsparumo didinimo požiūriu. Nėra sąsajos ir nenumatytos konkrečios priemonės, susijusios su klimato politikos veiksmais ir ekonominiu atsparumu.	Projekto nauda susijusi su poveikiu galimybėms naudotis paslaugomis ar infrastruktūra, kuriomis projekto naudos gavėjai anksčiau neturėjo galimybės naudotis, nėra numatyta konkrečių struktūros priemonių, kuriomis užtikrinama, kad nė vienas neliktų nuošalyje, neišskiriamos konkrečios geografinės vietovės ar grupės, kurioms atitinkamoje vietovėje pagalbos reikia labiausiai.	Projekte numatyti elementai, kuriais siekiama didinti konkrečių grupių įtrauktį arba gerinti prieinamumo sąlygas konkrečioms vietovėms, arba gerinti gyvenimo lygį, prisitaikymo gebėjimus, skatinti užtikrinti visišką ir našų užimtumą bei deramą darbą visiems, įskaitant pažeidžiamus gyventojus (turi būti siekiama daugiau, nei reikia atitikties reikavimams).	Projekto pagrindinė paskirtis / tikslas: — atstatymas po nelaimės, — prisitaikymas prie klimato kaitos, skirtas labiausiai klimato kaitos poveikio pažeidžiamiems asmenims, — regionų, kurie pripažinti patiriančiais sunkumų ir pažeidžiamais išorės sukrėtimų, ekonominis atsparumas, — miestų plėtra regionuose, susiduriančiuose su didele migracija iš kaimo vietovių — medicinos infrastruktūra, skirta pagalbai per pandemiją teikti.

	Neutralus	Geras	Labai geras	Puikus
		Pavyzdys: galimybė naudotis atsinaujinančiais energijos ištekliais, tačiau nenustatyta kainodara, kurioje būtų atsižvelgta į poreikius ir pajamas.	Be kita ko, gali būti numatyti fiziniai koncepcijos elementai ir (arba) atlikta konkreti analizė / įvertinti regionų duomenys, siekiant užtikrinti, kad projekto koncepcija ir investiciniai sprendimai būtų rengiami atsižvelgiant į būsimą patikrą. Pavyzdys: efektyvus energijos vartojimas socialiniuose būstuose, mažinant ekonominiame ir socialiniame užribyje esančių gyventojų išlaidas už energiją; efektyvus energijos vartojimas senyvo amžiaus žmonių slaugos namuose, ligoninėse, švietimo pastatuose.	Tai gali būti tikslinės priemonės, kuriomis siekiama tenkinti konkrečių grupių, kurios yra laikomos pagrindiniais projekto naudos gavėjais, poreikius, arba kurios skirtos konkrečioms geografinėms vietovėms, patiriančioms sunkumų. Pavyzdys: investicijos į biologinę įvairovę ir moterų valdomas gamtiškosios miškininkystės įmonės; klimato kaitai atsparūs būstai ir miesto infrastruktūra palankių sąlygų neturinčiuose rajonuose ir būtiniausių paslaugų gerinimas; klimato kaitai atspari viešoji infrastruktūra skurdžiausiose savivaldybėse, nukentėjusiose nuo gaivalinių nelaimių, siekiant didinti jų atsparumą sukrėtimams ateityje, kaip antai pabėgėlių srautui.

4 PRIEDAS

Kiti šaltiniai ir gairės, į kuriuos gali būti atsižvelgta atliekant „InvestEU“ fondo remiamų operacijų tvarumo patikrą**Klimato aspektas**

Europos Komisija, (rengiama, 2021 m.), Komisijos pranešimas dėl techninių gairių dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu.

Neoficialios gairės projektų vadovams. Pažeidžiamų investicijų atsparumo klimato kaitai didinimas: <https://climate-adapt.eea.europa.eu/metadata/guidances/non-paper-guidelines-for-project-managers-making-vulnerable-investments-climate-resilient/guidelines-for-project-managers.pdf>

Europos finansų įstaigų darbo grupė prisitaikymo prie klimato kaitos klausimais (EUFWACC) <https://www.eib.org/attachments/press/integrating-climate-change-adaptation-in-project-development.pdf>

Tarptautinių finansų įstaigų suderinto požiūrio į šiltnamio efektą sukeliančių dujų apskaitą sistema

EIB anglies dioksido išmetimo rodiklio apskaičiavimo metodika: https://www.eib.org/attachments/strategies/eib_project_carbon_footprint_methodologies_en.pdf

EIB grupės klimato banko veiksmų planas: <https://www.eib.org/en/publications/the-eib-group-climate-bank-roadmap>

Aplinkos aspektas

Europos Komisija, (rengiama, 2021 m.), Investicijų, finansuojamų pagal programą „InvestEU“, poveikio aplinkai patikrinimo techninės paramos dokumentas

Aplinkos GD interneto svetainė, skirta poveikio aplinkai vertinimo gairėms – <https://ec.europa.eu/environment/eia/eia-support.htm>

Aplinkos GD interneto svetainė, skirta gairėms dėl „Natura 2000“ teritorijų – https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/guidance_en.htm

Aplinkos GD interneto svetainė, skirta gairėms dėl Vandens pagrindų direktyvos – https://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/facts_figures/guidance_docs_en.htm

JASPERS parengta kontrolinio sąrašo, skirto Vandens pagrindų direktyvai, priemonė – <http://www.jaspersnetwork.org/plugins/servlet/documentRepository/displayDocumentDetails?documentId=441>

Geriausių prieinamų gamybos būdų informaciniai dokumentai (GPGBID) ir susijusios GBGB išvados, parengtos pagal Direktyvą 2010/75/ES (Pramoninių išmetamųjų teršalų direktyvą) – <https://eippcb.jrc.ec.europa.eu/reference>

Aplinkos ir klimato aspektai

ES ekologinio ženklo kriterijai: <https://ec.europa.eu/environment/ecolabel/products-groups-and-criteria.html>

ES žaliųjų viešųjų pirkimų kriterijai – https://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm

Sektoriams skirti informaciniai dokumentai, parengti pagal Reglamento (EB) Nr. 1221/2009 dėl organizacijų savanoriško Bendrijos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemos (EMAS) taikymo 46 straipsnio 1 dalį – https://ec.europa.eu/environment/emas/emas_publications/sectoral_reference_documents_en.htm

Socialinis aspektas

Europos Komisija (rengiama, 2021 m.) „Programa „InvestEU“. Gairės dėl investavimo ir finansavimo operacijų patikrinimo socialinio tvarumo aspektu“:

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8380&furtherPubs=yes>

Ekonominis vertinimas

Šaltiniai

Boardman, A. E., Greenberg, D. H., Vining, A. R., and Weimer, D. L. (2018), *Cost-Benefit Analysis, Concept and Practice*, 5th Edition, Cambridge University Press.

CEDEX. (2010), Transporto projektų ekonominio vertinimo gairės <https://www.evaluaciondeproyectos.es/EnWeb/Results/Manual/PDF/EnManual.pdf>

De Rus, G. (2010), *Introduction to cost-benefit analysis: looking for reasonable shortcuts*. Edward Elgar Publishing.

Mobilumo ir transporto GD (2019), |Transporto išorės sąnaudų vadovas. https://ec.europa.eu/transport/themes/sustainable/internalisation-transport-external-costs_en

Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas (2019), ERPB projektų, susijusių su dideliu išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekiu, ekonominio vertinimo metodika. Techninis dokumentas. <https://www.ebrd.com/news/publications/institutional-documents/methodology-for-the-economic-assessment-of-ebrd-projects-with-high-greenhouse-gasemissions.html>

Europos Komisija, (2014), Investicinių projektų sąnaudų ir naudos analizės gairės. https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/cba_guide.pdf

Europos Komisija, (rengiamas, 2021), Ekonominio vertinimo vadovas

Europos investicinis bankas (2013), Ekonominis EIB investicinių projektų vertinimas. https://www.eib.org/attachments/thematic/economic_appraisal_of_investment_projects_en.pdf

Florio, M. (2014), *Applied welfare economics: Cost-benefit analysis of projects and policies*. Routledge.

Laird, J. J., & Venables, A. J. (2017), *Transport investment and economic performance: A framework for project appraisal*. Transport Policy, 56, p. 1–11.

Markandya, A. (2016), Cost benefit analysis and the environment: How to best cover impacts on biodiversity and ecosystem services, *OECD Environment Working Papers*, No. 101, OECD Publishing, Paris. <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5jm2f6w8b25l-en.pdf?expires=1604056519&id=id&accname=guest&checksum=41F76E5FE73B4454CBB4C8ACED91173A>

Nordic Investment Bank (2012), *Sustainability Policy and Guidelines*. https://www.nib.int/filebank/a/1332328414/506da9436eb1c0d4ec17b8b5a929d820/56-Sustainability_Policy_Guidelines-2012.pdf

OECD (2018), *Cost-Benefit Analysis and the Environment: Further Developments and Policy Use*, OECD Publishing, Paris. <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264085169-en.pdf?expires=1604056484&id=id&accname=ocid194786&checksum=3E0F811740359FD0A586F82414D62EBD>

Atsparumo didinimas. Šaltiniai

REGIO GD – JASPERS SNA forumas transporto sektorių klausimais (2015)

REGIO GD – JASPERS SNA forumas mokslinių tyrimų, plėtros ir inovacijų infrastruktūros klausimais (2016)

REGIO GD – JASPERS SNA forumas aplinkos sektorių klausimais (2017)

REGIO GD – JASPERS SNA forumas energetikos sektoriaus klausimais (2018)

REGIO GD – JASPERS SNA forumas plačiajuosčio ryšio sektoriaus klausimais (2019)

Papildomi šaltiniai

1. Pasaulio banko grupės Aplinkos, sveikatos ir saugos gairės

https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics_ext_content/ifc_external_corporate_site/sustainability-at-ifc/policies-standards/ehs-guidelines/ehsguidelines

Bendros ASS gairės – <https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/29f5137d-6e17-4660-b1f9-02bf561935e5/Final%2B-%2BGeneral%2BEHS%2BGuidelines.pdf?MOD=AJPERES&CVID=jOWim3p>

Bendros ASS gairėse pateikta informacija šiais klausimais:

- aplinkos apsauga,
- darbuotojų sauga ir sveikata,
- bendruomenės sauga ir sveikata,
- statyba ir eksploatacijos nutraukimas,
- nuorodos ir papildomi šaltiniai.

Pramonės sektoriaus gairės:

https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics_ext_content/ifc_external_corporate_site/sustainability-at-ifc/policies-standards/ehs-guidelines/ehsguidelines

https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics_ext_content/ifc_external_corporate_site/sustainability-at-ifc/publications/publications_gpn_ehshydropwer

2. EIB šaltiniai

<https://www.eib.org/en/publications/environmental-and-social-standards>

<https://www.eib.org/en/publications/guidance-note-on-indigenous-and-local-community>

<https://www.eib.org/en/publications/environmental-climate-and-social-guidelines-on-hydropower-development>

<https://www.eib.org/en/publications/the-eib-in-the-circular-economy-guide>

https://www.eib.org/attachments/thematic/climate_solutions_en.pdf

<https://www.eib.org/en/publications/guidance-note-on-biodiversity-and-ecosystems>

<https://www.eib.org/en/publications/the-eib-group-climate-bank-roadmap.htm>

3. ERPB šaltiniai

<https://www.ebrd.com/key-sustainability-downloads.html>

<https://www.ebrd.com/who-we-are/our-values/environmental-and-social-policy/implementation.html>

4. Per tarpininkus teikiamas finansavimas

<https://www.ebrd.com/who-we-are/our-values/environmental-emanual-information.html>

<https://firstforsustainability.org/>

5. Kiti naudingi šaltiniai

- Komisijos gairės dėl ekosistemų ir jų teikiamų paslaugų integravimo į sprendimų priėmimo procesą,
- EBPO parengė dokumentą dėl biologinei įvairovei kenkiančių subsidijų ir neseniai parengtoje EBPO ataskaitoje G7 šalims pateikiama daugiau bendros informacijos apie biologinės įvairovės finansavimą, tačiau joje apskaičiuotos biologinei įvairovei kenkiančios subsidijos pasauliniu mastu ir pateiktos pagrindinės rekomendacijos,
- 2005 m. EBPO ataskaita dėl aplinkai kenksmingų subsidijų,
- Ataskaita prancūzų kalba dėl biologinei įvairovei kenksmingų valstybės subsidijų,
- Pusiausvyros principai: <https://equator-principles.com/best-practice-resources/>,
- UNEP bankininkystės ir tvarumo gairės: <https://www.unepfi.org/wordpress/wp-content/uploads/2017/06/CONSOLIDATED-BANKING-GUIDE-MAY-17-WEB.pdf>,
- UNEP FI – Atsakingos bankininkystės principai: <https://www.unepfi.org/banking/bankingprinciples/>,
- <https://www.unpri.org/pri/about-the-pri>.

5 PRIEDAS

Terminų žodynėlis

Toliau pateiktos apibrėžtys naudotinos tik „InvestEU“ kontekste ir yra pateikiamos aiškumo ir patogumo sumetimais. Jos nepakeičia jokių oficialių apibrėžčių. Dalis jų yra perkeltos iš „Gairių dėl infrastruktūros tinkamumo atsparumui klimato kaitai didinti 2021–2027 m. laikotarpiu“ ir yra suformuluotos remiantis IPCC terminų žodyne⁽¹⁾ arba kitais nurodytais šaltiniais:

Prisitaikymas prie klimato kaitos: žmogaus sukurtų sistemų prisitaikymo prie faktinių arba numatomų klimato sąlygų ir jų poveikio procesas, siekiant sušvelninti žalą ar išnaudoti palankias galimybes. Gamtos sistemų prisitaikymas prie faktinių klimato sąlygų ir jų poveikio; žmogaus veikla, padedanti prisitaikyti prie numatomų klimato sąlygų ir jų poveikio.

Prisitaikymo priemonės: turimų ir prisitaikymui prie klimato kaitos tinkamų strategijų ir priemonių kompleksas. Jos apima įvairiausius veiksmus, kurie gali būti laikomi struktūriniais, instituciniais, ekologiniais ar elgesio veiksmiais.

Gebėjimas prisitaikyti: sistemų, institucijų, žmonių ir kitų organizmų gebėjimas prisitaikyti prie galimos žalos, pasinaudoti galimybėmis arba reaguoti į pasekmes.

Klimato kaita: Klimato kaita – tai klimato būklės pokyčiai, kuriuos galima nustatyti (pvz., pasitelkiant statistinius tyrimus) pagal jos vidutinės reikšmės pokyčius ir (arba) jos savybių kintamumą ir kurie trunka ilgą laiką, paprastai dešimtmečius ar ilgiau. Klimato kaitą gali lemti natūralūs vidiniai procesai arba išorės veiksniai, pavyzdžiui, saulės aktyvumo ciklų pokyčiai, ugnikalnių išsiveržimai ir nuolatiniai antropogeniniai atmosferos sudėties ar žemės naudojimo pokyčiai. Pastaba: Bendrosios klimato kaitos konvencijos (UNFCCC) 1 straipsnyje klimato kaitą apibrėžiama taip: „klimato pokyčiai, kurie tiesiogiai ar netiesiogiai kyla dėl žmogaus veiklos, keičiančios Žemės atmosferos sudėtį, ir kurie netelpa į natūralių klimato svyravimų, stebimų reguliariais laiko tarpais, ribas“. Taigi UNFCCC atskiria klimato pokyčius, kylančius dėl žmogaus veiklos, keičiančios atmosferos sudėtį, nuo klimato svyravimų, kuriuos lemia natūralios priežastys.

Ekstremalios klimato sąlygos (ekstremalios oro sąlygos arba ekstremalus klimato reiškinys): oro arba klimato kintamoji vertė, viršijanti ribinę vertę (arba jos nesiekianti), esančią netoli didžiausios ar mažiausios stebimų kintamųjų verčių skalės vertės. Paprasčiau tariant, tiek ekstremalios oro sąlygos, tiek ekstremalus klimato reiškiniai bendrai vadinami ekstremaliomis klimato sąlygomis.

Poveikio klimatui neutralumas: padėtis, kai žmogaus veikla nedaro grynojo poveikio klimato sistemai, sąvoka. Tam, kad tokia padėtis būtų pasiekta, reikia subalansuoti likutinį išmetamųjų teršalų kiekį ir išmetamųjų teršalų (anglies dioksido) pašalinimą bei atsižvelgti į žmogaus veiklos regioninius ar vietos biogeofizinius veiklos padarinius, kurie, pavyzdžiui, neigiamai veikia paviršiaus albedą ar vietos klimatą.

Klimato projekcija: Klimato projekcija yra imituojama klimato sistemos reakcija į būsimą išmetamųjų teršalų kiekį arba šesd ir aerolių koncentraciją, paprastai suformuojama pagal klimato modelius. Klimato projekcijos nuo klimato prognozių skiriasi tuo, kad jos yra priklausomos nuo taikomų išmetamųjų teršalų kiekio / koncentracijos / spinduliavimo poveikio scenarijų, kurie grindžiami prielaidomis, susijusiomis, pavyzdžiui, su būsimais socialiniais ir ekonominiais bei technologiniais pokyčiais, kurie gali įvykti arba neįvykti.

Poveikio aplinkai vertinimas (PAV): PAV atlikimo procesas, kaip reikalaujama pagal Direktyvą 2011/92/ES su pakeitimais, padarytais Direktyva 2014/52/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo. Pagrindiniai PAV proceso etapai yra šie: PAV ataskaitos parengimas, konsultacijų su suinteresuotomis institucijomis ir visuomene vykdymas, sprendimo priėmimas ir informacija apie priimtą sprendimą.

Aplinkos ir socialinių aspektų valdymo sistema⁽²⁾: politikos, procesų ir praktikos, kurie yra tinkami siekiant nustatyti, įvertinti ir valdyti bei stebėti su organizacijos verslo veikla arba atitinkamais finansuojamais projektais ar veiklomis, kai jie finansuojami per finansų tarpininkus, susijusią riziką ir poveikį aplinkai, klimatui ir visuomenei, rinkinys.

⁽¹⁾ IPCC terminų žodynėlis, pateiktas kartu su specialiąja ataskaita dėl visuotinio atšilimo 1,5 °C: <https://www.ipcc.ch/report/sr15/glossary/>.

⁽²⁾ [https://firstforsustainability.org/risk-management/managing-environmental-and-social-risk-2_2_2/what-is-an-esms/](https://firstforsustainability.org/risk-management/managing-environmental-and-social-risk-2_2/managing-environmental-and-social-risk-2_2_2/what-is-an-esms/)

Poveikio rizika ⁽³⁾: žmonės; pragyvenimo šaltiniai; ekosisteminės paslaugos ir aplinkos ištekliai; infrastruktūra; arba ekonominiai, socialiniai ar kultūriniai ištekliai vietose, kurioms gali būti daromas neigiamas poveikis.

Galutinis gavėjas: bet koks juridinis ar fizinis asmuo, gaunantis naudą iš „InvestEU“ fondo finansinės paramos, kuri skiriama per įgyvendinantįjį partnerį, įskaitant atvejus, kai pasitelkiami finansų tarpininkai, laikantis atitinkamuose „InvestEU“ fondo finansiniuose produktuose nustatytų sąlygų.

Finansavimo ir investavimo operacijos: tiesioginio arba netiesioginio lėšų teikimo galutiniams gavėjams finansinių produktų forma ir pagal bet kurią iš „InvestEU“ reglamento 15 straipsnyje nurodytų finansavimo rūšių operacijos, kurias savo vardu ir pagal savo vidaus taisykles, politiką ir procedūras vykdo įgyvendinantis partneris ir kurios įtraukiamos į įgyvendinančiojo partnerio finansines ataskaitas arba apie kurias, kai tikslinga, informacija pateikiama tų finansinių ataskaitų aiškinamuosiuose raštuose. Atitinka „InvestEU“ finansavimo principus.

„InvestEU“ fondo remiamų operacijų tikrinimas: „InvestEU“ reglamente nustatytas procesas, kuriuo siekiama nustatyti galimą poveikį, kurį projektas gali daryti bet kuriuo iš trijų aspektų. Atliekant „InvestEU“ tikrinimą vykdomas bendras su tvarumo aspektais susijusios informacijos *ex ante* vertinimas. Jį atlieka įgyvendinantis partneris arba finansų tarpininkas (priklausomai nuo atvejo), remdamasis galutinio gavėjo pateikta informacija.

„InvestEU“ tikrinimas neturėtų būti painiojamas su atitinkamų kompetentingų institucijų atliekamu tikrinimu, nurodytu PAV direktyvoje.

„InvestEU“ fondo remiamų operacijų patikra: siūlomo projekto tvarumo vertinimo, informacijos apie jį teikimo ir atsižvelgimo į jį metodas. Atliekant patikrą kiekybiškai ir kokybiškai vertinamas galimas projektų poveikis jo aplinkai (pvz., teigiamas ir (arba) neigiamas poveikis klimatui, aplinkai ir (arba) socialinis poveikis), taip pat vertinamas besikeičiančių klimato, aplinkos ir socialinių aplinkybių poveikis projektui (pvz., poveikis projektui dėl su klimato kaita susijusios rizikos arba išteklių prieinamumo).

Projektas: investicija į materialųjį turtą ir (arba) veiką aiškiai nustatyta apimtimi ir tikslais, pavyzdžiui, į infrastruktūrą, įrangos įsigijimą, techniką ar kitas kapitalo išlaidas, technologinę plėtrą, konkrečius mokslinius tyrimus ir inovacijų veiklą, atnaujinimus, susijusius su efektyviu energijos vartojimu.

Projekto vykdytojas: skolininkas pagal finansavimo sutartį, projektą inicijuojantis juridinis asmuo.

Liekamasis poveikis: neigiamas poveikis, kuris išlieka pritaikius švelninimo priemones.

Rizika: neigiamų pasekmių tikimybė, kai kyla grėsmė vertingam aspektui ir nėra aišku, ar grėsmė pasitvirtins, ir koks bus padarinių mastas. Kai kalbama apie klimato kaitos poveikio vertinimą, terminas „rizika“ dažnai vartojamas kalbant apie neigiamų pasekmių, kurios dėl su klimato kaita susijusios grėsmės arba prisitaikymo prie klimato kaitos ar jos švelninimo priemonių kyla gyvybėms, pragyvenimo šaltiniams, sveikatai ir gerovei, ekosistemoms ir rūšims, ekonominiams, socialiniams ir kultūros turtui, paslaugoms (įskaitant ekosisteminės paslaugas) ir infrastruktūrai, tikimybę. Riziką lemia (paveiktos sistemos) pažeidžiamumo, jai ilgainiui kylančios poveikio rizikos (dėl grėsmės), taip pat (su klimato kaita susijusios) grėsmės ir jos pasitvirtinimo tikimybės tarpusavio sąsaja.

Rizikos vertinimas: kokybinis ir (arba) kiekybinis mokslinis rizikos įvertinimas.

Rizikos valdymas: planai, veiksmai, strategijos ar politika, kuriais siekiama sumažinti rizikos tikimybę ir (arba) pasekmes arba imtis priemonių pasekmėms šalinti.

Jautrumas ⁽⁴⁾: klimato svyravimų ar kaitos neigiamo arba teigiamo poveikio sistemai lygis. Poveikis gali būti tiesioginis (pvz., derliaus pokyčiai reaguojant į vidutinę temperatūrą, jos intervalą arba svyravimus) arba netiesioginis (pvz., dėl kylančio jūros lygio dažniau vykstančių jūros potvynių daroma žala).

Strateginis poveikio aplinkai vertinimas (SPAV): poveikio aplinkai vertinimo atlikimo procesas, kaip reikalaujama pagal Direktyvą 2001/42/EB dėl tam tikrų planų ir programų poveikio aplinkai vertinimo. Pagrindiniai SPAV proceso etapai yra SPAV ataskaitos parengimas, viešinimas ir konsultacijos bei sprendimo priėmimas.

⁽³⁾ IPCC SREX Terminų žodynėlis: https://archive.ipcc.ch/pdf/special-reports/srex/SREX-Annex_Glossary.pdf.

⁽⁴⁾ IPCC VA4 Terminų žodynėlis WG2: <https://archive.ipcc.ch/pdf/glossary/ar4-wg2.pdf>.

Miestų atsparumas: bet kokios miestų sistemos, įskaitant jų gyventojus, išmatuojamas gebėjimas išlaikyti tęstinumą įvykus bet kokiems sukrėtimams ir susiklosčius bet kokioms nepalankioms sąlygoms, kartu deramai prisitaikant ir persitvarkant siekiant tvarumo.

Pažeidžiamumas [IPCC VA4 ⁽⁵⁾]: sistemos neatsparumo neigiamam klimato kaitos, įskaitant klimato svyravimus ir ekstremalias klimato sąlygas, poveikiui, ir nepajėgumo su juo susidoroti matas. Pažeidžiamumas priklauso nuo klimato kaitos ir svyravimų, su kuriais susiduria sistema, pobūdžio, masto ir spartos, sistemos jautrumo ir jos gebėjimo prisitaikyti.

Pažeidžiamumas [IPCC VA5 ⁽⁶⁾]: polinkis patirti neigiamą poveikį. Pažeidžiamumas apima kelias sąvokas ir aspektus, įskaitant jautrumą arba imlumą žalai ir negebėjimą susidoroti ir prisitaikyti.

Pažeidžiamos grupės: Tam tikrais atvejais tam tikri asmenys ar grupės yra pažeidžiami, marginalizuoti, nuolat diskriminuojami arba patiria atskirtį dėl savo socialinių ir ekonominių ypatumų. Tokie ypatumai apima (sąrašas neišsamus) lytį, seksualinę orientaciją, lyties raišką, lytinę tapatybę, etninę kilmę, luomą, čiabuvių ar socialinę kilmę, amžių, negalią, religiją ar tikėjimą, politines ar kitokias pažiūras, aktyvumą, narysę profesinėje sąjungoje ar bet kokios kitos formos darbuotojų organizacijoje, pilietybę, kalbą, sutuoktinę arba šeiminių padėtį, išsilavinimą ir (arba) raštingumą, sveikatos būklę, migranto / pabėgėlio, mažumos ar ekonominį statusą (pajamų ir paslaugų prieinamumo požiūriu).

⁽⁵⁾ IPCC VA4 Klimato kaita, 2007: Poveikis, prisitaikymas ir pažeidžiamumas, I priedas: Terminų žodynėlis, <https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/ar4-wg2-app-1.pdf>.

⁽⁶⁾ IPCC VA5 SYR, Apibendrinamoji ataskaita, II priedas: Terminų žodynėlis, https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2019/01/SYRAR5-Glossary_en.pdf.

Papildomos gairės dėl per tarpininkus teikiamo finansavimo (3 skyrius)

Teisinė atitiktis aplinkos srityje. Supaprastintas kontrolinis sąrašas Nr. 0, skirtas finansų tarpininkams (FT)

A.1. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/92/ES (PAV direktyva) su pakeitimais taikymas	Taip / Ne
A.1.1. Ar operacija įtraukta į PAV direktyvos priedus?	
— PAV direktyvos I priedą (atsakykite į A.1.2 klausimą)	
— PAV direktyvos II priedą (atsakykite į A.1.3 klausimą)	
A.1.2. Kai taikomas PAV direktyvos II priedas, patvirtinkite, kad:	
1) PAV ataskaita parengta pagal PAV direktyvos 5 straipsnio 1 dalį ir IV priedą.	
2) Kompetentingos institucijos sprendimas, kuriuo užbaigiamas PAV procesas ⁽¹⁾ , paskelbtas viešai (jei jis jau priimtas)	
A.1.3. Kai taikomas PAV direktyvos II priedas	
1) Jeigu atliktas PAV, patvirtinkite A.1.2. punkte nurodytus aspektus	
2) Jeigu PAV nebuvo atliktas, patvirtinkite, kad pagal PAV direktyvos 4 straipsnio 5 dalies b punktą ⁽²⁾ reikalaujamas vertinimo išvadų dokumentas (dažnai vadinamas tikrinimo sprendimu) paskelbtas viešai (jei jis jau parengtas)	
A.2. Direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (1) (Buveinių direktyva) taikymas, poveikio teritorijoms „Natura 2000“ vertinimas	
A.2.1. Ar atliktas tinkamas operacijos vertinimas, kaip reikalaujama pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį ⁽³⁾ ?	

A.2.2. Jei atsakymas į A.2.1. klausimą yra „Taip“, patvirtinkite, kad parengti toliau nurodyti dokumentai:	
1) tinkamas vertinimas, atliktas pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį;	
2) standartinė pranešimo forma „Informacija Europos Komisijai pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalį“, kaip pranešta Komisijai (Aplinkos GD), jeigu taikoma, ir (arba)	
3) Komisijos nuomonė pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalį, jei projektais daromas reikšmingas poveikis prioritetinėms buveinėms ir (arba) rūšims, pateisinamas įpareigojančiomis priežastimis dėl viršesnio viešojo intereso, nesusijusiomis su žmonių sveikata ar sauga arba labai svarbiomis aplinkai palankiomis pasekmėmis.	
A.2.3. Jei atsakymas į A.2.1. klausimą yra „Ne“, patvirtinkite, kad parengti toliau nurodyti dokumentai:	
1) pagrindimas, kodėl buvo nuspręsta, kad tinkamas vertinimas nebūtinas (kaip vienas iš PAV sprendimų arba atskiras dokumentas);	
(¹) Tai gali būti pagrįsta išvada (PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies g punkto iv papunktis) arba sutikimas dėl planuojamos veiklos (PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies c punktas). (²) Dėl tikrinimų, vykdomų pagal PAV direktyvą iki jos peržiūros 2014 m., – 4 straipsnio 4 dalis. (³) Kai atliekamas tinkamas operacijos vertinimas, tinkamo vertinimo ataskaita paprastai pateikiama atskiroje PAV ataskaitos dalyje ir kompetentingos institucijos sprendimas yra sudedamoji sprendimo, kuriuo užbaigiamas PAV procesas, dalis. Kai operacijoms PAV direktyva su pakeitimais nebuvo taikoma, gali būti atvejų, kai tinkamo vertinimo ataskaita ir kompetentingos institucijos sprendimas sudaro atskirą dokumentų rinkinį.	

Informacija dėl finansų tarpininkų ASAVS

Finansų tarpininkams labai rekomenduojama parengti aplinkos ir socialinių aspektų valdymo sistemą (ASAVS), grindžiamą tarptautiniu mastu pripažintais standartais ir praktika ir proporcingą tvarumo rizikai, kuri kyla ištaigai dėl jos portfelio.

Vertindamas finansų tarpininko gebėjimą spręsti su poveikiu ir rizika klimatui, aplinkai ir visuomenei susijusius klausimus įgyvendinantysis partneris gali patikrinti šiuos aspektus ⁽¹⁾:

- ar finansų tarpininkas yra nustatęs politiką ir procedūras aplinkos ir socialiniais klausimais,
- ar skiriama pakankamai žmogiškųjų ir finansinių išteklių pirmiau nurodytai politikai ir procedūroms įgyvendinti ir ar darbuotojai turi pakankamus įgūdžius ir kompetenciją tvarumo srityse,
- aiškiai apibrėžtos ir organizacijos viduje žinomos funkcijos ir atsakomybė. Kiti padaliniai, pavyzdžiui, teisės ir kredito rizikos padaliniai, žino aplinkos ir socialinės srities reikalavimus. Geriausiu atveju – su aplinka ir socialiniais aspektais susijusios rizikos vertinimas yra integruotas į bendrą kredito ir rizikos valdymo procesą (proporcingą su tvarumu susijusiai rizikai, kuri kyla ištaigai),
- įdiegtos tinkamos sistemos ir technologijos, kad būtų atsižvelgta į aplinkos ir socialinius aspektus bei užtikrintas išsamus patikrinimas;
- vadovai dalyvauja procese ir reguliariai tikrina rezultatus,
- nustatytos stebėsenos procedūros ir apibrėžti pagrindiniai veiklos rezultatų rodikliai,
- finansų tarpininko patirtis, susijusi su aplinkos, socialiniais ir valdymo aspektais.

Prireikus, pirmiau nurodytus punktus įgyvendinantysis partneris gali papildyti savo paties standartais šiose srityse.

Išsamesnės informacijos ir gairės galima rasti šiuose viešai prieinamuose šaltiniuose:

<https://firstforsustainability.org/risk-management/>

<https://www.ebrd.com/downloads/about/sustainability/14-env-social.pdf>

<https://www.eib.org/en/publications/environmental-and-social-standards.htm>

Papildomi šaltiniai

ERPB su aplinka ir socialiniais aspektais susijusios rizikos valdymo vadove (e. vadovas) finansų tarpininkams pateikiama išsami informacija ir gairės dėl su aplinka ir socialiniais aspektais susijusios rizikos valdymo priemonių, susijusių su skolinimo ir investavimo sandoriais, laikantis atitinkamų ERPB veiksmingumo reikalavimų (VR) – <https://www.ebrd.com/who-we-are/our-values/environmental-emanual-information.html>

- VR2 reikalavimų (darbo sąlygos) įvykdymo gairės finansų tarpininkams

⁽¹⁾ Tam tikra informacija taip pat pateikta 3 skyriuje.

- VR4 reikalavimų (sveikata, sauga ir saugumas) įvykdymo gairės finansų tarpininkams
 - Finansų tarpininkams skirti principai dėl darbuotojų skundų teikimo mechanizmų
 - Gairės: įžanga dėl su aplinka ir socialiniais aspektais susijusios rizikos
 - Finansų tarpininkų įdiegtos aplinkos ir socialinių aspektų valdymo sistemos (ASAVS)
 - Gairės finansų tarpininkams dėl patikrinimo vietoje ir kontrolinio sąrašo
 - Atitikties teisės aktams patikrinimo gairės
 - Naudojimosi aplinkos ir socialinės srities ekspertų paslaugomis gairės
-

ISSN 1977-0960 (elektroninis leidimas)
ISSN 1725-521X (popierinis leidimas)

Europos Sąjungos leidinių biuras
L-2985 Liuksemburgas
LIUKSEMBURGAS

LT